

קובץ גליונות

פרשת וארא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

ארץ ישראל בסגר

קבר הרמב"ם

קבר התנא רבי שמעון בר יוחאי

קבר התנא רבי עקיבא

קבר התנא רבי מאיר בעל הנס

מצורף: קול

לזכר ולעילוי נשמת

איש מידות ומחנך דגול
הרב **ישראל לייב** ב"ר שמואל זצ"ל **גולמן**
דבק בתורה מנעוריו, בנה ביתו
וכיוון דרכיו לאורם של חכמי ישראל
גלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה
ראש חודש שבט תשס"ט, תנצב"ה

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על המאדקן

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:23	5:38	6:16
בני ברק	4:37	5:39	6:12
קרית ספר	4:31	5:38	6:14
בית שמש	4:22	5:39	6:15
אופקים	4:32	5:41	6:15
חיפה	4:28	5:37	6:11

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

גמ"ח השמל כשר

לשבתות אירוח ונופש

תאורות חרום, פלטות חימום, מיכלי מים מתקפלים, מאווררים נטענים וכו'.

טל: 1599-599-907
שלוחה 1 גמ"ח
שלוחה 5 מקומות נופש
bn324143@gmail.com

מציאת כסף? זה הזמן לשלוח סדר!

"קובץ גליונות" יוצא במיזם מיוחד, ומבקש שיתוף פעולה מקוראינו היקרים, לשלוח העתק של תמונות ומסמכים ישנים ומעניינים, מגדולי הדורות, ובנושאים שונים. לכל אחד יש ייחוס, בביתו של כל אדם קיימות תמונות של רבנים המפארים את האירועים השונים שהיו במשפחתו, צריך רק את הזמן לחפש...

כעת זה הזמן!

נשמח לקבל גם תמונות, שלכם - הן נראות פשוטות ומוכרות, אבל לכלל לציבור יכולה להיות מהן תועלת גדולה.

ואי"ה יראו הדברים אור לתועלת הרבים.

נא לפנות למערכת ה'קובץ גליונות' בכתובת:

k.gilyonot@gmail.co.il

או במספר: 053-3145900

גם למי שאין אפשרות לסרוק, יכול לפנות אלינו ונדאג לכך בהתאם.

בברכה מרובה,

מערכת 'קובץ גליונות'

לעילוי נשמת הרב ר' מרדכי
ב"ר ישראל יחיאל ז"ל

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים
באחת משבתות השנה, ותהיו שותפים
בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• ג שבט וארא	• ד סיון במדבר
• י שבט בא	• יא סיון נשא
• יז שבט בשלח	• יח סיון בהעלתך
• כד שבט יתרו	• כה סיון שלח
• א אדר משפטים	• ב תמוז קרח
• ח אדר תרומה	• ט תמוז חקת
• טו אדר תצוה	• טז תמוז בלק
• כב אדר כי תשא	• כג תמוז פינחס
• כט אדר ויה"פ	• א אב מטו"מ
• ז ניסן ויקרא	• ח אב דברים
• יד ניסן צו	• ו אלול שופטים
• כח ניסן שמיני	• יג אלול כי תצא
• ה אייר תז"מ	• כ אלול כי תבא
• יב אייר אחרי קדושים	• כז אלול נצבים ר"ה
• יט אייר אמור	• ה תשרי וילך יו"כ
• כו אייר בה"ב	

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל: 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

גיליון מס' 414 פרשת וארא
תשפ"א שנה תשיעית

לעילוי נשמת
מרת צייטל בת ר' חיים אפלנאום ע"ה
נלב"ע ח' שבט תש"פ
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרחן רשכבה"ג שר התורה והגד"ה קניבסקי שליט"א

פנימים על הפרשה

ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך (ו, כח)

ידועה הגמרא בפסחים (נ"ג ב') מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצוין על קדושת השם כתיב בהו ועלו ובאו בביתך... ובתנוריק ובמשארותיך, אנו, שמצוין על קידוש השם, על אחת כמה וכמה.

ויש לשאול מה הלימוד מהצפרדעים, והלא הן הצטוו 'ועלו בביתך' וגו', מה שאין כן חנניה מישאל ועזריה, שלא נצטוו כלל. ויש לומר (כך שמעתי בשם מהר"ל דיסקין זצ"ל) שאמנם הצטוו צווי כללי שיכנסו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנוריק ובמשארותיך אך אין זה צווי פרטי לכל צפרדע אם תכנס לבית או לתנור, וכל אחת יכולה להניח לאחרת שהיא תכנס לתנור, והם לא אמרו כן, רק תכף עלו בתנורים ובמשארות אף שאינם מצוים על קדשת השם, ומה למדו חנניה מישאל ועזריה קל וחומר. ואגב, הוכיח רבנו לפלוגי (שדבר במקום שהשתיקה יפה לו) ואמר לו: שמעתי בשם רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, מה טעם הכלבים ששתקו בשעת מכת בכורות זכו לקבל את הנבלות (עין רש"י שמות כ"ב ל'), ואלו הצפרדעים שלכאורה מסרו נפשן יותר על קדש השם, כי הלא נכנסו לתנור החם אצל פרעה, לא קבלו גמול מלבד שלא מתו ונשארו לחיות ביאור, כי יותר קשה לשתוק מלהשרף באש...

ויט אהרן את ידו על מימי מצרים ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים (ח, ב)

ובפסוקים הבאים נזכר 'צפרדעים' לשון רבים, ואיתא במדרש, והובא גם ברש"י כאן, שבתחלה עלתה צפרדע אחת, והכעיסה מאד למצרים והכו אותה, והיתה מתזת, ויצאו ממנה נחילין של צפרדעים, וככל שהוסיפו להכות יותר, יצאו עוד ועוד צפרדעים. ולכאורה הדבר פלא, אחרי שהמצרים רואים שבכל הכאה על הצפרדע היא מתרבה יותר ויותר, מדוע לא מפסיקים להכותה כדי שתפסיק להתרבות? ורגיל רבנו לחזר בזה על דברי אבי מרן הקהלות יעקב ז"ע (מובא גם בספרו ברכת פרץ).

כשאדם כועס, הוא הולך נגד השכל! כשהמצרים ראו שיוצאים מהצפרדע נחילים, במקום להפסיק, הם רק כעסו מאד והכו אותם יותר חזק, וכשראו שהיא מתזת עוד צפרדעים, שוב המשיכו להכות בחוזק כדי לנקם בה, וכך יצאו עוד ועוד נחילין שמלאו את כל ארץ מצרים בצפרדעים.

ומוסיף עוד:

וכך הוא גם בכל ענין. כשפוגעים באחד והוא כועס, אם יהיה חכם, ישמע חרפתו וישתק, עד יעבר זעם והמריבה תשקט, אבל אם מתחיל לכעס, ומשיב לשכנגדו דברים, והשני בודאי לא ישתק ועונה שוב, על ידי זה גוברת המריבה ביותר, וסופו כמו מכת הצפרדעים במצרים...

כיוצא בזה, כותב רבנו בספרו ארחות יושר, במדת הכעס, סימן י"ז, עבדא בכעסן שרק גרם הפסד לעצמו, וזה לשונו: בקדושי (מ"א א') רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו, ובבית יוסף (א"ח סוף ס' רצ"ט) הביא מכל בו בשם מדרש, שבארה של מרים בימה של טבריה, וכל מוצאי שבת מחזרת על כל בארות ועל כל מעינות, וכל מי שהוא חולה ויזדמנו לו מים וישתה, אפלו כל גופו מכה שחין מיד נרפא.

ומעשה באדם שהיה מכה שחין, והלכה אשתו במוצאי שבת לשאב מים ונתעכבה יותר מדאי, ונזדמנה לה בארה של מרים, ומלאה כדה מאותן המים. וכיון שבאה אצל בעלה, כעס עליה, ומרב פחדה נפל כדה משכמה ונשבר הכד ונפלו מטפי המים על בשרו, ובכל מקום שנתזו המים, נרפא השחין, ועל זה אמרו חכמים: רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו עכ"ל.

(שבענו מסובין)

נמצאים בסגר? זה הזמן לעשות סדר!

"קובץ גליונות" יוצא במיזם מיוחד בשיתוף "דברי שי"ח", ומבקש שיתוף פעולה מקוראינו היקרים, לשלוח העתק של תמונות ומסמכים ישנים ומעניינים, מגדולי הדורות, ובנושאים שונים.

לכל אחד יש ייחוס, בביתו של כל אדם קיימות תמונות של רבנים המפארים את האירועים השונים שהיו במשפחתו, צריך רק את הזמן לחפש, כעת זה הזמן.

נשמח לשיתוף פעולה, ולקבל גם תמונות, שלכם הם נראות פשוטות ומוכרות, אבל לכלל לציבור יכול להיות תועלת גדולה, א"ה הדברים יראו אור לתועלת הרבים.

נא לפנות למערכת 'דברי שי"ח' בכתובת: ig0533145900@gmail.com

או במספר: 053-3145900, גם למי שאין אפשרות לסרוק, יכול לפנות אלינו ונדאג לכך בהתאם.

בברכה מרובה יצחק גולדשטוף

הערות הקוראים

בחודש האחרון נפטר אחד מחשובי מתפללי בהמ"ד לדרמן שכנו של רבנו הגרש"ז ריכמן זצ"ל ואצין ב' עובדות בהקשר לרבנו שליט"א ישנו תמונה בספר 'אלא' בו נראה רבנו שיבדל"א מלוה את הנפטר בפתח מדרגות ביתו היה זה לפני צאתו של הגרש"ז לחו"ל ועלה להפריד מרבנו לפני נסיעתו לחו"ל ורבנו קיים מצות לויה לשמירה [אפשר שהגרש"ז ביקש זאת ממנו] כמו"כ הגרש"ז זצ"ל סיפר דבהיותו בחו"ל התארח בבית גאב"ד העדה החרדית הגר"ט וייס בהיותו רב באנטוורפן וסיפר שהגר"ט שליט"א כל פעם שביקר בארץ היה מבקר אצל רבנו שליט"א וסיפר בהתפעלות מה ששח לו הגר"ט שהיה אצל רבנו וביקש לרכוש את אחד מספריו ושאל את רבנו למחיר הספר וא"ל רבנו שאינו יודע וסיים ע"ז הגר"ט ויס שד"ז כזה לא ראה מעודו שאחד לא ידע את מחיר הספר שלו עצמו.

לזכות התורם
לברכה והצלחה
וסייעתא דשמיא

לרפואת הרבנית אסתר
פיגה בת טובה שתחי'

לזכות הרך הנולד בן חיה
לרפ"ו

לזכות ולרפואת
סבי ר' יוסף יעקב בן בלומה
לרפואה שלמה ולבריאות איתנה

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

פרסום ראשון: כך 'גולד' כתיבת הספר שונה הלכות שחיבר רבינו שליט"א

נדיר:

בשמחת

נישואי הגר"מ

ריינהולד,

מימין

לשמאל: מרן

הקהילות

יעקב, רבי

עזרא ברזל,

החתן,

המשגיח

רבי יחזקאל

לוינשטין

לפני כחודש ימים נפטרה בשם טוב הרבנית הצדקנית מרת עליזה ריינהולד ע"ה, אשת הגאון רבי מרדכי ריינהולד זצ"ל. הגר"מ, שהיה מחשובי המתפללים בבית הכנסת חזון איש 'לדרמן' היה בקשר קרוב עם להבחל"ח רבינו שליט"א, במשך שנים רבות, (וכתבנו אודותיו סמוך לפטירתו).

הגר"מ

ריינהולד זצ"ל

רבי עזרא היה יוזמתי וכל חייו חיפש 'אוף טאן צום רבוננו של עולם' ללא פניות של כבוד ושל 'מה יאמרו הבריות', הלך מיד לכולל חזון איש, שם הכל הכירו אותו כאחד מחשובי המתפללים, שהיו גדולי תלמידי החזו"א, ושימש כשליח ציבור שנים רבות בימים הנוראים, והחל לעניין את האברכים להתעלות יותר מכפי חוק לימודם ולהביא את פסקי החזון איש מידי 'למידה' לידי 'מעשה' שתגיע ההלכה לידי מעשה. ולשם כך יש לכתוב את פסקיו באיזה אופן שהוא. והעיקר, שהאברכים יתעלו יותר ויותר בלימודם ויתחילו לכתוב ולסכם את לימודם ולהעלותם על גבי הכתב. וכך את הירושה שקיבל מהוריו, הוא יתן לאותו אברך שיעלה ההצעה הנ"ל בלימודיו.

היו כמה אברכים שהחלו מיד במאמץ, כמו רבי צדוק טורצין זצ"ל ועוד. והחלו ללמוד הלכות שבת והלכות עירובין החמורות. אבל הראשון שהיה זריז, היה זה האברך השקט מהכולל רבי חיים קניבסקי שליט"א. הוא הראשון שהביא כעבור כמה חודשים לידי רב עזרא חיבור שלם על הלכות שבת עירובין ועוד. כמובן, החלה תקופה נוספת שהצטרפו שאר הלומדים והכותבים יחד עם רב עזרא וישבו מידי יום ישי (כמדומני, כי אז היה מגיע רבי עזרא בקביעות אל בית חתנו ובתו ריינהולד ברחוב רשב"ם 5) על הכתבים של רבי חיים. והספר יצא לראשונה לאור עולם.

אודות עידודו

של רבי עזרא,

חיברו ביחד את

ספר שונה הלכות.

רבינו שליט"א

ולהבחל"ח רא"צ

טורצין זצ"ל.

בהקדמת הספרים שונה הלכות, מזכירו רבינו שליט"א לשבח ומוקיר לו תודה על תרומתו ועזרתו הנכבדה (יש"כ למשפחת ריינהולד, ולבניה רבי יוסף צבי ור' משה שליט"א).

ת. נ. צ. ב. ה.

הרבנית ריינהולד ע"ה היתה מהמתפללות הקבועות מידי יום ביומו ב'לדרמן', ולא רק את תפילותיה קבעה בבית הגדול והקדוש, אלא אף את כל יכולותיה לפעול 'אוף טאן' בתכונות אותם למדה כ'תלמיד' ביחד עם עבודת-המידות מבית אביה הגאון רבי עזרא ברזל זצוק"ל, כפי שטבעה טיבעה הטוב והמטיב בקרב באי המנינים. היתה משכילה אל דל, ויודעת לטפוח על שכם של כל ילדה ונערה שהחלה לקבוע תפילותיה, לעודדה על רוחה הגבוהה, ולתת מילה טובה על ההתמדה, ולהתעניין בד בבד גם על לימודיה ולהציע את עזרתה כפי שעשתה בתפקיד מורה במשך עשרות שנים בבית הספר, ולתת פאר ושבח להוריה. וכך ישבה באורך רוח ועודדה נשים מתחזקות לתת עינה הטוב וליבה הרחום אל מועקתן ולתת להן מענה לצרכיהן, ובעיקר, עצה נכונה לדרכי החיים. שנים רבות חזרה מבית הכנסת ובידה מגבות ומפות שכיבסה במו ידיה בביתה לפאר בית מקדש מעט.

בכך הצטרפה הרבנית עליזה ריינהולד ע"ה יחד עם בעלה הגאון הגדול רבי מרדכי ריינהולד זצוק"ל, שנפטר לבית עולמו לפני כתשעה חודשים (ט ניסן תש"פ), לאותם דמויות הוד שהיו אבני פינה ויסוד ראשוני למתפללים והלומדים בבית הכנסת 'לדרמן' שקבעו את בית התפילה לבית חייהם. ובגודל שיפעת תורתו, היווה עמוד של 'בין אדם לחברו' בינות הלומדים והמתפללים מבוגרים וצעירים כאחד, יחד עם הבנתו לצרכיהם של המתפללים ולהיותו שליח ציבור בתפילות מיוחדות שרוממו את המתפללים לפסגות ולהתרצות לפני השי"ת.

בימי השבעה חשף לנו בנה ידידנו הגאון רבי יוסף צבי שליט"א מירושלים, עובדא מרתקת ולא ידועה, אודות התחלת החיבור המפורסם של רבינו והגרא"צ טורצין זצ"ל, 'שונה הלכות' ג' כרכים. לפני למעלה מחמישים שנה, קיבל הגה"צ רבי חיים עזרא ברזל זצוק"ל כספי ירושה של הוריו זצ"ל. ובהיות שרבי עזרא ברזל היה לו 'בחילה' ממש מפני כסף, משום שחש שזה יכול ח"ו למשוך אותו ולשנות את אמונתו רח"ל - כלשונו, חיפש מה לעשות בכסף. הוא לא היה נצרך לזה בדיוק באותם ימים, אז מה עושים בכסף.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏠 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה 4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

לו, ובא לפני הלל, ואמר לו הלל ידעלך סני לחברך לא תעביד, וצריך להבין מה הוא ביקש לשאול ומה ענהו הלל על זה.

וביארנו בזה, כי הוא רצה לדעת מה ירוויח כשיתגיייר, הרי עכשיו הוא גוי, מאומות העולם, ואינו חייב אלא בשבע מצוות, ומה ירוויח אם יתגיייר ויקבל עליו עול תרי"ג מצוות? והשיבו הלל ידעלך סני לחברך לא תעביד, כלומר שאם תתגיייר תרוויח שישתנה טבעך, שיהיה אכפת לך אם השני מצטער, והלל אמר את זה בשב ואל תעשה: שלא תוכל לגרום צער לשני ועכשיו כשאין יהודי לא אכפת לך לצער מיישור, כי אין לך מידת הרחמים, אבל אחרי שתתגיייר ותקבל נשמה יהודית, כבר ישתנה האופי, ויהיה לך טבע ואופי אחר.

וידוע שכן המציאות, שאומות העולם וישראל זה אופי אחר, וכבר סיפרתי ששאלתי פעם אדם שנוסע הרבה לחוץ לארץ ויש לו קשרים בינלאומיים בכמה מדינות ונפגש הרבה עם יהודים וגויים, האם הוא רואה הבדל בין יהודי לגוי, ואמר לי מיד כי אכן הוא רואה שזה אופי אחר, וזהו מעלת כלל ישראל שהם רחמים ובעלי מידות טובות.

וטבע זה הוא ירושה לנו מהאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, שאברהם היה מידת החסד, ויצחק גבורה ומסירות נפש, ויעקב תורה, והמידות הטובות הם תורשתיות בכלל ישראל מהאבות, ובמתן תורה נוסף עוד יותר, כמו שאמר חז"ל (שבת קמ"א) שבשעה שעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתן, ומתן תורה שניה את הטבע למידות טובות יותר.

ועוד מעשה שהיה בזמננו באחד שהתגיייר, והסיבה שהביאתו לכך היא מפני שנזדמן לו לראות ספר פרקי אבות שתורגם לגרמנית עם פירושים (מהרב ד"ר להמן) וקרא בזה וראה אלו מידות טובות מיוחדות יש בכלל ישראל, והחלטי בשביל זה להתגיייר, כי הכיר בעצמו שעכשיו כשהוא גוי אינו כן, וכשיתגיייר הוא יהיה כך, והוא רוצה להיות כך! עם מידות טובות כאלו. והרצון להיות כך זה גם כן מדרגה, כי יש אחרים שלא אכפת להם ואינם רוצים.

הטבע הישר – מידות טובות

ובאמת נצטוונו בתורה (ויקרא י"ט, יח) ואהבת לרעך כמוך, ולכאורה הרי אהבה זה דבר טבעי, ולא יעושים אהבה, וכיצד אפשר לצוות לאדם שיאהב את מי שאינו אוהב בטבעו? אבל הביאור הוא, כי מאחר שהתורה ציוותה כן, סימן שכן הוא הטבע של יהודי! ולכל יהודי יש בטבעו אהבת הבריות ומידות טובות, אלא שיש דברים אחרים המפריעים לזה.

וכמו שכתוב בקהלת (ז', כט) האלוקים עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים, היינו שהאדם בטבעו נברא ישר, עם מידות טובות – שהם הנשיות, אבל יש חשבונות המפריעים לזה, שרוצה להרוויח כסף או כבוד וכיוצא בזה, ולכן ההנהגה היא לא כפי מה שצריך להיות מצד אהבת הבריות, כי יש חשבונות שרוצים להרוויח משהו, אבל זו טעות, ואין זה רווח! ולא מרוויחים מהנהגה שלא לפי המידות הטובות.

והטבע האמיתי של כלל ישראל הוא 'ואהבת לרעך כמוך', וכפי שרואים כן אצל ילדים קטנים, שכל אחד אוהב את השני, ויש אהבה ביניהם, ולפעמים יש מריבה לזמן קצר על איזה צעצוע, אבל מיד אחר כך שוב יש אהבה, כי כך הטבע, בלי החשבונות הרבים.

שנאת חנם מחמת חשבונות רבים

והנה אמרו חז"ל (יומא ט', ב) שבית ראשון חרב על שלוש עבירות החמורות: עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, ובבית שני לא היו שלוש העבירות הללו, אבל היה שנאת חנם ומידות רעות, ואף שזה נגד הטבע של כלל ישראל, והטבע הוא טבע אחר – רחמים ביישנים וגומלי חסדים, אבל יש חשבונות רבים, ולכן היה שנאת חנם, וזה גרם את החורבן.

ואמרו בגמרא שם "תנו עיניכם בבירה שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים", היינו שבבית ראשון לאחר שבעים שנה מהחורבן כבר נבנה בית המקדש השני, ואילו בבית שני עדיין החורבן נמשך.

והטעם לזה מבואר שם "ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קצם", והיינו שבבית ראשון הכירו וידעו את חטאם שעברו על שלוש עבירות, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, ועשו תשובה על זה, ואנשי כנסת הגדולה התפללו לבטל ולהחליש את היצר הרע בזה (עין יומא ס"ט), וכבר לא היו העבירות, ולכן נבנה להם בית המקדש השני, אבל בחורבן בית שני היה שנאת חנם, שהוא חטא שלא מרגשים בו ולא מכירים את החטא, כי כל אחד ששונא, בטוח שהצדק עמו, ואינו מרגיש כלל שהוא חוטא בזה, ולכן עדיין נמשך החטא והחורבן.

ובאמת הרי כל התנאים והאמוראים וכן הראשונים והאחרונים והצדיקים בכל הדורות, וכי היה להם שנאת חנם? בודאי שלא! אבל רוב הציבור אינם תנאים ואמוראים, ולא גדולי תורה, ואצל רוב הציבור יש שנאת חנם.

רחמים ביישנים וגומלי חסדים

אמרו חז"ל (יבמות ע"ט, א) שלושה סימנים יש באומה זו, רחמים ביישנים וגומלי חסדים, והיינו שיש שלוש מידות מיוחדות בעם ישראל: 'רחמים' זה בלב, 'גומלי חסדים' זה במעשה, ו'ביישנים' זה גם כן ענין שבלב.

והם שלושה סימנים מידות טובות שיש רק בעם ישראל, באומה זו, ואילו אצל הגויים אין את זה, ועל הגבוענים כתוב (שמואל ב' כ"א, ב) לא מבני ישראל המה, מפני שלא היו בהם מידות טובות הללו וכדאיתא ביבמות שם.

ובאמת הרי כתוב (דברים כ"ט, ט) והלכת בדרכיו, ואמרו חז"ל (שבת קל"ג, ב ועוד) הוי דומה לו מה הוא רחום אף אתה היה רחום, ואם כן 'רחמים' זוהי מידתו של הקב"ה, שהוא רחום, ונצטוונו ללכת בדרכיו.

וכן 'גומלי חסדים' זו מידתו של הקב"ה, וכדאיתא בגמרא (סוטה י"ד, א) תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים, תחילתה גמילות חסדים דכתיב ויעש השם אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, וסופה גמילות חסדים דכתיב ויקבור אותו בגיא, ונצטוונו גם בזה ללכת בדרכי הקב"ה כמו שאמרו י"מ הוא אף אתה, ולהיות גומלי חסדים.

ואם כן שתי המידות של 'רחמים' וגומלי חסדים' מובן, שהם מידותיו של הקב"ה וכלל ישראל מצווים ללכת בדרכיו.

מעלת הבושה והחרטה על חטא

וענין 'ביישנים' הוא שאדם מתבייש לעשות דבר שאינו הגון, ואם כבר עשה הוא מתבייש שידעו מזה.

ומצינו בגמרא (ברכות י"ב, ב) כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עוונותיו, היינו שהבושה נותנת שכר כזה של מחילת כל עוונותיו! לא רק על החטא הזה שהוא מתבייש ממנו, אלא אפילו אם יש לו הרבה חטאים ומתבייש באחד מהם, וזכה למחילת כל העוונות.

ולמדו כן משאול המלך, שהתבייש לומר ששאל באורים ותומים, מפני שהוא הרג את נוב עיר הכהנים, וכיון שהתבייש בזה, אמר לו שמואל הנביא "מחר אתה ובניך עמי" – במחיצתך, ונמחלו לו כל עוונותיו, וזכה להיות במחיצת שמואל בגן עדן, בגלל שהתבייש לומר, בשב ואל תעשה!

והבושה היא הרגשת החטא, ושייכת לחרטה, כפי שביאר רבינו יונה בשערי תשובה בשער הראשון שיש כמה מדרגות בחרטה, ומהם: החרטה, והיגיון, וגם הבושה, והבושה מכפרת, כפי שלמדו בגמרא שם מהפסוק (יחזקאל ט"ז, סג) למען תזכרי ובושת וגו' בכפרי לך לכל אשר עשית, והיינו כי הרגשה זו של בושה שאדם מרגיש בחטאו ומתבייש בו, זה כמו חרטה עמוקה מאד, וזה נותן כפרה על הכל, וזהו מעיקרי התשובה.

וענין זה הוא מסימני ישראל, שיש בנו מידה טובה זו של בושה, אבל אומות העולם אינם כן, ואין להם הטבע של רחמים ביישנים וגומלי חסדים.

מידת החסד של כלל ישראל

וידוע שאם יש יהודי שיש לו איזה קשיים, ויהודי אחר שלא מכירו כלל שומע מזה, הוא ישלח לו עזרה ממרחקים! ומעשים שהיו כן, ולמשל יש באמריקה 'עזרת תורה', שנותנים עזרה במיוחד לתלמידי חכמים, אך גם לכל אחד ואחד, יהודים עוזרים וגומלים חסד זה עם זה.

ומעשה שהיה עם מו"ח הגאון רבי יהושע זליג דיסקין זצ"ל שהיה רב בעיר אחת (פריאסלב) ברוסיה, והיה זמן שהיה שם מצב קשה של עניות גדולה מאד ולא היה מה לאכול, ומו"ח לקח אז ספר 'אוהלי שם' שיש בו הרבה כתובות של רבנים מכל העולם, רבנים שלא מכירים אותו וגם הוא לא הכיר אותם, ושלח להם מכתבים, ולכל רב הוא נתן כתובת של אחד מהבעלי בתים שזקוקים לעזרה, וזמן קצר לאחר מכן התחילו להגיע תרומות מכל העולם ושלחו עזרה כספית לבעלי בתים העניים, וזה היה במטבע חוץ, שערכו היה רב מאד ברוסיה בעת ההיא, ומהו היה לעניים ממה לחיות.

והיה אז נס, שבסוף אנשי הממשלה הבינו ותפסו את זה, והוא היה יכול לקבל עונש חמור, כי זו 'הוצאת שם רע על המדינה' שאין בה מה לאכול, אך היה נס שעזב את רוסיה זמן קצר לפני כן, וכבר נסע לארץ ישראל.

ורואים את הטבע היהודי, שאפילו אחד שגר באפריקה, או באמריקה, או באנגליה, אם הוא שומע שיש יהודי במקום אחר – שאינו מכירו כלל – שזקוק לעזרה, הוא שולח לו עזרה! וזהו המידה הטובה של 'גומלי חסדים', שישנה רק בישראל ולא באומות העולם, ואין דבר כזה אצל הגויים.

יהודי לא יכול לצער את חברו

וכבר הזכרנו בזה מדברי הגמרא (שבת לא, א) על הגר שרצה להתגיייר על מנת שילמדוהו את כל התורה על רגל אחת, ובתחילה בא לפני שמאי ולא רצה לענות

הגאולה תהיה על ידי האחדות

וכיצד תהיה הגאולה? קראנו לא מכבר בהפטרות ויגש (יחזקאל לו) "וואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו, וקרב אותם אחד אל אחד לך לעץ אחד והיו לאחדים בידך", וזו נבואה כיצד ומתי תהיה הגאולה? על ידי שיהיה אחדות בין כל אחד ואחד, עם אהבת הבריות, ובלא שנאת חינוס, וכשלא תהיה שנאת חינוס אז תהיה הגאולה! כי שנאת חינוס זה חטא החורבן המעכב את הגאולה, ועל ידי האחדות ואהבת הבריות תהיה הגאולה.

ויתירה מכך כתוב על הגאולה (ישעיה א) "ויצא חוטר מגזע ישי", היינו שמלך המשיח יהיה מגזע ישי, ולא נזכר דוד המלך, אלא ישי אביו, שעליו אמרו חז"ל (ב"ב יז, א) כי הוא מת בעטיו של נחש, והיינו שלא היה לו שום חטא, וזו מדרגה שאין לשער, ומגזעו יצא מלך המשיח, וממשיך הפסוק "ונצר משורשיו יפרה ונחה עליו רוח השם גוג", וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבה", היינו שעד כדי כך בימות המשיח גם בעלי החיים יהיו עם מידות טובות, ויהיה שינוי הטבע של בעלי החיים!

וזה יהיה לאחר שהמשיח כבר יגיע, אחרי הגאולה. וכאמור הזכות לגאולה תהיה על ידי האחדות, שלא יהיה שנאת חינוס אצל הציבור, ולאחר הגאולה יהיה עוד יותר, שישתנה הטבע גם בבעלי החיים.

התורה תבלין לתיקון המידות

אך לדאבוננו עדיין החורבן נמשך, מפני שעדיין נמשכת השנאת חינוס, ובזמננו גם כן זה נמשך ויש כאלה שנהנים לעשות צער למישהו אחר, שיתבייש, וזו הלבנת פנים, שהעושה כן אין לו חלק לעולם הבא (ב"מ נט, א), והוא כמו שפיכות דמים (ענין שעי"ת ג, קלט), אבל כך היצר הרע מפתה, בגלל שנאת חינוס, עד כדי כך, וזה נגד הטבע האמיתי של כלל ישראל.

והעצה לזה היא כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי לו תורה ותבלין, שהתורה משפרת את המידות. ובמשנה ברורה סימן א' כתב שתורה תבלין זה תורת היראה, והיינו לעסוק בספרי מוסר, המביאים ליראת שמים ולתיקון המידות, וזהו התבלין ליצר הרע. תורה תבלין.

וכמדומני שראיתי פעם בבית הלוי (ענין בה"ל פרשת בא ד"ה והטעם) שגם השנאת חינוס שהייתה בזמן החורבן, באה על ידי חיסרון תורה, ואף על פי שאמרו בינא שם כי בבית שני היו עוסקים בתורה ובמצוות, מכל מקום זה לא היה בשלמות, כי אם עסק התורה היה בשלמות, זה היה תבלין ליצר הרע וכבר לא היה שנאת חינוס.

ואמנם כן, רואים את גדולי התורה שבכל הדורות, וכי הקצות היה לו שנאת חינוס! והאם לחזון איש היה שנאת חינוס? וכן כל גדולי התורה, לא היה אצלם דבר כזה, ורק מי שהתורה אצלו לא בשלמות, זהו הגורם לשנאת חינוס.

כל אחד משפיע בהנהגתו

ובאמת זה תלוי בנו, כי הרי יש השפעה, וכל אחד משפיע על אחרים בהנהגתו, כמו שכתב החזון איש באגרת (חי' סב) שבעל תורה אמיתי משפיע השפעה ניכרת על הסביבה, בעל תורה אמיתי, אם הוא בשלמות בתורה זה משפיע על כל הסביבה, ורואים את ההשפעה, השפעה ניכרת, גם אם אינו מדבר כלום, אבל במציאות יש השפעה! והוסיף החזון איש שם שגם על הרחוקים שלא בסביבה הקרובה, יש השפעה נסתרת, מכוח הבעל תורה האמיתי.

אם כן בדינו הדבר לקרב את הגאולה, וזה תלוי בנו, כי אם היינו יותר ויותר בשלמות בתורה ויראת שמים ומידות טובות, זה היה משפיע גם על אחרים, על הקרובים ועל הרחוקים.

ורואים בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם (באבות פ"ו) שהרבה מהם זה ענייני מידות טובות, כגון אוהב את הבריות, ועוד הרבה דברים שהם מידות טובות, ועל ידי זה יש הצלחה בתורה, ואזי **התורה משפרת את המידות, והמידות מוסיפות עוד לתורה, וכך זה חוזר והולך ומוסיף, על ידי קצת תורה יש קצת מידות, ואם מוסיפים מידות מוסיפים תורה, וכשמוסיפים תורה מוסיפים עוד מידות**, וזה חיוב לכל אחד לפי מדרגתו, כמה שהוא יכול להתקדם, וממילא הוא גם משפיע על אחרים!

חסד על כל צעד ושעל

וכגון בחסד, כתוב בפירוש המשניות להרמב"ם על המשנה (אבות ג, טו) הכל לפי רוב המעשה, שאם אדם נותן צדקה אלף זוז בבת אחת, ונותן עם רצון טוב, בדאי זה מחזק בו את אהבת החסד, אבל אם יחלק את זה לאלף פעמים וייתן בכל פעם זוז אחד, כשעושה את אותו המעשה אלף פעמים, באלף נתינות קטנות, 'לפי רוב המעשה', זה משפיע עליו הרבה יותר, שהוא משתנה לגמרי, ומקבל אהבת חסד גדולה הרבה יותר, ואין לשער את ההשפעה שבה.

ובאמת כל אחד שנמצא בסביבת אנשים, יכול לעשות מעשים טובים בכל רגע ורגע, על ידי סבר פנים יפות והתעניינות בשלום חברו. וכבר סיפרתי את המעשה שהיה בשיבתנו, שאחד למד בשיבה ולא הרגיש טוב בשיבה, עד שכבר גמר בלבו והחליט שאחרי שבת יעזוב את הישיבה, אך בליל שבת כשהולכים ועומדים בשורה לומר 'גוט שבת' לרבנים, מישהו שעמד לידו נתן לו טפיחה על שכמו ושאל אותו מה שלומך, וכשראה שיש מי שמתעניין בו נשתנתה כל הרגשתו, והחליט להישאר בשיבה. מילה אחת השפיעה שהוא יישאר בשיבה! וכך אפשר לעשות חסד עם סבר פנים יפות ועם מילה אחת.

ובקלם היה דבר כזה, שאם היה בא אורח לקלם, כל מי שהיה פוגש בו היה שואל אותו מה שלומך, ובמה אני יכול לעזור לך, אולי אתה צריך איזה עזרה, כאילו שהוא ידיד שלו ומכירו זה מכבר, והאורח היה מתפלל מהיכן מכירים אותו, והרגיש הרגשה מאד נעימה בזה, שכל אחד רוצה לעזור לו ושואלים בשלומם ומתייחסים אליו. אם כן אפשר בלי שום מאמצים להרוויח הרבה מעשים טובים, במילה אחת, ואפילו במבט, ובחינוך, לתת הרגשה טובה לשני, ומרוויחים בזה הרבה מעשים טובים.

חובת הזהירות ממחלת הקורונה

והנה יש דבר הנוגע עתה למעשה, בענין מחלת הקורונה, שכבר היה מצב הרבה יותר טוב, שהיו פחות חולים, ומדוע? כי נזהרו, הציבור נזהר, אבל אחרי שכבר 'הייתה הרווחה' התחילו לזלזל, ומיד ל"ע יש המון חולים, אלפי חולים, ויש כאלה שהם גם אנשים חלשים, שנמצאים בסיכון, בגלל זלזול וחוסר שמירת הבריאות, ומי שמזלזל מלבד מה שעלול להזיק לעצמו, הוא גם מדביק ומזיק לאחרים, והוא כמו ודף, שגורם סכנה לאחרים.

והציבור צריכים לדעת את זה, שחש ושלום אין לזלזל, וצריכים להיזהר זהירות של מאה אחוז, הכל כפי ההוראות הידועות מהרופאים אך צריכים להיזהר, שלא להזיק לאחרים, וגם לכל אחד בעצמו זה מסוכן אם הוא נדבק, לכן צריכים להיזהר עם כל הזהירות בשלמות, ואזי בעזרת השם כולם יהיו בריאים, אבל אחת חס ושלום זה דבר מסוכן.

מידת האמת – משקר לא מרוויחים!

ועוד רצינו להזכיר בענין מידת האמת, מידות טובות זה מידת האמת, לא להגיד שקר, וחזונו של הקב"ה אמת (שבת נה, א).

ומובא בגמרא (שם קד, א) כי אמת זה אותיות אל"ף מ"ם תי"ו שהם מתחילת ואמצע וסוף הא-ב-ג, ואילו שקר זה אותיות הסמוכות זו לזו בסדר הא-ב-ג (ענין שם הרמז בזה), ואמת כל אותיותיו רחבות עם שתי רגליים, ואילו שקר כל אותיותיו עם רגל אחת שהיא חדה בתחתיתה, והוא סימן שהשקר אין לו רגלים, ושיקרא לא קאי.

ומידת האמת זה דבר שאדם מצליח בו מאד, מי שמשמש עם האמת בדיוק ואינו מגזים, ובמסילת ישרים פ"א מביא בזה את הגמרא (סנהדרין צ, א) על העיר קושטא שהיו זהירים במידת האמת ובזכות זה האריכו ימים.

ומעשה שהיה באחד שהייתה לו שריפה בביתו, ונשרפו לו הרבה דברים, ובדרך כלל לוקחים עורך דין להוציא כמה אפשר מהביטוח, אך הוא לא לקח עורך דין, אלא הלך בעצמו, ורשם בדיוק את מה שהיה בלי לשנות מן האמת, והם ראו שהוא לא מגזים ונתנו לו את הכל בלי עיכובים! מי שהוא איש אמת, נותנים לו מיד ומאמינים לו ולא חושדים בו כלל, כי רואים שהוא איש אמת, וממידת האמת מרוויחים, ואילו ממידת השקר מפסידים.

ומצינו (יבמות סה, ב) שמצוה לשנות מפני השלום, והיינו שיש מקרים שזה מצוה, אבל היכן שאין את המצוה הזו, וחושבים לשקר סתם בשביל רווח, אין שום רווח ממה שמשקרים! ורק אפשר להפסיד יותר מהרווח, ואין שום רווח מזה. כך המציאות.

ומידת האמת היא מידה טובה שנותנת הצלחה, וגם בתורה יש הצלחה על ידי מידת האמת, כפי ששינו בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית, שאחד מהם זה 'מודה על האמת', שבכך זוכים להצלחה בתורה.

בעל מידות טובות אהוב על כולם

ועוד נזכר שם גם 'בלב טוב', ואוהב את הבריות, ו'בענוה', ועוד הרבה מידות טובות שהתורה נקנית בהם. ומי שהוא בעל מידות טובות וענוה, הוא אהוב על הבריות, וכולם אוהבים אותו ומחשיבים אותו, כי הוא לא פוגע בשום אדם, וגם מליק בדיבורו ולא מגזים.

והכרתי אנשים בעלי מידות טובות כאלו, שהיו אוהבים על כולם, וכל מה שהם היו מבקשים היו שמחים לעשות בשבילם, וכשהם היו מבקשים עבור מישהו, זו הייתה הפירוסקציה הכי גדולה שיש.

ומעשה שהיה עם מו"ח הגרי"ו דיסקין זצ"ל, שבחוף לארץ הוא היה רב, אבל כשהגיע לארץ בתחילה הוא לא היה רב, ואמנם היה אומר דברי חיזוק ודרשות, אך לא היה לו רבנות, ועסק לפרנסתו באיזה מקום שהיו צריכים מנהל חשבונות, ומאוחר יותר נהיה רב בפרדס חנה.

ואחר כך היה פעם שרצו משיבת פוניבי' לקנות באותו מקום, שהיה בית חרושת למוצרי הלבשה, והוא כתב מכתב המלצה עבור הישיבה שיתחשבו בהם ויתנו להם הנחה, וכשבא השליח מהישיבה עם המכתב, אמרו לו: יש לך מכתב מהרב דיסקין? אם כן ניתן לך הנחה כמה שתצא! וביקש הנחה חמישים אחוז, ומיד נתנו לו, כי כל כך העריכוהו שכל מה שהוא מבקש שמחו מיד לקיים, מפני שהיה בעל מידות טובות מיוחדות עם ענוה, שאינו מרגיש כלל שום חשיבות, וזה נגד הטבע, אך כך הוא היה.

והמידות הטובות ומידת האמת, אדם שחי עם מידות טובות כאלו, החיים שלו חיים מאושרים, והוא עצמו מאושר וכל מי שנמצא בסביבתו מאושר. וזהו המעלה של מידות טובות. וצריכים שיעתא דשמיא שנוכה באמת כולנו, כל אחד ואחד מאיתנו וכל כלל ישראל, להנהיגה של מידות טובות, וכבר יש בנו מידות טובות בטבע, אך שגם ההנהגה למעשה תהיה כך, עם מידת האמת ומידות טובות, כן יהי רצון!

לעילוי נשמת מרת פריידא טויבא
ב"ר אברהם חיים ע"ה
גלב"ע כ"ח טבת - תנצב"ה

לעילוי נשמת
רבי שמעון בן משה ז"ל
גלב"ע ב' שבט תש"ע - תנצב"ה

לעילוי נשמת
מרת בילא בת ר"ר ישראל ע"ה
גלב"ע א' בשבט תש"ס - תנצב"ה

פיקודי ה' טרים מזמחי לך – אימתי
הן יורים כשיצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל בילקוט
תהלים)

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

פרשת וארא תשפ"א (שנה ב') לפ"ק * גליון 56 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

‘כצאתי את העיר כו’

השפעת מעלת המקום וחסרונו

להלן (יב, א) נאמר 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר' ופירש רש"י: בארץ מצרים- חוץ לכרך, או אינו אלא בתוך הכרך? תלמוד לומר כצאתי את העיר אפרוש את כפי אל השם (לעיל ט, כט), ומה תפילה קלה לא התפלל בתוך הכרך לפי שהייתה מלאה גילולים, דיבור חמור לא כל שכן, ע"כ.

יש להתבונן מכאן בגודל כח השפעת הסביבה, שכל זמן שהיה משה רבינו בתוך ארץ מצרים שהיתה מלאה טומאה, לא היה יכול לקבל נבואה מהקב"ה, וגם הנבואה הראשונה שנתגלה אליו הקב"ה בסנה, לא היתה בארץ מצרים אלא בחורב.

ומצינו גם באברהם אבינו שכל זמן שהלך ביחד עם לוט לא קיבל נבואה מהקב"ה, כמו שכתוב (בראשית יג, יד) 'וה' אמר אל אברהם אחרי היפרד לוט מעמו', ופירש רש"י שכל זמן שהרשע עימו היה הדיבור פורש ממנו, (ע"ש שהארכנו בזה ג"כ).

ואף שאברהם אבינו ומשה רבינו בעצמם בודאי לא הושפעו, ונשאר במדרגתם, והרי אברהם גדל בבית תרח אביו ולא הושפע, ובודאי שלא הושפע מלוט, וכן משה רבינו בודאי לא הושפע מטומאת מצרים, ונשאר במדרגתו, אך כל זמן שנמצא במקום טומאה לא שייך שתשרה עליו שכינה, ואינו יכול לקבל נבואה, כי טומאת המקום מונעת את השפעת הקדושה.

כמו שמצינו כעין זה בכמה מקומות בחז"ל (עיין סוכה כה, סנהדרין יא) שאמרו על תנאים שהם ראויים שתשרה עליהם שכינה כמשה רבינו אלא שאין דורם זכאי לכך, היינו שיכול להיות אדם שהוא ראוי להיות כמו משה רבינו, נביא כזה בדרגה כזאת, לפי הכוחות שהוא משקיע ולפי העבודה שהוא עובד, העבודת השם שלו היא בדרגה כמשה רבינו, ואף על פי כן הוא לא מקבל את השפעה הראויה לו מפני שאין דורו זכאי

***

במסגרת זו של שיחות מפרן שליט"א בעניני פרשיות שובכ"ם, נביא כאן מאמר ייחודי מפרן שליט"א הכולל יסודות נפלאים בדרכי התשובה ופרסום האמונה, כפי שנלמדים מתנהגות השי"ת עם פרעה ומצרים, קראו ותחי נפשכם.

‘ואני אקשה את לב פרעה’

פירש רש"י: מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי עבודה זרה לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו אתם את גבורותי.

ביאור ענין הכבדת לב פרעה ועשר המכות

מדוע ניטלה מפרעה אפשרות הבחירה

הנה מפורש בפסוקים שהקב"ה הכביד את לב פרעה שלא לשלוח את בני ישראל, וכדאיתא במדרש (שמות רבה יא, ו) שבחמשת מכות הראשונות כתוב שפרעה עצמו הכביד לבו, ובחמשת מכות האחרונות כתוב שהקב"ה הכביד את לבו. וצריך ביאור בזה, שהרי לאדם ניתן כוח הבחירה בין טוב לרע, ומדוע נטל הקב"ה מפרעה האפשרות לבחור בטוב על ידי הכבדת לבו. וכבר עמדו הראשונים בזה.

ואמנם כבר פירש רש"י שמאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי עבודה זרה לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו וכו', אך עדיין מה בכך שפרעה לא יחזור בתשובה "בלב שלם", והלא מכל מקום הוא שב מחטאו וכבר אינו בגדר חוטא יותר, ומדוע הכביד הקב"ה את לבו.

ויש לבאר בזה, כי הנה מצינו כמה חלקים בתשובה, ומהם עזיבת החטא וחרטה על העבר, ובמסילת ישרים (פרק ד') ביאר ענין החרטה וזה לשונו- 'שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא כחרטת הנדר ממש שהוא מתנחם לגמרי והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא היה נעשה הדבר ההוא ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו, ייחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו, עכ"ל.

מבואר בזה כי מעיקרי התשובה הוא החרטה הגמורה שיתנחם על מעשיו ומשתוקק שלא היה נעשה הדבר ההוא וכו', ויש כמה דרגות בזה, כמו שביאר רבנו יונה בשערי תשובה (שער א אות יב-יג) מדרגת היגון שבא מ"טוהר הנשמה העליונה", ודבר זה הוא מעיקרי התשובה.

ובאמת עזיבת החטא קלה יותר מן החרטה, כי בשביל לעזוב החטא מספיק שיודע כי החטא מביא לעונש, ומחמת הפחד כבר יעזוב את החטא, אף על פי שאינו מצטער על מה שעשה בעבר, ורק מכאן ולהבא לא יעשה עוד כן. אבל חרטה היא דרגה גבוהה יותר ומעלה אמתית בנפש, שהוא גם מצטער על

העבר, ולא רק שנמנע מלחטוא מכאן ולהבא. וכן כתב בספר אור ישראל, בכוכבי אור להגר"י בלאזר זצ"ל סימן ז' עיין שם.

ובזה יש לבאר דברי רש"י שפרעה לא היה נותן לב שלם לשוב, והיינו שלא היה שב בתשובה מחמת הכרת האמת, אלא רק היתה עזיבת החטא למראית העין מפני שלא יכול לסבול רעת המכות, ותשובה כזו דומה לגנב שמפסיק לגנוב מחמת שאין לו מה לגנוב או מיראת העונש, ואין זו תשובה ראויה, אלא צריך להכיר ולדעת בנפשו את האמת, ולהתחרט ולהצטער על מה שהיה, ואצל פרעה לא הייתה חרטה על העבר, רק עזיבת החטא מכאן ולהבא, ולכן היה ראוי לכל העונשים הקשים.

[א.ה. עיין להמב"ט בבית אלקים שער התשובה שישד ענין זה והאריך בן].

מה התועלת בעונש- אחר שניטלה מפרעה הבחירה

אך לכאורה עדיין קשה מה התועלת בכל העונשים האלו, ומדוע הכביד הקב"ה את לב פרעה להביא עליו מכות, הרי גלוי וידוע לפניו שהעונשים לא יביאו את פרעה לחזור בתשובה שלמה.

והענין בזה מבואר בהמשך דברי רש"י, שכתב 'טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו אתם את גבורותי, וכן מידתו של הקב"ה מביא פורענות על האומות עובדי עבודה זרה כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר הכרתי גויים נשמו פינותם וגו' אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר', ע"כ, ומקורו מדברי הגמרא ב"במות (סג, א) אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל וכו' עיין שם.

והביאור, כי כל עת שבאים אסונות ופגעים על אומות העולם, הרי הגויים אין להם דעת להבין שזה בשביל שיחזרו בתשובה, ובכל זאת רואים מעשים שבכל יום שיטפונות ורעידות אדמה וכיוצא בזה בכל העולם, והלא ידוע כי אין הקב"ה מביא עונשים בעולם הזה אלא בתכלית שיחזרו בתשובה [ומה שמגיע עונש על העבירות, נענשים הרשעים בגיהנום, שכן הנהגת הקב"ה שמעניש את הרשעים בגיהנום ולא בעולם הזה, שעונשי הגיהנום קשים יותר מעונשי העולם הזה, ואם באים עונשים על הרשעים בעולם הזה, זהו בהכרח כדי לעורר לתשובה], וכיון שהגויים עצמם בודאי לא ישובו בתשובה, ממילא בהכרח שכל הפורענות היא בשביל ישראל, שכלל ישראל יראו את גבורות השם, שיש השגחה, ויתעוררו מזה לתשובה ויראת שמים.

והוא כמו שאמר חז"ל (אבות ו, יא) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצאתי אף עשיתי, ואמר (ויקרא רבה לו, ד) לא נברא העולם אלא בשביל ישראל שנקרא ראשית שנאמר קודש ישראל להשם ראשית תבואתה, היינו שתכלית הבריאה היא לריבוי כבוד שמים על ידי ישראל, ולכן הקב"ה מביא פורענות על אומות העולם, בשביל שכלל ישראל יראו גבורות השם וייראו, ובהם יתרבה כבוד שמים, ומטעם זה גם הכביד הקב"ה את לב פרעה והביא עליו עוד מכות, שעל ידי זה ישמעו ישראל וייראו כמו שפירש רש"י כנ"ל, ונמצא כבוד שמים מתרבה בעולם על ידי כלל ישראל.

שתי התועלות במכות מצרים

ואמנם הנה כתוב בכמה מקומות במכות מצרים (שמות ז, ה; יד, ד; יד, יח) 'וידעו מצרים כי אני ה'", ומבואר כי אף שעיקר תכלית המכות היה בשביל ישראל, שיראו את ההשגחה וייראו, מכל מקום יש בזה תועלת מסוימת גם על האומות, שידעו המצרים כי אני ה'.

וצריך לומר כי בהכבדת לב פרעה היו שני עניינים, כמו שכתוב בתחילת פרשת בא (י, א-ב) "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אותותי אלה בקרבו; ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי וגו'. וביאר הספורנו שם "הנה אנכי כבר הכבדתי את לבו בשחין, וזה להרבות האותות בקרב מצרים כדי שישבו איזה מהם בתשובה, ולמען יספרו ישראל לדורות ויכירו גדלי וטובי".

וכן כתב הספורנו בפרשת וארא על הפסוק ואני אקשה את לב פרעה "בהיות הא-ל חפץ בתשובת רשעים ולא במיתתם וכו' אמר שירבה את אותותיו ואת מופתיו, וזה להשיב את המצרים בתשובה בהודיע להם גדלו וחסדו באותות ובמופתים וכו', ועם זה היתה הכוונה שישראל יראו וייראו כאומרו למען שתי אותותי אלה בקרבו ולמען תספר", עכ"ל.

נמצא ששני עניינים היו. הא' "למען שתי אותותי אלה בקרבו", היינו שהמצרים יראו את גבורות השם ועל ידי כך "ישבו איזה מהם בתשובה", וזהו מה שכתוב וידעו מצרים כי אני ה'. והב' היה תכלית בזה שכלל ישראל עצמם יראו את גבורות השם ויספרו לדורות, כמו שכתוב "למען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים", והוא ענין ריבוי כבוד שמים על ידי שישמעו ישראל וייראו, וזהו מה שמוזכר כמה פעמים בפסוקים (שמות ו, ז, י, ב) "וידעתם כי אני ה'".

(מתוך שיעורי החומש, נדפס באסיפת שמועות פסח)

'מקוצר רוח ומעבודה קשה'

הדרכות שונות ממרן שליט"א לעודד נפשות נדכאים הנפתלים בדרכי עבודת ה'

(כמובן שהלימוד מחוראות פרטיות למקרים אחרים מצריך חכמה ודעת תורה, אבל מרוח הדברים יש להשכיל את גבחות הלב הנדרשת בעבודת ה')

מרגלא בפומיה דמרן שליט"א להשיב נפש בחורים תוהים בדרכם בעבודת ה', באמרם כי חשים הם חסרון באמונה, או בגאווה וכדו', והשיבם מרן, כי מי שחש חסרון במעלה מסוימת הרי שכבר יש לו איזו השגה בענין זה, שאם לא כך הרי לא היה מרגיש בחסרונו ולא היה בא להתיעץ... וא"כ אדרבה, עליו לשמוח כי הוא בדרך הנכונה ולא להישבר חלילה מן החסרון. ומביא כן בשם רבו הגה"צ ר"א גרוסברד זצ"ל, משגיח דלומז'ה ופוניבז'.

***

בחור התאונן בפני מרן שליט"א על מצבו ברוחניות, כי אינו חש עליה בעבודתו, השיבו מרן כי אדם בריא גם כן אינו חש כי הוא בריא... ורק החולה חש בחוליו, ואם כן, אם אינך מרגיש ירידה אות היא כי הנך מהלך באורח סלולה העולה בית ה'.

***

הובא לפני מרן שליט"א בחור שמחמת התמדתו בתורה לא אבה לשוח שיחה בטילה כלל, עד שאף לשוחח עם אמו בטלפון לא הסכים, הראה לו מרן את דברי הגר"א בביאור המשנה באבות שהתורה נקנית 'במיעוט שיחה'- שמעט שיחה נצרכת על כל פנים.

שאל הבחור בתמימותו- ומה הוא ה'שיעור' של 'מיעוט שיחה', השיבו רבינו בשנינות- 'עד רובא...'

ניתן לקבל את הגיליון במייל: MIMGED111@GMAIL.COM

כמו כן לתרומות והנצחות, ולשליחת ד"ת, עובדות והנהגות ממרן שליט"א ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

ברכת מרדכי

חידושים וביאורים מפי מרן ראש הישיבה
הגרב"מ אזרחי שליט"א בהלכה ובמוסר

בס"ד

פרשת וארא תשפ"א

מופץ ע"י

מערכת "קובץ גליונות"

בעומק הפרשה

אלה ראשי בית אבותם (ו, יד)

"מתוך שהזקק ליחס שבטו של לוי עד
משה ואהרן, לכן התחיל ליחסם דרך
תולדותם מראובן" (רש"י)

וצ"ב, לשם מה הזקקו לפרט יחסם של
משה ואהרן.

והנה לעיל (ו, יג) וידבר וגו' ויצום וגו'.
ובפירש"י: "צוה עליהם להנהיגם בנחת
ולסבול אותם". ועיין כאן במדרשים,
ובספורנו: "א"ל הקב"ה, בני ישראל
רגזנין, טרחנין, ע"מ כן תהיו מקבלין
עליכם, שיהיו מקללין אתכם". וכן
בפירש"י בהעלותך: "שהיו סוקלין אותכם
ומחרפי אתכם". והיינו, שכאן נאמר הדין
מיניו של משה ואהרן.

ובירושלמי קידושין פ"ד מ"ה: "כל
שתמנהו עליך לא יהיה אלא מן הברורין
שבאחיך", עיי"ש. היינו, שצריכים להיות
מיוחסים, ולכן כתוב כאן, מיד, היחוס.

והנה בסנהדרין לו ע"ב: "דתני ר"י כשם
שב"ד מנוקין בצדק כך מנוקין מכל מוס".
עיי"ש בפירש"י, שהכוונה, ליחוס משפחה.
ואמר אמימר: "מאי קרא כולך יפה רעיתי
מוס אין בך", והקשו: דילמא מוס ממש,
וא"ר אחא, והתיצבו שם עמך, בדומים לך.
והקשו, דילמא משום שכינה. נומשום כך
בעינן מיוחסים, ולא ראייה היא
לסנהדרין. "אלא אמר רנב"י, ונשאו
אתך, בדומים לך".

והקשו בתוס', דילמא גם בשני הפסוקים
האחרים, הוא משום מוס ממש, כמש"א
"אתך", "עמך", "בדומים לך". שהרי משה
רבינו לא היה בעל מוס. ותיירצו בתוס',
דלא מסתבר למדרש מ"אתך", אי לאו
קרא ד"מוס אין בך". וצ"ע, מדוע לא
מסתבר.

ונראה, דבשלמא בקרא ד"מוס אין בך",
הרי כתוב להדיא, דמעלה היא, כשאין בה
מוס. מה שאין כן באינך קראי, אעפ"י

וארא אל אברהם (א, ג)

"אמר לו הקב"ה למשה, חבל על דאברך ולא משתכחין. הרבה פעמים נגליתי על אברהם
יצחק ויעקב באל שדי ולא הודעתי להם כי שמי ה' כשם שאמרתי לך, ולא הרהרו אחר
מדותי. אמרתי לאברהם (בראשית יג, יז) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה וגו', בקש
לקבור שרה ולא מצא עד שקנה בדמים, ולא הרהר אחר מדותי. אמרתי ליצחק (שם כו,
ג) גור בארץ הזאת כי לך ולזרעך וגו', בקש לשתות מים ולא מצא, אלא (שם, כ) ויריבו
רועי גרד עם רועי יצחק, ולא הרהר אחר מדותי. אמרתי ליעקב (שם כח, יג) הארץ אשר
אתה שוכב עליה וגו', בקש מקום לנשות אהלו ולא מצא עד שקנה במאה קשיטה, ולא
הרהר אחר מדותי ולא שאלני מה שמי כשם ששאלת אתה" וכו' (שמו"ר ו, ד)

הכל מפנה את מקומו ל"לפני".
כי דווקא ב"יום יום", דווקא במהלכים
אלו, מתעוררים ההרהורים...

***

אולי מותר להוסיף.
כשאברהם ויצחק הולכים לעקידה,
הולכים הם לקראת מסירות נפש. יודעים הם
מראש, כי כל המובטח, עומד להיות מוקרב
לרצונו של מקום.

וראי שזה כביר, ללכת, כך יחדיו, ללא
הרהור, ללא מחשבה, מה יהיה עם הבטחת
הזרע, מה יהיה עם שבטי קה, מה יהיה עם
כל המהלכים של כלל ישראל. הרי הכל
כאילו נקטע באיבנו!!!

וראי שאין לנו מושג, מה טמון באותה
הליכה, מה טמון באותו "הנני" (בראשית
כב, א). אך בכל זאת, הרי מפורשים
הדברים, מפורשת ההקדבה, מפורש הציווי.
אבל לעבור את כל "הכרחי" החיים, ללא
ניד עפעף, ללא הרהור -

- זהו יותר "לפני", מכל "לפני" אחר.

- זהו "מתהלכים".

- זהו "לפני".

- וזהו "מתהלכים לפני".

"כשבאו משה ואהרן, עמדו לפני פרעה, והיו ראין שהם דומים למלאכי השרת, ורום
קומתן כארזי לבנון, וגלגלי עיניהם דומים לגלגלי חמה, וזקנות שלהם כאשכולות תמרה,
והיו פניהם כזיו החמה, ומטה האלקים בידם שחקוק עליו שם המפורש, ודיבור פיהם כאש
שלהבת. מיד נפל פחדם עליהם. והיו ארבע מאות פתחים לפלטרם של פרעה, ועל כל
פתח ופתח אריות ודובים וחיות רעות, ולא היתה בריה יכולה ליכנס שם, עד שהיו מאכילין
אותם בשר, שלא יהו מזיקין אותם. וכשבאו משה ואהרן, נתקבצו כולם וסובבים ומלחכין
רגליהם, והתחילו ללחותם עד שבאו לפני פרעה, וכל מלכי מוזר ומערב, כשראו אותם
נפל פחדם עליהם, וזיע ורתת והחללה אחז לפרעה ולכל היושבים לפניו, והסירו בתריהם
מעל ראשיהם והשתחוו להם. באותה שעה הוצרך פרעה לנקביו, ונכנס לבית הכסא,
ונודמנו לו שנים עשר עכברים, והיו נושכים אותו בכל צד מושבו, וצעק צעקה גדולה
ומרה, עד ששמעו קול צעקתו גדולי המלכות. ואחר כך חזר וישב על כסאו, ונתחזק לבו.

פלא, מדוע לא הוזכרה העקדה?
כמה נאמנות יש בה, כמה מסירות. ללא
שאלה, ללא הרהור. ככה בפשטות, הולכים
המה אברהם ויצחק, נוטלים עמם את כל
ה"את בנך את יחיך אשר אהבת את יצחק"
(בראשית כב, ב), והולכים "יחדיו". הנה
הוא כבר יצחק, עקוד על גבי המזבח,
ואברהם אביו מושיט יד עם המאכלת...
וכל זה, לא מביע "מתהלכים לפני"?
כלום לא מן הראוי היה, להביא את שיא
השיאים של הקדבה, נאמנות ויראת שמים.
מה יש יותר מזה "מתהלכים לפני".
כל זה אינו מוזכר.
אתמהה!!!

***

- והדגשה היא, כנראה, על שני ביטויים:
על ה"לפני", ועל ה"מתהלכים".

כשאומרים "מתהלכים", מתכוונים, כי
ה"לפני", מיוחד בכל ההליכות.

בכל מהלכי יום יום.

כל מעשה, כל טבע, כל דבר, הכל הכל
מלא רק בדבר אחד: "לפני".

כל אלו, ריקים לגמרי לגמרי, מכל חשבון
וחישוב אחר.

בעומק הפרשה

שמשו לא היה בעל מוס, אין שום ראיה שמוס הוא חסרון, ולא שבלי מוס הוא מעלה, בדין סנהדרין שיש עליו. משא"כ פגם משפחה, הלא דין זה, נאמר בעיקר המינוי של משה עצמו, כמבואר בקראי שלפנינו, ולכן ע"ז שפיר שייד לומר, בדומין לך, שכשם שבדין מינוי שלך, נאמרה הלכה של יחוס למשפחה, כמו"כ בדין מינוי של שאר הסנהדרין. אבל מוס ממש, לא נאמר כאן בדין מינוי שלו, ולכן לא מסתבר למדרש להכי. ורק כיון שיש פסוק מפורש "מוס אין בך", מיניה חזינן ד"מוס אין בך" הוא מעלה. לכן שוב שפיר, גם מוס מעכב בדין הסנהדרין. אבל בלא הך קרא, לא משתמע אלא מאי דמפורש ביה להדיא, כמשנת.

ויקה אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון

(גכג)

ובפירש"י כאן הביא את הגמ' בב"ב דף קי, שמכאן שהנושא אשה יבדוק באחיה. והקשה הרבי רבי העשיל, שגבי עשו, ג"כ נאמר "ויקה את בת ישמעאל אחות נביות", ודרשינן במגילה י"ז: "ממשמע שנאמר בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות אלא מלמד שקידשה ישמעאל ומת והשיאה נביות אחיה". וא"כ צ"ע על דרשה זאת כאן, מדוע לא נימא ג"כ הכי, שמת עמינדב והשיאה נחשון אחיה. ובשלמא גבי עשו, אין להקשות כן, דנימא כמו דדרשינן הכא, שא"כ, למה לי שוב הך קרא דאהרן, והרי כבר שמעינן לה מעשו. אבל איפכא, הרי הוא סיפור המעשה, שכך היה, וזה שבחו של המשיא, שפיר שייד למכתב פעמיים. וא"כ צ"ע, מנלן למידרש הכי, ודילמא מעשה שהיה כך היה.

והנראה בזה, כיון שכל פרשה זאת, עסוקה ביחוסם של משה ואהרן, לייחס סדר תולדותם, ולהודיע מי היא משפחתם, אשר ע"כ, אין מכאן לדרוש כדדרשינן גבי עשו, שא"כ היה זה סיפור מעשה על נחשון, וזה אינו נוגע כאן, משום שאין אנו עוסקין עתה בשבחו של נחשון מצד עצמו.

אמר למשה ואהרן, מי אתם ומאין באתם ומי שגרכם אצלי. אמרו לו, אלהי העברים שלחנו אליך שלח את עמי ויעבדוני. מיד אמר, לא ידעתי את ה' מעולם, לא שלח לי אגרת שלום, ולא הביא לי דודון" (ילקוט"ש שמות, רמז קפא)

פצעיו?!

- שכח את כל שלימדוהו העכברים...
- מי אתם, שאל למשה ואהרן.
- מי שלח אתכם.
- איני מכיר אותם.
- "לא שלח לי אגרת שלום"... לא הודיע לי מראש, לא קבע פגישה, לא הרים אפילו טלפון...
מבהיל את הרעיון. מה קרה שם? הלא לפני מספר דקות היה ירא שמים...

מה קרה?!!
זוהי האנטיזה ל"התהלך לפני". פרעה, מופקע מה"מתהלכים לפני".

פרעה, הוא ההיפך מזה. ההיפך הגמור.

***

אבל הקב"ה, שומר שכר מיוחד לאלו יראי השמים, ללא שום חישוב או חשבון. לאלו ה"מתהלכים לפני"!

פלאי פלאים. הגע עצמך.

- כשהעכברים נשכו אותו, מה חשב...
האם המשיך לחשוב "לי יאורי ואני עשיתיני" (יחזקאל כט, ג)?!
יש להבין, כי "זה לעומת זה", מדה כנגד מדה נהגו בו.
- פרעה הסתובב לו כ"אלהים"... הוא, אינו נברא... הוא הבורא...
- והנה הראו לו לפרעה זה, בידי מה ובידי מי הוא תלוי.
- בידי נקביו...
הוא מוכרח להודק להם, גם כאשר עכברים נושכים...

באותם רגעים, בישובו שם, על גבי הנושכים האלו, וצעוק צעק, כשגם להתאפק מזעקותיו לא היה מסוגל... בודאי ידע והכיר, כי יש בורא לעולם. מלמדים אותו, ועוד איך מלמדים אותו... כי יש אלקים. ומה קרה לאחר שסיים לחבוש את

"הדיא את דבר ה' (שמות ט, כ). מכאן היה ר"ש בן יוחאי אומר, הטוב שבנחשים, רצון את מוחו. כתיב (שם יד, ז) ויקח שש מאות רכב, מהיכן היו, ואם תאמר משל מצרים, והלא כבר נאמר (שם ט, ו) וימת כל מקנה מצרים. ואם תאמר משל פרעה היו, והלא כבר נאמר (שם ט, ג) הנה יד ה' הויה במקנך. ואם תאמר משל ישראל היו, והלא כבר נאמר (שם י, כו) וגם מקננו ילך עמנו. משל מי היו. מהדיא את דבר ה'. נמצאו למדין, שמהן היה תקלה לישראל" (ילקוט"ש וארא, קפו)

נותרו, בזכות יראת שמים שהיתה בהם, ועכשיו רודפים, כביכול, אחר שמים?! מה קרה איתם?!!
הם הם הדברים.

אמנם, יראי שמים היו. אך רק בנוסם מפני הברד.
יראי שמים, עם חשבונות.
חשבונות נכונים. אבל "חשבונות", יפים רק לשעתם. עד שיזיפיע חשבון אחר, ה"מחשב" מסקנא הפוכה...

הן בני ישראל לא שמעו אלי ואין ישמעוני פרעה ואני ערל

שפתים (ו, יב)

המדה, ואם הם בכל זאת לא שמעו, קל וחומר שלא ישמע פרעה.
אבל כמו כן נכון, כי מפורש כתב בכתוב, כי הסיבה היא קוצר רוח.
- מלמדים אותנו כאן, כי טרדותיהם של בני ישראל, מחמת קוצר רוח ועבודה קשה, כאין וכאפס הן לעומת טרדותיו של פרעה...

ושאלו הכל, מאי ק"ו הוא זה, הלא פירכא יש עליו, כי בני ישראל לא שמעו מקוצר רוח ועבודה קשה, ולפרעה אין, לא קוצר רוח ולא עבודה קשה.
אמנם נכון הדבר, כי אולי קל וחומר אחר הוא, שהרי ישראל במצרים רדופי שיעבוד וגלות, אין כמוהם שואפים לסיים את גלותם

בעומק הפרשה

וע"כ דרשינן מזה, שיבדוק באחיה, וא"כ ואת נפק"מ לגבי התולדות. ודוק בזה.

ראה נתתין אלקים לפרעה

(א, ט)

"שופט ורודה עליהם" (רש"י)
וזה, עפ"י מה שנאמר (בראשית טו, יד) "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי".
הרי שהובטח דין מיוחד, לגוי הרודה בישראל.

נמצא, ששני דינים היו במכות. ומלבד כפשוטו, כדי להוציא את ישראל, הרי עיקר המכות, היו קיום דין על פרעה וכל עבדיו.

וזהו שמינה את משה, כשופט ורודה. ולכן נאמר בכל המכות, ונמנו במפורט, פרעה, עבדיו והמצרים.

וזהו שנאמר בעדיות (פ"ב מ"י) "משפט המצרים י"ב חודש". היינו, שזה היה משפט המצרים, כמבואר.

הנני משליח בן ובעבדך ובעמך ובביתך את הערוב ומלאו בתי מצרים את הערוב וגם האדמה אשר

הם עליה (ח, ט)

וי"ל עפ"י מסכת כלאים פ"ח מ"ה, שישנה חיה רעה, ששמה "ידעוני", וקשורה לאדמה, ומשמנתקים אותה, מיד מתה.

זהו שאמר הכתוב, שגם חיה זאת יביא בביתיהם. וא"ת, ואיך יתכן, הלא מיד בהינתקה מתה. ע"ז אמר, שגם את האדמה אשר הם עליה יביא, ונמצאת החיה באה בעודה בחיים. (אומרים כן בשם הגר"א, וי"א כן בשם הרבי רבי העשיל זצוקללה"ה).

כי בפעם הזאת אני שולח

את כל מגפותי (ט, יד)

הקל וחומר, איפוא, במקומו עומד. אם קוצר רוח של בני ישראל, מונעת מהם לשמוע, מה ערך יש לקוצר רוח ועבודה קשה של כלל ישראל, לעומת קוצר רוח ועבודה קשה של פרעה.

***

ובעצם, מי משוחרר לגמרי משרדת התדמית. מי אינו קצר-רוח מכך.
- עדיין מתפלאים, מדוע אין אוזניים לשמוע...!

חייבים להיות פנויים, לשמוע.
וכשהתדמית חיובית ורצויה, אין עצה, אלא להתרומם לקראת האדרת, להיות אמיתי, תואם לתדמית. או אז, לא תהא סיבה לא ל"שרדה" ולא ל"קצרות רוח".
והאזניים תהיינה כרויות לשמוע...

ובאו בביתך ובחדר משכבך... ובתנור ובמשארותיך (כח, ט)

"דרש תודוס איש רומי, מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו את עצמן לכבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצוין על קדושת השם כתיב בזה (שמות ז, כח) ובאו בביתך ובחדר משכבך וגו' ובתנור ובמשארותיך וכו', אנו על אחת כמה וכמה, ומה פרע להם הקב"ה, שכל הצפרדעים מתו ואותן שידרו לתנור לא מתו מפני שמסרו עצמן לשריפה" (פסחים נג: וילק"ש וארא, קפב)

על כרחך, שמעשיו הנוכחיים, גורמים ללידה מחודשת.
מקור חייו הקודמים נדם, נגמר, נפקע. אבל נוצר מקור חדש, מבוע חיים מחודש. קידוש השם, הינו קשר מחודש עם בורא עולם. קידוש השם, מחבר את המקדש, עם מקור החיים. לא יתכן שישלוט בו החדלון. זהו הביאור בדברי הרבינו יונה, שאמנם זכות קיומו נפקעת על ידי חילול השם, אבל חיים חדשים נוצרו, נולד האיש מחדש. קידוש השם, הוא חיבור אל מקור החיים. לכן, לא ישלוט החדלון, גם אם מדובר בצפרדע.

***

הצפרדעים כולם, עשו את שלהם, נגמר תפקידם ונעלמו. - תפקידם של הצפרדעים שנכנסו לתנורים, החל זה עתה מחדש. הנה, כיון שקידשו שם שמים, לא ישלוט בהם החדלון, והנה נשאר בחיים...

זהו הפרעון. לא מתורת שכר, אלא מתורת עצם מציאות החיים ומהותם. שכן כאמור, אם רק התקדש השם על ידם, יהיו ולא יחדלו.

גם אם המה צפרדעים.

להוכיח, כי הוא עשה את עצמו. כי הוא הוא הבורא.

ואם קיימות עובדות, הסותרות אידיאולוגיה זאת, המצביעות על אדם באשר הוא אדם, הלא חייבים לתכנן ולשחק את משחק התדמית, עד הסוף.

- "הנה יוצא המימה" (שמות ז, טו).

אין לך סוד שמור יותר מזה, לא במצרים ולא בכל העולם. חלילה כי אי משהו ידעו את האמת, כי הוא יוצא המימה...

שכן פרעה, בעצם, אינו נזקק ל"המימה", כי הלא בורא עולם הוא, הפרעה הזה...
היש לנו מושג, איזה סבל סובל האיש. אלו יסורים. כמה עסוק הוא פרעה, כמה מוטרד, אין לו רגע, לא יום ולא לילה, תמיד שרוי בפחד נורא... שמא יתגלה כי בעצם הוא יוצא ל"המימה"...

ויעוין בפסחים שם, מ"ש התוס' (ר"ה מה ראו), שהוזקקו לכך, משום שהצלם שהעמיד נבוכדנצר, לאו עבודה זרה היה, או מפני שביים היה לברוך בעוד מועד. ואף על פי כן תמוה מאד, כמו שכתב במהרש"א, איזה קל-וחומר הוא זה, וכי בצפרדעים גם כן נאמר (יומא פה:) "וחי בהם ולא שימות בהם"?

מהו, איפוא, המקור וההיתר למסירות נפש שלהם, מגין ההיתר שלא לברוח כשהדבר אפשרי?

***

ברבינו יונה (שערי תשובה שער ראשון אות מז), מצאנו חידוש עצום, וזה הדבר: גם אלו שאין להם שום תקנה על ידי חילוקי כפרה, שנאמר עליהם רח"ל (ישעיה כב, יד): "עד תמותון" ל"ע, גם אלו, תקנה יש להם, לדעת הרבינו יונה. תקוותם היא במשובתם, לעומת משוגתם. כשירבו קידוש השם, כשירבו כבוד החכמים, כבוד התורה, כשיעשו כן, תעשה להם תקנה וכפרה, גם אם לפני כן חללו את השם...

הדבר נפלא ומרומם, אך איך מבינים זאת? היתכן שאדם שהופקעה ממנו זכות הקיום והחיים, יזכה בכך שוב, מאיזו סיבה?

בעומק הפרשה

שו"ת בעניני הפרשה

מתוך קובץ "עיון הפרשה"

טענת משה

הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני
פרעה ואני ערל שפתים (ו, יב)

צ"ב, מאי ק"ו הוא, הא פירכא אית ליה, כיו
שהגויים קרובי תשובה הם (מכילתא פרשת בא
ועוד), ומהאי טעמא הא לא רצה לילך יונה
הנביא לניגוה בשליחות הקב"ה, וא"כ אפשר
דאף שלא שמעו בני ישראל אליו, מ"מ שפיר
ישמע לו פרעה.

***

אטו בני ישראל, שלא שמעו, מחסרון "תשובה"
באת להם. אטו בעיה של תשובה היא. וכי על מה
היה עליהם לחזור בתשובה. ואמנם מפורש הדרב
בפסוק, כי לא שמעו "מקוצר רוח ומעבודה קשה",

הלקאת יראת המצרים

הבהמות שהם יראתם (כמבואר ברש"י להלן ח,
כב).

***

הלקאת ה"יראה" לפני "גופם", אינה "דין קדימה",
או "כיבוד", אלא קיום דין בפני עצמו, שהוא
להלקות את "יראתם" תחילה, להראות שאין בו
ממש. א"כ לאחר שכבר לקה, שוב לא קיים עוד
חשבון, להקדים את המכות האחרות ליראתם לפני
עצמם, אלא נשאר החשבון והסדר כמות שהוא.

הכרת הטוב של משה כלפי היאור

מדה טובה היא באדם, להראות "מכיר טובה" ולא
להראות כפוי טובה. אילו היה משה רבינו מלקה
את היאור, היה נראה ככפוי טובה, כי מעשה זה
הוא מעשה של כפיות טובה.
וביותר אפשר לומר, שיש בכך גם משום הכרת
הטוב כלפי הרבנו של עולם ששלח את שליחו,
היאור. וכשהקב"ה שלח את היאור להשיב עמו,
איך יכול משה רבינו להראות כאילו אינו מכיר
בכך.

ויאמר משה אל ה' אמר אל אהרן קח מטף
ונטה על מימי מצרים (ו, יט)

"לפי שהגין היאור על משה כשנשלח לתוכו
לפיכך לא לקה על ידו לא ברם ולא בצפרדעים
ולקה על ידי אהרן" (רש"י)
יש ליתן טעם בדבר, מה שיך הכרת הטוב
לדומם, הרי הדומם אינו חש ומרגיש מאומה,
וא"כ מה משנה לו למשה מה שהגין עליו.

***

"למדנו מכאן שמכת בכורות שקולה
כנגד כל המכות" (רש"י)
וכבר תמהו, הלא בברד עסקינו, ומגלן
שקאי על מכת בכורות. ואמר הרבי רבי
העשיל, דהנה לעיל עה"פ "הנה אני הורג
את בנך בכורך" (ד, כג), כתב רש"י, שמה
מוכח, שמכת בכורות קשה מכולן. וכבר
תמה בשפת"ח, שא"כ כבר שמעינן מהתם,
ולמה לן לימוד נוסף על זה.

ונראה, דהנה לעיל צ"ע, למה הזכיר
מכת בכורות. והלא כאן מבואר, שגם מכת
ברד קשה מכולן, וא"כ, מדוע לא הפחיד
במכת ברד. אלא ע"כ מוכח, שמכת
בכורות, קשה גם ממכת ברד, ולכן הפחיד
במכת בכורות, ולא במכת ברד. וזהו
שכיוון רש"י לומר, שמכאן למדנו, דהיינו,
כיון שקרא הכתוב למכת ברד, בשם "כל
מגפותי", ובכל זאת לא הפחיד במכה
זאת, רק ב"מכת בכורות", מכאן מוכח,
שמכת בכורות, קשה גם ממכת ברד.

[ונראה להוסיף, משום שאם לא היה
מוזכר כאן, היינו אומרים שמכת בכורות
רק קשה יותר מכל מכה אחרת, אבל אינו
מוכח שקשה יותר מכולן ממש, ששם לא
כתוב "שקולה", אלא "קשה". אבל כיון
שמבואר כאן, שמכת ברד עצמה נקראת
"כל מגפותי", ובכל זאת מכת בכורות
הזכיר תחילה, ומשום שהיא ע"כ יותר
ממכת ברד, ע"כ מוכח, שמכת בכורות
שקולה כנגד כולן ממש. ודפח"ח.]

עוד כתב שם, שיתכן שהיא טעות דפוס,
והיה כתוב "מ"ב", וחשבו המעתיקים שזה
מכת בכורות, ובאמת הכוונה למכת ברד.
אלא שנראה, שגם אם כך הדבר, בכל זאת
מוכרח עצם הדבר, שמכת בכורות קשה
ושקולה כנגד כולן, שאל"ה, א"כ מדוע
באמת לא התירו ע"י ברד וכנ"ל.

והגרי"ז אמר על "בפעם הזאת", דהיינו,
שכיון שעתה מדובר אחרי ששלחו ממנו
את הבחירה, ממילא, זה כבר ברור שיקבל
גם את כל המכות, ומ"ב בכלל. לא כן
לפנ"כ, שעדיין היה פרעה בעל בחירה,
היה בידו לשוב בתשובה, ולא לקבל
מכות.

מדו בד

מתורתו של רבנו ראש הישיבה מרן הגר"ד פוברסקי שליט"א

גליון מיוחד

שבעת ימי האבלות על הגר"ש פוברסקי זצ"ל (ב)

לבקשת רבים הננו מצרפים כאן חלק מדברי רבינו שליט"א עם גדולי התורה והרבנים בימי השבעה על אחיו הגאון הגדול רבי שלום זצ"ל, הדברים נכתבו בסמוך לאמירתם ולפי סדר אמירתם ועל כן יתכן וימצא בהם כפלות. כמובן שהדברים מתפרסמים ללא הגהה וביקורת הנדרשת ומטרת פרסומם רק בכדי להנגישם לתלמידי רבינו הכמהים לתורתו ודעת ארחות חייו ומבקשים להתבשר מנועם אמרי תורתו.

הגרא"נ גרבוז: שהקב"ה ישלח תנחומין, ושהראש ישיבה ירגיש טוב, כולם מחכים לשיעורים, זה הרי מוראדיק, זה מעמיד את כל הדור, כל אלו ששומעים את השיעורים, כבר לא יכולים אחרת, הילדים שלי כולם, הכל קבלו ממכם, איך לומר שיעור, מה לומר, התועלת היא עצומה.

נכנס הגאון רבי יצחק אזורי, מרן שליט"א אומר: אני מטריח אתכם. הגר"י אזורי: לא היתה לי הוה אמינא לצאת ידי חובה בצורה אחרת חוץ מאשר לבוא ולראות את הראש ישיבה. מרן שליט"א: דיברתי איתו כמה שעות לפני פטירתו, בשבת בבוקר כבר לא היה.

הגר"י אזורי: התלמידים ב'קול תורה' אהבו אותו מאוד, ולכן הוא היה זכאי להשאיר צוואה שאלו שנהנו ממנו, בשנה הזאת ילמדו, אולי אפילו אותה משנה, אבל כל יום משנה.

מרן שליט"א: אבא שלי מאד אהב אותי, את רבי שלום, הוא הלך בדרכיו כל מה שאבא עשה הוא גם עשה, לא כמוני, הוא היה אחרת, ואבא ידע את זה, אבא היה אותו דבר עם רבי ירוחם, בבית ידענו שאבא תמיד אומר הוא עשה כך, מי זה הוא? רבי ירוחם, וכך זה אצל כל תלמידי מיר, אתם הרי יודעים.

אבא זצ"ל היה השדכן של חמיכם מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, ושל אבא השדכן היה המשגיח רבי ירוחם בקלעצק, אבא הכיר את חמיכם כל שנה היו יוצאים למנוחה בכפר סמוך לוילנא הגיעו לשם גם מברנוביץ ומיר.

הגר"י אזורי: כולם צריכים אתכם חזקים.

מרן שליט"א: התפילות שלכם יועילו, תפלת רבים.

הגר"י אזורי: הוא היה בעל מעלה גדול, הוא היה אדם שמפרגן, היה לי קשר איתו, לפעמים מי שמפרגן רואים שהוא רוצה 'לפרגן' אבל אצלו זה היה בצורה כזו שהרגישו שבאמת חושב כך, זה דרגה מאד מיוחדת, יש מישהו שמפרגן אבל הוא רוצה שיראו שהוא מפרגן, אבל הוא לא רצה שיראו שהוא מפרגן, הוא באמת רצה לפרגן.

מרן שליט"א: אתם יודעים לדבר, יודעים להגדיר טוב.

הגר"י אזורי: הוא זצ"ל היה בהיר.

הגאון רבי חיים יצחק אייזיק לנדא אב"ד בני ברק: אבא זכרנו לברכה (הגרמי"ל לנדא זצ"ל) הגיע מאד צעיר לשיבה (- פוניבז') בגיל חמש עשרה, לפני כן הוא למד בישיבת "אור ישראל" אצל רבי יעקב ניימן ורבי יוסף רוזובסקי, אני גם למדתי אצל רבי יוסף רוזובסקי. מרן שליט"א: רבי יוסף היה רבה' אמיתי וטוב, הוא הכניס גישמאק בלימוד.

הגרמי"ל לנדא: ראינו אצלו איך הוא חי את הלימוד, זה נחקק אצלנו בלב, פעם הגיע לשיעור ואמר שהרי הדין הוא שאסור לקום מיד מהמיטה כשמתעוררים בבוקר, צריך לשהות מעט, כשקמתי והמתנתי כמיטה חשבתי תירוץ על מה ששאלו בשיעור לפני שבועיים, כזה סיפור החדיר בנו ונתן לנו דוגמה אישית איך חיים את התורה. מרן שליט"א: רבי יוסף התחתן בגיל שלושים וחמש, והרבנית היתה בת שבע עשרה.

הגרמי"ל לנדא: הוא פעם אמר שראש ישיבה צריך לדעת לא רק מה לומר אלא עוד יותר מזה הוא צריך לדעת מה לא לומר, לפעמים אומרים ואומרים ומאבדים את הכל.

מרן הגר"ד שליט"א: זה רבי חיים בריסקער גם לימד, הוא אמר אצלי לומדים מה לא לומר.

הגרמי"ל לנדא: הוא באמת היה רבה' טוב, יש לי מחברות שרשמתי את השיעורים שלו, ושלושים וחמש שנה אמרתי שיעורים מהמחברות האלו, לפני שהגעתי לבני ברק הייתי בישיבה ואמרתי שיעורים.

מה היה לאחיהם זצ"ל, קורונה?

מרן שליט"א: קורונה, דיברתי איתו לפני שבת ולא לקח הרבה זמן והוא נפטר.

הגרמי"ל לנדא: זה לא דבר פשוט, נס שכבר יש חיסון, הקב"ה יעזור שזה יהיה לרפואה וניפטר כבר מכל העסק הזה.

הגאון רבי אברהם נח גרבוז [בטלפון]: בוודאי ראש הישיבה שרוי בצער גדול, נפגשתי עם רבי שלום כמה פעמים, כזה מיוחד הוא היה, איך אפשר לנחם על אבדה כל כך גדולה, איך ה'ראש ישיבה' מרגיש?

מרן שליט"א: ב"ה מחזיקים, מה נדבר ומה נצטדק האלהים מציא את עין עבדיך.

מרן שליט"א: הכל אצלו היה זה כתוב כאן, דאס שטייט דא.
הגר"י אזרחי: אני לא 'מאמין' שזה שולחן אני 'רואה' שזה שולחן.
מרן שליט"א: אתם הרי יודעים רבי נחום היה כך, הכל הוא ראה.
הגר"י אזרחי: ודאי, זה רבי נחום.

מרן שליט"א: רבי נחום למד בברנוביץ' אצל רבי אלחנן.
הגר"י אזרחי: אמרתי היום, אני חושב שצריך לומר את זה, ולא יכלו
אֶחָיו לַעֲנֹת אוֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּנֵיו, מהו 'הנבהלו', הם התחילו לחשוב
שמה גם לנו היו את הכוחות להגיע כל כך גבוה, במסילת ישרים (פ"ד)
כתוב שכל אחד נכוה מחופתו של חבירו אין הכוונה לקנאה שלא יפול
רק בחסרי השכל, אלא אני גם יכולתי להיות כזה, להגיע לדרגות האלו,
אמרתי היום שזה הפשט 'נבהלו' מפניו.

מרן שליט"א: הגמרא בב"ב (ע"ה) אומרת כשנתמנה יהושע, זקנים
שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה, אוי לה
לאותה בושא אוי לה לאותה כלימה; ומבארים שדבריהם היו תביעה על
עצמם מדוע הם לא הגיעו לזה, מעלת יהושע היתה שכולו היה רק מה
שקיבל ממשא רבנו, ומדוע הם לא עשו כך.

הגר"י אזרחי: במסילת ישרים בזהירות מבואר שהצורך ביראת שמים
אינו רק כדי להימנע מחטא, אלא שכשחסר יראת שמים זה מניעה
מלהגיע לדרגות שאפשר להגיע.

המקום ינחם אתכם וכו', אני שליח של כל עולם התורה, צריכים אתכם
בכוחות, זה בקשה מכל עולם התורה, אני מקיים בזה את החזקה
ששליח עושה שליחותו של כל עולם התורה.
מרן שליט"א: הלואי שנזכה לזה.

הגאון רבי מרדכי דרורי: השווער שלי רבי שמחה קפלן, אם היו מזכירים
לו ווארט בשם רבי ירוחם הוא היה נעמד.

מרן שליט"א: אבא שלי לא יצא אף פעם לטייל, אבל אחרי החתונה
שלי כשהשווער שלי רבי ישראל חיים והשוויגער עוד היו כאן, נסענו
יחד למקומות הקדושים לצפת ומירון, כשבאנו לצפת אז צריכים
להיכנס לרבי שמחה, נכנסנו לרבי שמחה, היו שם אבא זצ"ל השווער
זצ"ל והשוויגער ע"ה, כשנכנסנו הוא מיד זעק ר' חשל' ר' חשל' ובכה,
רק את השוויגער זה מה שהוא ראה, בתו של רבי ירוחם, חוץ מזה כלום,
זה מתאים לרבי שמחה הדבר הזה.

היה בינינו קירבה ואהבה יתירה, כשהיה בא לכאן לשבת היתה שבת
מיוחדת.

הגר"מ דרורי: אני זוכר בשבע ברכות שלי רבי שמחה אמר ווארט,
והראש ישיבה מאד התפעל מזה, ורבי שמחה אמר על הווארט שאמר
שפתים ישק, אז הראש ישיבה קם ממקומו לקיים דברי חמי וראש
הישיבה נשקו על ראשו..

מרן שליט"א: אני זוכר אותו עוד מוילנא, היו שניים שהיו יחד דער
קליינער און דער גרויסער, יענקלה קריניקער, היה הגרויסער, ורבי
שמחה היה הקליינער.

הגאון רבי צבי וינפלד: אנחנו חיים מהדברים של הראש ישיבה, אמרתי
בישיבה ('אור אלחנן') בשבועות האלו את הווארט של הראש ישיבה
על לאה תפסה פלך הודיה.

מרן שליט"א: תמיד הייתי אומר לרבי אהרן (חדש) ולשווער שלך (רבי
משה מרדכי חדש), שהם אחים שלי, כי רבי מאיר היה אבא שלי, רבי
מאיר ידע מה זה להיות משגיח, כשלמדתי בחברון באלול נעשיתי בר

מצוה, וביום כפור זה היה הפעם הראשונה בחיים שלי שצמתי, אבא לא
נתן לי לצום קודם, ובשעה שטים בצהריים ניגש אלי בחור שהמשגיח
שלח אותו לומר לי שאלך לנוח בחדר, ולנעילה אחזור, מי עושה את
זה, לא אבא?.

הגר"צ וינפלד: אני למדתי בישיבה קטנה ב'קול תורה', ורבי שלום היה
אומר שיעורים מידי פעם בישיבה קטנה, אני זוכר שמסר שיעור בפרק
כל שעה, בסוגיא של לפי דמים משלם או לפי מדה משלם, אמר תירוץ
על קושיית הגרע"א בגליון הש"ס.

הוא היה גם קרוב לאבא שלכם?

מרן שליט"א: יותר מכולנו, הוא לא עשה שום דבר בלי שבדק מה אבא
היה עושה, רק הוא היה כך, זה כמו אבא שלי אצל רבי ירוחם.

רבי מאיר חדש זצ"ל אמר לי פעם על אבא שלי רבי דוד היה צריך
להיות משגיח, אני הייתי מקורב לרבי אייזיק שר הראש ישיבה של
סלבודקה, והוא אמר לי אתה צריך ללמוד הרבה מוסר, תלמד שעה
מוסר כל יום שתוכל להיות משגיח, לא חסר ראשי ישיבות טובים, אבל
משגיחים חסר.

מרן הגרי"ז זצ"ל למד מוסר כל יום, מסילת ישרים, לא יודעים את זה,
חושבים שבריסק אין שם מוסר.

הגר"צ וינפלד: ראיתי שכתבו שרבי שלום לפני כל שיעור היה כותב
את השיעור.

מרן שליט"א: זה כמו אבא שלי, אבא לפני כל שיעור היה כותב את
השיעור, רבי איטשע חיים קרסניצקי היה ראש ישיבה בירושלים
של ישיבת מצוינים, הוא היה בא לאבא תמיד לקחת מחברות של
השיעורים שלו.

בזכות זה שכתב הכל יצאו אחר כך כל הספרים (שיעורי רבי דוד) הם
מאד נפוצים ושימושיים.

אחד הנוכחים מספר: יש בכולל אברך רבי בנימין גרוסברד, הוא מספר
ששמע מהגר"ש ואזנר זצ"ל שכאשר הראש ישיבה שליט"א הוציא את
ה'בד קודש' והביא את זה לרב ואזנר, אמר הרב ואזנר זה כבר הבן של
רבי דוד, הוא גם כבר מוציא ספר, גם אני צריך להתחיל לכתוב ולהוציא
ספרים, ובזכות זה יצא לאור כל ה'שבט הלוי'.

הגר"צ וינפלד: נכנסתי פעם לרב ואזנר עם השווער זצ"ל, והוא סיפר
סיפורים על רבי אלחנן, הוא הכיר את רבי אלחנן, הראש ישיבה הרי גם
הכיר אותו, פעם ביארציט של רבי אלחנן השווער שלי ביקש מרבי
שלום שיבוא לדבר אצלינו בישיבה, אבל הוא אמר שהוא רק זוכר את
הדמות, הוא לא זוכר הרבה הוא היה אז ילד קטן.

הגאון רבי דוד פיינשטיין: שמעתי מאבא זצ"ל [הגר"מ] שפעם רבי
ירוחם דיבר על משגיחים, ורבי אברהם ליוואוויץ התבטא באופן שאלו
שנעשו משגיחים, למדו בצורה כזו שנהיו משגיחים, ורבי ירוחם אמר
אני למדתי בשביל להיות רב, למדתי שולחן ערוך, אכן רוח היא באנוש
נעשיתי למשגיח, אבל לא למדתי כלל באופן שיביא אותי להיות
משגיח.

מרן שליט"א: רבי מאיר חדש זצ"ל משגיח דישיבת חברון, אמר לי על
אבא שלי זכרונו לברכה, שהוא היה צריך להיות משגיח לא ראש ישיבה.
אני הייתי מאד מקורב לרבי אייזיק שר, והוא אמר לי תלמד הרבה
מוסר, ראשי ישיבות לא חסר, אבל משגיחים אין.

הגר"ד פיינשטיין: היתה לו טעות לרבי אייזיק, כאלו ראש ישיבות אין
בנמצא...

הדוד הזכיר בהספד את הלוייה של רבי חיים עוזר שנפטר ביום ששי והלוייה היתה ביום ראשון.

מרן שליט"א: מיד לאחר סתימת הגולל המקום היה מלא בצעטאלאך (פתקים), זה היה כבר זמן של המלחמה, אנשים שבזר לא ממש לא היה אז מה לאכול, רבי חיים עוזר היה מחלק קצת לאכול.

הגר"ד פיינשטיין: אבא זכרוננו לברכה פעם שאל כתוב שמושה רבנו אמר ויאכל חצי בשרו, זה כתוב על מרים אחותו, מדוע אחות זה חצי בשרו, אמנם אחים הם אחים אבל מדוע זה חצי בשרו?

מרן שליט"א: כך היא ההרגשה שזה ממש אני בעצמי, אחד שאל מה זה חצי בשרו, הרי הם היו שלושה, היה צריך לומר שליש בשרו, התשובה אין שליש, כל אחד הוא חצי, זה אחד ממש.

הגר"ד פיינשטיין: במדרש כתוב על רבי עקיבא שבאו הרבה אנשים לכבודו, והוא אמר מנוחם אני, כשבאים בשביל תלמיד חכם, אז עצם זה שכולם באים כבר מנוחם אני.

בימי השבעה (האסורים בתלמוד תורה) עבר רבינו גם על מכתבים שכתב זקנו המשגיח דמיר מרנא רבי ירוחם זי"ע, בענייני אבלות (נדפסו בדעת חכמה ומוסר ח"ג) תוך כדי דפדופו בספר נפתח לרבינו מכתב רס"ב שכתב בהיותו בדאצ'ה: הנה אני כבר רוצה ממש לברוח מכאן. כבר הגיע המצב לידי הרגשה של הקאה. לאנשים נכבדים, לחיים נכבדים, הנה מקומות המרפא מקומות מסבבות להקאה הם; רבינו התפעל עד מאד מהדברים, וביום ה' הראה רבינו לכמה מן המנחמים רבי ירוחם מתאונן שאינו יכול לסבול את המצב בעיירות מרפא שאנשים עסוקים רק בעולם הזה עד שמתבטא שזה מביא אותו להקאה.

נכנס הגאון רבי יעקב שיף (חתן מרן הגר"ז זצ"ל), מרן שליט"א: איך מרגיש הרך הנימול? (רבינו שליט"א היה סנדק לנכדו כמה ימים קודם לכן).

הגר"י שיף: חוץ מהברית לא ראיתי אותו.

מרן שליט"א: אמר לי מוהל מפורסם (המוהל שקול מפתח תקוה) שביום השלישי בהיותם כואבים, הקושי של שלישי למילה הוא רק במבוגרים, תינוקות קטנים כבר למחרת לא מרגישים כלום.

הגר"י שיף: בגמרא לא משמע ככה, הגמרות מדברות על קטנים, לגבי שבת.

מרן שליט"א: יש היכי תימצא שהשטן דוחף ללמוד, מתי שאסור ללמוד הוא כבר נמצא.

הגר"י שיף: אפשר ללמוד דברים המותרים.

מרן שליט"א: אחי עליו השלום היה מאד קשור לאבא שלי זכר צדיק לברכה, מה שאבא עשה גם הוא עשה, כמו שאבא היה קשור עם רבי ירוחם כך הוא היה קשור עם אבא.

הגר"י שיף: היו הנהגות מיוחדות לאבא שלכם?

מרן שליט"א: לאבא ודאי, הנהגות מרוממות ומיוחדות, רבינו שליט"א מראה את מכתבו של רבי ירוחם על השהות בדאצ'ה שזה מביא אותו להרגש של הקאה, ובסוף מכתבו כותב: כמה אני כבר מגעגע כל כך למעט אויר צח, אויר הישיבה הקדושה.

יש גם מכתב תנחומין (אגרת רנ"ז) שכשנפטר אחיו כתב רבי ירוחם מכתב ניחומין לבנו רבי ראובן ליוואויץ שהיה באמריקה, שענין המיתה היא רק העתקת המקום, וכותב לו- עד היום אתה היית באמריקה ואבך היה בליובאן, הייתם רחוקים אחד מהשני, כעת כשנפטר הוא רק

התקרב אליך יותר.

הגר"י שיף: הוא לא נסע יותר לדאצ'ה?

מרן שליט"א: כנראה שלא, אבא שלי זצ"ל גם לא נסע לדאצ'ה.

בשנת תשי"ח הייתי באמריקה, אני יליד העיר קלעצק, והיה קשר למשפחתנו עם המשפחה של רבי אהרן קוטלר זצ"ל, נכסתי אליו שם, והוא הראה לי את הישיבה בליקווד היא שכנה אז בצריף, והראה לי אז בחור שיושב ולומד בהתמדה ואמר לי בחור כזה אין בכל ארץ ישראל, (פונה לבנו של הגר"י שיף) זה היה האבא שלכם.

נכנס הגאון רבי אברהם יהושע סאלאוויציק שליט"א על שולחנו של רבינו הספר 'דעת חכמה ומוסר', רבינו מראה לו את מכתבו של המשגיח רבי ירוחם שכתב בהיותו בדאצ'ה.

הגר"י סאלאוויציק: אז מדוע הוא נסע?

מרן שליט"א: הסבא שלכם כן נסע.

הגר"י סאלאוויציק: ודאי, מעניין איך שכתב, מלאך אכזרי, מביא לידי הקאה, כולם נסעו לדאצ'ה, הבית הלוי גם נסע לדאצ'ה.

מרן שליט"א: ורבי ירוחם כותב על זה שזהו אכזריות של השטן, אבא שלי באמת לא נסע לדאצ'ה הוא היה תלמיד של רבי ירוחם.

הגר"י סאלאוויציק: לים הוא כן היה נוסע.

מספרים שפעם היו ליד הים רבי ברוך בער ורבי יעקב שפירא, והיה ביניהם מחלוקת היכן אפשר לחשוב יותר טוב בלימוד באויר (בחוץ) או (בתוך) הים.

רבי ברוך בער היה פעם בקריניצא והוא אמר לסבא שלי שהאויר כאן טוב, סבא שאל אותו מהיכן נעשית מבין באויר לדעת שזה אויר טוב, אמר לו רבי ברוך בער המחשבות בלימוד כאן יותר טובות.

מרן שליט"א: אני הייתי בשולץ היכן שהסבא שלכם היה נוסע, היו שנים שה'ירחי כלה' היה שם, יש שם בית מלון שפרנץ יוזף בנה בשבילו, היתה שם עדיין המיטה שלו, הסבא שלכם היה שם כמה פעמים.

הגר"י סאלאוויציק: האויר שם היה טוב בשביל האסטמה.

מרן שליט"א: רבי ירוחם היה אומר שאלול זה האטוואצק של רוחניות, באטוואצק היה תקופה כל שנה שכל חולי השחפת היו באים לשם, היה שם אויר טוב בשביל זה.

הגר"י סאלאוויציק: בן כמה היה רבי שלום בוילנא?

מרן שליט"א: בן ארבע - חמש.

הגר"י סאלאוויציק: אמא שלי למדה איתו שם חומש.

מרן שליט"א: כשהגענו לוילנא הם היו הולכים ללמוד איתה, אני זוכר את הבית שלהם שם, אבא רצה שהראש יעבוד, בשבילי אבא לקח ביחד עם רבי ישראל חיים (לימים) השווער שלי, בחור משיבת אוסטרחה שילמד איתי ועם רבי נפתלי (קפלן), אבל הם (אחי חיים ושלום) היו קטנים ואבא רצה שהראש שלהם יעבוד אז הוא לימד אותם שחמט, ואמא שלכם לימדה אותם חומש ועוד דברים, רבי דוד (סאלאוויציק) גם היה שם הוא היה בחור כבן שמונה עשרה.

הגר"י סאלאוויציק: הדוד שלי רבי דוד נולד בשנת תרפ"ב, ואתם נולדתם בשנת תרצ"א, הבדל של כמעט עשר שנים.

ר' חיים מבוגר מרבי שלום?

מרן הגר"ד שליט"א: שלום הצעיר מאיתנו אני זוכר את הברית שלו, רבי איטשע חיים היה הקוואטר שלו, דיברתי לפני שבת הוא היה נשמע טוב, ובשש בבוקר בשבת היה פתאום קריסת מערכות והוא נפטר.

מדוע התורה מחזקת ומגבירה גם את המידות הרעות?

שיש בו סתם מידות רעות, אלא דווקא אדם שלומד תורה מתוך המידות הרעות, והמידות הרעות הם אלו שגורמות לו ללמוד, כגון שלומד בשביל לקנטר ולהתגאות [ענין תוס' פסחים נ' ע"ב]. באופן כזה התורה גורמת לו לחיזוק המידות הרעות, מפני שמשתמש עם התורה לצורך המידות הרעות, שעל ידי התורה ימלא את סיפוקו במידות רעות. אבל מי שלומד תורה מתוך מידות טובות, מפני שיש בו אהבת תורה, או מתוך יראת שמים מפני החיוב שחייב ללמוד, וכן אם לומד כדי לקבל עולם הבא, התורה היא תבלין ליצר הרע, ואפילו שהוא בעל מידות רעות.

דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף על פי שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. [נ:]

הנה ידוע מהגר"א [באבן שלמה פ"א] כי מה שהתורה היא תבלין ליצר הרע, זה דווקא באדם שיש לו מידות טובות, אבל מי שהוא בעל מידות רעות אזי להיפך התורה מחזקת ומגבירה בו את כוח המידות הרעות, ועל ידי התורה נעשה יותר גרוע. וצריך ביאור שהרי אמרו חז"ל כי התורה היא תבלין ליצר הרע, ומאי נפקא מינה אם יש בו מידות טובות או שיש בו מידות רעות? מתוך מין הגר"ג אדלשטיין שליט"א שאין הכוונה לאדם

איך ניתן ללמוד מצפודעים שאינם מצווים על יוחי בהם?

מקור חדש, מבוע חיים מחודש! הצפודעים כולם, עשו את שלהם, תם תפקידם ונעלמו - לעומת זאת תפקידם של הצפודעים שנכנסו לתנורים, החל זה עתה מחדש.

המה, כיון שקידשו שם שמים, לא ישלוט בהם החידלון, והמה נשארו בחיים - זהו הפירעון - לא מתורת שכר, אלא מתורת עצם מציאות החיים ומהותן.

ומעתה מבואר שחנניה מישאל ועזריה, משהגיעו לכלל ההכרה, הנוראה והנפלאה הזאת, הביעו אל נכון, כי בעצם, המוסר עצמו לשריפה, אם המסירות שלמה היא, כשאין בה שום פגם, אם המחשבה מכוונת, הרי בעצם, מוסרים המה את עצמם, למקור החיים.

אין לך יוחי בהם גדול מזה! כשעמדה בפניהם השאלה והברירה, אם לברוח או להשאר, אם ללכת אל ה"יוחי בהם", על ידי הברירה, או להשאר - או אז ידעו אל נכון, כי בעצם, אם יברחו, יברחו המה מן החיים. שהרי אין לך חיים, ומקור של חיים, גבוה, מקידוש השם, התרכזו ריכוז מלא, למדו היטב את עצמם ואת מהותם!

עוד זו דרש תודוס איש רומי מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש? נשאו קל וחומר בעצמן מצפודעים, ומה צפודעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו ובאו [ועלו] בביתך [וגו'] ובתנוריד ובמשארותיך, אימתי משארות מצויות אצל תנור? הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה. [נג:]

בתוספות כתוב שהיה צריך את הק"ו מפני שהצלם שהעמיד נבוכדנצר, לא היה ע"ז, או שהיה בידם לברוח מבעוד מועד. ולכאורה הק"ו תמוה וכי בצפודעים ג"כ נאמר יוחי בהם - ולא שימות בהם? וא"כ מהו איפוא המקור וההיתר, למסירות נפש שלהם? מנין ההיתר, שלא לברוח, כשהדבר אפשרי?

מתוך הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א עפ"י היסוד העמיד הרבינו יונה שגם אלו, שאין להם שום תקוה, ע"י חילוקי כפרה, תקותם היא כשירבו קידוש השם - כבוד החכמים, כבוד התורה, ומה ההבנה בזה? קידוש השם, הינו קשר מחודש עם בורא עולם, קידוש השם, מחבר את המקדש, עם מקור החיים, מעשיו הנוכחים, יוצרים

גילויי ספינה צריך להתפטר דווקא פשהמצפ חסוף!!!

מתגלה שמו יתברך בעולם - וגילוי שמו, יתגלה כפי הדרגה שלנו, מה שמתגלה אלינו, זה מה שיכול להתגלות בעולם. כשנסתלקה ממנו שכינה הוא חשש שזה בא מחמת שיש כאן משהו פגום, עד נתברר לו שזה לא כך, אלא אדרבא, סילוק השכינה בא לומר, אם אתה רוצה לגלות את הקץ, צריך לברר את הברור הזה בזמן סילוק שכינה, לא בזמן גילוי. הברור הזה צריך להתברר כשהמצב חשוך, כשהמצב לא ברור מצד עצמו, מפני שבזמן גילוי שכינה, כשהדברים הם ברורים וגלויים - זה לא מביא גאולה לעולם.

וזה השבח של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", שאנו חייבים לגלות את הדברים האלה גם במצב של אי גילוי, לצאת ולהיחלץ מהחושך שאינו נותן לדברים להתגלות.

בכל פעם שאנו קוראים קריאת שמע, אנו חוזרים למעמד ההסתלקות של יעקב אבינו כאשר השבטים כולם סביב מיטתו - ולכן החיוב אינו רק לקרוא את הפרשה שבתורה, אלא להפוך את העולם, לגלות בכל העולם כולו ש"ה' אלקינו ה' אחד!"

אבל לא די בזה, צריך להוסיף את השבח השני, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - רק באופן כזה זה יתגלה בכל העולם כולו - ונזכה לגאולה השלמה!!!

אם אנחנו נהיה היום פעם אחת במצב הזה, כשם שהיה נראה אז כלל ישראל, אז העולם יתהפך.

peninim88@gmail.com

דאמר רשב"ל ויקרא יעקב אל בניו וגו' וביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה, אמר שמא חס ושלום יש במטתי פסול וכו'? אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד - אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד! באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', אמרי רבנן היכי נעביד? נאמרוהו? לא אמרו משה רבינו, לא נאמרוהו? אמרו יעקב, התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי. [נו.]

צריך להבין הלא יעקב אבינו קרא קריאת שמע כמה פעמים, מסתבר שבכל יום, מדוע דווקא בפעם הזו אמר בשכמליו? ומפני מה הפעם הזו מחייבת אותנו להוסיף 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' בכל קריאת שמע פעמיים בכל יום?

הגאון רבי משה שפירא זצוק"ל מסביר את הענין - איזה קץ בקש יעקב אבינו לגלות - וכי את ה'בעתה' גילה להם, שאמור להיות בעוד שנים רבות כל כך? או את ה'אחישנה' שהוא לא ברור ותלוי רק בנו?

אלא צריך לומר שיעקב ביקש לגלות וללמד אותם במה תלויה הגאולה - יעקב ביקש להביא את כל בני ישראל, למצב שבו יתגלה ש"ה' אחד ושמו אחד", וכך יתגלה הקץ.

אנחנו בניו של אברהם אבינו - אנחנו צריכים להיות אלו שעל ידינו

פניני חשוקי חמד

מאוצרותיו המתוקים של מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה. רבה של שכונת 'רמת אלחנן' ב"ב. זראש כולל 'בית דוד' חולון

רופא היכול להציל רק

פצוע אחד היציל את האהוב יותר

לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת
סבלת מצרים והצילתי אתכם מעבדתם (ו-ו).

שאלה

רופא שעבר במקום שהיו שם הרבה נפגעים, והוא יכול
להציל רק אחד, האם מותר לו להציל את מי שאהוב
עליו, או שמא אין להפלות בין דם לדם ויטיל גורל?

תשובה

בפרשת וישלח מצאנו בשעה שיעקב אבינו בא להפגש
עם עשו, וחשש מפני מלחמה, שם את השפחות ואת
ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל
ואת יוסף אחרונים (בראשית לג ב). ופירש"י אחרון אחרון
חביב, והדברים לכאורה נראים תמוהים כיצד היפלה
בין דם לדם, ואת יוסף ורחל שאהבם שם באחרונה,
ואת לאה וילדיה לפנייהם ואת השפחות וילדיהם
ראשונה, ולכאורה היה צריך להטיל גורל ולא להפלות
ביניהם בדבר הנוגע לסכנת נפשות ממש? וכבר עמד על
כך הגאון בעל דרש משה ועוד מרבתינו.

ונראה לתרץ על פי מה ששמעתי ממו"ח מרן הגרי"ש
אלישיב זצ"ל, שמצות השבת גופו (שמשם למדים בסנהדרין דף עג
ע"א שמצוה להציל מסכנה) לא מחייבת להגיש את הטיפול
הטוב ביותר, ואם נותן טיפול טוב, אין צריך להתאמץ
אף שאפשר לתת טיפול טוב יותר. לפי זה אפשר אולי
להסביר דמאחר שיעקב אבינו עבר לפנייהם, ופירש"י
אמר אם יבא אותו רשע להלחם, ילחם בי תחילה, והרי
יעקב היה כחו גדול, והיה נראה שכולם ינצלו, אלא
שהצלת יוסף ורחל חביבה לו יותר, וכמו כן הצלת לאה
וילדיה היתה חשובה לו מהצלת השפחות וילדיהן,
יתכן שהפלייה כזו מותרת, מאחר ויעקב דאג לכולם
והגיש הצלה ועזרה לכולם, אלא שהגיש הצלה מצוינת
יותר למי שאהב, הפליה כזאת אולי מותר לעשות.

ואפשר להביא קצת ראיה לדברי מו"ח זצ"ל מהמבואר
במסכת סוטה (דף יב ע"ב) על מה שנאמר בתורה: 'ותקח לו
תיבת גומא' (שמות כ). שואלת הגמרא מאי שנא גומא?
[כלומר למה לא בחרה לו אמו תיבה מעצים מעולים יותר מהגומא], משיבה
הגמרא אמר רבי אלעזר מכאן לצדיקים שממונם חביב
עליהם יותר מגופם. וכל כך למה? לפי שאין פושטים
ידיהם בגול, כלומר הגומא הוא הזול ביותר. וכתב רש"י
ח"ל: חביב עליהם ממונם, שדמיו מועטים, ואף על פי
שהיה משתמר יותר בשל עצים קשים וחזקים, עכ"ל.
שמענו מכאן הלכה מחודשת. שאין מצוה להשתמש
בעצים קשים וחזקים, אף שהיה משה משתמר בהם
יותר, בכל זאת מאחר וגם הגומא הוא טוב, אין חיוב
להצילו בטוב יותר.

והוסיף המהרש"א (חדושי אגדות) וצריך לומר שהיה
משתמר גם בגומא, אלא שיותר היה משתמר בעצים
אחרים, דאם לא כן אין לך דבר שעומד בפני פיקוח
נפש, וכל שכן ממון, עכ"ל. מבואר דאין חיוב להציל
בדרגה הגבוהה והבטוחה ביותר ואפילו כשזה נוגע

לחסכון של ממון.

עוד אפשר להביא ראיה ליסוד זה, מהנאמר במדרש:
הדודאים נתנו ריח, זה ראובן שהציל ליוסף, ועל
פתחינו כל מגדים, אלו נרות חנוכה, (מדרש חזית שיר השירים ז,
יד). ומקשים המפרשים מה הקשר בין הצלת יוסף ע"י
ראובן לבין נרות חנוכה. וביאר בספר ראש דוד (לחיד"א
פרשת ויגש ד"ה ובטרים), על פי מה שאמרו חז"ל שאילו היה
יודע ראובן שיהיה כתוב עליו 'ויצילו מידם' היה
מביאו על כתפו (ויקרא רבה לד ח). והנה יוסף בחלומו אשר
חלם שאחד עשר כוכבים משתחוים לו, מורה שראובן
לא חטא במעשה בלחה, ובא במנין השבטים, וכמו
שמבואר במדרש (בראשית רבה פד טו), ולכן סבר ראובן, שאם
יכנס בעובי הקורה להצילו בפה מלא וביד חזקה, אז
יאמרו אחיו כי לא מצדקתו של יוסף ראובן מצילו, רק
לכבוד עצמו הוא דורש, לקיים ולאמת את החלום,
שעל ידי כך יודע שהוא לא חטא. ואילו היה יודע
שהכתוב משבח 'ויצילו מידם', שהעיד עליו הכתוב
שכוונתו להצלה, לא היה חושש לחשד זו. וזה הקשר
לנרות חנוכה, שנאמר במסכת שבת (דף כג ע"א) שמי שיש
לו שני פתחים צריך להדליק נרות בשני הפתחים שלא
יחשדו בו שלא הדליק, וא"כ זה ביאור המדרש מדוע
ראובן לא הציל בכל כוחו את יוסף, מפני פתחינו
מגדים, כלומר שלא יחשדוהו, עיי"ש. נוש להעיר שהרי במדרש
(וישב שם) מבואר שבאמת מה שראובן הלך להציל את יוסף הוא בגלל שיוסף מנה
אותו עם שאר השבטים, וצ"ב.

שמענו מדברי החיד"א שאף על פי שבפני ראובן היתה
אפשרות להציל בדרך מעולה יותר, בכל זאת נמנע
מכך, כדי שלא יגיע לידי חשד. ועל כרחק שאין חיוב
מעיקר הדין לטפל בטיפול המעולה ביותר, ולכן היה
מותר לו להימנע מכך, כאשר היה לו שיקול אחר כנגדו.
ואמנם יש לחלק, שבנידון של ראובן ויוסף, אף אם לא
יציל את יוסף לא נחשב שיוסף נהרג שלא כדין, כיון
שהאחים דנו אותו למות על פי דין, ולכן היה רשאי
ראובן לערב שיקולים אחרים בדרכי ההצלה, מה שאין
כן בנידונו.

כששניהם שוים האם חייב להטיל גורל

שאלה

מהי ההלכה כשכולם שוים ואפשר להציל רק אחד.
האם יקדים הרופא [או המציל] את מי שרוצה, או שמא
ראוי להטיל גורל כשאפשר והזמן מרשה זאת?

תשובה

מצינו בתורה שכשצריך לחלק דברים משותפים יש
לעשותו על פי גורל, לדוגמא חלוקת הארץ שנאמר 'אך
בגורל יחלק הארץ' (במדבר כו נה). וכן מצינו שבחלוקת
עבודה בין הכהנים, עשו פיס כמבואר ביומא (דף כב ע"א).
אולם יש לדחות שגורלות אלה הם חלוקת זכויות בין
אלה שמגיע להם, אבל הרופא שבא להציל מתוך רצון
לקיים מצות השי"ת שאמר 'והשבותו לו' מסתבר שאין
עליו חיוב להטיל גורל, ויעשה מה שרוצה. אך אם בא
נהג אמבולנס והוא שייך לציבור, מסתבר שאם אפשר

יטיל גורל וכמו בחלוקת הארץ וחלוקת הכהנים.

יש לו שתי נשים האם

מותר לו להעדיף אחת מהן בהצלה

שאלה

אדם שיש לו שתי נשים, ואחת מהן עדיפה לו יותר, והאויב בא להרוג, ויש לו מחבוא אחד, האם מותר לו להפלות בין דם לדם ולהחביא אותה?

תשובה

מותר וראיה לכך מדברי התוס' במסכת גיטין (דף מה ע"א ד"ה דלא) שכתב שאני אשתו דהוי כגופו. ולכן מאחר ואשתו כגופו יכול הוא להעדיף מי שרוצה, ששתי נשיו דומות לשתי איברים שלו. (חש"ח גיטין מה ע"א).

מכשף אמר למשפחה הבן האובר נמצא במקום פלוני, האם מותר לבדוק אם זה נכון

ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים (ז-יא).

שאלה

מעשה באשה שבנה הקטן נעלם לה, כאילו בלעה אותו האדמה, לאחר כמה שנים שהאשה לא נרגעה ובכתה הרבה על בנה האובר, עברה על האשה רוח שטות וניגשה אל מכשפה וביקשה שתאמר לה האם בנה בחיים והיכן הוא נמצא. המכשפה אמרה לה בנך חי, והוא נמצא אצל משפחה פלונית, וידוע לו כי הוא מאומץ, כאשר סיפרה האשה את הדברים לבעלה, חשכו עיניו והזדעק, כיצד עברת על דין התורה ופנית למכשפים? ואף האשה הצטערה נורא על המעשה אשר עשתה. אך עתה לאחר מעשה הם שואלים, האם מותר להם לבדוק אם יש בזה מן האמת?

תשובה

לכאורה המכשפה עברה בזה איסור דאורייתא של קוסם, וכמבואר ברמב"ם (פרק יא מהלכות עכו"ם ה"ז) איזהו קוסם זה העושה מעשה משאר המעשיות, כדי שישום ותפנה מחשבתו מכל הדברים עד שיאמר דברים שעתידים להיות ויאמר דבר פלוני עתיד להיות או אינו הווה או שיאמר שראוי לעשות כן והזהירו מכך, יש מן הקוסמים שמשמשים בחול או באבנים, ויש מי שגוהר לארץ וינוע וצועק, ויש מי שמסתכל במראה של ברזל או בעששית ומדמין ואומרים, ויש מי שנושא מקל בידו ונשען עליו ומכה בו עד שתפנה מחשבתו ומדבר, הוא שהנביא אומר עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו.

והנה השואל לאוב וידעוני, כתב הרמב"ם (שם הלכה ז) שמכין אותו מכת מרדות. והרמ"א (ור"ד סימן קעט ס"א) כתב שהאיסור הוא משום 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך'. וכתב הגר"א (סק"ג) שמה שכתב הרשב"ם בפסחים (דף קיג ע"ב) בפירוש הראשון שגם השואל עובר היינו דוקא באוב וידעוני, דכתיב בהם אל תפנו, אבל בקוסם דכתיב בו לא יהיה בך, אין השואל עובר בלאו הזה.

ולאחר שכבר שאלו, האם מותר לעשות על פיהם, שאלתי את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והשיב שאיסור הנאה מצינו במעשה שבת, אבל במעשה כישוף לא מצינו איסור הנאה. אלא שעדיין קיים חשש להרמת קרנם של העוסקים בכישוף, אך בענייננו יש שתי סיבות חשובות שהם דוחות חשש זה, א. חשש גילוי עריות שלא ינשא לקרובי משפחתו האסורין עליו. ב. כדי להוקיע את מעשה רשעותם של אותם בני עוולה שחטפו את הילדים היקרים.

ולכאורה משמע מהרמב"ם שאסור ללכת לבדוק שכתב לגבי מנחש שכל העושה מעשה מפני דבר

(שם ה"ד)

מדברים אלו לוקה. וכתב הלחם משנה (שם ה"ז) שהוא הדין לגבי קוסם, אלא שהרמב"ם קיצר וסמך על מה שכתב שם. ואם כן בענייננו לכאורה אסור לעשות מעשה על פיהם.

ויש לחלק שהרמב"ם לא כתב אלא כאשר הקוסם או המנחש אומר אם תעשה ככה תצליח, ואם לא תעשה לא תצליח, בזה אם עושה מעשה על פיהם, הרי זה לוקה, אבל כשהקוסם אינו אומר לו לעשות מעשה, אלא מראה מקום הוא לו, אינו נקרא עושה מעשה על פיהם. (חש"ח סנהדרין נו ע"ב).

שחטו תרנגול ולא מצאו בו לב, האם התרנגול כשר

ויחזק לב פרעה (ז-יג).

שאלה

שחטו תרנגול, וכשפתחו את בטנו לא מצאו בו לב, האם התרנגול כשר כיון שאמרינן אם לא היה בו לב, לא היה חי, או שמא התרנגול טריפה?

תשובה

בשור'ת חכם צבי (סימן עד) נשאל מעשה בריבה אחת שפתחה בטן תרנגולת להוציא בני מעיה בשפת השולחן, וחתול אחד עומד אצלה..., ואמרה הריבה שלא מצאה לב בתרנגולת, נולכן היא טריפה, ואסורה באכילה, והתרנגולת שמנה ובריאיה..., ובא המעשה לפני התלמידים, והטריפה מטעם 'ניטל הלב'.

והשיב: טועים הם האומרים שהוא טריפה, כי דבר ברור הוא... שאי אפשר לשום נברא בעולם לחיות אפילו שעה אחת בלא לב, וזאת התרנגולת, ברור שלכה נפל בפתיחת בטנה ואכלו החתול, ומצאתי בכסף משנה (פ"י מהלכות שחיטה ה"ט) שכתב הטעם שלא מנה הרמב"ם [בכלל הטריפות] ניטל הלב או נברא חסר, כיון שהרמב"ם לא מנה אברים שאם ינטלו אי אפשר לה להתקיים אפילו שעה אחת, וכך כתוב בזהר הקדוש: "לא יכלי למיקם בעלמא אפילו רגעא חדא בלא לבא". ולכן ברור שהחתול חטף את הלב והעוף כשר. והוסיף החכם צבי שאפילו נפתחה התרנגולת בעדים כשרים, והעידו שהשיגוהו ולא נמצא לב, עדים שקרנים הם.

והנה הכרתי ופילתי (סימן מ סק"ד) הסכים לדברי החכם צבי להכשיר את העוף שנמצא בלי לב, כשהחתול עמד שם, אבל על סוף דבריו שכתב דאפילו אם יבואו ב' עדים ויעידו שלא היה בתרנגול לב, גם אז הוא כשר דעדי שקר הם, על כך הוא חולק, וכתב: דלפעמים נימס וניטל הלב, רק יש אבר אחר אשר למראית עין אין מראהו דומה ללב כלל, ולא תואר לו כלב, רק יש לו בעצמתו חללים וכדומה כמו לב, ויכול להיות הן בהמה והן עוף, אלא בבהמה ודאי מורגש בכמות, אבל בעוף אין לו ממש כמות, רק הוא קטן בתכלית הקטנות, ויחשב רק כחתיתכת בשר קטן, וזה אשר כתבו הפוסקים 'ניטל הלב טריפה', ודאי ידעו כי אי אפשר לחיות בלי לב, רק כווננו לאופן זה, היינו לעוף שיש לו לב חלופי, ע"ש.

מדבריו שמענו שחכמי ישראל ידעו על מנגנונים חליפיים, שלפעמים השי"ת מפעיל ביצוריו. ואולי נאמר גם אצל שרה אמנו שהיה לה רחם חלופי ולכן ראתה דם נדות, אבל אשה שהיה לה רחם מקורי ככל הנשים וראתה דם נדות ככל הנשים, ואחר כך נתחווה והוציאו את הרחם אולי כעת טהורה כי לאשה זו אין רחם חלופי כמו שהיה לשרה אמנו ואם נתחו והוציאו שוב אין לה דם. (חש"ח נדה סו ע"א).

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

מהות עבודת המוסר: התבוננות ושימת הלב בין הידיעה השכלית לעולם המעשה

העבודה הבלתי מופסקת - כן היא עצת היצר הרע ממש על בני אדם, כי איש מלחמה הוא ומלומד בערמימות ואי אפשר להימלט ממנו אלא בחכמה רבה והשקפה גדולה. הוא מה שהנביא צווח ואומר שימו לבבכם על דרכיכם". עכ"ל. רואים אנו שוב מדברי הרמח"ל את הדמיון שבין פרעה הרשע ליצה"ר ששניהם נהגו בעצה אחת, וכפי שפרעה ציווה 'תכבד העבודה על האנשים' כדי 'להפריע ליבם מכל התבוננות' - כן הוא בדרכי היצר שמפריע לאדם להתבונן בדרכיו ולשים אל ליבו, כי אלו הם כלי מלחמתו למנוע מהאדם את החדרת הידיעות וההשגות לעולם המעשה ולהשאירו בעולם הדמיון. וזהו מה שהנביא צווח ואומר 'שימו לבבכם אל דרכיכם' - הוא לא רק אומר אלא 'צווח ואומר'! הרמח"ל שמע את הצעקה של הנביא, האם גם אנו שומעים את הצווחה של הנביא?! אין זהו רק עוד פסוק, אלא הוא ממש ציווי יסודי בתורת המוסר - ואף עלינו מוטל להאזין ולשמוע לצעקת הנביא ולשים את מחשבתנו והתבוננותנו בדרכי העולם ובמעשינו, וכך נצליח להתגבר על עצת פרעה והיצה"ר, ונגיע לדרגת 'הירא את דבר ה'.

שמעתי בשם הגאון ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל להעיר, שבאזהרה למכת ברד נאמר בפסוק "כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפתי אל לבך", ולכאורה מהו השוני והמיוחדות במכת ברד שמודגש בה שהיא מכוונת כנגד הלב? וביאר, כי דוקא במהות מכת ברד היה טמון המבחן לבחירת האדם - האם יבחר להיות 'ירא ה', או שמא 'אשר לא שם אל ליבו'. ובחירה זו תלויה היא בלב האדם האם יבחר להתבונן בדרכיו ולשלוט על ליבו או שמא להיות נכנע לליבו ותשוקותיו הגשמיים. וזהו כדברינו, שבמכת ברד דוקא יותר מכל - היה הנקודה של שימת הלב והתבוננות, ועל האדם לבחור בהחדרת ושימת הידיעה אל ליבו.

הרמב"ן בפרשת בשלח (י"ד ד') כותב על הפסוק "וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם", וז"ל: "בעבור שפחד פרעה מהם במכת בכורות וביקש מהם 'וברכתם גם אותי', לא היה בליבו לרדוף אחריהם אפילו אם יברחו, אלא שיעשה משה בהם כרצונו ועל כן הוצרך לומר כי הוא יחזק את ליבו לרדוף אחריהם. ולמטה אמר פעם אחרת 'הנני מחזק את לב מצרים ויבואו אחריהם' - כי בראותם שנקרע הים לפני בני ישראל והם הולכים ביבשה בתוכו אק ימלאם ליבם לבוא אחריהם להרע להם, ואין בכל המופתים כפלא הזה, וזה באמת שיגעון להם, אבל סכל עצתם וחזק את לבם ליכנס ביס", עכ"ל. ולמידים אנו מכאן, כי פרעה מצידו הוריד את עולו מבני ישראל מיד לאחר מכת בכורות ולא רצה כלל לרדוף אחריהם, ובודאי שלא להיכנס אחריהם לתוך הים - אבל הקב"ה חזק את לב פרעה לרדוף אחריהם, וביותר מזה 'סיכל עצתם וחזק את ליבם ליכנס ביס', ומדגיש הרמב"ן ש'אין בכל המופתים כפלא הזה -

הרמב"ם בפרקי הצלחה כותב באגרת לבנו וז"ל: "ויש לך בני לדעת, כי 'פרעה' מלך מצרים הוא יצר הרע באמת, וישראל כולם גם כן באמת הם כדמות דבר אחד בענין השכל האנושי וכו', וימשה' רבינו ע"ה הוא השכל האלוקי", יעו"ש. רואים אנו, כי כל ההתמודדות מול פרעה מלך מצרים שמפורטים בפרשיות אלו - מסמלים הם בעצם את מלחמת האדם מול היצה"ר. ואם כן עלינו להתבונן היטב בפרשיות אלו כדי לדעת את דרכי היצר, ואת העצות שניתנו לנו כדי לעמוד כנגדו ולנצחו.

בפרשתנו ראינו שהתורה מעידה במכת ברד כי 'הירא את דבר ה' - הניס את עבדיו ומקנהו אל הבתים', ואילו מהצד השני, האיש 'אשר לא שם ליבו - ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה'. ויש להעיר, מדוע המצרי שלא נשמע לאזהרת משה נקרא 'אשר לא שם אל ליבו', והרי ההיפך מהאדם אשר 'ירא את ה', הוא: מי 'שלא ירא את ה'. ומהו הלשון 'אשר לא שם אל ליבו'?

ממורי ורבי הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שמעתי לבאר שמהפסוקים הללו אנו למדים את יסוד עיקר תורת המוסר, שההיפך מ'ירא ה' הוא 'אשר לא שם אל ליבו' - לא קיים אדם שאיננו ירא את ה' כלל, אלא רק האיש אשר לא מחדיר את היראה והידיעה הזאת אל ליבו. כי 'ירא ה' תפקידו הוא תמיד להתבונן ולשים לב על דרכיו - עליו לפעול ולחבר בין הידיעה השכלית למעשה עצמו, ואילו מי שאינו מתבונן על דרכיו ומתנהג ב'אדישות' הרי הוא נקרא 'ואשר לא שם אל ליבו'. כי מול 'ירא ה', ניצב רק האדם 'אשר לא שם אל ליבו', ואך כאשר שמים ומחדירים הדבר אל הלב, אז גם מביאים את הידיעה מסתם ידיעה - לידיעה אמיתית ומציאותית שמשפיעה על מחשבותיו ומעשיו של האדם.

ולפי"ז נבין היטב האידך יתכן שלאחר כל המכות שהגיעו על העם המצרי ושראו בצורה מוכחת את יד ה' - בכל זאת נשארו המצריים באדישותם ומשאירים את עבדיהם וצאנם בשדות למכת הברד! והלא הם רואים ויודעים כי הקב"ה פועל ומקיים את אזהרותיו! אלא הכל הוא כפי שייסדנו, ש'האדם יודע, יודע - אבל לא יודע'. יתכן שהאדם תהיה ידיעתו שלימה אבל אם אין הוא פועל להחדיר את הידיעה ולשים אל ליבו - הרי הוא מתנהג כאילו לא ידע כלום! ואכן בזה היה כשלונם ומפלתם של מצרים (שנמשלו לגוף האדם), שלא חיברו את הראייה והידיעה שהיה להם עם המציאות, ולכך היו שמיאנו לשמוע לאזהרת משה והשאירו את עבדיהם וצאנם למכת הברד.

והוא מה שכתב הרמח"ל בספרו 'מסילת ישרים' (פרק ב), וז"ל: "והרי זה מעין עצת פרעה הרשע שאמר תכבד העבודה על האנשים, שהיה מתכוון שלא לבד שלא להניח להם רווח כלל לבל יתנו לב או ישמו עצה כנגדו, אלא היה משתדל להפריע ליבם מכל התבוננות בכח התמדת

של יציאת מצרים - לדעת ולחבר את מה שאתה יודע, ולא לחיות בטעות ובאשליה.

כן ראינו כדברינו אצל בלעם הרשע - שמשבח ומברך את עם ישראל שוב ושוב, עד שמאחל לעצמו שיותהי אחריתי כמוהו. אבל מן הצד השני הוא לא פוסק לרגע מנסינותיו לקלל את עם ישראל, וזאת אע"פ שרואה הוא את מעלתם של עם ישראל ושהקב"ה מונע ממנו לקלל את עם ישראל. והדבר תמוה, האין בלעם רואה סתירה בין ראייתו וידעת הדברים למעשיו וקללותיו?! והביאור הוא, שבלעם אכן יודע כל זאת, אך הוא איננו 'שם אל ליביו' - הוא לא מחבר ומחדיר את ידיעות אלו לליבו ולעולם המעשה, ולכך הוא ממשיך לקלל את עם ישראל ונוהג כאילו אינו רואה ויודע כלל את 'ידיעות' אלו.

ב'מכתב מאלהו' (ח'') מובא מכתב, שביקשו מהרב דסלר פעם לבוא לירושלים להגיד בעשיית שמועס בבית המוסר. והרב דסלר כותב ומבקש: "ברצוני לבוא בל"נ ירושלימה למלאות רצונם בעז"ה וכו' נא יעשו עמדי הטובה ויסדרו שהגאון רבי יחזקאל לוונשטיין שליט"א יקדים את שיחתו היקרה לפני, כי פשוט אתבייש לקפוץ בראש לפניו - והוא משארת שוחרי המוסר האמיתיים אשר ידברו בתוך עצמם אל עצמם". הרי בזה ביאר לנו הרב דסלר את מהות לימוד מוסר, והוא: שידבר האדם 'בתוך עצמו לעצמו' - שהאדם יתבונן לתוכו, ומתוך 'עצמו' דבר לעצמו וישים אל ליביו את הידיעות הצריכות לו. ואכן כדי לחבר בין הידיעה השכלית למעשה - צריך האדם לשלוט על ליבו, וכח זה ניתן בייחוד לצדיקים, כי 'צדיקים ליבם ברשותם'. משא"כ ה'רשעים' ברשות ליבן - הם אינם שולטים בליבם אלא ליבם ורצונותיהם שולטים בהם. וכפי שמובא במדרש רבה (תולדות ס"ז ח'): "הרשעים ברשות ליבן - אמר נבל בליבו, ויאמר עשיו בליבו, ויאמר ירבעם בליבו, ויאמר המן בליבו. אבל צדיקים ליבן ברשותן - וחנה היא מדברת על ליבה, ויאמר דוד אל ליבו, וישם דניאל על ליבו - דומין לבוראן, ויאמר ה' אל ליבו". יעווי"ש.

מכל הדברים הללו אנו למדים, כי עיקר מטרת לימוד המוסר הוא: חיבור ה'ידיעה' והראייה השכלית לעולם המעשה, ולזה צריך מתווך שהוא 'שימת הלב' - כי בין הידיעות השכליות לליבו של האדם ישנו מרחק של אלפי פרסאות, ועל האדם לחיות בהתבוננות בדרכיו ולקרוב הידיעות לליבו. וכח זה של 'השבה אל הלב' נמצא בייחוד אצל הצדיקים היות ו'ליבם ברשותם' - שולטים הם בטבעיהם ורגשותיהם עד שיכולים הם 'לדבר בתוך עצמם לעצמם'. משא"כ הרשעים כדוגמת פרעה הרשע - אינם שולטים בליבם ולכן אינם יכולים לחבר בין ה'ידיעה' למעשה, ולכן נראה סתירות רבות בין המציאות למעשיהם והנהגותיהם. וזהו העבודה הנדרשת ממנו - ללמוד לחבר בין הדברים שאנו רואים לתוך עולם המעשה והלב.

[נכתב ע"פ הבנת השומע ובאחריותו]

העלון לחודש אדר
יצא בעז"ה בשבוע פרשת תרומה

ניתן להוריד עלונים ולקבל תוכן נוסף באתר 'ממעייני החיים':
www.memayan.com

מוקדש לזכות והצלחת התאומים אוריאל ודוד ב"ר יהונתן טננבוים שיחי'

- לרגל הכנסתם בבריתו של אברהם אבינו -

לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, להפצה באזורכם ניתן לכתוב ל: memayan7@gmail.com

וזהו באמת שיגעון להם'. ובאמת יש להעיר, הרי פרעה רואה את עשרת המכות שהיו במצרים, והוא רואה את כל האותות והמופתים שמלווים את בני ישראל לאורך כל יציאת מצרים - האידן הוא מעיז בכל זאת לצאת ולרדוף אחרי בני ישראל! וביותר מזה, כאשר נבקע הים עבור עם ישראל פרעה ממשיך לרדוף אחריהם לתוך ים סוף, וזהו הרי באמת 'שיגעון להם' - רק עיוור נוהג כך! האם שיק לא לראות את יד ה' ואת כל המופתים בצורה ברורה מזו, ומהי ההבנה בזה!!

אכן רואים אנו את יסודנו גם כאן שאמנם פרעה רואה את עשרת המכות והאותות והמופתים שמלווים את בני ישראל, הוא רואה ויודע בצורה ברורה אידן שעבור עם ישראל נבקע הים כדי שילכו בתוכו בחרבה - פרעה יודע את כל זה, אבל 'לא יודע!' הידיעה הזו לא חודרת למעשיו בפועל אלא נשארת רק בגדר 'ידיעה' לא מעשית ולא מחייבת. כי יתכן שהאדם יראה במהלך חייו גדולות ונפלאות, אך כל אלו נשארים הם אצלו בגדר 'ידיעה' בלבד, הם לא חודרים לתוך ליבו ומעשיו, כי 'האדם יודע יודע אבל לא יודע'. ותפקידנו הוא כן לדעת ולשלוט בליבו ולהחדיר הידיעה לתוך עולם המעשה.

מור' הגר"ח שמואלביץ זצ"ל היה מביא תמיד את הגמ' במסכת שבועות (ה). שצריך ידיעה בתחילה לעניין להתחייב בביאה למקדש בטומאה, והגמ' מביאה שרבי סובר ש'ידיעת בית רבו שמה ידיעה', ופירש שם רש"י: "שילמד בבית רבו שהנוגע בטומאה טמא, והוא ידע שהרגיש כשנגע, אבל לא התבונן לשום על ליבו שנטמא בטומאה כשנוגע בה, שמה ידיעה". הרי שהמושג של 'ידיעת בית רבו' הוא, שהאדם ידע שנגע בשרץ ושהשרץ מטמא - אך בכל זאת נכנס לבית המקדש כשהוא טמא! והדברים מפליאים ביותר, האידן יתכן שיש לאדם זה את ידיעת כל הנתונים כולם - הוא יודע ששרץ מטמא, הוא יודע שנגע בשרץ, והוא יודע שאסור להיכנס למקדש בטומאה, ובכל זאת הוא אינו מקשר את 'ידיעות' אלו למעשיו, ונכנס לבית המקדש! מדוע אתה לא מחבר את כל הידיעות הפשוטות הללו אחת לשניה? וביאורו הוא כפי יסודנו, ש'האדם יודע יודע - אבל לא יודע' - יתכן שיהיו לו לאדם את כל הידיעות כולם אך כל עוד הוא לא יפנים ויחדיר את ידיעות אלו לליבו הם ישארו רק בגדר 'ידיעות' נפרדות! וכפי שידויק בלשון רש"י "שילמד בבית רבו שהנוגע בטומאה נטמא וכו' אבל לא התבונן לשום על ליבו שנטמא בטומאה כשנוגע בה" - שאותו אדם לא התבונן ולא נהג ב'שימת הלב' לאותם ידיעות הללו, ולכך זה נשאר אצלו רק בגדר 'ידיעת בית רבו'. ועלינו אם כן להתבונן במעשינו ב'שימת הלב' ולחבר בין ידיעותינו למעשינו.

בבתי המוסר בנובהרדוק היו אומרים "אם ראובן יודע - מה זה קשור לשמעון", ועל אותו משקל "אם ראובן יודע - מה זה קשור לראובן". פירוש: בדיוק כפי שהידיעה של ראובן לא תועיל לשמעון מכיוון שהם שני גופים - כך גם ה'ידיעה' של ראובן לא תועיל לו עצמו כל עוד היא נשארת רק בגדר 'ידיעה', כי 'האדם יודע יודע אבל לא יודע'. וזהו מטרת ומהות לימוד המוסר, להחדיר את הידיעות וההשגות שהאדם משיג במהלך חייו לתוככי ליבו ולעולם המעשה, כי 'מוסר' הוא לחיות על פי הידיעה, וכלשון הסבא מקעלם: "להתחקות על האמת בעומק הלב" - להחדיר ולחזור כל ימיו על 'השבות אל לבבך'. וזהו גם היסוד המוסרי

מערכי תורה

וארא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

ד' לשונות של גאולה

כתוב בפרשה (ו', ו' ז') 'לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם ממצרים, והצילתי אתכם מעבודתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים. ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים וגו'. ואיתא בחז"ל דנאמרו כאן ד' לשונות של גאולה, והוצאתי והצילתי וגאלתי ולקחתי, והיינו דהם ד' עניינים חלוקים של גאולה, וכל אחד יש בו ענין מיוחד של גאולה בפני עצמו. ובראשונים בריש פרק ערבי פסחים הביאו דברי חז"ל במדרש ובירושלמי דד' כוסות הם כנגד הד' לשונות של גאולה. ומבואר דאע"פ דיסוד כל הלשונות הללו אחד הוא, מ"מ לא סגי בכוס אחד בשביל כל הלשונות יחד, אלא צריך כוס על כל לשון ולשון בפני עצמו, ומבואר שהד' לשונות הם ד' עניינים נפרדים ומיוחדים של גאולה, ועל כן ראוי לקבוע כוס על כל אחד מענייני הגאולה, כי כל אחד הוא ענין גאולה בפני עצמו. וצריך לפרש מה הם הארבעה ענייני גאולה הנפרדים שיש כאן.

'והצילתי וגאלתי'

ונראה לפרש דהנה בשעבוד מצרים היה שתי גזירות, אחת גזירה של עבדות ועינוי, ועוד גזירה של גרות שיהיו בגלות בארץ לא להם, וכמו שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם', הרי דשתי עניינים נכללו בגזירת שעבוד מצרים, האחד גזירת גלות בארץ לא להם, ועוד גזירת עינוי ועבדות.

ולפי זה יש לפרש שתי הלשונות של 'והצילתי' ושל 'וגאלתי', ד'והצילתי', הוא הצלה מגזירת השעבוד והעינוי של ועבדום ועינו אותם, וזהו שאמר והצילתי אתכם מעבודתם, דהיינו מהשעבוד, והגאולה הנוספת של 'וגאלתי' זה הוא היציאה מגזירת הגלות במצרים שנגזר עליהם כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועל זה אמר להם וגאלתי אתכם, שע"י המכות המצרים ישלחו אותם ויצאו מגירותם במצרים.

'והוצאתי'

ובביאור לשון הגאולה הראשון שהוזכר בכתוב של 'והוצאתי', נראה לפרש על פי דברי הראב"ד (פ"ו מתשובה) שכתב שהקב"ה גזר רק ועבדום ועינו אותם, והמצרים הוסיפו על זה עבודה בפרך, והמיתות מהם, וטבעו מהם, והם עשו כעין שנאמר בנביא זכריה 'אני קצפתי מעט והם עזרו לרעה, עכ"ד, ולפי דבריו נראה לפרש, דהלשון של והצילתי, זה הוא על השעבוד והעינוי שנכלל בגזירה של 'ועבדום ועינו אותם', והלשון של והוצאתי, זה הוא גאולה מהתוספת של הפרך והמיתה והטיבוע שעשו לישראל, שזה הוסיפו המצרים עליהם יותר ממה שנגזר עליהם.

ובזה יש לפרש הכתוב סבלות מצרים, דהכונה לסבלות שהמצרים הוסיפו עליהם יותר ממה שנגזר עליהם, ולכן נקראו סבלות מצרים. וסדר הכתוב הוא, דמתחילה אמר שיהיו נגאלין ממה שהמצרים מוסיפין עליהם שעבוד ועינוי, ואח"כ אמר להם שגם יהיו נגאלין מהעבודה שנגזרה עליהם. ובזה נתבאר ג' לשונות שהם ג' ענייני הגאולה, הם כנגד שלושה עניינים נפרדים שהיה בשעבוד מצרים.

'ולקחתי'

וביאור הלשון הרביעי של 'ולקחתי', י"ל דהנה כתב הרמב"ן ע"ז 'בבואכם אל הר סיני ותקבלו תורה כי שם נאמר והייתם לי סגולה'. ומבואר דמפרש דולקחתי אתכם לי לעם היינו במתן תורה. ויש להעיר דא"כ למה נחשב זה לשון של גאולה, והרי קבלת התורה הוא ענין בפני עצמו מעצם הגאולה ממצרים, ולמה הוא נחשב חלק מגאולת מצרים.

ואמנם בודאי דכל תכלית היציאה ממצרים הייתה בשביל קבלת התורה, וכמו שכתוב 'אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים', ותכלית הגאולה ממצרים ועניינה מבוארת במה שאמר הקב"ה למשה 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה', ופירש רש"י וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל תורה על ההר הזה לסוף ג' חדשים, והיינו דתכלית הגאולה שיעבדו את האלוקים והיו עבדי ה'. ודבר זה שנוי ומשולש בכמה מקומות בתורה, דתכלית יציאת מצרים היה בשביל להיות לכם לאלוקים. אבל עדיין צריך לבאר למה זה נחשב לשון של גאולה. גם יש להעיר למה תקנו על זה כוס בליל הסדר, והיה מן הראוי לתת שבח והודאה על זה ביום מתן תורה שהוא בו' בסיון, ומה עניינו לליל הסדר.

אכן הביאור הוא דקבלת התורה אינה רק התכלית של היציאה ממצרים, ולא רק הזכות שמכוחה ובשבילה יצאו ממצרים, אלא עצם היציאה מתחת יד פרעה היתה על ידי שנכנסו להיות עבדי ה', שבוזה שנעשו עבדי ה' פדו עצמם ופקעו מהם שעבוד מצרים, ורק על ידי קבלת התורה יצאו מתחת יד מצרים, ובלא קבלת התורה אינם יכולים לצאת מתחת יד מצרים.

וכמו שאמרו בגמ' הללו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, שנאמר בזה שאינם עבדי פרעה על ידי שהם עבדי ה', כי רק על ידי שהם עבדי ה' יצאו הופקעו מלהיות עבדי פרעה.

ודבר זה יש ללמוד מהכתוב בסוף התוכחה פרשת כי תבא (דברים כ"ח, ס"ח) 'והשיבך ה' מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה והתמכרתם שם לאויבך לעבדים ולשפחות ואין קונה', ויש להבין מה החומר והעונש האמור כאן שהשיבך ה' מצרים, אחרי כל התוכחה של הפיצ'ר ה' בעמים וכל הרעב והמצוק אשר יציק לך אויבר, ואיזה תוספת חומר יש בזה שהשיבך ה' מצרים, והרי גלויות אחרות, הרעו לנו הרבה יותר ממה שהמצרים הרעו לנו. עוד צריך לבאר, מהו שהוסיף שזה יהיה 'בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה'.

ונראה לבאר דנאמר בזה דאף דהכתוב מזהירם על עונשים ויסורים רבים, אבל גמר התוכחה הוא, שישביך ה' מצרים, היינו דישובו למצרים, שבזה תבטל מהם גאולתם, ויחזרו להיות כמו קודם שנגאלו, דכיון דכל תכלית יציאת מצרים באה בשביל קיום התורה והמצוות, ואם אין מקיימים התורה והמצוות אז ממילא בטלה הגאולה וממילא חוזרים הם למצרים. וזהו שהוסיף הפסוק דיהא זה בדרך אשר אמרתי לא תוסיף לראותה עוד, דהנה יש דין איסור לשוב מצריימה, אבל תוכן הענין שלא לראות את מצרים, יש לומר שהוא משום דגאולת מצרים הייתה גאולה בלא שום שיו, ומעת שנגאלו אין לישראל שום קשר ושום שייכות למצרים, וזהו ענין האזהרה דלא תוסיפו לראותם עד עולם.

ולפי זה יש לבאר דזהו שאמר דשיבם בדרך אשר אמרתי לא תוסיף לראותה עוד, ר"ל דאם לא ישמרו התורה והמצוות אז יבטל מהם הגאולה ויפקע מהם מעלת חירותם, וממילא ישובו למצרים כדמעיקרא, ואדרבה ממקום שבאו לשם הוא דישובו. וזהו גם הביאור בלשון הכתוב 'והשיבך' שיהא זה בגדר השבה וחזרה, ולא סתם עונש מחודש, אלא ביטול היציאה והגאולה.

ומבואר מכל זה דעצם הגאולה ממצרים הוא בזה שנעשו עבדי ה', ועל ידי קבלת עול תורה נפדו משעבוד מצרים, ואם רק מפקיעים עצמם מלהיות בכלל עבדי ה' ממילא הם חוזרים ושבים למצרים, כי בזה תלוי ועומד כל עצם יציאתם וכל חירותם לעולם.

ונמצא דעצם הגאולה בט"ו בניסן הוא ע"י שמקבלין את התורה, ומבואר היטב דנחשב זה לשון של גאולה, ושייך הוא לליל ט"ו בניסן.

*****

ויסגר לברד בעירם ומקניהם לרשפים

במכת ברד כתוב (ט', כ"ב) ויהי ברד בכל ארץ מצרים על האדם ועל בהמה ועל כל עשב השדה בארץ מצרים. ובחידושי מרן רי"ז הלוי כתב דמדפרט הכתוב שהברד ירד על האדם ועל בהמה ועל כל עשב השדה, דמה שהוכו בברד, לא היה זה הכאה דממילא, אלא שהברד ירד במסוים על מקום שהיה שם אדם או בהמה או עשב השדה, דאם היה זה הכאה דממילא ממה שירד ברד, א"כ למה פרט הכתוב, הלא פשיטא דכשירד הברד הוא יורד על כל הנמצא, עכ"ד.

ונראה להרחיב הדברים, דהנה איתא במדרש (פי"ב, ב'), בא וראה רחמיו של הקב"ה, אפילו בשעת כעסו, רחם על הרשעים ועל בהמתם, לפי שמכת הברד לא היה משלחו עליהן, אלא על יבול הארץ, והיה מזהירן שישמרו עצמן ואת בהמתם, כדי שלא ילקו בברד. ומפורש בדברי המדרש, דעיקר ירידת הברד הייתה בשביל להכות רק את יבול הארץ, ורק דממילא כשירד הברד, אם לא יכנסו לתוך בתיהם, הוא ירד גם עליהן ועל בהמתן, ולכן הזהירן שלח העז את מקנך, שישמרו עצמן ובהמתן כדי שלא ילקו בברד, הרי מבואר להדיא דמה שהמצרים ובהמתן לקו בברד, היה מילתא דממילא, ולא משום דכן הוא מעיקר המכה שילקו גם הם ובהמתן.

אמנם נראה לומר, דהנה עוד איתא שם להלן במדרש (פי"ב, ג'), על האדם ועל בהמה, כיון שראה הקב"ה שלא שמעו לדבריו מה שאמר להם שלח העז, אמר הקב"ה כדאי שיבא הברד על הכל. ומבואר מדברי המדרש, דאמנם כן דמעיקר המכה, היה זה מכה על רק על יבול הארץ, אבל אחר שאמר להם הקב"ה שלח העז את מקנך, והם לא שמעו לדבריו, אז נתחדשה הגזירה שגם הם ובהמתן ילקו, ונמצא דיש במכת ברד ב' חלקים, עיקר המכה שהיא על יבול הארץ, ועוד נוסף גם הכאה מיוחדת עליהן ועל בהמתן, משום שלא שמעו לדברי הקב"ה.

אלא דבאמת צריך ביאור כיון דאם אינם נכנסים לתוך בתיהם, הרי ממילא הם לוקים מהברד, א"כ למה היה צריך גזירה מיוחדת שילקו, והרי בלאו גזירה מיוחדת הם גם לוקים בברד, כיון שהרי הם נמצאים במקום ירידת הברד, וממילא ילקו.

אכן נראה דיש בזה נפק"מ, אם הכאתם היא מילתא דממילא, או דהכאתם היא בכלל הגזירה, דהנה איתא במדרש להלן שם (י"ב, ד') שכשהתחיל הברד לירד, היה המצרי מבריח צאנו לבית, והברד נעשה למולו כמין כותל, והמצרי מביא מאכלת ושוחטו ונותנו על כתיפו להוליכו לביתו ולאוכלו, והעוף בא ונוטלו הימנו. ועוד איתא במדרש שם, דאחר שהברד היה מכה, היה האש שורפו.

ומבואר בדברי המדרש, שאחר שהתחיל הברד לירד, שוב לא יכלו להכניס לביתם כדי להנצל מהמכה, כי הברד היה נעשה לו חומה למנוע ממנו הכניסה, וגם אם היה שוחטו, לא היה מועיל, אלא היה עוף בא ונוטלו, וכן מבואר שגם אחר שהוכה ע"י הברד, היה אש שורפו.

ויש לומר דדברים אלו שנעשו למנוע מהם להנצל מהברד, הם רק מכה הגזירה המסויימת שהייתה עליהם ועל בהמתן, שבזה שנגזר עליהם שיוכו בברד, נכלל בזה גם שלא יוכלו לינצל מהברד אחר שיתחיל לירד, אבל אם היו מוכים רק ממילא מחמת שהיו במקום הירידה על יבול הארץ, אבל לא היו נכללין בגזירה להדיא, אז לא היה נעשה בהם כל הנך דברים, והיו יכולים להכנס לבתיהם גם אחר שהתחיל הברד לירד, וגם לא היה העוף אוכלו ולא האש שורפו אחר ההכאה, דאם אין עליהם גזירה, ורק ממילא הם לוקים, א"כ בודאי דכל זמן שלא פגע הברד יכולים להכנס לבית, וכן גם אכילת העוף ושריפת האש, הם דברים שאינם באים ממילא, ורק עצם ההכאה הוא דבר הבא ממילא, ועל כן דברים אלו לא היו נעשים בהם, לולי שנגזרה עליהם הגזירה להדיא.

ויש לדקדק מלשון הכתוב, דהנה במדרש דרשו כן מהכתוב בתהלים ויסגר לברד בעירם ומקניהם לרשפים. ולשון הכתוב ויסגר, משמע שהיה הסגרה ומסירה של הבהמות לברד. ומשמע שהיה עליהם גזירה מיוחדת, ולא שהיה כן ממילא, הרי דמה שהיה הברד נעשה להם חומה והעוף אוכלו, הוא מכלל המסירה שנמסרו לברד, וזהו מהגזירה המיוחדת עליהם.

הלשיב ובפש

פרשת וארא

מוֹסְרֵי התורה ממורינו המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

יִסּוּדוֹת אמונה שנתגלו ביציאת מצרים

שאין מקום בטבע שמים יהפכו לדם, והגם שיש מושג שע"י כשפים אפשר לשנות טבע, אולם כתוב **בגמ'** (סנהדרין ס"ז ע"ב) "אין עוד מלבדו אמר רבי חנינא אפילו לדבר כשפים" ופירש רש"י "אפילו כשפים אין בהן כח לפני גזרתו שאין כח מלבדו".

אם נתבונן נראה עוד ועוד הנהגות של ניסים במצרים, למדנו **בפרקי אבות** (פ"ה משנה ד') עשרה ניסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים, ומבואר **ברמב"ם** שהעשרה ניסים שנעשו במצרים אלו העשרה מכות והנס היה שעם ישראל ניצל מהמכות הללו, יתר על כן, הרי כל מכה ומכה הגיעה על ידי נבואה ברורה של משה, מתי תבוא המכה ומתי תפסק, ולא שייך לומר שהיה כאן מקרה, והאומר כן הוא שוטה ורשע.

עוד התבוננות, מדוע לא הביא הקב"ה מכה אחת גדולה וארוכה שבזה הם לא היו עומדים, והיה גורם להם להוציא את בני"י, ולמה צריך עשר מכות שונות, ועל זה פירש **רש"י** (פ"ח פ"י) "ויש טעם בדבר באגדה, בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו, בטכסיסי מלחמות מלכים בא עליהם, כסדר מלכות, כשצרה על עיר, בתחלה מקלקל מעיינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולבהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו'".

ויש עוד טעם לסדר המכות וזה מובא **במדרש רבה ובתנחומא** שהנהגת הקב"ה היא מדה כנגד מדה ומעניין שגם המצריים ידעו את ההנהגה של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה כמבואר **בגמ'** (דף י"א ע"א) "הבה נתחכמה לו להם מיבעי ליה א"ר חמא ברבי חנינא באו ונחכם למושיעין של ישראל במה נדונם נדונם באש כתיב (ישעיה ס-טו) כי הנה ה' באש יבא וכתוב כי באש ה' נשפט וגו' בחרב כתיב (ישעיה ס-טו) ובחרבו את כל בשר אלא באו ונדונם במים שכבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם שנאמר (ישעיה נד-ט) כי מי נח זאת לי וגו' והן אינן יודעין שעל כל העולם כולו אינו מביא אבל על אומה אחת הוא מביא אי נמי הוא אינו מביא אבל הן באין ונופלן בתוכו".

התבוננות נוספת מובאת **בחי" עולם** למרן הסטייפלער, שכל מהלך יציאת מצרים הייתה כדי להראות לעם ישראל שהקב"ה הוא יחיד ומיוחד והכל בידו יתברך, ובעשר מכות ה"ת הראה לנו שהוא שליט על כל חלקי הבריאה, ברצונו יהיה דם וברצונו מים, ובאותה כוס יתכן שחצי יהיה מים וחצי דם, וכן הוא שליט על כל הבריאה על הבכורים שברגע אחד מתו, על העופות ועל החיות וזה התכלית של יציאת מצרים לדעת שאין עוד מלבדו, והוא השליט.

הקב"ה הראה שליטתו גם בטבע בני האדם

ונתבונן עוד בפסוקים וחלק ג"כ נמצא בחיי עולם "ונתתי את חן העם הזה בעיני מצרים והיה כי תלכו לא תלכו ריקם ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלת ושמתם על בניכם ועל בנותיכם ונצלתם את מצרים" (שמות פ"ג פס"א כ"ב) **ובפרשת בא** כתוב (פ"א פ"ב) "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" ואחרי שיצאו ממצרים כתוב (שמות פ"ב פל"ה) "ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת" (ועיין באור החיים הקדוש שבני ישראל היו בדרגה גבוהה כל כך שאת כל מה שהם לקחו מהמצרים זה היה כדבר משה בגלל שמושה אמר ולא בגלל שהם רצו).

והענין הזה שה' נתן את חן העם בעיני מצרים, הרי היא נקודה עצומה למתבונן לראות את הפלא הגדול שהקב"ה שליט על הטבעיים של בני אדם, וכאן אנו

יסודות האמונה אנו לומדים בבריאת העולם וביציאת מצרים, והמיוחד ביציאת מצרים שהקב"ה נתן לנו את האפשרות לראות את כל הניסים באופן נהיר ובהיר, ולמעשה אנו רואים בכל המכות שבפרשת השבוע, את האמונה בהי"ת, ויסוד הדברים נמצא בדברי **הרמב"ן** בסוף פרשת בא (שמות י"ג ט"ז) "**ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כלה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון**", אין טבע בעולם הכל זה בגזרת עליון יש ניסים גלויים ויש נסתרים אבל הכל זה נס.

ולכאורה צריך להבין, הלא יש מושג של טבע בעולם וביותר הרי אנחנו לא מתפללים על ניסים, מותר לבקש להצליח אבל אסור לבקש על נס שלא כדרך הטבע, ומה א"כ ביאור דברי **הרמב"ן** "אין בהם טבע", אלא הפשט הוא שאצל הקב"ה אין הבדל בין טבע לנס רק שהוא יתברך טבע שהבריאה תתנהל בדרך של טבע ללא שינויים שלא כדרך הטבע, אמנם האמת היא שכולם ניסים.

תכלית הניסים - לגלות לנו שהטבע גם נס

והיות שכך הוא רצונו ית' לכן אם אדם מבקש ומתפלל על דברים שלא כדרך הטבע, זה תביעה עליו, אם כי אנחנו רואים שהתנאים והאמוראים עשו דברים שלא כדרך הטבע, אבל זה היה לצורך, כתוב **בגמ'** (תענית כ"ד ע"ב) "ההוא גברא דאיחייב נגדא בבי דינא דרבא משום דבעל כותית, נגדיה רבא ומית, אשתמע מילתא בי שבור מלכא בעא לצעורי לרבא אמרה ליה איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא לברה לא ליהוי לך עסק דברים בהדי יהודאי דכל מאן דבעיין ממרייהו יהיב להו, אמר לה מאי היא, בעין רחמי ואתי מיטרא, אמר לה ההוא משום דזימנא דמיטרא הוא אלא לבעו רחמי האינא בתקופת תמוז וליתי מיטרא, שלחה ליה לרבא כוין דעתך ובעי רחמי דליתי מיטרא, בעי רחמי ולא אתי מיטרא, אמר לפניו רבונו של עולם (תהלים מז) אלהים באזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו פועל פעלת בימיהם בימי קדם ואנו בעינינו לא ראינו, אתא מיטרא עד דשפוך מרזבי דצפורי לדיגלת אתא אבוא איתחזי ליה בחלמיה ואמר ליה מי איכא דמיטרח קמי שמיא כולי האי" וכו'.

אביו של רבא אמר לו משפט שקשה להבין 'מי איכא דמיטרח קמי שמיא כולי האי' מה שייך טירחא כלפי הקב"ה, וכי להוריד גשם בתקופת תמוז זו טירחא גדולה עבור הקב"ה, וביאור הענין שהטענה על רבא היתה שהוא ביקש דבר שמשנה מטבע הבריאה, ועל כך היתה הטענה עליו.

והגם שהקב"ה כל יכול אולם אי"ז אומר שאדם שנמצא בירושלים יוכל לבקש קפיצת הדרך לביתו בבית שמש כדי שיהיה לו יותר זמן לשבת וללמוד, משום שזה נוגד את הטבע שהקב"ה טבע, וגם בזמנים קודמים שהיה יותר גילוי שכינה בעולם בכ"ז הבריאה התנהגה בטבע.

ההנהגה במצרים הייתה ניסית

וביציאת מצרים מלבד הניסים שהקב"ה הראה לנו עוד ראינו גם את כל מציאות ההנהגה איך שהיא הייתה ניסית, וכל זה כדי להראות לנו שגם הטבע זה נס, ואצל הקב"ה אין הבדל בין טבע לנס, והוא נתן לנו את תקופת יציאת מצרים כדי שנראה בחוש ובבין שגם המהלך הטבעי זה נס מאתו, כל אחד מבין

בכ"א אנחנו רואים שתי דעות בגמ' אם בע"כ של ישראל או של מצרים, ובין כך ובין כך ובפרט אם נאמר שבע"כ של ישראל הרי כתוב בפרשת בשלח (שמות פ"ד פ"ה) "ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך לבב פרעה ועבדיו". וברש"י "ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם קומו צאו מתוך עמי (שמות יב, לא). ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יהיה זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלום", כלומר שהמצרים הבינו מה נעשה להם ועכשיו הם מנסים להחזיר לעצמם את כספם ורכושם, ומתברר שבזמן שהם הביאו לבנ"י את הכסף והזהב זה ממש לא היה מתוך רצון לתת להם מתנות ומה הייתה ההו"א שלהם בזמן שהם נתנו.

אלא אנחנו רואים עוד עומק באין עוד מלבדו, בשליטה של ה"ת על כל הבריאה, הקב"ה הראה לנו איך שאפילו הבחירה של מצרים תשתנה לטובת בנ"י עד שהם יתנו להם עוד ועוד כסף וזהב, ע"י זה שהם ימצאו חן בעיניהם, ומזה נלמד שהכל בידו ית' והוא שליט על כל הטבעיים, ומה שיש לאדם יכולת לעשות מה שהוא רוצה, זה בחירה שהקב"ה נתן לו כדי לבחור בין טוב לרע, אבל זה רק כל זמן שהקב"ה נותן את הבחירה ויש מצבים שניטלת מהאדם זכות הבחירה, וכמו שמצאנו אל פרעה שהכביד את ליבו, (ומאיריים בזה הרבה עד כמה היה לפרעה ביטול הבחירה, ואכמ"ל), ובזה הקב"ה הראה לע"י שאין עוד מלבדו בכל הטבעיים והעניינים.

ההנהגה בימות המשיח

ולאחר יציאת מצרים נכנסנו שוב למערכת של טבע, אולם גם אחר כך ראינו ניסים שמעל הטבע וכדאיתא **באבות** (פ"ה מ"ה) "עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש", ובזה נבין את דברי הרמב"ן שע"י הניסים הגדולים שאנחנו רואים נבין שהקב"ה הוא בעל היכולת, ממילא נבין שהכל מאתו יתברך וגם דברים שנראים כניסים נסתרים הם ניסים מה"ת.

הנה ידועה השאלה אם בזמן שיבוא משיח צדקנו וזה יהיה הרי בעולם הזה, תשלוט ההנהגה העל טבעית בעולם או שעולם כמנהגו נוהג, וכתב **הרמב"ם** (פ"ב ממלכים ה"א) "אל יעלה על הלב שבימות המשיח יטל דבר ממנהגו של עולם, או יהיה שם חדוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג". ובראב"ד שם השיג וכתב "אל יעלה על הלב שבימות המשיח וכו' א"א והלא כתוב בתורה (ויקרא כ"ו ו) והשבתי חיה רעה מן הארץ". וה' יעזור שנזכה ונחיה ונראה, אולם גם לשי' הרמב"ם שעולם כמנהגו נוהג בכ"ז תהיה ההנהגה מיוחדת של הקב"ה וכדברי הרמב"ם שם "וזה שנאמר בישעיה (ישעיה יא-י) 'וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבע' משל וחידה ענין הדבר שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי עכו"ם המשולים כזאב ונמר שנאמר (ירמיה ה-י) 'זאב ערבות ישרד ונמר שקד על עריהם', ויחזרו כלם לדת האמת", והמצאות תהיה שהמשיח יהיה מלך ולא יהיה פחד משום אומה ולשון, ולא יהיה יותר שיעבוד מלכויות, ובתוך המהלך הטבעי תהיה קרבת אלוקים גדולה.

רואים דבר מפליא שהגם שלכל אחד יש בחירה אולם יש פעמים שהשי"ת מכוון את האדם לדבר מסוים, וכמבואר מהפסוק **במשלי** (פרק כ"א פ"א) "פלגי מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפץ יטנו", שהגם שיש בחירה לכל א"א אולם מה שנוגע למלכות הקב"ה מטה את המלך על כל אשר יחפץ.

ונתאר לעצמנו משל מחיי היום יום שני ילדים לומדים בבית ספר אחד חזק והשני חלש, בד"כ הגיבורים שולטים על החלשים, והיה אם הילד החזק היכה את השני מכות נמרצות והלה הלך למנהל להתלונן עליו (בזמן שלמנהל ולמורה עוד היה איזה מעמד, היום אצל בני התורה נשאר מעמד למנהל ולר"ב, לצערנו יש מקומות שלא שייך לקיים את החושך שבטו שונא בנו, ויתכן שילד מתקשר למשטרה אם המורה מרביץ לו, ובמאמר המוסגר למה הגיע מצב כזה הרי חושך שבטו שונא בנו, לבי אומר לי שמכיוון שהיו כאלה שנתנו מכות לא במקום אז כבר אי אפשר לתת גם במקום) עכ"פ אותו גיבור קיבל עונש מהמנהל, ונתאר לעצמנו שהחלש ההוא מגיע למחרת לאותו גיבור והוא מבקש ממנו איזו טובה, הרי ודאי שהגיבור הזה מתחיל לצעוק עליו שיעזוב את המקום לפני שהוא יכה אותו שוב.

והנה כלל ישראל עבדו בעבודת פרך הם היו פשוט עבדים שפלים, ופתאום הם מתחילים לזקוף קצת את קומתם, הם מתחילים להתרומם, כתוב שמאז שהתחילו המכות התחילה הצלתם של ישראל היות והמצרים התחילו להיות מושפלים, עד שהגיע מצב שהיהודי בא לצאת ממצרים, ובמקום שיקח את חפציו ויציא הוא הולך למצרי ומבקש ממנו כלי כסף וזהב, והדבר המתבקש שהמצרי יסלק אותו בלא כלום, אולם ע"ז כתוב וה' נתן את חן העם.

(יש מחלוקת בראשונים האם השאלה שהם שאלו מאת המצריים היא הייתה כבקשה, או כדין שואל והמצריים הבינו שזה יחזור אליהם אחר שלושת ימים, ועוד הערה מעירים כאן מה יש להם לישראל לעשות עם השמלות שהם שאלו והרי אנו יודעים שלא שינו שמם ולבושם, וצריך לומר שאכן לא לבשו את השמלות אלא התכסו בזה וכד').

הבחירה של המצריים נהפכה לטובתן של ישראל

ומצאנו עוד בגמ' בברכות (דף ט' ע"ב) "וישאלום א"ר אמי מלמד שהשאלום בעל כרחם איכא דאמרי בעל כרחם דמצרים וא"ר בעל כרחם דישאלום מ"ד בעל כרחם דמצרים דכתיב (תהילים סח-ג) ונות בית תחלק שלל מ"ד בעל כרחם דישאלום משום משוי" ודבר זה הרי מפלא שעד כדי כך הביאו המצריים לבנ"י עד שלא היה להם מקם על החמורים בכדי לשאת את כל כלי הכסף והזהב.

ויעיין **ברש"י** שכתב עוד יותר בענין הזה, (שמות י"ב ל"ו) "וישאלום אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם, אתה אומר אחד טול שנים ולך" אנחנו רואים שהמצריים עוד הוסיפו על מה שביקשו בנ"י, (לכאורה יש סתירה בדברי רש"י, שמדבריו כאן משמע שהבע"כ הוא בע"כ של ישראל שהרי פירש שנתן לו שנים וכו', אמנם בפרשת חושך פירש רש"י שבשעת החושך נכנסו בנ"י לבתי המצריים לדעת היכן הם כלי הכסף והזהב בכדי שלא יוכלו המצריים להכחיש שאין להם כלים, ומזה משמע שבע"כ של מצריים, **השפתי חכמים** אומר שפסט שבגלל שהם ראו ולא לקחו אז הם קיבלו חן, אולם עדיין צריך להבין שהרי בפשטות הקב"ה נתן להם את החן, ולא שזה תוצאה מכך שהם לא לקחו מעצמם).

חיזוק האמונה גם במצב של הסתר פנים

יש עוד הרבה חיזוקים שאנחנו צריכים לקחת אתנו, אך העבודה העיקרית של יהודי, שבהסתר פנים נדע ונחיה שהקב"ה היה הווה ויהיה ובכל מצב הי"ת מחיה אותנו.

שבוע שעבר היה קידוש ה' גדול בהספדו של הצדיק רבי טוביה פולק שליט"א (על בתו הנערה הצדקנית ע"ה) **שזכה לקדש שם שמים ברבים, כשהכריז שאין חושך בעולם, יש הסתר פנים, וגם בהסתר פנים אפשר לראות את האור, ורק יהודי יכול לעשות מה שרבי טוביה עשה, והוא זכה להצטרף לצדיקי עולם שקיבלו את הדין באהבה.**

הקב"ה יצילנו מניסיונות, ונבין שאין עוד מלבדו, יש עוד הרבה להאריך ואין הזמן בידנו, יש עכשיו תפילה ביישיבה על המצב, כלל ישראל צריכים רחמים וישועות גדולות ואנחנו צריכים לבקוע רקיעים ומי שיש לו את ההכרה שאין עוד מלבדו אז התפילה שלו יותר מתקבלת והתורה והעבודה שלו זה דרגה אחרת, ה' יעזור שנזכה שיבוא משיח ונגלה כבוד ה' ונעבוד את ה"ת מתוך שמחה.

נערך מתוך וועד שבועי בישיבה"ק ע"י אחד מן השומעים

לע"נ הנערה הצדקנית
אסתר בילה בת יבדלחט"א רבי מאיר טוביה שליט"א

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת מינה בת הגאון רבי יצחק אליעזר הלוי זצ"ל

יֵאִיר בִּזְרִי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 39 – וארא תשפ"א

מלכות בצורת הדיבור

"וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני"י" (וארא ו' י"ג)

האזהרה מפרש הלשון ויצום מלשון נגיד ומצוה שכאן מינה הקב"ה את משה למלך על ישראל, והוא תשובה לטענתו של משה הן לא ישמענו בניי ופרעה, וכאן עשהו כמלך וממילא ישמעו אליך. דברי האזהרה צריכים באור אם הקב"ה מינהו למלך על ישראל ופרעה, במה עיינו יותר ישמע פרעה לדבריו, והרי פרעה אמר מי ה' אשר אשמע לקולו, ומה יוסיף ויתן שה' שאינו מאמין בו ימליך את משה, ובמה בניי ישמעו אליו שהוא מלך יותר ממה ששמעו קודם שעיינו כבר לא יהיו בקוצר רוח. ומבואר שענין מלכות אינה רק שלטון ושררה אלא מהות אחרת באדם שהוא מלך, ודבריו נשמעים אדם אחר כבר אינו אותו המדבר אינו אדם רק מלך. כבר אדם בעל כח השפעה שדבריו נשמעים, על המן נאמר בקום עלינו אדם ולא מלך, המן עם שלטון ללא מצרים אבל דרשו חז"ל אדם ולא מלך עם שררה אבל נשאר אדם פשוט עבד כי ימלוך. (והאר"י בזה הגר"ח שמואלביץ משלמה שניצל על מקלו ועדיין מלך נחשב מהותו מלך עיי"ש). כך ברגע שנתמנה משה למלך כבר קולו ישמע לפרעה בצורה אחרת (ומה שלא שמע שלא רצה לשמוע אבל הדברים היו נשמעים) כבר בניי ישמעו ויראו ממלכתם.

כי הנה המלכים נועדו דרשו חז"ל על פגישתם של יוסף ויהודה קודם שהתודע יוסף לאחיו, והנה על מי מולך יהודה, ולא רק שלא מולך הרי ספק עבד ספק בני"י הוא, שהרי מציע את עצמו כעבד ומהו המלכים, אכן בגבורתו של יהודה בדבריו דברי מלך מבט של מלכות, מבט של אחריות והסתכלות על הכלל, ולא הסתכלות פרטית ואישית כך הוא דבורו של מלך. דורשים חז"ל מאן מלכי רבנן ואחד מן הדברים שזוכה בהם הלומד תורה לשמה שדבריו נשמעים והוא כמשניב מכח זה שמאן מלכי רבנן עיי' תורתו שמגדלו ומרומתו להיות מלך ואדם אחר שוב דבריו נשמעים דבור אחר אדם אחר.

אמאי לא הצליחו לעשות כינים

"ויאמרו החרטומים אצבע אלוקים היא" (וארא ח', ט"ו)

ובחז"ל שלא יכלו החרטומים להוציא כינים שאין בהם כח כשוף פחות מעדשה, ולכאורה צ"ע דהרי איתא בחז"ל שגודל הכינים היה כביצה וא"כ כבר יש להם כח בכזה גודל. ועיין בהרמב"ן שהרגיש בדברים. ונראה ע"פ הרמב"ן שהחרטמים יכולים לעשות שני דברים לברוא כינים ולאסוף כינים והנה לברוא צריך מעפר ובה העפר פחות מעדשה וא"כ אין להם שליטה על העפר לברוא מזה כינים, ולאסוף ממקום אחר אין כאלו כינים של כביצה שיבואו ממקום אחר ועל נס ליצור בצורה שלא טיבעית אין להם הכח בכח הטומאה.

להטעות את מצרים

"דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו" (וארא ח', כ"ג)

האזהרה מקשה למה אמר משה לפרעה שילכו רק שלשת ימים ואח"כ

טנא מלא ברכה

למעלת מורנו הגאון שליט"א והרבנית תילט"א

לרגל הולדת נכדם בן לבנם הרה"ג ר' צבי גולדברג שליט"א וב"ב
ישאו ברכה מאת ה' לראותו גדל בתורה וירא"ש לתפארת הדורות

נשוב הרי ודאי היה כונתו שילכו בלי שוב, ובפשטות כדי להטעותו שירדפו אחריהם לים סוף כדי להטביעם ולראות יד ה' הגדולה, וכן כדי שישאלו כל אחד לשכנו בחשבו שיחזרו לאחר שלשת ימים וגם זה גרם להם לרדוף אחרי בניי.

והאזהרה מתרץ כדי להטעות את מצרים ופרעה, שכיון ששמע שמבקש משה רק שלשה ימים ולא לעולם חשב בלבו שחיי מבי יכולת ה' ואין בכוחו יותר מג' ימים ומוגבל בזמן. והיינו אם כל זה שמראים לאדם נסים ונפלאות משאירים מקום לטעות שהוא נגד כל שכל, ששליט בכל ובכל המכות ובכל דבר ליחס כזו סברא, רק הרוצה לטעות יבא ויטעה.

וכן מצינו בארבה וה' הביא ברוח קדים ולמ"ל רוח הרי איתא בחז"ל שנוצרו במצרים, אלא כדי להטעות מקרה היה לנו, וכן בקרי"ס וה' ניהג ברוח קדים עזה כל הלילה ועיי"ש ברמב"ן להטעותו שעיי' הרוח נבקע הים והרי הדבר פלא שבדיק שנסכים ישראל ובכל דרכם אין מים וקפאו תהומות אעפ"י יש כבר מקום לטעות יש כבר תרוצים, וכן ומת כל בכור כחצות ואם היה אומר משה בחצות היה נדמה להם שהיה רגע אחד אחרי כן, כבר לא רואים יד ה', הרי משה אומר קודם שיהיה מכת בכורות ומת כל בכור רק לשיטתם אולי יש טעות של רגע כבר לא יראו את יד ה' הרוצה לטעות יבא ויטעה, ובמכת ברד פלאי פלאות נעשה לחיטה והכוסמת שלא נוכו ועיי"ש באוה"ח הפלא כדי להטעות את פרעה ועיי"ש מה שהארכנו כמה אדם מהפך יד ה'. כמה נכונים ונוקבים דברי הח"ח עה"ת שאמר שהעולם אומר שהטיפש הגדול ביותר בעניני עצמו חכם הוא, ואני אומר שהחכם הגדול ביותר, בעניני אמונתו ומצותיו הנו הטיפש הכי גדול. ובשם הגר"א שאמר להם ג' ימים מידה כנגד מידה הם שעבדו בפה רך ואח"כ שעבדו, כך עם ישראל יוצא עיי' שאמרים ג' ימים ויחזירו להם כל שאלתם ולבסוף יצאו ברכוש גדול לחירות עולם.

"והחטה והכסמת לא נכו כי אפילות הנה" (וארא ט', לב)

ופרש"י יש מרבתינו שדרשו כי אפילות פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו. והנה רש"י לא הזכיר לשם מה בא הפלא הגדול שלא נוכו אכן בחז"ל איתא כדי להטעות את מצרים, וביאר האוה"ח שיאמרו חיי שאין הקב"ה שולט בכל דהנה נשאר על עמדם החיטה והכסמת.

הנה כל המתבונן ישתומם נס שקראה התורה פלאי פלאים פלא שאין כדוגמתו, שיורד ברד חזק שאין כדוגמתו עם אש מתלקחת ושובר את כל העצים הנישאים עד בלי השאיר שריד, רק החיטה וכוסמת לא נוכו, כבר גורם לפרעה לטעות שאין כביכול הקב"ה שליט בכל.

הרי המתבונן רואה להפך כמה שלטון ביד ה' כמה פלאי פלאות הכל מתכלה רק הם נשארים על עמדם הכל ביד ה' פלאי פלאות אבל הרוצה לטעות יבא ויטעה כשרוצים לטעות אזי יראו בחוש אצבע אלוקים ויאמרו דברי כזב.

שם המפורש ושם אהיה

שם אהיה

כתיב בקרא (וארא ו, ג) "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם". ובראשונים דנו אם הכונה עצם השם לא נודע לאבות, או רק דרכי ההנהגה לפי השם שאמר למשה כזו הנהגה לא היה לאבות וכ"כ רש"י. דהיינו דאיתא בחז"ל (מדרש שמות) שאני נקרא ע"פ מעשי כשאני דן את הבריות נקרא אלקים, וכשאני עושה מלחמה בשמי אני נקרא צבקות וכי' וכשאני מרחם על בריות אני נקרא וכו'. וא"כ השאלה היתה באיזה שם והנהגה יהיה בגאולת מצרים ע"י הוא אמר שבשם שנגלה אליו בפרשת שמות שם כתיב אהיה אשר וגו' כ"כ הרשב"ם [וי"א שם המפורש], ונחלקו בזה הראשונים וי"א שהכונה שגילוי שמו לא היה כלל לאבות עיין במה שהאריכו.

והנה בגמ' בשבועות (ל"ה) מנו שמות שאינם נמחקים ומנו שם תשעה שמות וביניהם אהיה אשר אהיה ואדנות והויה. אכן ברמב"ם בפ"ו מיסוה"ת ה"ב ושבע שמות הן השם שנכתב בחז"ל אדנות וכו'. ובשו"ע (ס' רע"ו) מנו שבע שמות. והוסיף אח"כ וי"א גם שם אהיה אשר אהיה. ומבואר שהיו מחלוקת אם הו' שם או רק הנהגה, אכן הגר"א הקשה שבכמה מקומות להדיא בירושלמי ובגירסת גמ' דידן, וכן בנוסח הרמב"ם גריס כן שהו' שם הקודש, אכן גירסת הכס"מ הראשונה שליתא לשם אהיה. וצ"ב שלא מנו לה בגמ' ובכס"מ שלא גריס, ועוד הקשה שם הכס"מ שהרמב"ם מני שמונה שמות ולא שבעה וא"כ פתח בשבעה ובנוסח ב' מחק אלקי ובנוסח א' כתב וביאר בשתי נוסחאות שאדנות ושם הויה אחד הוא שהרי כך נקרא שם הויה שקריאתו הוא אדנות וא"כ אחד הוא.

הנה שם אהיה אשר אהיה דנו האחרונים בשם הגר"י אם הו' הכל שם אחד וכולל תיבת אשר, ונפק"מ לתליה שאין תולין שם השם בין השיתין, וכן שהכל צריך שיהיה בשורה אחת אם אשר בכלל והביאו בשם הגר"י שהתרגום כותב על אהיה אשר תרגם "אשר" ואם היה לא בכלל השם היה מתרגם אחרת, אכן בהרמב"ן שם תרגם גם מילת אשר וכן הוא ברבנו בחי.

והנה ברמב"ם לגירסא דידן כתב שם אהיה ובטור הגירסא אהיה אשר אהיה וא"כ בפשטות נחלקו בזה, ועיין במדרש שמות שדרשו שג' פעמים נכתב אהיה היה הוה ויהיה ש"מ בפשטות שהו' כל אהיה ה לעצמו וי"ל.

אכן עיין בבאור הגר"א שכתב שכתב אהיה אשר אהיה לאפוקי מאלקי האלוקים שהשני חול וקמ"ל הכא ששתיים קודש. וא"כ במה שמני אהיה אשר אהיה אין ראיה, אכן ראיה שהטור לא מנה אהיה לבד. וכן הרמב"ם לא מנה אהיה ש"מ כפשוטו שכל אהיה הו' שם לעצמו. ועיין בכס"מ שם שהרמב"ם לא גריס בגמ' אהיה, וכבר הקשה הגר"א שכן איתא בירושלמי ובמדרש וצ"ע.

ואפשר דהנה בפרשה איתא ושמי לא נודעתי להם כתבו חז"ל (קידושין ע"א, א) היינו בשם המפורש. וכן בפרשת שמות זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור שנגלה בשם המפורש, וזכרי באדנות. אכן הנה קודם כתיב שאמר ה' אהיה אשר אהיה ולא הויה אכן נראה בראשונים ובמדרש שם ששם אהיה שידק לשם הויה. והביאור שהויה שם העצם ואהיה הוא הביאור של היה הוה ויהיה שבשם הויה. והוא כעין באור לה'. ודרכו ועיין כן להדיא ברשב"ם בכמה דוכתיה זה שמי שאמרתי אהיה, וכן בפרשתנו ושמי ה' אהיה. וכן במדרש שם כן איתא שגילוי שמו היינו בשם אהיה שהוא פירוש שם המפורש, וכן הוא באוה"ח שם בפרשתנו.

וכן מבואר בפרשת שמות דהשם שאמר השי"ת הוא אהיה, ואח"כ כתיב שזה שמי לעולם וזה זכרי ודרשו בגמ' קדושין (ע"א, א) שקאי על שם המפורש ש"מ חד הוא. ומצאתי כן להדיא בחי' חת"ס (ס' קצ"ב) שאהיה הוא שם המפורש בדרך שה' קורא לשמו כלפי ישראל וזה אהיה וישראל קורין שם הויה, אשר מבואר כמשנ"ב ששם המפורש הויה ואהיה שם אחד הוא. ונראה יסוד הדברים, דהנה בחז"ל כששאל משה שיאמרו מה שמו (מדרש שמות) אמר לו הקב"ה שאני נקרא ע"פ מעשי, כשאני עושה דין ברשעים נקרא אלקים = שמרתם וכו' עי"ש. וא"כ שמות הקב"ה ע"פ המעשים. והנה לפי נראה שם הויה בהכרח שם העצם שהרי יסוד ה' הוא היה הוה ויהיה. והנה היה ויהיה אין זה שם ע"פ מעשיו שהרי עדיין לא היו רשעים, אלא בהכרח שזה שם העצם היה הוה ויהיה שזהו אחד ושם המפורש ולא ככנוי למעשים. ולהלן יבואר מדוע רק בשם זה רצה משה ואמר

הקב"ה שיוציאם לחירות ממצרים. וא"כ שם הויה הוא שם העצם וראיה כמשנ"ב שה' ימלוך, ולכן לע"ל שימלוך כבר כן תהא ההנהגה בפועל א"כ אזי שמו יקרא גם בקריאה היינו מה שאנחנו רואים שהיה הוה ויהיה לא כהיום שרק אדון הכל.

אכן לגירסא השניה בכס"מ שלא גריס אהיה. וגריס שם אדנות צ"ע לומר כדברנו שהרי אדנות כן גריס.

ואשר נראה בזה דהנה בתשובות חת"ס (חז"מ ט" קצ"ב) כתב להקשות שאיתא בחז"ל שראשון שקרא להקב"ה שם אדנות היה אדם הראשון. ועוד בחז"ל שלא היה שקראו אדון עד שבא אברהם. ותיירץ החת"ס שם ששם אדנות שני דינים לו חדא בתורת קריאת שם השם המפורש. ועוד כשם לעצמו, ותלוי איך כתיב בתורה או בניך. ולפי"ז ישב שאדם קרא ע"ש שם המפורש ואברהם בתורת שם לעצמו. וא"כ לפי"ז שפיר כתב הרמב"ם שם אדנות אע"פ שכתב שם ה' וי"ה משא"כ אהיה שהו' רק שם ובאור שם הויה.

הנה שם י-ה לא כתב הרמב"ם רק בהלכ' ד' לא בשמות, והביאור שהו' פלג שם ולא כאדנות דהיינו ששם העצם הו' כחצי ככר = שהו' ג"כ בחצי שם שחצי מהכל, ולא כאדנות ושאר שמות שהו' הנהגה ודרכי ה' שבוזה בחצי הו' כחצי שלחן שאינו כלום ופשוט.

מהות שם הויה

והנה בדברי החת"ס י"ל ולבאר הפסוק זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור, דהגר"י פירש הכא זה שמי בתורה שבכתב וזה זכרי בתורה שבע"פ שמזכירים. עוד פירש לדור דור הוא בעוה"ז ולעולם הוא לתמיד וא"כ שפיר כתיב זכרי לדור דור.

אכן ע"פ החת"ס י"ל דהנה פירש שבשם הויה יש את שם העצם כראובן שכן שמו, אכן יש בזה גם שענין שמו יוצא כל ההנהגות בעולמות, וכל הכוחות כולם היה הוה ויהיה. וא"כ היינו זה שמי לעולם ונעלם וזה זכרי ההנהגה היוצאת מתוך ה' וא"כ יש הנהגת ה' ויש שם העצם.

והנה ההנהגה של שם הויה הוא שמעתי מהגר"ח פרידלנדר זצ"ל ומבואר בראשונים שתמיד הו' מהויה אבל תמיד ההנהגה הנסית היא ג"כ הנהגה ע"פ טבע המלאכים. שלמי שמגיע, לרבי חנינא בן דוסא כן הו' ההנהגה הטבעית, שלהתנהג ע"י המלאכים בהנהגה שלא כדרך הטבע, הנהגה נסית. אבל בטבע ההנהגה הנסית הוא רק לצדיקים. אכן בהנהגה של שם רחמים והנהגה של ע"י הקב"ה שהיה הוה ויהיה שאין בו שייכות למלאכים, שהם כהוה בזה יש הנהגה של למעלה מדרך הטבע גם לחיבים, וזה ההנהגה של יצ"מ שנזכר וא"כ זהו ההנהגה שבא ע"י שם הויה של היה הוה ויהיה שהקב"ה יהיה תמיד עמהם בכל זמן וגם בעתיד ושם זה יש בו נסים שגם נחש נהפך למטה וגם אדם למצורע וזהו שהראה לו הנהגה של לעתיד ג"כ, ועוד הראה למשה הנהגה של נסים מעל הטבע הנסית, ולכן יציאת מצרים הוא נס מעל כל הנסים. והיינו דכתיב בפרשה ושמי ה' לא נודעתי להם. ובפרש"י לא רק עצם השם אלא ההנהגה שעל פי ה' שגם להם היה נסים, רק כתבו שמעו זכויות וכדו' וישראל בשם המיוחד זכו לניסים ויצ"מ עד הגילוי של קרי"ס שראו שגם יהיה ה'.

עוד בעניני שם אהיה

ושם אהיה כתב הרח"מ שהוא כ"א בגימטריה כמנין שמות שבתפילין של יד, ואשר אהיה כמנין שמות של תפילין של ראש. ועיין במש"ח שהוא מה שישראל רואים משם הויה עי"ש וראו כי שם ה' נקרא עליך, ויראו ממך היינו שלישראל יש הנהגה מעל כל טבע.

ובשם האדמו"ר מגור זצ"ל אמרו אהיה-21 כפול 21 הוא 441 שהוא בגימטריה אמת – והוא שאומרים בכול מאמינים שהוא דיין אמת ההגוי באהיה אשר אהיה.

ובבית המקדש ששם אמרו את השם המפורש ששם אין שליטה למלאכים רק הקב"ה בכבודו ושם ההנהגה היא מה', וא"כ שם הנסים והטבע אחד הוא ששם הוא הנהגה מהשם המפורש בלי שייכות למלאכים וגלגלים.

ולסיכום: משה חשש כמשנ"ב שהנהגה שהקב"ה מנהיג את עולמו בין במידת הדין ובין במידת הרחמים, אין בכוחה לגאול את בני ישראל שהללו עובדי ע"ז והללו, רק צריך מידת רחמים של שם המפורש שהוא רחמים גמורים, וע"י כשאמר הקב"ה אהיה אשר אהיה. שהוא כמשנ"ב גדר השם המפורש שאינו רק ע"פ ההנהגה עכשיו אלא גבוה מעל גבוה בזה אפשר לגאול את ישראל אע"פ שאינם ראויים, אע"פ שאינם כדאים.

עניני אמונה

הנה בדורות עברו היו אנשים חזקים באמונה ואף אלו שהיו בדיוטה התחתונה. וכבר העיר הגרא"י מלצר זצ"ל להתפעל מאמונתו של אותו רשע - המן האגגי שידע כי כדי לנצח את היהודים להשמידם ולאבדם אפשר רק על ידי הכשלתם בחטא ועל כן יעץ לעשות הסעודה שיבאו ויהנו ממנה ואז יהא לו פתח לשלוט בהם ולכלותם. ובלא זאת - אין כל טעם לנסות להתנכל להם. ואף נבוכדנצר לא ארז עוז בנפשו לבא ולהלחם בישראל עד אשר שמע בת קול שהכריזה שחטא ישראל. וגם בדורות האחרונים - אמר הג"ר ירוחם זצ"ל שבעבר היתה אמונה חזקה אף לגויה זקנה והיום חסרה היא בתוכנו - עם ה'.

במדרש (שמו"ד כג, ו) איתא שישראל אוכלים בעוה"ז בזכות האמונה. וביאר זאת הרבי ר' העשיל זצוק"ל שהרי כל הדברות שמענו מפי משה רע"ה זולת "אנכי ה' ו"לא יהי לך". והרי קיי"ל שהשוכר פועל ע"י שליח - אינו עובר בבל תלין ורק כשהוא בגפו שוכרו - עובר בלאו זה. ועל כן שאר מצוות - שכן ממתיין לנו לעוה"ב - שכן שמענו ע"י שליח - העבד הנאמן - משרע"ה. אך אמונה - שנצטוו בה מפיו יתברך - עליה אנו נוטלים שכר כבר בעוה"ז.

החזק באמונה - הקרוב לקב"ה זוכה ממילא להשפעה רבה יותר. וכבר אמר ה"חפץ חיים" זצ"ל שנחלקו בפירוש "ברוך" - שטבעו חז"ל בברכות אם הכוונה שהקב"ה הוא ברוך ומבורך או שמבקשים אנו ממנו שיברך אותנו. ועל כן אמר - "ברוך" הוא מחלוקת. אבל "אתה" הרי הוא ודאי "אתה" ללא כל פקפוק.

זוהי האמונה החושית! לראות את הקב"ה בכל עת ורגע להדבק בו ולחוש את קרבתו כאילו רואים אנו אותו, בהשג יד. ובאמונה שכזו היו בדורות קודמים עד הדור האחרון בהכרה ברורה בהשגחתו יתברך בתחושת אמת של מציאותו יתברך. ואף הנפטר ז"ל זכה להשתייך לאותו דור, לאותם מאמינים.

והנה כשילד מתחיל אך לדבר אביו מלמדו את אותם ז' תיבות שהם יסוד עם ישראל "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב". ובהגיעו למצוות ומתחיל בהנחת תפילין - כבר נהגו ישראל לספור הכריכות שעל היד - שבע במספר - באמירת הפסוק "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון". ללמדנו שלאדם בעולם יש אך תורה. וכל השתדלות בדבר אחר אי"ז אלא "חריצות שקר". שכן הקב"ה הוא הפותח יד ומשביע וגזירתו בלבד היא אשר תכון לעד.

וכבר אמר החכם מכל אדם "הבל הבלים הכל הבל". ומשלו זאת לשנים אשר השתתפו יחד במסחר גדלו והצליח וגם עשו פרי והונם גדל והכנסותיהם תפחו. ברם הבדל רב היה בן השנים: האחד - פזר את כספו לכל רוח ובזבזו על כל אשר מצא אכל ושתה והתענע מבלי להותיר פרוטה עד - ההכנסה הבאה... ואילו חברו נהג בהפך ממש, בקמצנות, בעצרות, דר בבית דל ואכל פת חריבה וקתון של מים וכך חסד את כספו שהצטבר ויהי לאלפים, ויהי בערוב הזמן ישבו להם שניהם וערכו את חשבון נפשם וכך חשב לו הפזרן - הנה בזבזתי את כל הוני על עולם חולף על תענוגי שעה בן רגע ה' ובן רגע אבד. וחברי הוא שהשכיל בהנהגתו וצבר את הונו לעת מצא. והקמצן אף הוא מהרהר בלבו - הנה כל חיי חלפו בצער ודחק ונשארתי עם כסף ומה יועיל הוא לי, הנה חברי החכים בדרכו ונצל את כספו כראוי ונהנה היטב ממנו...

על זאת אמר שלמה המלך צדקתם שניכם - הכל הבל. "את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם". זאת ואין תחליף!

איך שאלות

כמה ימים לפני פטירתו של רא"י פינקל ר"י מיר ובא לבקרו בנו רח"ז שנתגלה בו המחלה הנוראה ואזי אשתו אמרה לו אסור לשאול שאלות וענה הגרא"י לא שאסור לשאול שאלות אלא אסור שיהיה שאלות.

מי הוא המשונה

הגאון הרב אלחנן קונשטט זצ"ל נזקק בהזדמנות כלשהי להכנס לחנות למוצרי פרזול ברחוב יפו בירושלים כאשר נכנס לחנות גילה שבעל הבית יצא לזמן מה מחנותו ועל כן עמד והמתין לבעל החנות כשהוא מהרהר בדברי תורה.

תוך כדי המתנתו נכנס אדם לחנות וכאשר ראה שהמוכר איננו שאל את הרב קונשטט מיהו בעל החנות, נענה לו הרב אין לחנות בעלים שאל הקונה אם אין לחנות בעלים מי הביא את כל המוצרים. נענה הרב האם לא שמעת בשבוע שעבר אירע פיצוץ אדיר במפרץ חיפה מהפיצוץ הגדול הזה נוצרו אטומים ומולקולות הרוח נשאה את האטומים והמולקולות ומהן נוצרו החנות ותכולתה. הקונה חשב שלפניו עומד אדם שאינו שפוי בדעתו ואמר לרב אדוני נראה לי שברחת מבית חולים לחולי נפש בירושלים וכי יכול להיות שמפיצוץ נוצרה חנות הלא אף אדם הגיוני לא יקבל הסבר משונה כל כך.

ענה לו הרב קונשטט האני הוא המשוגע הלא יש אנשים האומרים שלא רק החנות נבראה מפיצוץ אלא תבל ומלואה וכי יתכן הדבר שמפיצוץ נוצר העולם כולו, ובכל זאת יש המאמינים שכך נברא העולם אף על פי שדבר זה אינו הגיוני. כי נח להם לומר כך כדי שיוכלו לחיות כרצונם וגאווותם אינה נותנת להם להכיר שיש בורא ומנהיג מעליהם.

נשאת ונתת באמונה

שמעתי מרבי גדליה אייזמן שדוד אמר אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי בלשון שאלה וכי יש שאלה בדבר אלא רק דרך שאלה ותשובה להחדיר לאדם אמונה והיינו נשאת ונתת באמונה ואח"כ קבעת עיתים לתורה תורה

יצחק ירנן

מדברי חמי רב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל ב' תשרי תשפ"א

עקב היותנו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

עשר מכות

מדברי התיבות מבואר העשרה מכות שפרעה קבל הוא נגד שלא האמין בד' שעי"י נברא העולם ע"י עשרה מאמרות.

ביום הראשון שמים וארץ והמים. והארץ לא נגמרה עד המאמר הב' נגד המאמר שלמים נהפכה לדם.

בשני מאמר בריאת המאורות – היה מכת חושך.

הג' בריאת הרקיע – היה מכת ברד.

הד' הבראות הארץ – הד' עפר הארץ והיה לכינים.

ה' הוצאת הארץ עשב – היה מכת ארבה שהשחית כל ירק עשב.

ו' תליית המאורות – מכת דבר.

ז' חיות המים כנגד זה ישרצו המים שרץ נפש חיה – דושרץ היאור צפרדעים.

ח' חיות הארץ למינהו – תוצא הארץ נפש חיה ובהמה – היה מכת ערוב.

ט' בריאת האדם – היה מכה שחין שהוא בגוף האדם.

י' אמירת פרו ורבו – שהוא כוח המוליד – היה מכת בכורות.

וסדרן בסדר זה שלא כסדר המאמרות. דמקודם הראה במים שהן קדמו ובסמוך נפש מים (צפרדעים) ואח"כ בריאת הארץ (כינים)

הסמוך למים במאמר ראשון ואח"כ נפש הארץ (ערוב) ואח"כ בריאת השמים (דבר) שהיה גם כן במאמר א' מכיון שהכל צרכי אדם

התחיל בבירור בריאת האדם שבין ואחר ברד כנגד מאמר ג' וארבה כנגד ה' וחושך ובכורות.

היוצא מדברינו שפרעה לקה בעשרה מכות נגד שלא האמין בעשרה מאמרות המשך דברי התיבות וידוע שעד היום לא הוכח שר של

מצרים כמו שפרש"י וירא ישראל את מצרים דהיינו שר של מצרים ובמצרים כבר נכנסו ישראל כמעט בשער חמישים של טומאה

ושר של מצרים היה חמישים שערי טומאה ובשביל זה לקה על הים חמישים מכות להכניע חמישים שערי טומאה.

הכח לצאת מצרים

כולם מקשים למה בעל הגדה גומר ובאותות זה המטה ומופתים זה הדם. הלא דם היה מכה ראשונה והמטה היה בתחילה לפני

פרעה. אז היה דרך להתחיל במטה ובדם ואחר כך בדבר ומכת בכורות. אלא נ"ל שהשם יתברך אמר למשה רבנו שפרעה לא ישלח

אלא ביד חזקה ישלחם ששום מופתים לא יעזרו לו. שבאמת המטה והדם היו שנוי מעשה בראשית שאר המכות הצפרדע. כמו

שחז"ל דרשו צפרדע אחת היתה וכו' אבל המים שנחפכו לדם זה ממש שנוי מעשה בראשית והמטה שנהפך לנחש. וזה לבד היה צריך

להספיק שפרעה יכנע ולהוציא את עם ישראל אלא שהשם יתברך ידע שלא יכנע אלא רק ביד חזקה ובזרוע נטויה בשביל זה התחיל

בראשונה שרק ע"י זה יצאו בני ישראל ממצרים.

ובאמת פלא למה לא הביא שאר המכות שראשית הוא מביא ע"י מה יצאו ע"י מכת דבר היה יד השם ונגמר במכת בכורות אבל

באמת היה להספיק ע"י האותות של מטה והמופתים של דם שהיה שינוי מעשה בראשית.

למה היה מכת בכורות רק הקב"ה בעצמו.

(א) זריקת הדם היה שלא יבוא המשחית להשחית קשה הלא הקב"ה בעצמו היה במכת בכורות ולא מלאך ולא משחית.

(ב) למה באמת היה הקב"ה בעצמו הלא בכל מכה היה על ידי משחית ובכל זאת לבני ישראל לא נגעו.

(ג) ועוד קשה שכתוב ויוציאו הד' וכו' לא ע"י מלאך וכו' שנאמר ועברתי וכו' אני ולא מלאך. הלא זה היהמכת בכורות אני ולא

מלאך ואיזה ראיה יש שיציאת מצרים היה ע"י הקב"ה בעצמו איך מביא ראיה מהמכה ליציאה.

המהר"ל אומר תרוץ פשוט מכיון שעם ישראל היו תחת רשות מצרים וכל אומה יש המלאך שלו לא היה מלאך אחר יכול לנגוע

ברשות מלאך אחר אלא הקב"ה.

ועוד תרוץ כך נראה מהמהר"ל שיציאת מצרים היה יצירה חדשה של עם ישראל שהיו עבדי פרעה והקב"ה הוציאם להיות עבדים

לו. כרועה ששומט את העובר ממעי הבהמה. זאת היה יצירה ובריאה חדשה של עם ישראל וכמו במעשה בראשית היה רק על הקב"ה

כך הבריה חדשה של עם ישראל רק על ידי הקב"ה בעצמו. ובמכת בכורות נגאלו שהיה פרעה הולך ואומר הרי אתם משוחררים וכו'

יצאו ממ"ט שערי טומאה של עבדות ויציאות לקדושה לחרות עבדי השם יתברך. זה לא סתם יציאה אלא בריאה חדשה בשביל היה

מוכרח להיות מכת בכורות רק על ידי הקב"ה ובמה זכו על מסירות נפש של שחיתות קרבן פסח וזריקת הדם. [ונ"ל שהנס היה שכל

זמן שהם היו עבדי פרעה היו צריכים להיות במכה כמו כל עבדי פרעה שהיו במכת בכורות אלא שהשם יתברך הוציאם לגאולה ולא

היו בכלל עבדי פרעה בזמן המכה וע"י זכות קרבן פסח ומילה. וכל מכה היה על מעשה משה ואהרן או דבר נבואה אז הוא גזר

שלישראל לאיחיה אבל מכת בכורות היה ע"י הקב"ה לולי הנס שהוציאם מעבדות לחרות היו חס ושלוש בתוך המכה].

שיצירת עם ישראל הוא ע"י מסירות נפש מאברהם אבינו והלאה. אלא השם יתברך עשה נס בשעת מכת בכורות והוצאות מעבדות

לחרות כהרף עין וע"י כך נצלו מהמכה שהם היו שייכים לפרעה וע"י מה זכו ע"י מסירות נפש של שחיתות השה הורידו בעצמם את

אדון מצרים וקבלו עול מלכות שמים.

ובאמת חז"ל אומרים שפרעה הלך במכת בכורות ואמר הרי אתם לעצמכם הרי אתם בני חורין הוא שחרר בעצמו וזה מה שהשם

יתברך שלח את משה רבינו לפרעה שלח עמי ויעבדוני שהוא בעצמו היה מוכרח לשחרר את בני ישראל מעבדות כדי שיוכלו לקבל

את פני האדון השם. ובאמת הוא שחרר אותם אבל כל זמן שאדון שלהם חי עוד לא יוכל לקבל את התורה שהיה נזכרים שהיו

עבדים לקבלת התורה מוכרחים להיות בני-חורין. אז השם יתברך עשה נס שהמצרים טבעו בים שכל אחד ואחד ראה את המצרי

שלו טובע בים. אין עבדות אין אדון תכלית בני חורין וע"י ויראו העם השם רק השם יתברך ואז ויאמינו בד' ושמה עבדו. שבכל

המכות עדיין לא הגיע לזה מחמת שעדיין היו עבדים ומצרים חיים. וזה מכת בכורות הקב"ה בעצמו שאין מלאך עושה שתי

שליחויות להוציא את בני ישראל לחרות וברגע זה להרוג את בכורי מצרים. ומלאך שני גם לא יוכל להוציא לחרות בבת אחת עם

שני שיהרג בכורי מצרים כמו בסדום שקודם הציל לוט ואחר כך היה המלאך השני להפך את סדום אבל במכת בכורות היה צריך

להיות בבת אחת כמו שהשם יתברך אמר בחצות הלילה בשביל כך ע"י הקב"ה בעצמו.

דעת ואמונה

מתורתו של הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

טבת תשפ"א • גיליון מספר 8

אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו

נבואתו של יעקב טרם פטירתו

א. "הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם" (בראשית מט, יב), מעמד זה שקרא יעקב לבניו לצוותם להוכיחם ולברכם, היה בשעה שעמד להסתלק מן העולם, וכמו שנאמר בסיום דבריו "ויכל יעקב לצוות את בניו ויאסוף רגליו את המיטה ויגוע ויאסף אל עמיו".

נתבונן נא בדבריו אשר דיבר אל בניו באותו הזמן, תחילה קרא לראובן בנו הגדול, והוכיחו על שבלבל יצועי אביו, ולאחר מכן הוכיח את שמעון ולוי על מלחמתם באנשי שכם, ואמר "בסודם אל תבוא נפשי בקהלם אל תחד כבודי כי באפם הרגו איש וברצונם עיקרו שור", היינו שלא רצה שיוזכר שמו על מעשי בניהם, לא במעשי זמרי ולא במעשי קורח ועדתו, ובשניהם אכן לא מוזכר שהיו בני בניו של יעקב. וכל כך למה, כי 'באפם הרגו איש' – אנשי שכם, אשר למרות שעשו מעשים רעים, עדיין אין זו דרכו של יעקב לבוא כנגדם בחרב ובחנית. 'וברצונם עיקרו שור' – זה יוסף, אשר חפצו לעוקרו מן העולם. ועל אף שהיה בלבו כעס כלפיהם על מעשיהם, עם כל זה לא קיללם, אלא הדגיש ואמר "ארור אפם כי עז", הכעס שלהם ארור, אך לא הם בעצמם.

ובפסוקים אלו נתנבא יעקב על הדורות הבאים, על מעשי זמרי ועל מעשי קורח, ידע את אשר עתיד לקרוא עם בניו, ועל מאורעות אלו ביקש שלא יוזכר שמו. וכן במהלך הברכות שבירך את יתר בניו, התנבא על עתיד ישראל, "גור אריה יהודה" – זו היא נבואה על דוד המלך, אשר נלחם בפלשתים בעוד שאול מלך, ואזי נמשל ליגור, ולאחר מכן כאשר מלך בעצמו נמשל לאריה. 'אריה' הוא סמל המלוכה והרתיעה, כולם מפחדים ממנו וחוששים שמה ימצא אותם טרף עבורו, כן בימי דוד המלך היו כל העמים מפחדים מישראל, עד שאמרו "לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה" (יבמות כד, ב), והוא משום שבימי דוד היו הגויים רוצים להתגייס רק משום שפחדו מישראל, והרגישו שאם יהפכו בעצמם להיות שייכים לאותו עם, חייהם יהיו בטוחים יותר [ובימי שלמה היו רוצים להתגייס מחמת השפע העצום שהיה לישראל באותם ימים, כדכתיב (מלכים א' י, כז) "ויתן המלך את הכסף בירושלים כאבנים"]. ועל תקופה זו התנבא יעקב במעמד זה, שעתיד זרעו של יהודה להיות תחילה 'גור', ולאחר מכן 'אריה'.

וכן המשיך והתנבא עליו: "לא יסור שבט מיהודה", זה ה'יריש גלותא' שבבבל, שהיו מזרעו של יהודה. "ומחוקק מבין רגליו", זו השושלת של נשיאי ישראל – רבן גמליאל, רבי שמעון ורבינו הקדוש, אשר הם צאצאיו של דוד המלך, מזרעו של יהודה.

עוד המשיך והתנבא על שמעון הגיבור, ובברכתו את דן אמר: "יהי דן נחש עלי דרך שפיפון עלי אורח הנושך עקבי סוס ויפול רוכבו אחר", זה הוא משל לגבורתו של שמעון, אשר לאחר שגילחו הפלשתים את שערות ראשו וניקרו את עיניו, נטלו ממנו את גבורתו, ויהי שמעון טוחן בריחיים כאחד האדם. כאשר ראו הצלחתם הגדולה, עשו מסיבה גדולה להודות

לאלוהיהם על ניצחונם, ובקשו להביא את שמעון אליהם להראות את חולשתו ותשישות כוחו. באותו זמן התפלל שמעון לה' וביקש "זכרני נא וחזקני נא אך הפעם הזה האלוקים" (שופטים טז, כח), נטל את עמודי הבנין אשר עליהם עמד הבנין כולו, ועקרו ממקומם, עד שנפלו כולם אל מותם. ומעשה זה המשיך יעקב לנחש, אשר בעודו זוחל על פני הארץ, ורואה סוס ועליו אדם הרוכב עליו, אינו מתרומם להכיש את הרוכב, אלא נושך את עקבי הסוס, והסוס מנתר ממקומו ונעמד על שתי רגליו, וכתוצאה מכך נופל הרוכב מטה ומת. כן עשה שמעון, לא פגע בפלשתים עצמם, אלא הכיש את הבנין אשר גרם לנפילתו עליהם ולהריגתם.

וכן בהמשך המקראות, כל דבריו של יעקב שם הם נבואות אשר התנבא באותו הזמן, להודיע לבניו את העתיד לקרות עם בניהם, וכל זה ארע בשעתו האחרונה של יעקב, כי הלוא מיד כאשר סיים לצוות את בניו אסף רגליו אל המיטה והסתלק לבית עולמו.

והנה זה פלא, כי הלוא ידע יעקב אבינו שבעוד שעה קלה עתיד הוא לעזוב את העולם, ומשום כן קרא לבניו לצוותם את הציווי הזה לפני מותו, וכיצד יתכן שהיה שרוי בצלילות דעת כה גדולה, לצוות לכל אחד מבניו במדויק את ברכתו שלו, ואת תוכחתו שלו. וביותר, שהרי כתב הרמב"ם "כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו, אלא מכוונים דעתם ויושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים, שאין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות אלא מתוך שמחה" (פ"ז מהל' יסודי התורה ה"ד), הרי שלא יתכן לזכות לנבואה אלא אם שרוי הנביא בשמחה ובטוב לבב, וכאן הרי זכה יעקב אבינו לנבואה, אם כן בהכרח שהיה שמחה וטוב לב באותה שעה. והוא דבר פלא, כיצד יוכל האדם לעמוד לפני מותו, בעודו יודע כי הדקות הללו הן האחרונות שלו בעולם הזה, ותחת שיהיה שרוי בעצבות וחשש, השמחה תמלא את כל חדרי ליבו. אתמהא.

שמחתו של יעקב בשעתו האחרונה

ב. הנה בפסוקים הקודמים, מספרת התורה שקרא יעקב לבנו יוסף לצוותו שיקבור אותו במערת המכפלה, לאחר שסיים את בקשתו נאמר "וישתחו ישראל על ראש המיטה" (בראשית מז, לא), כתב רש"י "דבר אחר על שהיתה מיטתו שלימה שאין בה רשע, שהרי יוסף מלך הוא ועוד שנשבה לבין הגוים, והרי הוא עומד בצדקו", היינו שזכה יעקב שיהיו כל בניו צדיקים ויראי ה', וזה הוא הנקרא 'מיטתו שלימה', שלא נפל כל פגם ופסול בזרעו.

וזכות זו היא תקוותו ושאיתו של כל יהודי, שיזכה לראות את כל בניו וצאצאיו הולכים בדרך התורה והיראה, סבי הגאון רבי רפאל ברוך טולידאנו זצ"ל היה נוהג מידי בוקר בעודו מעוטר בטלית ותפילין, לעמוד על יד המזוזה ולשפוף תחינה לפני ה' שיזכה ולא יימצא שום פסול בזרעו ובזרע זרעו עד עולם [ועל כן רגיל אני לומר, כי מי שזוכה להשתדך

עם צאצאיו הרי מביא על עצמו בזה ברכה, שיהיו בניו נכללים באותה תפילה].

ויעקב אבינו זכה לכך, אם כן אכן היה לו לשמוח שמחה גדולה על שזוכה הוא לעזוב את העולם מתוך ידיעה כי השאיר אחריו זרע ברך ה', שנים עשר שבטי קה-יראים ושלמים.

דקדוק דין שמים לפרטי פרטים

ג. בנביא ירמיהו נאמר, ששאל ירמיהו את הקב"ה "מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל בוגדי בגד" (ירמיהו יב, א). תמימתו של ירמיהו באה בעקבות נבוכדנצר הרשע, אשר הכעיס את הבורא במעלליו, החריב את בית המקדש ושלח את ישראל לגלות, והיו בטוחים כולם כי ימיו ספורים, ואבינו הרחמן לבטח ייפרע ממנו במהרה על חטאיו, יטול ממנו את מלכותו ויכריחו מעל פני האדמה, אך לא בלבד שכל זה לא קרה, אלא אדרבה, המשיך נבוכדנצר למלוך ביד רמה, כאילו לא עשה דבר. ואף בניו אחריו ירשו ממנו את המלוכה, בנו אויל מרודך, ונכדו בלשצר, היו אף הם מלכים כל ימיהם. וכן נינתו ושתי מלכה עד שפסקה מלכותה כאשר הרגה אחשוורוש. והדבר אומר דרשני, כיצד זכה נבוכדנצר לשושלת מלוכה זו לו ולזרעו, הלוא רבות הכעיס את הבורא, החריב את ביתו והגלה את בניו. ואת הפליאה הזו התפלל ירמיהו בפני הקב"ה, מדוע דרך רשעים צלחה, כיצד יתכן הדבר הזה, וכי אין דין ואין דיין!!

ענה לו הבורא במשל "כי את רגלים רצת וילאוך ואיך תתחרה את הסוסים", מבאר הגמרא (סנהדרין צו, א) את תשובתו של הקב"ה, משל לאדם אשר הכריז בגאון כי הוא מוכן להעמיד עצמו לתחרות ריצה כנגד סוסים, ולדבריו אם יפתחו שניהם בריצה הוא ישיגם. לפני שהעמידו במבחן כנגד הסוסים, הורו לו לעשות תחרות קטנה כנגד אדם אחר, אשר אף הוא ידע לרוץ במהירות, ובמבחן הזה נכשל והתעייף באמצע התחרות. אמרו לו כולם "כי את רגלים רצת וילאוך" הלוא כאשר התחרית ב'רגלים' – אנשים, התעייפת באמצע, "ואיך תתחרה את הסוסים", כיצד חושב אתה לנצח את הסוסים.

כלפי מה הדברים אמורים?

אמר הקדוש ברוך הוא לירמיהו, חוב יש לי לנבוכדנצר ואני צריך לשלם לו עליו שכר. היה זה שנים רבות קודם לכן, כאשר מלך מרודך על בבל, היה נבוכדנצר סופר המלך, באותה תקופה חזקיהו מלך יהודה חלה, וריפא אותו ה', ביום שהתרפא בו חזרה השמש עשר מעלות אחורנית, והיה היום ארוך יותר מכל יום, ובזה התפרסם הנס בכל העולם שריפא ה' את חזקיהו מחוליו.

כאשר ראה מרודך את הפלא הזה, ואמרו לו כי הוא נעשה בעקבות רפואתו של חזקיהו, אמר: אם יש אדם גדול שכזה בעולמנו, אני צריך לשגר לו איגרת ברכה. עמדו הסופרים וכתבו "שלמא למלכא חזקיה, שלם לקרתא דירושלם, שלום לאלקא רבא", ושלחו את האיגרת עם שליח. מיד הופיע נבוכדנצר, וכאשר שמע על שליחת האיגרת, שאל מה נכתב שם, ואמרו לו את הנוסח. התפלל ותמה, אם אתם קוראים לבורא 'אלקא רבא' כיצד כתבתם את שלומי לבסוף, הייתם צריכים לפתוח ב'שלמא לאלקא רבא', ורק לאחר מ"כ לדרוש בשלומה של ירושלים, ושלומי של חזקיהו. הלך בעצמו ורץ אחר השליח בכדי ליטול ממנו את המכתב ולכתוב את הנוסח החדש, פסע אחריו ארבע פסיעות, ועצרו גבריא'ל שלא יפסע יותר.

וזה אשר ענה הבורא לירמיהו, **בשכר הטרחה הפעוטה שעשה נבוכדנצר לכבוד שמי, כאשר התאמץ בשביל שלא יהיה שמו של חזקיהו מופיע לפני שמו של הקב"ה, בשכר הפסיעות הללו נתתי לו את המלוכה, לו ולזרעו אחריו.** אמור מעתה: **"ומה בשכר ארבע פסיעות ששלמתי לאותו רשע, שרץ אחר כבודי - אתה תמה, כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים, על אחת כמה וכמה"** (גמ' שם), היינו כי השכר שישלם ה' לאוהביו, אבותינו הקדושים, אשר לא רצו ארבע פסיעות למען כבוד שמו, אלא כל חייהם רצו לפניו לעובדו כסוסים בין בצעי המים, עצום הוא לאין ערוך מהשכר שקיבל נבוכדנצר על פסיעותיו.

ואמרו שם בגמרא "אילמלא בא גבריא'ל והעמידו, לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל", וכל כך למה? הנה במדרש (ילקוט"ש ירמיהו רמז ר"צ) מובא גם כן כל המעשה הזה, אלא ששם הגירסא היא "שלש פסיעות", הרי שיש סתירה בדבריהם, כמה פסיעות רץ נבוכדנצר, בגמרא אמרו ארבע פסיעות ואילו במדרש אמרו שלש פסיעות. ביאר החפץ חיים, כי באמת הוא בא לפסוע את הפסיעה הרביעית, אלא שבאמצע הפסיעה עצר אותו גבריא'ל, נמצא כי הוא פסע שלש וחצי פסיעות לכבוד ה'. וכנגד אותם שלש פסיעות זכה שיהיה הוא מלך, ובנו מלך, ונכדו מלך, וכנגד חצי הפסיעה האחרונה מלכה ושתי נינתו, אך מלכותה נגדעה באיבה כאשר הרג אותה אחשוורוש, משום שאף הוא לא השלים פסיעתו הרביעית. והלוא אם לא היה גבריא'ל מונע מנבוכדנצר להשלים את פסיעתו הרביעית, לא היתה מלכותה של ושתי נפסקת, וממילא לא היתה אסתר באה לפני המלך, וכל נס ההצלה של ישראל מגזירתו של המן הרי היה תלוי בה, ולפיכך אמרו שאילו לא עצרו גבריא'ל לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל, כי היה המן מצליח לממש גזירתו.

למדנו מכאן עד היכן דין שמים מדוקדק, וכמה גדול שכרו של כל מעשה טוב שעושה האדם, הנה בעבור פסיעות בודדות אלו של נבוכדנצר, קיבל מלוכה לו ולזרעו, על אחת כמה וכמה אנשים יראים ושלמים אשר עושים את רצונו ית' באמת ובתמים, הלוא אין ערוך למתן שכרם.

[זכורני, לפני שנים רבות הוזמנתי לשמחת שבע ברכות לאחד מנכדי מו"ר הגרא"מ שד' זצ"ל, ישבו שם בעלי השמחה ובראשם הסבא מו"ר זצ"ל, ובקשו ממני לדרוש. בדבריי חזרתי על דברי חז"ל אלו, ואמרתי כי הנה רגילים לומר שבשידוך אין צריך לתור אחר משפחה מיוחסת במיוחד, אלא לבדוק אך ורק את הבחור והבחורה כשלעצמם, ואם טובים הם אין מעלה לעובדת היותם מיוחסים. אך בגמרא הנזכרת רואים אנו לא כן, כי אם זכו בניו של נבוכדנצר, למרות היותם בנים של רשע מרושע, מכל מקום בעבור מעשה טוב פעוט שעשה אביהם זכו למלוכה, על אחת כמה וכמה מי שאביו או סביו צדיק גדול, הלוא בוודאי שיוזכה בשכר זה לטובות הרבה. וכנאמר בפסוק "וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו וצדקתו לבני בנים" (תהילים קג, יז). וכיוון שכן, הלוא אי אפשר לזלזל במעלתו של ייחוס, כי צאצאי הצדיק בוודאי זוכים לדברים הרבה בזכות אביהם].

עובד ה' אינו חושש מהמיתה

ד. מעתה, כאשר אנו עומדים ומשתאים נוכח שמחתו של יעקב אבינו בשעה שעמד לפני עלייתו לשמי מרומים, אין כאן מקום לתמיחה כל עיקר, שהרי החשש העיקרי שלנו מהמיתה, אינו מהמיתה עצמה, אשר אמנם גם היא יכולה להיות נאיבת וקשה [כמו שאמרו בגמ' (ברכות ח, א) שיש תשע מאות ושלשה סוגי מיתות, כמנין 'למוות תוצאו' תי', הקשה שבכולן אסכרה, והקלה שבכולן מיתת נשיקה], אך עיקר הפחד הוא מהחלק שלא מת – והוא הנשמה שבאדם, החיות שבו, מהדין וחשבון שעתידיה הנשמה לתת לפני בורא העולם על כל מעשיה, ומזה נפחד ונרעד, כי מי יצדק לפניך בדין.

אך מי שזכה כל ימיו לעבוד את הבורא, רץ לפניו כסוסים בין בצעי המים, ויודע כי הוא משיב את נשמתו ליוצרו טהורה ונקייה, הלוא אדרבה, **עליו לשמוח שמחה גדולה ועצומה על שעתידיה נשמתו לשוב אל מקורה, אל המקום הנשגב ממנו חוצבה. במיתתו נגאלת הנשמה מהעולם הזה על כל ניסיונותיו וצרותיו, בעולם האמת כבר לא יהיה לה את היצר הרע שמנסה בכל כוחו להדיחה מעבודת ה'.** ועל זה אמר דוד "אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלה" (תהילים פד, ה), אשרי מי שזכה כאן בעולם הזה לשבת כל חייו בביתו של הקב"ה, כי עתיד הוא גם לעולם הבא להלל את הבורא (סנהדרין צא, ב). בעולם הבא לא תהיה לה לנשמה נפילות וירידות, אלא תמיד "ילכו מחיל אל חיל", תעלה ותתרומם למקום גבוה יותר.

ה. בזהר הקדוש (אידרא זוטא, רפ"ז ע"ב) איתא: "פתח רבי שמעון ואמר 'אני לדודי ועלי תשוקתו', כל יומין דאתקטרנא בהאי עלמא בחד קטירא אתקטרנא ביה בקודשא בריך, הוא ובניו כך השתא יועלי תשוקתו". היה זה ביום פטירתו של ר' שמעון בר יוחאי, במעמד הנשגב שגילה רזי תורה לתלמידיו,

תרומתו. אותו יהודי רצה להמשיך ולהתבונן במחזה המופלא הזה, כיצד ישב לו ר' דוד והקריא בעל פה דפי גמרא, על כן נשאר לעמוד על מקומו להתבונן בפניו של הצדיק.

כעבור מספר דקות, הרים שוב ר' דוד את ראשו, והבחין שעומד אל מולו איש. שאל אותו מי הוא ומה רצונו, שב וענה כבתחילה: אני איש פלוני משיבה פלונית, בכל שנה נתן לי הרב תרומתו על כן באתי אף השנה. הוציא ר' דוד את ארנקו ורצה לתת לו צדקה. עצר בעדו אותו יהודי ואמר לו, הלא הרב כבר נתן לי את תרומתו, אלא שנשארתי לעמוד כאן עוד מספר דקות, ומדוע מוציא הרב שוב את הארנק? ענה לו ר' דוד בפליאה: אני נתתי לך? איני זוכר. והמחזה הזה נראה שוב ושוב, כאשר המשיך המשוכלל לעמוד על ידו, ובכל פעם שהרים ר' דוד את עיניו שכח את שארע עמו דקות אחדות קודם לכן. אמר לו ר' דוד: **דע לך, כי מה שעשיתי לפני דקות אחדות איני זוכר, אך הגמרות שלמדתי אף לפני שנים רבות, עדיין חקוקות על ליבי!**

אין זה אלא שמכוח העמל העצום שהשקיע כל ימיו בלימוד התורה, והקשר האמיץ שנקשר עם דברי התורה, נחרטו אותם דפים מרובים על לוח ליבו, עד שלא שלטה בהם שכחה.

ח. וכן מסופר על רבים מרבני ליטא, אשר היתה התורה משוש כל חייהם, ולא היה להם בעולמם דבר מלבדה. אחד מהגדולים שבהם היה הגאון רבי ברוך לאבסקי זצ"ל בעל ה'מנחת ברוך', אשר ספרו הנכבד הרעיד אמות הסיפים של כותלי בית המדרש, וכפי ששמעתי ממנו"ר הגר"מ שך זצ"ל שהיו שלשה ספרים שהרעידו את עולם התורה, והוא אחד מהם, זאת על אף שעד שיצא ספרו לא היה מוכר ומפורסם בעולם. ועליו אמר מרן החזו"א זיע"א: מרא דכולא תלמודא.

לפני שנים רבות, כאשר שמשתי כר"מ בישיבה בחדרה, התגורר על יד הישיבה יהודי ישיש בשם הג"ר אברהם וולוסקי זצ"ל, בעברו היה מכהן כרב בעיר וולוז'ין יחד עם הגאון רבי רפאל שפירא זצ"ל [וולוז'ין היתה מחולקת לשני אזורים, וולוז'ין עילית ווולוז'ין תחתית, וכל אחד מהם היה מופקד על חלק אחר בעיר], ולאחר מכן כיהן כרב בלונדון, ובערוב ימיו עלה לדור בארץ הקודש, וחיפש מקום שיש בו ישיבה להשתקע בו, ומצא את העיר חדרה. וכך היה מגיע ונכנס לשיעורים בישיבה משל היה נער צעיר, ואמר כי היום כבר אין בכוחו ללמוד לבדו, אך לשמוע שיעורים הוא עדיין יכול. הוא סיפר לי את המעשה הבא:

בהיותי נער צעיר ארע ונסעתי לדרכי ביום שישי, והנה נתקעתי באמצע הדרך, והבנתי שלא תהיה לי אפשרות להגיע למחוז חפצי לפני שבת, נכנסתי לעיירה הסמוכה ודפקתי בדלתו של הרב, בקשתי ממנו להיות אצלו בשבת, הוא נענה בשמחה, והזמיניני להתארח בביתו לסעודות השבת וללילה. כאשר הגיעה סעודת ליל שבת, אני מבחין כי מוגשים לשולחן כמות גדולה של דגים, והרב בעצמו אכל דג שלם. התפלאתי בליבי על ההתנהגות הזו, שנראתה בעיני תמוהה, אך כמובן שתקתי, סברתי בליבי אולי אין להם די ממון לרכוש עופות, על כן מרבים הם באכילת הדגים. אך התבדיתי במנה העיקרית, בה הגישו גם עופות לרוב, ואף מהם אכל הרב עוף שלם, התפלאתי, אך כמובן שתקתי.

לאחר הסעודה, הראה לי הרב את מיטתי המוצעת, ואילו הוא פרש לחדרו התיישב על יד הסטנדר והחל לצלול במעמקי הסוגיות. כאשר התעוררתי בבוקר, ראיתי את הרב יושב באותו מקום, ממשיך את סדר לימודו הארוך שהתחיל מיד לאחר הסעודה ונמשך אל תוך הלילה עד אור הבוקר. או אז אמרתי לעצמי, עבור 'סדר' כה ארוך ומייגע, אין ספק שהיה הרב זקוק לאגור כוחות חזקים לעמוד בו, והיה נזקק להכניס הרבה מאכלים אל גופו בכדי שלא יתעייף וייחלש, מה גם שהיה האזור קר מאוד, והמאכלים מחממים את הגוף. ואמרתי בהלצה, התרגול הוא שקרקר כל הלילה, כי אילו לא היה אוכל אותו לבטח היה מתעייף ונרדם. כאלו היו רבני ליטא, עמלים בתורתם ללא לאות, יומם ולילה.

מי שזכה למלאות את כל חייו בלימוד התורה והגיונה, אין לו מה לחשוש כאשר עומד לקראת פרידתו מן העולם, הלא יודע הוא שאינו 'מת' אלא עובר משיבה של מטה לישיבה של מעלה. **מי שעשה את המוטל עליו בעולם הזה, עבד את בוראו באמת ובתמים, עליו לשמוח כאשר נשמתו עולה לשמי מרומים, שם תהיה קרובה יותר למלך מלכי המלכים, ללא**

ובמעמד זה אמר להם: כל ימי נקשרתי בקשר אמיץ עם בורא העולם, כוונתו, **שלא היה זה קשר כאותם קשרים המיועדים לפתיחה וסגירה מתמדת, אלא קשר אמיץ שאינו ניתן לפתיחה כלל**, כזה היה הקשר של רשב"י עם הבורא.

ובמה היה כוחו של רשב"י גדול כל כך עד שהגיע לדרגה גבוהה כל כך של התקשרות עם הבורא? הווי אומר, הלא עיקר שבחו דרשב"י הוא התמדתו בתורה, כאשר במשך שנים רבות ישב במערה עם בנו, ולמד ללא הרף, בתנאים שאינם תנאים, ללא מאכל ומשקה [ונס נעשה להם שגדל עץ חרובים והתגלה נהר מים בפתח המערה], ומכוח התורה שלמד בכל ימיו, זכה שהתגלו לו סתרי תורה. והלא יודעים אנו כי הדבר שמקשר בין הבורא לנבראים הוא התורה הקדושה, וכפי שכתב הי"על התניא' עה"פ 'הוי כל צמא לכו למים' (ישעיהו נה, א), ותמה דהלא פשוט הוא הדבר שהצמא ימצא מזון לצמאונו במים, ואף מה שדרשו חכמינו 'אין מים אלא תורה' (בבא קמא פב, א) גם זה לא מיישב, כי מה בא הפסוק לומר, שמי שהוא צמא לדברי תורה - יעסוק בתורה? הלא גם זה פשוט. אלא, מבאר הבעל התניא, '**הוי כל צמא' - מי שהוא צמא לקרבת אלוקים, שואף ומשתוקק לדבוק בו, הדרך היא: 'לכו למים' - יעסוק בדברי תורה, כי זו הדרך היחידה להשיג קרבתו ית'.**

אמור מעתה, רבי שמעון בר יוחאי, אשר כל ימיו היו מקשה אחת של לימוד התורה, ממילא נקשר עם הבורא בקשר שאין חזק ממנו, וזהו שאמר להם טרם פטירתו.

עובדות מגדולי ישראל על דבקותם ועמלם בתורה

ו. מסופר על הרב מפוניבז' - רבינו יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, אשר היה ידוע בגאונותו העצומה, עד שאמרו עליו כי אילו לא היה עוסק בבניית הישיבה הקדושה ופרנסתם של תלמידיו, לבטח היה הופך להיות גדול הדור ממש. וכפי שהתבטא עליו הג"ר חיים שמואלביץ זצ"ל בהספידו אותו, כי 'ר' יוסף שלמה הפקיר את ר' יוסף שלמה בשביל התורה'. ומסופר, שכאשר היה בחור כבר יצא שמו לשם ולתהילה כלמדן גדול, יום אחד פגש בו הסבא מנובהרדוק ר' יוסף יוזל הורביץ זצ"ל, וביקש ממנו לבוא לישיבתו שבעיירה נובהרדוק להתמנות לתפקיד 'נושא ונותן' עם הבחורים, לתועלת בני הישיבה. הרב זצ"ל נענה לבקשתו, והגיע לשמש בתפקיד בישיבה.

באותה תקופה, רבה של נובהרדוק היה הגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין זצ"ל, בעל ה'ערוך השולחן', והרב זצ"ל ניצל את ההזדמנות שנקרתה לידו לשהות באותה עיירה עם אותו גאון, והיה עולה אליו מידי יום לשוחח עמו בלימוד, ובעל ה'ערוך השולחן' נהנה ממנו עד מאוד, עד שאם ארע יום שלא הופיע לפניו, היה משגר את משמשו לקרוא לו. בשנים אלו היה הגר"מ אפשטיין מבוגר מאוד, ומזקנותו כהו עיניו ולא היה יכול לקרוא, אך במוחו אגר את כל התורה כולה, וכך היה לו סדר לימוד מידי יום ללמוד בע"פ כך וכך דפים בבלי, כך וכך ירושלמי, רמב"ם, טור ושולחן ערוך.

ברבות הימים נחלש הגר"מ אפשטיין וקרבו ימיו להסתלק מן העולם, עד שהגיעה השעה בה הבינו כולם, והבין גם הוא, כי עתידה היא הנשמה להיפרד מהגוף ולעלות לעולם שכולו טוב. התאספו סביבו משפחתו ומכריו, והגיע אף הרב זצ"ל להיות לצידו ברגעיו האחרונים, ותיאר את הרגעים הללו, וכה אמר: **ישב הרב אפשטיין ביישוב הדעת מוחלטת, וארשת פניו הייתה שלוה ורגועה לחלוטין, ונדמה היה כמי שמכהן כרב בעיירה קטנה ונקרא כעת להתמנות לרב בעיר גדולה!**

והאמת היא, כי אכן מי שזכה לנצל את כל ימיו לתורה ועבודת ה', מה יש לו לחשוש מהמוות, הלא באמת הופך הוא מלהיות רב בעיירה קטנה כנובהרדוק, לשמש בישיבה של מעלה.

ז. בספר 'מאיר עיני ישראל' על מרן בעל הח"ח זיע"א מסופר, כי הגאון ר' דוד מקרלין זצ"ל בזקנותו כהו עיניו מראות, ולא היה יכול ללמוד מתוך הספר. אך לא איבד לגמרי את חוש הראייה, כי אם היה עומד מישוה אל מולו היה מבחין בו, אלא שלא היה יודע לזהות מי הוא. ארע פעם תוך כדי לימודו, כאשר שינן וגרס דפי גמרא בעל פה בלשונם, נעמד אל מולו יהודי משולח אשר אסף כספים עבור ישיבתו, כאשר הבחין בו ר' דוד שאל אותו מה רצונו, אמר לו: אני איש פלוני, אוסף עבור ישיבה פלונית, ובכל שנה הרב היה נותן לי תרומתו על כן באתי גם עתה. הוציא ר' דוד את ארנקו מהכיס, והביא לו

הפרעות וקשיים מהיצר הרע המנסה לטורדה מן העולם.
וצריך כל אדם להרבות בתפילה ובתחנונים, שיזכה לעזוב
את העולם מתוך תשובה ומעשים טובים, וזו היא שאיפתו,
שאעשה תשובה שלימה טרם מותי.

הדרך להינצל ממהמורות היצר

ט. אמרו בגמ' "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, אם נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה, אם נצחו מוטב, ואם לאו יקרא קריאת שמע, אם נצחו מוטב, ואם לאו יזכיר לו יום המיתתו" (ברכות ה, א). בגמרא זו מלמדים אותנו חכמינו כיצד נוכל לגבור על היצר אשר נלחם בנו בכל כוחו, ראשית צריך 'להרגיז' יצר טוב על יצה"ר, 'להרגיז' מלשון רגז, היינו להגיע למצב שנכעס ונגער בו ביצר הרע, וזה ע"י שנשנן לעצמנו ונבין את האמת הזו שהיצר הרע מחפש את רעתנו, מנסה לטורדנו משתי עולמות. עלינו להכותו ולגרשו מליבנו: 'שוטה, מדוע תסבור שנשמע אל דבריך, הלוא על כל מעשה שאשמע בקולך עתיד אני לסבול עונשים וייסורים קשים ומרים!', וכפי שהיה מתבטא מו"ר הגרא"מ שך זצ"ל: מיוועט מיר שמייעסין (- יתנו לי מכות). זה השלב הראשון וההכרחי במלחמה כנגד היצר - יראת העונש.

אך פעמים שזה לבד לא מספיק, כי ההרגל משכיח ממנו את הפחד הזה, על כן 'יעסוק בתורה', אשר בסגולתה להדוף את היצר מעל האדם, אך אם גם זה לא מועיל 'יקרא קריאת שמע', וזהו דבר הטעון הבנה, כיצד באמצעות קריאת שמע ניתן לגרש את היצר מליבנו.

ביאור הדבר הוא, כי אדם שבא לעשות עבירה כל שהיא, אין זה אלא מחמת שהוא שוכח את הדברים הבסיסיים של האמונה, הוא מתעלם מהעובדה שהבורא ית' מצוי בשמים ומשגיח על כל מעשי בני האדם, הוא רואה כל פעולה, קטנה כגדולה, אין דבר נעלם ממנו ואין נסתר מנגד עיניו. והבורא ית' משלם שכר ועונש לבני האדם, על מעשה טוב ישלם שכר, וחלילה להיפך על מעשה שאינו טוב, כפי שאנו אומרים בתפילת שחרית 'ברוך עולם מושבך, ומשפטך וצדקתך עד אפסי ארץ', מקום מושבו ית' הוא בשמים, אך 'משפטך' - העונש, 'וצדקתך' - השכר, מגיע עד אפסי ארץ, לכל קצוות הארץ.

וזהו דבר שצריך האדם לשנן לעצמו שוב ושוב, אשר עיני ה' פקוחות על כל מעשי בני האדם, וכל מה שעושה האדם גלוי וידוע לפני כסא כבודו. וכמאמר דוד המלך ע"ה 'בינו בוערים בעם וכסילים מתי תשכילו, הנוטע אוזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט' (תהילים צד, ח-ט), נתאר לעצמינו אדם שמייצר מכוונות משוכללות עבור אלפי לקוחותיו, היתכן שלא יוכל לייצר אחת כזו עבור עצמו?! ממילא אם הינך רואה מיליארדי עיניים בעולם, לכל בריאה ובריאה ברא לה הקב"ה עיניים לראות בהן, וכי יתכן שהוא ית' בעצמו לא יוכל לראות? מיליארדי אוזניים ברא הקב"ה בעולמו בכדי שיוכלו הבריאות לשמוע בהן, וכי יתכן שהוא ית' בעצמו לא יוכל לשמוע? לפיכך מגדיר דוד המלך את הכופרים - בוערים וכסילים, כי לחשוב שיהנוטע אוזן לא יוכל לשמוע, והיווצר עין לא יוכל להביט - אין לך כסילות ובערות גדולה מזו.

כאשר יחדיר האדם לעצמו את דברי המשנה 'ידע מה למעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים' (אבות ב, א), וישיב אל לבו את המציאות הזו שעניי הקב"ה משוטטות בכל הארץ, והוא רואה ושומע כל מה שיעשה, ומעשיו נכתבים בספר, או אז לא יפול אל רשתו של היצר.

בימינו יכולים אנו לראות דוגמא לכך ולקרב הדבר אל ליבנו, כי הנה מקובל במקומות עבודה גדולים, כמו בנקים וכדו', שיושב לו המנהל בחדרו, ומעל שולחנו מתנוסס מסך ענק, דרכו ניתן לראות כל עובד ועובד מה הוא עושה באותו רגע, יכול המנהל להבחין כי פלוני מתבטל ברגע זה, וחבירו עוסק בענייניו האישיים ולא ממלא אחר תפקידו, וכן נראים בו כל הלקוחות והשוהים בין כותלי הבית, כולם מתנועדים ונרשמים שם. **כן הוא הדבר בכל מעשה ומעשה שעושה האדם בעולם הזה, הכל גלוי וידוע לפניו יתברך, כל המעשים, המחשבות והרצונות של בני האדם - אין דבר נעלם ממנו.**

לפיכך אמרו חכמינו, אם יצרו של אדם מתגבר עליו ילך ויקרא קריאת שמע, ובקריאה זו יחדיר לעצמו את יסודות האמונה הללו, הוא יאמין בהימצאות הבורא ית' בעולם, אשר כפי שכתב הרמב"ם 'ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחד יכול להימצאות' (פ"א מהל' יסודי התורה ה"ב), היינו שכל הבריאה כולה מתקיימת ממנו, ואת זה יפנים וישריש בליבו האדם, שכל קיומו והימצאותו בעולם הוא ממנו ית', וממילא היתכן שהוא אינו משגיח עליו ורואה את כל מעשיו?!

ולזה כיוונו חז"ל שאמרו 'יקרא קריאת שמע', היינו שיפנים את המסר שעולה מתוך קריאת שמע, לא יקראנה סתם מן השפה ולחוץ, אלא יחדיר האמונה בהימצאות ה' ובשכר ועונש אל תוך ליבו, וממילא יחדל מן החטא.

אך אם גם זה לא הועיל לו, יזכיר לו יום המיתתו. הזיכרון הזה שעתיד האדם לעזוב את העולם ולתת דין וחשבון על כל מה שעשה כאן, הוא הנשק הגדול ביותר כנגד היצר, אל מול טענה זו אין לו דרכים להתמודד.

בעבר תמחת, מאחר וזהו הנשק הבטוח והיעיל ביותר כנגד היצר, מדוע אמרו לנו חז"ל להתחיל בדרכים אחרות, תחילה יעסוק בתורה, לאחר מכן יקרא קריאת שמע, הלוא יכול היה האדם מיד להדוף את היצר עם זיכרון יום המיתתו. שמעתי פעם ביאור בזה, כי אם היה משתמש האדם בנשק זה בכל עת ובכל שעה, כבר לא היה מתרגש ומפחד מיום המיתתו, כי היה נעשה זה אצלו להרגל, ורק כאשר מעת לעת ינער האדם את עצמו מתוך זרימת החיים, ויזכיר לעצמו 'לאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, או אז הזיכרון הזה ירתיע אותו וימנע ממנו לעבור על דברי ה'.

צריך האדם לדעת, שכאשר יגיע לעולם האמת יתפרסמו כל מעשיו ומעלליו, מה שעשה במשך כל שנות חייו, כפי שתרגם בתרגום יונתן את דברי שלמה (קהלת יב, יג) "סוף דבר הכל נשמע" - "סוף פתגם דאיתעביד בעלמא בצינעא כולהא עתיד להתפרסמא ולהשתמעא לכל בני אנשא", היינו 'סוף דבר' - בעולם האמת, 'הכל נשמע' - מכריזים על האדם בכל העולמות 'אוי לו לאותו שמרד במלך', ואין לתאר את הביזיונות הנוראים שעתידיה הנשמה לעבור שם על כל דבר רע שעשה כאן האדם.

על כן צריך האדם להיות שרוי כל ימיו בתשובה ומעשים טובים, לעשות תשובה שלימה מעומק הלב, וכמאמר הרמב"ם 'ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם' (פ"ב מהלכות תשובה ה"ב), וכאשר יעשה כן האדם יזכה להשיב את נשמתו ליוצרה זכה וטהורה, כפי אשר ניתנה.

הוצאות הגיליון מרובות
לתרומות נא ליצור קשר בטל'
052-7602449

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א במערכת "קול יהודי מרוקו" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נערכים עפ"י הבנת הכותב מתוך שיחה הנאמרת מידי מו"ש בבית הרב שליט"א בשעה 19:30 לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה

במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

מחקר משותף שנכתב ר"ל בשבת

שאלה קבוצת סטודנטים עובדת על מחקר משותף לקבלת 'תואר', ונודע להם כי אחד מחברי הקבוצה עבד על חלקו בש"ק ר"ל. האם צריכים להעתיק מה שכתב בשבת ולכותבו מחדש, ושואל אף זה לא יועיל כיון שאסורים ליהנות מפרי עבודתו בשב"ק.

תשובה יש להימנע מעבודה משותפת עם מחלל שבת, כיון שמחלל שבת לצורך עבודתו, אך בדיעבד יש להתיר את ההנאה מהעבודה שנעשתה מכמה טעמים.

א. שואל דינו כשוגג שמוותר אף לו במוצאי שבת (ש"ח, א), שהרי הגדיר החזון איש חילונים בזמנינו כתינוקות שנשבו שדינם כשוגג. אמנם מרן הגר"ש אלישיב פסק בזה אך לא הכריע בדבר, ובמקום הצורך כדרכא יש בזה צירוף להקל. ב. התיר המשנה ברורה (שו"ת) במקום צורך לסמוך על הגר"א (שו"ת) שפוסק כרבי מאיר שאף במזיד נאסר רק בו ביום, אך למוצאי שבת מותר לכולם, כולל המבשל עצמו. ואף שהזכיר בישול בשוגג, לאו דווקא בישול הוא, אלא שנקט בדוגמא המצויה.

ואף לדעת השולחן ערוך (שם ה) רק למבשל אסור לעולם, אך לאחרים מותר לאחר השבת, אך בעבודה קבוצתית יש לדון שנחשב כעושה עבור כל חברי הקבוצה, למרות שעיקר דעתו להצלתו האישית, אך כיון שאינו יכול להצליח ללא עבודת הקבוצה כולה, מסתבר שנחשב שנעשה לצורך כולם.

אומנם כבר דנו הפוסקים במעשה שבת שנעשה עבור אחרים, האם נאסר עליו כמו בבטול איסור שנפסק בשו"ע (יד"ד צ"ט, ה), שראובן שבישל עבור שמעון אסור לשמעון לאוכלו. ודוחה (הב"א ש"ח, ב) שאין ללמוד משום שדווקא ביטול איסור קל בעיני אחרים, קנסוהו חכמים, אך בישול שחמור איסורו בעיני כל ולא יבואו לבשל לאחרים, לא קנסוהו חכמים לאוסרו על זולתו. ולמד מכאן הכתב סופר (ש"ח ב) שאם המבשל במזיד שקל בעיניו לחלל שבת, יהיה אסור עולמית לזה שנתבשל עבורו. והנה הכת"ס דן במסעדה שבישלו בשבת האם מותר לאכול מהם ביום ראשון, מחד יש לאסור שהרי בישלו עבור כולם ונאסר לכולם לעולם או שואל כיון שזה הסועד אינו מרוצה מכך שחיללו שבת עבורו לא נאסר עליו עולמית. ותולה זאת במחלוקת הפוסקים. הט"ז (יד"ד שם) הביא מהרש"ל שמה שכתב הרשב"א שכשבישל עבור שמעון אסור לשמעון לאוכלו, זהו רק כששמעון מרוצה מכך שבישל עבורו, אך כששמעון כועס שחטא עבורו, לא נאסר עליו. אך רע"א (שו"ת) טוען שהריב"ש חולק ואוסר אע"פ שאינו מרוצה. מעתה אומר הכת"ס סועד זה הרי אינו מרוצה מהחילול שבת ותלוי במחלוקת המהרש"ל והריב"ש, וכיון שהיא פלוגתא, בדרבנן אפשר להקל.

וכן נדונו למרות שחילל שבת עבור כל חברי הקבוצה תלוי במחלוקת הנ"ל ולפי הכת"ס יהיה אפשר להקל, שכן השותפים שומרי השבת אינם מרוצים.

אמירת 'ברוך שם' בלחש

שאלה 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' הנאמר לאחר אנה בכח וכן בתפילת יום כיפור קטן בלחש, האם יש להקפיד לאומרו בלחשה כמו בקריאת שמע.

תשובה יש לומר בשכמל"י בלחש בכל פעם, בין בקריאת שמע ובין ביום כיפור קטן או לאחר 'אנא בכח', מלבד ביום כיפור שבו דומים למלאכים

כוח המחשבה בימי השובבי"ם ובכלל

הקדושים – ימי השובבי"ם – הם זמן מסוגל לחיזוק. יותר משלושה ירחים לאחר יום הכיפורים, הקב"ה הביא לנו תחנה נוספת להתחדש ולשוב בתשובה בתיקון המעשים והמחשבות.

תורה מבטלת הרהורים

ע"פ האר"י הקדוש, ימים אלו מסוגלים לתיקון העיון המר יותר מכל השנה כולה (ספר חטט חרפה, ט). המושג רבי יוחס לייחואוץ ממיר ביאר שנקבעו דווקא ימים אלו לתיקון הזה, משום שמכל ימות השנה בכלל והחורף בפרט ימים אלו של טבת-שבט הם שייא ימי הכפור, והכפור הוא בחינת גבורה כיון שהוא משתיק ומצמצם את פעילות העולם. הבריאה נעצרת בצמיחתה, וכן כשאדם מפחד הוא מוגדר 'קופא על מקומו' וכיון שבימים אלו מתעצם כוח הגבורה בעולם, כך יכול האדם להתחזק בגבורה כנגד היצר ופיתוייו כמאמר חז"ל (אבות ה, ט) "הודה בן תימא אומר הוי גבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים".

אכן העצה הטובה ביותר כנגד התאוה היא לימוד התורה, כמבואר בבבא בתרא (טז, א) שביקש איוב לפטור את כל העולם כולו מן הדין כשאמר ריבונו של עולם בראת שור פרסותיו סדוקות, בראת חמור פרסותיו קלוטות, בראת גן עדן ובראת גיהנם, בראת צדיקים ובראת רשעים ומי מעכב על ידך לעשות כרצונך. והשיבוהו חבריו של איוב שברא הקדוש ברוך הוא יצר הרע וברא לו תורה תבלין. ומפרש רש"י שבעת היצירה כבר החליט הקב"ה ששור נברא בצורה טהורה וחמור במבנה גוף טמא, כך בראת לאדם יצר טוב ויצר רע, "ולפיכך אין מי שניצול מידך כי מי יעכב את האדם מלחטוא, ואנוסים הם החוטאים" והשיבוהו חבריו "התורה היא תבלין מפני שהיא מבטלת הרהורי עבירה, כמבואר בקידושין (א, ב) אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ. ולכן אינם אנוסים בידי היצר הרע, שהרי יכולים להציל את עצמם". מילים נפלאות מונחות בדברי רש"י

אחד מבתי המדרש של חסידות אלכסנדר בפולין זכה לכינוי 'חפץ חיים שטיבל', על שום מעשה שהיה: החפץ חיים נכנס לשטיבל זה לתפילת מנחה בדרכו למכירת ספריו. אותו יום ערב ראש חודש היה וכשביקשו להתחיל התפילה שאל אותם מדוע אינם מתפללים תפילת יום כיפור קטן. והשיבוהו כי נוהגים הם כמנהג רבם האדמו"ר מאלכסנדר, והוא אינו נוהג לאומרה.

נענה החפץ חיים ואמר: משל לשני יהודים שנפגשו בתחנת הרכבת בורשא, שמחה גדולה היתה להם כאשר התברר שפני שניהם מועדות לקראקוב, והתיישבו זה לצד זה בכדי להנעים יחד את הנסיעה הארוכה בדברי תורה ועבודת ה'. אך כעבור תחנה אחת קם האחד ומושיט ידו להיפרד מחברו קודם רדתו, ולתמיחתו הרי אמרת שאתה נוסע לקראקוב, ומדוע אתה יורד כבר כעת, השיב: אכן לשם אני נוסע אלא שאין ביכולתי לשלם עלות של כרטיס ישיר עד קראקוב, בינתיים השגתי דמי נסיעה לתחנה אחת, ארד כאן לקבץ עוד כמה פרוטות, וכך בכל תחנה ארד ואקבץ פרוטות עד שאצליח להגיע לבסוף למוחזו חפצי, ובעזרת ה' בעוד כמה ימים נוכל להיפגש בקראקוב. סיים החפץ חיים ואמר לחסידים: האדמו"ר שלכם עשיר גדול, הוא יכול להרשות לעצמו כרטיס מורשא לקראקוב, בשבילו מספיק יום כיפור אחד בשנה. אבל אנחנו עניים מרודים, אנחנו זקוקים ליום כיפור קטן כל חודש, לקבץ נדבות קמעא קמעא. אין אנו יכולים לחכות שנה שלימה.

לאחר זמן כשהחסידים עלו לאדמו"ר וסיפרו לו על ביקורו של החפץ חיים בבית החסידים ועל משלו הנפלא, קבע הרבי בשטיבל זה, בשונה מכל בתי החסידים, סדר יום כיפור קטן בכל ערב ראש חודש. ועל שום כך נקרא השטיבל בפי כל 'חפץ חיים שטיבל'. לימדנו בזה החפץ חיים על חובתנו לחפש בכל עת דרך להתחזק. הימים

שז"ת הלכה למעשה

שואומרים אותו בקול.

כמבואר בפסחים (ט, א) "אמרי רבנן משה רבינו לא אמרו ויעקב אמרו... התקינו שיהיו אומרים אותו בחשאי" וביאר הצ"ח שכיון שלא אמרו משה, אם אומרו באמצע קריאת שמע נחשב להפסק. ומחמת כן מלמד זכות על אלו שחזן מקריאת שמע אומרים אותו בקול. אכן דבריו צריכים ביאור שהרי אף אם אומרו בלחש נחשב כהפסק, והגהות חכמת שלמה (אורח חיים, יג) הקשה לדברי הצ"ח מאי שנא יום כיפור שאומרים בקול רם.

ומחמת כן ביאר רבינו זצלה"ה שמושה לא אמרו מחמת שכביכול לא היתה לו השגה גבוהה לומר זאת, ורק יעקב אמרו, שהרי אם לא כן, מה חיסרון בזה שמושה לא אמרו, והלא זה לא הפסק היחיד שמושה לא אמר ואנו אומרים.

נראה כי לכך הביא הטור (תרס) טעם אחר לאמירתו בלחש "כשעלה משה למרום שמע את מלאכי השרת שהיו מקלסין לקב"ה ואומרים בשכמל"ו והורידו משה לישראל. משל למה הדבר דומה למי שגנב חפץ נאה מפלטרין של מלך, ונתנו לאשתו ואמר לה אל תתקשטי בו אלא בצנעה בתוך ביתך. ולכן בכל השנה אומרים אותו בלחש, וביום כיפור אומרים אותו בקול לפי שאנו כמלאכים". ותמה הפרישה (סו) מדוע הביא טעם אחר מהמבואר בגמרא שמושה לא אמרו. אכן להאמור הכל הוא טעם אחד, שמושה לא אמרו מפני שלא החזיק עצמו בדרגה גבוהה כל-כך כמלאכים (פני תפילה עד).

נפילת אפיים בסמוך לשמונה עשרה

שאלה כהן היווד מהדוכן אחרי שסיים לברך את הקהל וטרם נעל נעליו בחזרה, האם עדיף לו ליפול בנפילת אפיים יחד עם הציבור, או קודם ינעל נעליו מפני כבוד התפילה?

תשובה אין חסרון בכבוד התפילה בלא נעליים, מלבד בתפילת שמונה עשרה שהוא כעומד לפני המלך ועדיף ליפול אפיים עם הציבור (כלשון הרמב"ם [תפילה ט, ה] "הוא וכל הציבור יתחנן") בסמוך לתפילת שמונה עשרה וישתדל לא להפסיק בין חזרת הש"ץ לנפילת אפיים, כדי שלא לאבד זמן נפילת אפיים.

כמבואר בבבא מציעא (טו, ב) לאחר המחלוקת בתנורו של עכנאי שאשת רבי אליעזר אחות רבן גמליאל השגיחה שבעלה לא יאמר נפילת אפיים שלא יעורר בכך דינים על אחיה, ובאחד הימים שלא השגיחה נפל אפיים, ואכן אחיה נהרג כיון שנפילת אפיים מעוררת דינים. וביאר רבינו זצלה"ה שלא עמדה בסמוך אליו כל היום ומנעה ממנו ליפול אפיים, אלא שהפריעה לו שלא יפול בסמוך לשמונה עשרה, וכיון שכבר הפסיק, שוב אין זה זמן נפילת אפיים ולא משפיע ומעורר דינים לרעה.

אכן יכול לומר תהלים כשממתין עד שיתחיל חזרת הש"ץ, כעין סליחות ותחנונים שמוסיפים קודם אמירת תחנון, אך כשמגיע זמן אמירת 'תחנון' עדיף לא להשתהות באמירת תהלים אלא יזדרז לומר תחנון (פני תפילה קיז).

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

זכרים

זכות גדולה להשתתף בהוצאות באמצעות בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל: Beithorah@gmail.com

אדם ולאחר מעט זמן שיסתובב ויכיר את כל מנעמי המטוס, יתעניין אצל הצוות מה התכלית? להיכן אני עומד להגיע? ויענו לו: מה אכפת לך, האם חסר לך כאן משהו, העיקר אתה חי ונהנה כאן. וכי תעלה על הדעת תשובה שכזו?

והלא כל אחד מבין שצריך איזה כיוון בנסיעה.

כך חובת האדם היא לא רק ללמוד מהם החיובים המוטלים אותם עליו לבצע כאן בעולם הזה, אלא גם מה התכלית אליה מכוון בכל מהלך חייו.

מחשבות נעלות אלו נעלמות מרוב בני האדם משום שהם חיים בהרגל, וכל שינוי זעיר משבש דעתם, ואף בתקופות של התמודדות שאמורות להביא את האדם לחשבון נפש כגון בתקופתו אנו, ישנם רבים המבקשים 'להווי' ונתנוזר כבר לשגרה, במקום לבקש שתמלא הארץ דעה את ה'.

כיון שהרגל נעשה טבעי, האדם נמנע מלחשוב למרות הדברים היסודיים הללו העומדים ברומו של עולם ומחייבים כל אדם להפוך בהם שוב ושוב, אך מחשבות מעין אלו ממלאות את האדם בתחושת סיפוק, ביודעו שכל רגע מוביל לתכלית הגדולה בתפקידו הפרטי והכללי למלא אחר רצון ה'. כל אדם מסוגל למלא את חייו בתחושת סיפוק, אך לשם כך עליו רק להשליט את המחשבה על כל אורחותיו, ולא לעשות 'סתם' דברים כסוס שוטף במלחמה (מסילות ישרים א), ומכוח זה יצא יצרו האורב לו בכל עת. נצרך לזה קביעות בלימוד המוסר, בכדי לזכור את היסודות הפשוטים, לברר את שקריו של היצר הרע, להכיר בתעתועיו ולא לצעוד חלילה בעקבותיו הבאים בעיקר ממחשבות הבל אין בס מועיל וכדברי המפורשים ברמב"ם (איסורי ביאה כב, טא) "יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה".

ללמוד לחשוב בלי ספרים

אכן לא חייבים להתהלך בכל עת ובכל שעה עם ספר פתוח או בהאזנה לשיעור דרך הנגן. מו"ר הגר"ש וולבה התנגד לכך, כיון שיש להתרגל לחשוב אף בלא ספר על השיעור או השיחה ששמעו, על הסברה שהעלה החברותא, או מחשבה של יראת ה' ואהבתו. וזהו קבלת עול מלכות שמים האמיתית "ודברת בס... בשכבך" – כששוכב במיטה לישון, מחשבתו תעסוק בקושיה או באיזה חידוש שהתחדש לו; "ובקומך" – מיד כשמתעורר, ראשו דן בנושא שחשב לפני שנרדם.

אכן זו השמירה היותר מעולה לאדם מכל מחשבת רע ומכל עצת היצר, וזו קבלת עול מלכות שמים אמיתית, וכך ניתן לנצל את קדושת ימי השבועיים לשאוב מהם מלא חפניים רוממות והתעלות.

<<<

הללו "תורה מבטלת הרגורים" וכפי שהטיב הרמח"ל להגדיר במסילת ישרים (ה) "הבורא יתברך שמו שברא את היצר הרע באדם, הוא זה שברא התורה כתבלין לו... והנה פשוט הוא שאם הבורא לא ברא אלא רפואה זו, אי אפשר בשום פנים שירפא האדם מזאת המכה בלתי זאת הרפואה. ומי שיחשוב להינצל וזלזלה, אינו אלא טועה ויראה טעותו לבסוף כשימות בחטאו. כי היצר הרע באמת חזק הוא באדם מאד, ובלי ידיעתו הוא הולך ומתגבר ושולט עליו. ואם יעשה את כל התחבולות שבעולם בלא שייקח את הרפואה שנבראה לו שהיא התורה, לא ידע ולא ירגיש בתגבורת חוליו, אלא כשימות בחטאו ותאבד נשמתו. ודומה לחולה שדרש ברופאים והכירו חוליו ואמרו לו שייקח סם זה. ומבלי שקדמה לו ידיעה במלאכת הרפואה, יניח הסם ההוא וייקח מה שיעלה במחשבתו מן הסמים, הלא ימות החולה ההוא ודאי. כך אין מי שמכיר בחוליו היצר ובכחו אלא בורא שבראו, והוא הזהירנו שהרפואה לו היא רק התורה".

ומחמת כן התיקון הגדול ביותר שניתן לעוון זה, הוא חיזוק בלימוד התורה, ובעיקר החזקת המחשבה בתורה.

מה חובתו בעולמו

האדם חושב תדיר. בכל רגע צצות מחשבות שונות בראשו, אך שומה עליו לבחון על מה הוא חושב, ולכוון המחשבות לאפיק הרצוי, אם בדברים רציניים כדברי תורה ועבודת ה' וכיו"ב, או להשאיר המחשבות פרא ללא סדר עד שיימשך להרהור בדברים בטלים, ושמא אף במחשבות הבל אין בס מועיל תחת מחשבות טהרה ותכנון למעשים נעלים ומרוממים.

מחשבה על מהות החיים ותכליתם, בכוחה לשנות את כל אורחות החיים מן הקצה אל הקצה. וכפתיחת המסילת ישרים "בביאור כלל חובת האדם בעולמו", הרי בירור זה סותר לכל העולם, כי מיהו האדם המשכיל לחשוב שיש לו איזו חובה בעולם בכלל, וכי הוא נמצא כאן למטרה מסוימת.

אך באמת מחשבת "מה חובתו בעולמו" צריכה להטריד כל אדם באשר הוא, ללא הבדל בין זכר לנקבה, בין שומר מצוות לשאינו ובין יהודי לנכרי. כפי שכל עובד יודע שלא לחינם מקבל משכורת והביאוהו למפעל למטרה מסוימת, ולא כדי לשנות קפה בהפסקות ולהכיר עוד עובדים חדשים. כך עליו להעמיק בשכלו - מה אני, לשם מה באתי הנה, ואם לבסוף אהיה עפר, א"כ מה אני עושה כאן בזמן הביניים. האם באתי בשביל להתקוטט קצת או לאכול מעט, שבעים שנה ואם נגבורות שמונים שנה, ללא כוונה ותועלת מיוחדת.

ויתאר לעצמו מטוס פאר שיש בו אוכל, שתיה ומנעמים שונים. אם יכניסו לשם

מישבטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ממון שנלקח בטעות מבעלים שאינם ידועים

שאלה

תושב ירושלים שומר ת"מ יצא מחנות מזון גדולה כשידיו עמוסות בשקיות, עצר מונית חולפת שאינה שייכת לתחנת מוניות כדי לנסוע לביתו, ואת השקיות הניח בתא המטען. כשיצא מהמונית, לקח את כל השקיות שהיו בתא המטען והלך לביתו. אולם להפתעתו גילה שלקח בטעות גם שקית דומה, שהכילה מוצרי חשמל שהיו מונחים בתא המטען, והינה שייכת לנהג המונית.

הנוסע אינו יודע לאיזה חברה שייכת המונית ומי בעליה. וכן האם הנהג היה יהודי או ערבי. לפיכך הוא שואל כיצד עליו לנהוג?

תשובה

הנוסע מחויב בהשבת השקית שלקחה לבעלים. אמנם מאחר ובנידון השאלה לא ניתן לברר מי היה נהג המונית, לפיכך עליו לשאול מומחים כמה שווים חפצי החשמל שלקח, ולעשות בשווי הכספי הזה צרכי רבים, באופן שיתכן שהנהג או יורשיו ייהנו במשך הזמן מהכסף הנ"ל.

לפיכך יפנה לסניף הראשי של "יד שרה" בירושלים [מאחר ובעיר זו היתה הנסיעה] ויקנה בסכום הכסף שחייב מכשיר רפואי, וישאירו ברשותם להשאלה לנזקקים. מאחר ושכיה שם מידי יום, שיהודים וערבים שואלים מכשירים רפואיים, לפיכך ישנה סבירות שבאחד הימים ישאל הנהג או אחד מיורשיו את המכשיר הרפואי שנקנה מהכסף ששייך לו וייהנה ממנו. לאחר מכן, יכול לקחת את מכשירי החשמל לעצמו או למוכרם ולקחת את התמורה הכספית.

מקורות

ראשית נקדים, שישנו חילוק מהותי בין גזל בשגגה, להשבת אבדה. מצוות השבת אבדה קיימת בדרך כלל, כאשר החפץ יצא מרשות בעליו באשמת בעליו כגון: כשנפל החפץ ממנו מבלי שיבחין או ששכחו במקום מסוים או ששכח מהחוב הכספי וכדומה, נמצא שלולא חוב התורה במצוות השבת אבדה, היינו רואים את החפץ כהפקר וכמציאה, שכל הקודם לקחתו זכה בו. אלא שחידשה התורה, שבגלל החוב לעשות חסד עם אחינו היהודי, אנו מצווים לקחת את האבדה ולהשיבה לבעליה, בכפוף לגדרי הלכות השבת אבדה. אולם לגבי הצלת ממון הזולת, ציוותה אותנו התורה לעשותו רק עם היהודים ולא עם ממון שהיה שייך לגוי, וכעת מחמתו בלבד הוא נעשה הפקר, ולכן כלפי ממון זה נאמרה ההלכה - שכל הקודם לקחתו זכה בו. אלא אם כן רוצה היהודי לקדש שם שמים, ולכן מחזירו לגוי, כמו במעשה עם שמעון בן שטח וכמבואר בשו"ע חו"מ (ס"ו רסו, א) וע"ש.

גדר הפקעת הלוואה מגוי

נוסיף עוד, שהנידון בפוסקים שהובאו ברמ"א חו"מ (ס"ו שמח, ב) ובש"ך שם (ס"ק ג) לגבי הפקעת הלוואת הגוי והמסתעף מכך קיים, רק כאשר ממון הגוי הגיע ליהודי בהיתר, והנידון כעת הוא ביחס לפירעון החוב שהיהודי חייב לגוי כמו: אם הגוי הלווה ליהודי כסף או שהיהודי חייב לשלם מס לשלטונות הגויים וכדומה, והגוי שכח מהחוב הנ"ל או שהגוי טעה לרעתו בסכום שיהודי חייב לו, במקרים אלו מכיוון שכספי הגוי ניתנו על ידו ומרצונו ליהודי, וכן כספי היהודי שהרוויח מחמת מלאכתו נמצאים אצלו בהיתר ושייכים רק לו, והנידון כעת הוא, כמה מהכספים שברשות היהודי צריך הנ"ל לתת לגוי, במקרים אלו אם אין חשש של חילול ה', רשאי היהודי לשמור ברשותו את הכסף שהיה ונשאר עדיין שלו. וזהו המושג שנקרא באופן כללי "הפקעת הלוואתו".

גדר לקיחת ממון בשגגה מיהודי או מגוי

אולם לקיחת ממון שלא כדין מאדם בניגוד לרצונו - נחשב הדבר כגניבה או כגזלה. ודבר זה נאסר מהתורה בין אם הממון היה שייך ליהודי ובין אם הממון היה של הגוי, כמבואר בשו"ע חו"מ (ס"ו שמח, ב, וס"ו שנט, א). אמנם אע"פ שעל הלאו עוברים רק אם הגזול התכוון לגזול, אבל אם בשגגה וללא כוונה לקח את ממון הזולת, באופן זה, הוא לא עובר על הלאו, אולם עדיין נשאר עליו החיוב להשיב את הממון לבעליו. ואפילו לדעת הנתיבות (ס"ו שמח ס"ק א) שסובר לגבי גזל גוי שאין עליו חיוב השבה מהתורה, אולם גם לדעתו מדרבנן חייב להשיב מה שגזל ממנו כמבואר שם בדבריו וע"ש. לפיכך אם לא רוצה היהודי להשיב מה שלקח ללא כוונה מהיהודי או מהגוי, יעבור מכאן ואילך על איסור גניבה.

האופן שניתן להשיב ממון, למרות שלא ידוע ממי לקחו

לאור האמור בנידון השאלה דנן, לקיחת השקית שהייתה שייכת לנהג המונית שלא כדין, נחשבת כמעשה גניבה בשגגה, ולכן חייב הנוסע להשיב לנהג את רכושו, ואפילו אם הנהג היה ערבי. אמנם מאחר והנוסע אינו יודע מי היה הנהג ואין לו אפשרות לברר זאת מכיוון שהמונית לא השתייכה לתחנת מוניות, במקרה זה צריך הנוסע לנהוג כפי מה שמבואר בגמ' ב"ק (סב.) ובשו"ע חו"מ (ס"ו שסו, ב) כלומר, במקרה שבהם הגב לא יודע ממי גנב, ייקח את הסכום הכספי שגנב או שישום את שווי החפץ שגנב, ויעשה עם סכום הכסף הנ"ל צרכי רבים. כלומר, יקנה עם הכסף הנ"ל דבר שסביר להניח שהגנב או אחד מיורשיו ייהנה ממנו. ואע"פ שהגנב לא יוכל לקחתו לרשותו ולבעלותו, ומסיבה זו נקראת השבה זו - "השבה גרועה", אולם במציאות שנוצרה זהו הפתרון הטוב ביותר. אולם נדגיש, שאין אפשרות לתת את הסכום הנ"ל לצדקה לזכות הנגנב, כי חייבים להשיב בפועל את הכסף או שווי החפץ הנגנב לנגנב ו/או ליורשיו כדי שיוכלו להנות ממה שנלקח מהם.

לפיכך למסקנה, מכיוון שהנסיעה היתה בירושלים, לפיכך סביר להניח שהנהג ו/או משפחתו גרים שם או בסמיכות מקום. לכן הנוסע יפנה לסניף הראשי של הארגון הגדול להשאלת ציוד רפואי בישראל, ויקנה אצלם בסכום הכסף שחייב מכשיר רפואי [או כמה מכשירים] שימושיים כדי שישאלו אותו לנזקקים. ומאחר ובסניף הראשי רגילים מידי יום עשרות אנשים יהודים ושאינם יהודים לשאול מכשירים רפואיים, לפיכך ישנה סבירות, שביום מין הימים ישאלו הנהג ו/או יורשו את המכשיר הנ"ל, ועל ידי שימושם והנאתם מהמכשיר הרפואי שנקנה מכספי הגניבה, יקיים הנוסע בדיעבד את חיוב השבת הגניבה. ולאחר מכן יוכל הנוסע לקחת לבעלותו את מכשיר החשמל שהיה בשקית או ימכרנו וייקח לעצמו את התמורה הכספית.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

המיוחדות שבשבט לוי

"ואלה שמות בני לוי לתולדותם" (ו, טז)

פירש רש"י, שהזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן, מפני שהיו השליחים לגאול את בני ישראל ממצרים. נמצאו למדים מדברי רש"י שישינה סיבה מהותית המקשרת בין גדלותם של משה ואהרן להתייחסותם לשבט לוי, שלכן הם זכו להיות שלוחי ה' לגאול את בני ישראל ממצרים. לאור זאת, נתבונן מעט בשרשו ובייעודו של שבט לוי, כפי שלימדונו חז"ל הקדושים וכדלהלן:

הסיבות לקריאת השם לוי והשלכותיו

נאמר בפ' יוצא (כט, לד) לגבי לידת לוי: "ותהר עוד ותלד בן ותאמר - עתה יילווה אישי אלי כי ילדתי לו שלושה בנים. על כך - קרא שמו לוי" ע"כ. ולכאורה קשה, הרי הפסוק מתחיל עם דברי לאה, וכשמגיע לקריאת השם נאמר בלשון זכר - קרא לו לוי, ולא כתוב - ותקרא או קראה כמו שנאמר בשאר השמות שקראה לאה לבניה האחרים. לכן מבאר שם רש"י בשם המדרש, ונוסף לכך גם את דברי ר' יודן בב"ר (פ' עא), ופרקי דרבי אליעזר (פ' לו), שמיד עם לידת לוי, שלח הקב"ה את גבריאל המלאך שיביא לפניו את התינוק, וקרא לו הקב"ה את שמו - לוי. א. מאחר והוא ושבתו עתידים ללוות ולתור את בני ישראל לאביהם שבשמים. ב. מכיוון שיהיה עליו לשרת את הקב"ה בארץ, כמו שמלאכי השרת משרתים את הקב"ה בשמים. וכשכר עבור עבודתו, ליווהו הקב"ה [כלומר - נתן לו] עשרים וארבע מתנות כהונה. ועל שם הליווה הזה נקרא שמו - לוי. והטעם למה נבחר דווקא לוי לכך מבין שאר אחיו הוא - משום שיעקב נדר (כח, כב) "וכל - אשר תיתן לי עשר אעשרנו לך", לפיכך נבחר לוי להיות חלק המעשר מבני יעקב [ועיין בפרקי דר"א פ' לו כיצד החשבון].

אמנם כתוב בתורה, שגם לאה אמנו, למרות שלא ידעה מה שקורה בשמים, נתנה מעצמה לבנה השלישי את השם לוי, וביארו חז"ל את דבריה שאמרה: שמעתה אין ליעקב בעלי סיבה לשנוא אותי שבאתי אליו בערמה, שהרי קבלתי את כל חלקי בבנים, אם כן מוכח שאני בת זיווגו הראויה לו, ע"כ. נמצאנו למדים, שמעת לידתו קיבל לוי את ייעודו המיוחד בבריאה שהוא - להיות שלוחו ומשרתו של הקב"ה בארץ בכל מה שנצרך לרצון הבורא. הן ביחס לעמלם בלימוד התורה לעצמם וכדי ללמדה לבני ישראל, והן בקיום המצוות שבכלל זה כלולה העבודה במשכן ובבית המקדש, והן בדבקותם בבורא ית"ש בלבד.

ודברים אלו נכללו בקצרה בברכת משה רבינו אליהם בפר' זאת הברכה (לג, י) "וירי משפט ליעקב ותורתך לישראל, ישימו קטורה באפיך וכליל על מזבחך".

כמו כן מאחר וסיבת קריאת השם לוי ע"י לאה אמו היתה, שמעתה יהיה שלום בינה לבין בעלה, לפיכך תכונה זו של השכנת שלום נהפכה להיות כחלק בלתי נפרד ממהות השבט. ואכן פנחס זכה להציל את חיי בני ישראל ועשה שלום בין ישראל לקב"ה, ע"י מעשה קנאותו עבור הקב"ה בפ' בלק (כה, ח), ולפיכך שכרו היה מידה כנגד מידה כמבואר בפר' פנחס (כה, יב) "הנני נותן לו את בריתי - שלום". וכן נאמר גם לגבי נשיא השבט - אהרן הכהן לאחר מיתתו, כמבואר ברש"י בפ' חוקת (כא, כט) "ויבכו אותו כל בית ישראל" האנשים והנשים, לפי שהיה אהרן רודף שלום, ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו ע"כ. וכך גם אמר עליו הנביא מלאכי (ב, ה-ז) "בריתי היתה אתו החיים והשלום... בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעוות" ע"כ. כלומר, כשם ששמו של הקב"ה - שלום, כך תפקידו וייעודו של שלוחו לוי לעשות שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, ובין איש לרעהו.

ייעודו של שבט לוי בבריאה

לאור האמור, מובן למה שבט לוי שהיה המעשר שהוקדש קודש לה', הובדל משאר שבטי ישראל. וכפי שאמר ה' למשה בספר במדבר (ה, יד) "ההבדלת את הלויים מתוך בני ישראל, והיו - לי - הלויים". וכך גם מבואר במדרש תנחומא פ' בהעלותך (ח) "קח את הלויים" - קח אותם לשמי לשם שררה". לפיכך מובן יותר למה שבט לוי לא חטא בחטא העגל, מאחר ויעודם בעולם הינו - בלתי לה' לבדו, ולכן אין לו שום שייכות להבלי העוה"ז ולהשתעבד לשום גורם אחר, וכ"ש שלא לעגל מבוזה. ולכן הם גם לא התפתו לעבוד לפרעה, למרות שבתחילה שילם שכר רב לעובדים עבורו. מאחר וידעו שתפקידם בעולם הינו לעבוד לקב"ה בלבד ע"י דביקות בלימוד התורה וקיום מצוותיה, לכן לא שייך שיעבדו לאדם אחר, ואפילו הוא מלך ומשלם כסף רב בתמורה לעבודה. ולבסוף בזכות נאמנותם לתפקידם בעולם, זכו להינצל מערמתו של פרעה, ולא היו בשעבוד של עבודת הפרך במצרים.

לכן מובן למה שבט לוי עשו ברית מילה גם במצרים וגם בלכתם במדבר למרות הסכנה שבדבר. מאחר וברית מילה, מלבד חיוב המצווה לעשותה, יש בה גם

כריתת ברית נצחית בין הנימול לקב"ה. ומאחר וזוהי המהות של שבט לוי בעולם, לכן היו בטוחים שהקב"ה יעשה להם נס שלא יינזקו, כי לא שייך שהקב"ה ימנע מהם את הברית והשלחות שעושים עבורו בעולם.

נאמר בספר במדבר (א, מט) "אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל". ופי' רש"י שם, שישנם שתי סיבות לכך. א - כדאי הוא לגיונו של מלך להימנות לבדו. ב - צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנים מבין עשרים ומעלה שימותו במדבר [לאחר חטא המרגלים], לכן אמר הקב"ה - אל יהיו אלה [פי' - שבט לוי] בכלל הגזירה, לפי שהם שלי, שלא חטאו בעגל, ע"כ.

לפיכך נמנו שבט לוי לבדם. אלא שבעוד ששאר שבטי ישראל נמנו מבין עשרים שנה ומעלה, שבט לוי נמנה מגיל חודש ומעלה. כמבואר במדבר (א, טו). כלומר, מהיום שהתינוק מקבל חזקת חי ואינו נפל, מיד הוא בגדר "משרת ה'".

לאור האמור גוברת התמיהה, מאחר ושבת לוי נבחרו להיות משרתי ה' בארץ כמו מלאכי השרת בשמים, א"כ למה הגיע מספרם לעשרים ושנים אלף בלבד, למרות שנמנו מבין חודש, כמבואר במדבר (ג, לו) בעוד ששאר שבטי ישראל שנמנו מגיל עשרים שנה, בכל זאת הקטן שבהם [מנשה] היו לו יותר משלושים ושנים אלף כמבואר במדבר (א, לה)? והנה ביחס לשאלה זו נאמרו במפרשים מספר טעמים.

הסיבות למה שבט לוי היה הקטן שבשבטים

א. במדרש רבה בראשית (עא, ד) כתוב, כיוון ששבט לוי נשא את ארון הקודש, והיו צריכים לנהוג עמו ועם הלוחות שבו בקדושה מיוחדת, והיו מקרים שבשגגה לא נהגו נושאי כפי המתחייב. לכן מתו מהם אנשים רבים.

ב. הריב"א [מבעלי התוס'] מקשה על כך, שהרי גם ביציאת מצרים עוד לפני שנשאו את הארון, שבט לוי היו המעט שבשבטים? ולכן הוא מתרץ, שלכל השבטים הייתה ברכת ה' "וכאשר יענו אותם - כן ירבה וכן יפרוץ" מכיוון שהיו בשעבוד עבודת הפרך במצרים. משא"כ שבט לוי, שלא היו בגזירת העינוי - לכן לא זכו לברכה המיוחדת מעל הטבע של ששה עובדים בכרס אחד, אלא התרבו באופן טבעי כשכל אחת מנשות השבט יולדת ילד אחד בכל לידה.

ג - הכלי יקר במדבר (ח, ו) על הפסוק "קח את הלויים מתוך בני ישראל" מבאר, ששבט לוי, מלבד עבודתו במשכן ובבית המקדש נבחר ג"כ לכפר בגופם על בני ישראל בתור כופר נפשם. מאחר וחטאי העם תלויים בראשי העם, ולכן הם בגדר "בקרובי אקדש" ומהותם - כקורבן כפרה על בני ישראל. ולכן כתוב במדבר (ח, ט) "הקרב את הלויים לפני ה', וסמכו בני ישראל את ידיהם על הלויים". כלומר, סמיכת בני ישראל על ראש הלויים נחשבת כסמיכת הכהן על ראש קרבן העולה כמבואר בויקרא (א, ד), כי שניהם נחשבים כפרה בגופם על בני ישראל. לפי"ז מובן למה התמעט שבט לוי, כי דווקא בגלל היותם שלמים וצדיקים, הם נבחרו להיות כקרבן כפרה על חטאי בני ישראל, הן עבור חטאם במצרים שעבדו עבודה זרה, ולא מלו את עצמם. והן עבור חטאם במדבר, ועליהם נאמר "בקרובי אקדש". נמצא שאע"פ שחלק מועט משבט לוי מת בגלל שלא נהגו כבוד כראוי בארון, אולם רוב המתים מהשבט היה בגלל שנלקחו כקרבן כפרה עבור הצלת בני ישראל.

ולענ"ד נראה שזאת היתה גם אחת הסיבות העיקריות שמחמתן מתו אהרן ומרים. וכפי שכתב רש"י בפר' זאת הברכה (לג, ח) בד"ה תריביו על מי מריבה, שרק בעלילה נכתב עליהם בתורה שהם מתו בגלל חטא מי מריבה, מאחר והרי הם לא חטאו במי מריבה והיו שלמים במעשיהם, אלא שהם נלקחו לשמים כמו חלק גדול מבני שבטם בתור כפרה על חטאי בני ישראל.

ולכן מובן מה שכתוב במדרש שוחר טוב בתהילים (א, א) על הפסוק "אשרי האיש אשר לא הלך" וכי'. שזה שבטו של לוי, שכיוון שכולם היו צדיקים, לכן נכנסו כולם לארץ ישראל ולא מתו במדבר למעט משה, אהרן ומרים [קרח ומשפחתו מתו בגלל חטאם הפרטי שחלקו על משה רבינו].

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

בסיועה דשמיא

הפרשה המחכימה

פירורים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת וארא התשפ"א גליק 157

תליה בדרך מקרה

שאלה: כיצד מחליט היצר את כח ההתפעלות מן הנסים של הקדוש ברוך הוא?

א. שמות ז, כב: "ויעשו כן זורטומי מצרים בלטיהם, ויחזק לב פרעה ולא שמוע אלהם". פירש רש"י "ויחזק לב פרעה – לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן, תבן אתם מכניסים לעפריים, עיר שכולה תבן, אף אתם מביאין מכשפות למצרים שכולה כשפים". וכך תמיד דרכו של היצר הרע, וכמו שכתב הרמב"ם (תעניות א, ג) "אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם ארע לנו, וצרה זו נקרה נקריה (מלשון מקרה בלבד) – הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להידבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות".

בדרך זו תירץ ה'מכתב מאלהו' (ח"ב עמ' 238 על פי התרגום יונתן שכתב 'אני אקשי ית יצרא דלבא דפרעה'), כיצד אחר כך במכה החמישית הקשה ה' את לב פרעה ונטל ממנו כח הבחירה, וביאר שהקב"ה לא נטל ממנו את כח בחירתו אלא אדרבה נתן לו את אפשרות הבחירה, שהרי ידוע שכאשר אדם רואה נס מיד הוא מאבד את כח הבחירה, כי רואה בחוש שה' מנהיג את העולם, וכך היה צריך לקרות לפרעה, לכן חיזק הקדוש ברוך הוא את יצרו הרע כדי שהנס לא יגרום לו לאבד את בחירתו לכיוון החיובי, ועל ידי כך אינן את כח בחירתו, עד כאן.

לכן גם כאשר ישנו מופת או ראייה מפורשת על סייעתא-דשמיא מופלאה מאת הקדוש ברוך הוא, מיד בא היצר ותולה הדבר במקרה, בדיוק היה כאן כך וכך, ובדיוק עבר כאן זה וזה וכדומה. ובדוקא מכניס היצר לאדם תירוצים שונים על הנסים שרואה, כדי להכחיש ממנו את אמונתו בבורא יתברך. וכעין מה שסיפר הגה"צ רבי שלמה ברעווה זצ"ל (וכתבו גם בספרו 'ליל שימורים עמ' כ), פעם בבחרותו הלך לבית אחד בשעת לילה, באותו מקום היו מדרגות חדות ביותר בכניסה לבית, ובדיוק באותו ערב הם לא הוארו, עקב העלטה ששררה שם, המשיך ללכת בדרכו כאילו הרצפה ישרה, וממש ברגע האחרון כשנגע כבר בשפיץ של המדרגה הראשונה תפס את עצמו באיזה דבר, וברוך ה' ניצל ברגע האחרון מספק מות.

הוא היה ממש נרעש מהמעשה, והיה בטוח שכעת יקדיש כל חייו לתורה בלא הפסקה, ועוד קבלות רוחניות שיתפלל ברגשי

קדושה וטהרת הלב הרבה יותר ממה שהתפלל עד היום, אך מה הופתע לראות שלמחרת בבוקר כשקם ופנה לצאת לדרכו, הוא נשאר אותו בן-אדם בלא כל ההתפעלות היוצאת דופן שהיתה לו אתמול. כשפנה אל החזן איש זצ"ל לשאול: כיצד יתכן מצב כזה של בחור שראה כיצד ניצל ממות, ולאחר כמה שעות הוא מתנהל כאילו לא ארע מאומה. השיבו החזן איש: הדבר פשוט הוא, לא יתכן שתהיה אפשרות כל כך להתפעל מכל נס ופלא שהקדוש ברוך הוא עושה, ולכן עם כל כח של יצר הטוב שבא מכם הניסים שארעו וההשגחה המיוחדת, מביא הקדוש ברוך הוא כנגדו גם יצר הרע מיוחד לבטל מלב האדם את הרושם העצום שעשה בו הנס, כדי שישאר בעל בחירה. ולכן, אם לא יתחזק האדם מאוד לאחר הנס, יאבד ממנו כל רגש ורושם מהנס, וכאילו שלא היה נעשה כלל. אבל אם יתאמץ ויתחזק אז מאוד, יזכה להתעלות על ידי הנס שנעשה לו, ויעשה חיל בעבודתו¹.

גם בזמנינו בענין הנגיף, הקדוש ברוך הוא מראה כיצד הוא שולט בעולמו ויכול בחידק אחד לסובב את כל העולם ולליראם, כדי שידעו כולם כי 'אין עוד מלבדו' ולהכניס לקראת הגאולה (כדרך שאמרו בסוטה מט: שבעקבתא דמשיחא יצטרכו להרגיש כי אין על מי להשען אלא על אבינו שבשמים). אבל גם בזה יש שמנסים להכחיש את הכל, ולטעון שהדבר נגרם מלכתחילה על ידי בני אדם שתכננו זאת מכל מיני דברים בבני אדם וכדו', והכל כדי לאון היצר לתלות כל מיני דברים בבני אדם וכדו', והכל כדי לאון את כח הבחירה, שאם לא כן – כולם היו חוזרים בתשובה מזמן. אבל המאמין יודע שגם אם היו צודקים בדבריהם, דבר זה לא נוגע לנו, שהרי כל בני האדם וכל מה שיקרה בעולם כולם שליחים של הבורא יתברך, ועצם זה שנגרם מצב זה מן השמים, בא לעוררנו שנתחזק ונחזור בתשובה ונכין את עצמינו לגאולה השלימה שתהיה בקרוב בב"א. [וכן לפני כמה שנים שהיה סיפור עם הדיבוק, שמעתי ממי שהתעסק עמו ממש והביאו בפני גדולי ישראל מרנן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל ולהבח"ל

¹. וכבר הבאנו במקום אחר מדברי הרמב"ן בספר האמונה והבטחון שמיד כשנעשה לאדם איזה נס ורואה השגחה וכדומה, עליו לקבוע התפעלותו והודאתו על חפץ, כדי שיהיה לזה קיום, ולא ידעך במשך הזמן, עיין שם. ועל רבי שמואל מלוגה מסופר שכאשר היתה לו פעם השגחה פרטית מופלאה, חזר וסיפר זאת שוב ושוב לדרבה אנשים, כדי שלא יישכח ממנו החסד שה' יתברך עשה עמו.

הגר"ח קנייבסקי שליט"א, עד שלבסוף נשלח לאחד המקובלים שליט"א כידוע. והיו הרבה שטענו שזו המצאה ואינו נכון, ואמר על כך צדיק אחד שליט"א שכך דרך היצר הרע תמיד לבטל דברים שיכולים לגרום לחיזוק, כדי שישאר כח הבחירה].

וכתב ה'אור החיים' (דברים ת, יח) "וזכרת את ה' אלקיך, כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל", ופירש ה'אור החיים' "שצריך לתת לבו על טובתו, כי מה' היתה לו, ודבר זה יעירנהו תמיד להכיר בוראו והשגחתו עליו, ותחילת תחבולות יצר האדם הוא להשכיחו דבר זה, ודרך זה יכנס לאבדו". **וכן** מבואר בספר החינוך (מצוה קלב) שאפילו בעת שהקדוש ברוך הוא עושה ניסים ונפלאות, הוא מסתיר זאת שהניסים הם ממנו, ומשאיר פתח לתלות זאת בדרך הטבע כדי שיהיה לנו נסיון אם נתלה בו או לא. וכמו בקריעת ים סוף שהקדוש ברוך הוא הביא רוח קדים עזה קודם קריעת ים סוף, כדי שתישאר הבחירה ביד הרשעים ויוכלו לכפור ולתלות שקריעת ים סוף אינה הנהגה ניסית מה' יתברך אלא זו דרך הטבע על ידי רוח ים חזק.

כיצא בזה מובא בחז"ל (ב"ר נג, ת. פסיקתא רבתי פמ"ב, ילקוט שמעוני בראשית כא, צב-צג ורש"י בראשית כא, ו) שביום שנפקדה שרה, נפקדו עמה הרבה עקרות ונתרפאו הרבה חולים, ונענו הרבה תפילות, ורב שחוק היה בעולם. ובפשטות הכוונה שמכח השפע הגדול שהגיע לשרה, נתברכו גם האחרים². אבל יש שפירשו שעשה זאת הקב"ה כדי להכהות את עוצמת הנס, כדי שתהיה בחירה לאנשים שיוכלו לומר שגם אצל שרה לא היה זה בתורת נס, אלא שבטבע היה מונח באותו היום שמסוגל לפקידת עקרות³.

תשובה: גם בזמן של ראיית נס או השגחה פרטית משמים, משתדל היצר להחליש את כח ההתפעלות מנסי הקדוש ברוך הוא ותולא זאת במקרה כדי שימשיך האדם בהרגלו ולא יתחזק מכך.

קידוש השם

שאלה: כיצד נקיים את מצות קידוש השם כראוי?

ב. שמות ז, כח: "ויערף היאור צפרדעים, ועלו ובאו... ובתנור יר וביעארותיך". בגמרא (פסחים נג:) "דרש (על כך) תודוס איש רומי, מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו

² וכן כתב בבניהו בן יהודע (שבת נג:) ש'כיון שפתח הקדוש ברוך הוא (את) שער השפע הזה בשביל תפילתו של יצחק, נפתח גם לתפילות (של) אחרים'. וכן כתב במקום אחר (תענית ז:) 'הטעם מפורש בספרי המפרשים ז"ל, כיון שנפתח צינור של נס זה בפקידת שרה או רבקה, אז נפתחו בנקל צינורות של נס כזה לכמה עקרות, אף על פי שאינם ראויים לנס זה'. וכן כתב רבי צדוק מלובלין (דברי סופרים את ל) "כשגם הוא (הצדיק) צריך לאותו דבר, ומתוך זכותו פועל ישועות לעצמו, ועל ידי זה ממילא נושעים גם אחרים עמו, וכדרך שאמרנו בשרה 'הרבה עקרות נפקדו עמה', ואמרנו (ברכות יז) 'כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא'... ועל ידי המשכת מזון לו, נפתח שפע מזוני לכל העולם כולו, רק שהוא די לו בבק, כי השי"ת משיב על כל חי רצון כפי רצונו". ובישועות מלכו כתב 'כי בעת שנתעורר הנהגה הניסית, אז גם חוק הטבעי נתפעל לעשות פרי ביותר עוז וחיל'. ועיי' עוד בפירושו הט"ו (שם) ושם משמאל (פרשת וירא שנת תרע"ג ד"ה לפי האמור).

³ **כענין** זה פירש במי השילוח (פרשת וירא) "כי הרבה עקרות נפקדו עמה, ומסתמא ליצני הדור היו אומרים: מי יאמר לנו שהנס בא מכח שרה, והלא הרבה עקרות נפקדו, ועל כן אמרה שרה: 'כל השומע' היינו מי שיש לו הבנה, 'יצחק לי, כלומר' יבין שהצחק שעשה ה' יתברך, בשבילי הוא".

עצמן על קדושת השם לכבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם (ובכל זאת) כתוב בהם 'ובאו בביתך... ובתנור יר ובמשארותיך', אימתי משארות מצויות אצל תנור, הרי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם, על אחת כמה וכמה" (וראה עוד דברים חמורים שכתב בזה בעל הטורים להלן ת, א).

וכתוב (דברים ו, ה) "ואהבת את ה' אלקיך... ובכל נפשך", ופירש רש"י (ומקורו בברכות סא: וסנהדרין עד.) "ובכל נפשך – אפילו הוא נוטל את נפשך". ובוזה נצטוונו על מסירות נפש במקומות שדינם ביהרג ואל יעבור, שצריך האדם למסור נפשו על קיום התורה והמצוות. אבל צריך לדעת ש'מסירות נפש' אינה דוקא כשממית עצמו על הדבר לגמרי באופן שיפטר מן העולם, אלא כל פעם כשהאדם מוותר על צרכי הגוף למען קיום התורה והמצוות, זה נקרא 'מסירות נפש'. **וכדרך** שאמרו (גישין נז:) "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם", ובספר חסידים (סימן תקנה) כתב ש'ממית עצמו עליה' אין הכוונה למיתה ממש, אלא "ימות באהל" היינו באהל ביתו, שחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל. וכן כתב המהרש"א (שם) "ענין המיתה שממית גופו ומסלק ממנו מותר התאוה". וכעין זה כתב החזון איש (קובץ אגרות א, ג) "המיתה שבכאן הוא הנטיה מפשוטו של החיים... כל שהאדם מרבה בשבירת המידות מרבה חיים, כי שבירת המידות היא הריגת החיים השטחיים, ומיתה של היצר הממלא את הגוף, הוא החיים המוליך בדרך התורה"⁴.

כמה פעמים הסכמנו למסור מרצונו ותאוותינו הגופניים והגשמיים לצורך לימוד התורה וקיום המצוות! האם הסכמנו לוותר על כמה דקות שינה למענה, האם הסכמנו לוותר על ארוחת צהרים או ערב למענה? ככל שנפנים את חובתנו בעולמנו, נדע להגדיל את ערך חיינו הרוחניים, ואת מטרת בואנו לכאן, וממילא נבין כיצד ראוי לוותר על דברים גשמיים, חולפים ועוברים לצורך דברים קיימים, שורשיים ונצחיים. בפרט בימים אלו של השובבי"ם המיועדים לתיקון עניני החומריות, תאוות האכילה ושאר תאוות העולם הזה, שבדאי ראוי להתגבר ולוותר על דברים גשמיים מסויימים, במיוחד כאשר הדברים באים על חשבון הלימוד ושאר קיום המצוות. וגם בזמנים קשים אלו, שיש כאלו חולים או מבודדים ה' ישמור, ואופן הלימוד קשה לפעמים יותר ממה שהורגלנו עד כה, אבל עלינו למסור קצת מהנחיות שלנו למען התורה והמצוות, כדי לעשות נחת רוח ליוצרינו ולהשיג את תכליתנו בעולם הזה שלשמה ירדנו לעולם הזה.

אם נתבונן בעצמנו נסכים שאם היה מגיע לידינו נסיון למות או להמיר את דתנו ח"ו, בודאי היינו מוסרים עצמנו למות על קידוש ה', אם כן תמוה כיצד אפילו על עבירות זעירות, אין

⁴ **כיסוד** זה מבואר עוד בשאר ספרים, ראה בתנחומא (פרשת נח, ג), רמב"ם (תלמוד תורה ג, יב), אמונה ובטחון להחזו"א (ג, סף ט), לאנוש בינה להגר"ר מלמד (עמודים צ, רע), רב טוב (עמ' לד–לה: על הפסוק בבראשית כג, א) ובדברי המוד"ל (תלמודי אגדות גיטין שם, שבת פג: סנהדרין קיא. ובדרך חיים באמת, ה, ז, ה), ובספר לב טהור הרחבנו בזה.

בכוחנו להתגבר על עצמנו. לפעמים אדם מסכים לעזוב באמצע התפילה ולהפסיד קדיש וברכו כדי שלא להפסיד סכום פעוט (עקב איחורו למקום לימוד או עבודתו וכדומה), או שמסכים ללכת למקום שאינו צנוע כל כך (אף שיכול להכשל בראיה או הרהור) כדי לקנות באיזה 'מבצע' וכדומה, כדי להרויח שקלים בודדים. וזאת כיצד, אתמהה? **אלא** שאיננו מחשיבים את גודל חומרת העבירה⁵, ואיננו יודעים כי גם כעת אנו עומדים בפני נסיון, רק כאשר מגיע נסיון גדול לעבוד עבודה זרה או למות וכדומה – אז מרגישים שזה נסיון ומסכימים למות על קדושת ה' כדי שלא לעבור את העבירה. (וכן היה במשך הדורות שגם יהודים שלא הקפידו כל כך על שמירת המצוות, כשהגיע הדבר לעבירת עבודה זרה וכדו' הסכימו למות על קידוש ה').

אולם זהו גופא עבודתנו, צריך לדעת ולחשוב: למה להמתין למות על קידוש ה' על מניעת עבירה גדולה, הבה נתגבר על עצמינו בעבירה קטנה. אם נתבונן אפילו מקצת בקורות הדורות, נראה כיצד אבותינו מסרו נפשם על קיום המצוות, נשרפו במשרפות ונעקדו על המוקד, כדי לשמור את התורה בטהרתה. כיצד מסרו נפשם על שמירת המצוות, ואפילו על מנהגים, למשל לצורך טבילה במקוה היו שוברים את הקרח לטבול בתוכו, דבר שקשה למצוא אדם בזמננו שהיה מסוגל לעשות זאת. **הבה** נחשוב בעצמינו, האם גם אנו היינו עומדים בכאלו נסיונות, ואם כן במה אנו חשובים ובמה נוכל לזכות בדין? צריכים אנו 'לפחות' למסור נפשנו על עבירות קטנות ולהתגבר על היצר לאותו רגע מועט או הנאה רגעית וכדומה של הרצון. ואם בכל פעם שבא לנו נסיון קטן של הפסד כמה שקלים לצורך מצוה וכדומה, נתבונן בזה ונחשוב: הלא בודאי היינו מסכימים אפילו למות על קידוש ה' אם היינו עומדים באופן כזה של ירהר ואל יעבור, ואם כן כעת שעומדים אנו בפני נסיון של כמה שקלים בודדים, בודאי ראוי להתגבר כנגד היצר ולהצליח בנסיון.

ומצאתי שכן כתב בספר חסידים (סימן קנה) "כשיבוא לידך שום דבר שלא לרצון הקדוש ברוך הוא, ומפני הבושת אתה מונע אותה שקשה לעשות ומפליא בעיניך הדבר, או שיש לך יצר הרע שמתגבר עליך לעבור, או לעשות, תחשוב: אילו היית בשעת השמד, הרי היו לך כל היסורין או מות בעבור הבורא... **ואם** היו רוצים להורגך או יסורין לעשות לך שנבחר מות

⁵ פעם שאל אחד את הגר"ז מבריסק זצ"ל (הבאנו זאת גם באות שגיאתו מקור ההפניה לא נמצא): למה הוא כל כך מדקדק בכל חשש איסור, וכי הרב נכשל איזה פעם שהוא כל כך חושש על להבא? השיבו הגר"ז: דבר זה לא נובע מרגשי עצבנות (הנקרא: נעדרות) וכדומה, אבל הבה אסביר לך, האם פעם נפלת מהמיטה באמצע השינה, השיבו אותו אחד: לא ואני גם לא חושש שזה יקרה. אמר לו הגר"ז: וכעת, אם נניח אותך בגג בנין של עשר קומות בלי מעקה, האם תסכים לישון שם לילה אחד בלבד, השיבו הלה: לא, בשום פנים ואופן, הלא זה פחד מות. שאל אותו הגר"ז: מה כל כך מפחיד בזה, הלא אתה העדת בעצמך שמעולם לא נפלת מהמיטה, ואם כן אין שום סיכוי שבדיוק הלילה תשישן על הגג תיפול, ומדוע אתה חושש? אמר הגר"ז – וכך אני בדיוק מרגיש, כאילו אני נמצא על גג של בנין רב קומות, שאפילו אם מעולם לא נפלתי, אבל היות שאם אפול אז המצב יהיה חמור מאוד, לכן אני נזהר מאוד שלא אפול. **ואם** היינו רואים או אפילו לומדים בספרי המוסר והמקובלים, כמה הרס וחורבן יוצרת כל עבירה שלנו, בודאי היינו נזהרים ובורחים ממנה לפחות כמו מן האש.

מחיים, היית סובל, וכל שכן זה הדבר שאינו כל כך גדול, שמתגבר עליך יצרך ומקבל שכר טוב, (בודאי שתתגבר שלא להיכשל)". **וה'פלא** יועץ' (ערך 'צר' ד"ה אבל) פירש כעין זה את מאמר ריש לקיש (ברכות ה.) "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע... אם נצחו – מוטב, ואם לאו – יעסוק בתורה... אם נצחו – מוטב, ואם לאו – יקרא קריאת שמע... אם נצחו – מוטב, ואם לאו – יזכור לו יום המיתה", וכוונתם "אם נצחו מוטב, ואם לאו, שגברה עליו מאוד תאות העבירה, ואינו יכול לכבוש את יצרו לפרוש הימנה, יקרא קריאת שמע, ובעיניו יראה שמוטל על האדם חיוב למסור נפשו על קדושת ה' לכבוד ה'. **ואם** נקל בעיניו למסור נפשו למיתה, כל שכן שיסבול לכוף את יצרו, ולפום צערא – אגרא (כגדול הצער בעבור המצוה – כך גדול שכרה)".

וכן הביא הגר"ש וולבה ('עלי שור ח"ב עמ' שסב) "וכתבו הספרים שיש לצייר לעצמו איך מוליכים אותו להישרף או להיסקל על קידוש השם, והוא מוסר נפשו ברצון. בר דעת ידע בזה את אשר לפניו. למשל: אדם קיבל על עצמו מסירות נפש ליהרג על קידוש השם וצייר לעצמו את הציור הזה, והנה אחר התפילה יש לו סדר ללמוד גמרא, אבל הוא מתעצל ללמוד... אם בר דעת הוא, הוא תופס את עצמו: איך יכול להיות – להישרף על קידוש השם הוא מוכן ברצון ואילו ללמוד אינו מוכן ברצון? איה איפוא מסירות נפשו? עיין שם עוד.

וכבר אמרו בעלי המוסר, שבמקום שימות האדם על קידוש ה', יש לו אפשרות 'לחיות על קידוש השם' כשיתגבר על יצרו ויעמוד בנסיון, ממנו יראו וכן יעשו, ובכך יקדש את ה' ויגרום לרבים ללמוד ממעשיו הטובים. **וכן** ביאר ה'בית הלוי' (שמות כב, ה) למה 'עקידת יצחק' נחשבת בעיקר נסיון לאברהם ולא ליצחק, משום שנסיונו של אברהם היה לשחוט את בנו יחידו שנולד לו בגיל מאה שנים וימשיך לחיות, ואילו אצל יצחק הנסיון היה להישחט ולמות. והנה אנחנו רואים בחוש שדוחק הפרנסה ואהבת הבנים מביאים את האדם לכמה מכשולים (וכמו שהזכרנו לעיל), ואף על פי כן בודאי שגם אלו האנשים העוברים על חוקי התורה למען אהבת הבנים וכדומה, היו מניחים עצמם ליהרג על קידוש השם. ועל כרחק שיותר קל הנסיון להיות נהרג ולאבד מכל וכל, מלהשאיר בעולם בכל חושיו ורק יחסר לו אותו פרט שאהוב עליו כל כך⁶. ולכן נסיונו של אברהם שהיה להשאיר חי ולהניח את האהוב עליו גדול יותר מנסיונו של יצחק.

לפני כמה זמן נלקח מעמנו בחטף, מקים עולה של תורה לאלפי תלמידים, ראש ישיבות מיר, הגר"צ פינקל זצ"ל, הוא היה דמות של הרבצת תורה, התמדת התורה, עמל התורה מתוך יסורים, בין אדם לחבירו, ודאגה לכל תלמיד ברוחניות ובגשמיות. וידוע כיצד סובבבוהו מכאובים ויסורים אשר אין לתאר ולשער, די היה לראותו לרגעים ספורים וכבר היה אפשר לקבל מזה חיזוק. בזמנים מסויימים היו לו כאבי ראש עזים עקב

⁶ וכמדומה שסיפר ה'אור החיים' שאמרו לו כמה רשעים שאילו היו נהרגים מיד היו יכולים לחזור בתשובה ולמות, אבל קשה להם לחזור בתשובה ולהמשיך לחיות מבלי למלא את תאוותיהם, ולכן נמנעו מלחזור בתשובה. דרי שהמבחן הוא לחיות ולהתגבר.

השלכות מהמחלה שסבל ממנה, ובכל זאת למד בהתמדה נוראה של שעות רצופות בלא שישתה אף מעט מים להרוות צמאוננו, עד ששפתיו נהיו ירוקות מרוב יובש. ומסר שיעורים לכמה וכמה חבורות במסכתות שונות ובנושאים שונים, עם שליטה מקיפה כל כך. וכל בחור שהיה לומד איתו, הרגיש כאילו לומדים את המסכת מחדש, לברר כל דבר בסוגיא, מה כתוב כאן ומה רואים כאן... **בשעת** השבעה הגיע יהודי אחד שסיפר כי גם הוא סובל ממחלה זו, והרופא אמר לו שיש לו אולי עשירית מהמחלה שיש לרב נתן צבי. אותו יהודי אמר: אני ממש מתבייש שיש כזה אדם, אני כבר כמה חדשים לא פותח ספר, ובקושי הולך להתפלל, והנה הוא היה בדרגה של יסורים פי עשר ובכל זאת היה לומד שעות על גבי שעות ברציפות כמסופר. וסיפר בנו כיצד היו קשיי הנסיעות לחוץ לארץ שעשה זאת במסירות נפש של ממש, ולאחר שעות של נסיעה מפרכת עבורו, לא היתה אפשרות אף להזיז את רגלו, וכשהתקרבו אליו אמר להם: גמרתי קצת להכין שיעור אחד... כזו מסירות נפש לתורה, בכל הכוחות. **החזיון** שניתן לנו לקבל מזה, אם יש לפעמים איזה רפיון קטן, רוצים לדבר באמצע הלימוד, כואב הראש או הבטן, חייבים לצאת לשנות קצת וכדומה, נוכל לתאר לעצמנו את רבי נתן צבי זצ"ל, לא אדם מדורות קודמים, אלא אדם שחי עמנו, ולקבל מושגים להיכן יכול האדם להגיע, באיזו מסירות נפש לתורה, וממילא דברים פעוטים אלו יהיו כאין וכאפס, ולא יפריעונו מלהמשיך להגות בתורה ולקיים את המצוות.

תשובה: חיזונו מצווה למסור נפשו על קיום התורה והמצוות, ולבד מזה שלפעמים צריך למות ממש על ביטול קיומם, עוד יש לו אפשרות למסור נפשו בחינתו דחינו לוותר מצרכי גופו ותאוותיו לצורך עבודת השם.

דקדוק הדין

שאלה: עד כמה גודל דקדוקו של הקדוש ברוך הוא בדין שמים? **ג. שמות ז, כח:** "וַיִּרְאֵן הַיָּאֹר צִפְרָדִּיִּים, וְעָלוּ וַבְּאֵרֵי וּבְמִישְׁאֵרוֹתֶיךָ". פירש רש"י (ומקורו בשמו"ר י, ג) "בביתך – ואחר כך 'בבתי עבדיך', (והיינו כי) הוא התחיל בעצה תחילה (שנאמר לעיל א, ט) 'ויאמר אל עמו', וממנו התחילה הפורענות". והנה יודעים אנו תמיד שהקדוש ברוך הוא נותן בשכרו ובעונשו באופן של "מידה כנגד מידה", כמו שמצינו בחז"ל במקומות רבים (סוטה ח: סנהדרין ק. ועוד רבים כמו שהבאנו בבבאש"ט ז, יא בדרחבה). וכן הביאו חז"ל (תנא דבי אליהו רבא, ז. שמו"ר ט, י. תנחומא וארא, יד) כיצד כל עשר המכות היו במידה כנגד מידה על דברים שעשו המצריים לבני ישראל, שכך היא מידתו של הקדוש ברוך הוא (וכן להלן רש"י יד, כה 'וינתנהו בכבודו'. טו, ד 'שובעו בים סוף'). **אבל** כאן רואים אנו יותר, שלא זו בלבד שעצם המכה היא באה מידה כנגד מידה על מה שהמצריים עשו לישראל, אלא גם כל פרטי המכה בדיוק הם כדוגמת מעשי המצריים, ולכן מכת צפרדע היתה קודם 'בביתך' של פרעה שהתחיל בעצה, ורק אחר כך אצל עמו שנמשכו אחריו. וכן מצינו במכת

בכורות שנאמר בה (להלן יב, יב) "והכיתי כל בכור בארץ מצרים, מאדם ועד בהמה", ומוכח שקודם האדם ילקה ורק אחר כך הבהמה, והיינו כפירוש רש"י כי "מי שהתחיל בעבירה תחילה, ממנו מתחלת הפורענות".

מזה נבין שאין לאדם להרהר אחר מידותיו של הקדוש ברוך הוא אף במאומה, לפעמים יכולים לבוא לאדם מחשבות רעות: למה ה' עשה זאת, הרי לא מגיע לי כך וכדומה, אבל צריך לדעת שהכל מדוקדק להפליא עד הפעולה הקטנה ביותר. **ו'מרובה** מידה טובה' (יומא עו. סוטה יא. סנהדרין ריש ק: וברש"י מכות סוף ה: וכן כג. ד"ה על), גם לענין השכר, הקדוש ברוך הוא מדקדק בכל, וכפי כל תוספת פעולת מצוה מצדו, ולו המועטת ביותר, כך רבה עליה השכר, כמו שמצינו ברש"י (בראשית ט, כג 'דקדוק המעשים') שכתב "לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מופת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית", ואפילו נקיפת אצבע רב שכרה לעולם הבא וכמו שהרחבנו בכמה מקומות.

תשובה: דין שמים נעשה בדקדוק עצום, הן לשכר והן לעונש, וכל פעולה אפילו הקטנה ביותר נמדדת ונשקלת, ולכן צריך האדם לחזקו היטב בכל מעשיו.

בשורה משמחת / ספר 'ברורי הלכות – איסור והיתר' בשר וחלב ותערובות

ברוך ה' השבוע יצא לאור בכמות מצומצמת מאוד ספר 'ברורי הלכות – איסור והיתר', בשר וחלב ותערובות יו"ד סימנים פו–קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרשיה עד להלכה, שותי"ם קדמונים ופוסקי זמנינו, בתוספת ביאורים ובידורים, בהירים ומאירים, ובסופו קצת שאלות וחידות 'למעשה' (מבעל מחבר הספרים הנודעים 'שלום רב' על שאילת שלום, 'הפרשה המחכימה' על התורה, ועוד), 810 עמודים. ישיבות, כוללים וחבורות הלומדים נושאים אלו ומעוניינים לקבלו, יפנו לטלפון 02,5864229 או בכתובת: רחוב סולם יעקב 3/47 רמות א' ירושלים, בתיאום מראש. כמו כן, המעוניין לצורך לימוד בספר יכול לקבלו גם במייל:

BH5864229@GMAIL.COM

למעוניינים

ניתן לקבל בחינם במייל את העלון כל השבוע, וכן 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכה והשקפה בעבור חתנים), וכן 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (במעלת אותו היום ושהכל הולך אחר ההתחלה). גם מחלקים בחינם לבתי כנסיות או בתי מדרשות את הספר 'הפרשה המחכימה – שמות'. וכן ניתן לקנות את הספרים: שלום רב (על שאילת שלום והארת פנים), הפרשה המחכימה (שבעה חלקים, חכמה ומוסר אקטואליים על התורה), המשנה המחכימה (על פרקי אבות), המגילה המחכימה (על מגילת אסתר), תורת עשר המכות (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס), זמנים ומועדים (סימנים ופירושים בעניני חנוכה ופורים), *חדש: בזאת תבחנו (630 שאלות על הש"ס מכת"י מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שתשובותיהן במסכתות אחרות), אהבת תורתך (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל).

בטלפון: 02-5864229 בפקס: 02-5861245 (לציין: עבור בן-

דוד ולברר אם נתקבל) ובדוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

המקור בפרשה: ועלו ובאו וכו' ובתנוריק (ז כ"ח), פסחים נג ב'.

מסביב לשולחן

עורך - הרב שלמה רוזנשטיין

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא ספרה פרשה בעיון בהלכה באגדה ובסוסר

משולחן גבוה

הרב מאיר שולביץ

עיקרי הענין

מין ראש הישיבה

הגר"ג אדלשטיין שליט"א

בדיו עבר ולא נהרג

הרמב"ם בהל' יסוה"ת (פ"ה ה"ד) כ' דכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור, ועבר ולא נהרג, הרי זה מחלל את השם וכו', אבל אינו נענש מפני שעבר באונס. אולם הר"ן בסנהדרין (ס"א א) הביא בשם רבינו דוד לעיל סא הביא בשם רבינו דוד, דהיינו דוקא בשאר מצוות וכגון בפרהסיא או בשעת השמד דאיכא בהם דין יהרג ואל יעבור, אבל בג' עבירות אס עבר ולא נהרג חייב מיתה.

ודברי הר"ן צ"ב, דממ"נ אם אינו חשוב אונס, ולכן חייב מיתה בג' עבירות חמורות כשעבר ולא נהרג, א"כ אמאי בשאר עבירות פטור, והלא אינו חשוב אונס.

ויש לבאר, דהנה בכל העבירות וכגון חילול שבת, בעצם האיסור לא הוי איסור כ"כ חמור, ופיקוח נפש דוחה, ותו ליכא כאן האיסור חילול שבת, וכדחזינן דבצינעא יעבור ואל ינהרג, וזה שבפרהסיא או בשעת השמד איכא הלכה שיהרג ואל יעבור, היינו מצד מצות קידוש ה', ולפ"ז נמצא דאם עבר ולא נהרג לא עבר על איסור חילול שבת, אלא ביטל את מצות קידוש ה' ועל הך מילתא ליכא עונשי ב"ד, ומשא"כ בג' עבירות דהוי איסורים חמורים ביותר, דאין הפיקוח נפש דוחה אותם, וכיון דעצם העבירה קיימא, א"כ ההלכה של יהרג ואל יעבור בהם הוי מחמת עצם העבירה, דנמצא דאם עבר ולא נהרג, הרי עבר על עצם העבירה החמורה דג' עבירות המחייבת מיתה, וכיון דלא חשיב אונס, להכי חייב מיתה.

ומצינו בזה דעה שלישית בתוס' בע"ז דף נ"ד א' שכתבו בשם הר"מ מקוצי, דבכל העבירות אס עבר בפרהסיא ולא נהרג, חייב מיתה, אולם בצינעא פטור גם בעבודה זרה. והנה מהא דס"ל דבפרהסיא איכא חיובא, ע"כ מבואר דנקטו התוס' דכה"ג לא חשיב אונס, ובביאור הטעם דבצינעא פטור, פירשו התוס' שם דהוהי בהם והפיקוח נפש דוחה את האיסור, ונמצא דליכא כאן האיסור, והא דבע"ז איכא את ההלכה של יהרג ואל יעבור גם בצינעא, הוי מצד מצות עשה דבכל נפשך, והיינו מצד המצוה של אהבת ה' שנאמר בזה דבעי למסור נפשו על זה, ואם עבר ולא נהרג הוי רק ביטול הך מצות עשה, ולא עבר על האיסור.

ואמנם לכא' דעת התוס' צ"ב, אמאי גבי פרהסיא לא אמרינן הכי, והיינו דהוהי בהם והפיקוח נפש ידחה לאיסור, וכל הענין של יהרג ואל יעבור יהיה רק מצד המצוה של ונקדשתי. ונראה לבאר בהך דעה, דהנה נראה פשוט דכל הך ענינא של מצות ונקדשתי, למסור נפשו על קידוש ה' שייכא רק במידי דאיסורא, והיינו שמוסר נפשו להמנע מן האיסור, דבזה איכא קידוש ה', אבל במידי דהיתר לא שייכא הך מילתא, דמה קידוש ה' איכא במה שנמנע מלעשות דבר היתר, וכגון בחולה שיש בו סכנה דמותר לחלל עליו את השבת, דלא שייכא מצות ונקדשתי למסור נפשו על קידוש ה', דאין ענין קידוש ה' שייכא ביה, דהוי דבר היתר [ואדרבה אית ביה מצוה של וחי בהם דמאבד עצמו לדעת], ולכן ס"ל לתוס' דמהא דרואים דהתורה נתנה את מצות ונקדשתי על כל המצוות בפרהסיא, בע"כ דאית ביה איסורא, והיינו טעמא משום דבפרהסיא בכל העבירות איכא חומרא כ"כ גדולה דאין הוהי בהם והפיקוח נפש דוחה את העבירה, ולפ"ז נמצא דההלכה של יהרג ואל יעבור בפרהסיא הוי מחמת עצם העבירה, ולכן אם עבר מקבל את העונש המגיע על הך עבירה. ואמנם גבי ע"ז בצינעא, דבצינעא ליכא כלל ענין של קידוש ה', לכן שפיר י"ל דהוהי בהם דוחה לאיסור, וכל ענין היהרג ואל יעבור שבזה הוי מצד המצוה של בכל נפשך.

(שיעורי רבי גרשון סנהדרין)

ואם הוא שעת הגזירה (על ישראל לבדם), (ב"י) בשם נ"י), אפילו אערקתא דמסאנא (פירוש רצועת המנעל) יהרג ואל יעבור. הגה: ודוקא אם רוצים להעבירו במצות לא תעשה, אבל אם גזרו גזרה שלא לקיים מצות עשה, אין צריך לקיימו ושיהרג (ר"ן פרק במה טומנין ונ"י פרק סורר ומורה). מיהו אם השעה צריכה לכך, ורוצה ליהרג ולקיימו, הרשות בידו (מהרי"ק שורש פ"ח קל"ז/ב) בשם הר"ן). **ובעבודת כוכבים, גילוי עריות, ושפיכות דמים** אפילו בצנעה ושלא בשעת הגזירה, ואפילו אין העובד כוכבים מכוין אלא להנאתו, **יהרג ואל יעבור**.

ג) מה נחשב פהרסיא. הנה מבואר בשו"ע הנ"ל **ואם הוא בפרהסיא, דהיינו בפני עשרה מישראל, חייב ליהרג ולא יעבור אם העובד כוכבים מכוין להעבירו על דת: ויש לברר מה נקרא בפני עשרה**, האם צריך שיהיו שם בשעת מעשה עשרה ממש, או שמספיק שהדבר יהיה בדיעתי עשרה מישראל בשעת מעשה, או שאפילו אם לאחר מעשה ידעו עשרה מישראל זהו ג"כ נחשב כפרסהיה **(ויש לציין שאם נאמר כן בזמננו זה יהיה חומרא גדולה, משום דהיום ע"י אמצעי התקשורת ברגע אחד שייך שדבר יודע לכל העולם וא"כ למשל אם באיה כלל ברוסיה מכריחים יהודי להתגלח בתער או לחלל שבת יצטרך למסור נפש דבסוף זה נודע ע"י התקשורת וחשיב בפרהסיא)**, וא"כ. וכתב המהרש"א בפסחים ליישב, ומה שהקשו עוד דהא פרהסיא כ"ע מודו יהרג ואל יעבור כדאיתא פרק בן סורר (שם: **יש לומר דלאו קושיא היא דלא פרהסיא הוה דלא הוה שם עשרה מישראל בצלם שהעמיד בבקעת דורא וכדאמרי' גבי נעמן שלא היו עשרה מישראל בבית רמון דליכא פרהסיא אלא בעשרה מישראל כדכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל. וצ"ע על דברים הללו מדברי הגמ' בסנהדרין שם, שהק' והא אסתר פהרסיא הוה- והרי גם לא היו שם עשרה מישראל, בביתו של אחשוורוש שהמעשה של העבירה היה בפניהם, וא"כ מדוע זה מוגדר פהרסיא- וע"כ צ"ל דבשביל להחשב פהרסיא סגי בדיעתי המעשה, שהרי כולם ידעו למה לוקחה אסתר לשם, וא"כ גם כאן לכא' הרי כל העולם כולו ידע מהפסל של נבוכדנאצר ואין לך פהרסיא גדולה מזו, וא"כ דברי המהרש"א צריכים ביאור. ובאמת מצינו בחידושי הריטב"א לפסחים דף כה ע"א, שכתב **'ונראה דלא סוף דבר שיהו בשעת מעשה אלא שידעו בדבר מדפרכינן התם והא אסתר בפרהסיא הוה'.** וכן פסק הש"ך יורה דעה סימן קנז ס"ק ד: בפני י' מישראל. דוקא ואין ר"ל בפניהם ממש אלא שיודעין (המשך בעמוד האחרון)**

א) מקור העניין בפרשתינו. שמות פרק ז פסוק כח, וְשָׂרָץ הָיָא צִפְרָדְעִים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבִיתָךְ וּבְחֶזֶר מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל מִטְתְּךָ וּבְבִית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ: **ובגמ' מסכת פסחים דף נג ע"ב, עוד זו דרש תודוס איש רומי:** מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש - נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו ובאו [ועלו] בביתך [וגוין] ובתנוריק ובמשארותיך. אימתי משארות מצויות אצל תנור - הוי אומר בשעה שהתנור חם, **אנו שמצווין על קדושת השם - על אחת כמה וכמה:** והנה תוספות שם הביאו פרש"י- פ"ה מה ראו שלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהן, וקשה דהא בפרהסיא הוה ומסקינן בסנהדרין (דף עד.) דלכולי עלמא בפרהסיא חייב למסור עצמו אפילו אמצוה קלה. **ומפר"ת** דצלם זה שעשה נבוכדנצר לאו ע"ז הוה אלא אינדרטא שעשה לכבוד עצמו ולכך קאמר מה ראו וכן משמע מדכתיב לאלהך לית אנחנא פלחין וצלצלב דדהבא לא נסגוד משמע דאלהא דידיה וצלמא תרי מילי נינהו ואתי נמי שפיר הא דאמרינן באלו נערות (כתובות לג:): אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא ואי ע"ז הוה ח"ו שהיו משתחווים לו ומיהו לשון פלחו לא אתי שפיר. ור"י מפרש **מה ראו שלא ברחו שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח** כמו שעשה דניאל כדאמר בחלק (סנהדרין צג.) ג' היו באותה עצה.

ב) הדינים בזה. בג' עבירות חמורות יהרג ואל יעבור, ובגוי אונס יהודי בפרהסיא אפילו בכל המצוות יהרג ואל יעבור, וכדכתב בשולחן ערוך **יורה דעה סימן קנז** סעיף א, כל העבירות שבתורה, חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, אם אומרים לו לאדם שיעבור עליהם או יהרג, אם הוא בצנעה יעבור ואל יהרג. ואם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג, רשאי, אם העובד כוכבים מכוין להעבירו על דת. הגה: ואם יוכל להציל עצמו בכל אשר לו, צריך ליתן הכל ולא יעבור לא תעשה. (ר"ן פרק לולב הגזול ורשב"א וראב"ד וריב"ש סימן שפ"ז.) ובמקום שאמרו: כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס באותו עון, מכל מקום בדבר שיש חשש סכנה אין צריך להוציא ממונו על זה. (מהרי"ו סימן קנ"ו קנ"ז/א). **ואם הוא בפרהסיא, דהיינו בפני עשרה מישראל, חייב ליהרג ולא יעבור אם העובד כוכבים מכוין להעבירו על דת** (אפילו על ערקתא דמסאנא) (ב"י). אבל אם אינו מכוין אלא להנאתו, יעבור ולא יהרג.

יהרג ואל יעבור

מעיד על עצמו

כתב הרמב"ם מדוע אין התורה מקבלת אדם שמעיד על עצמו, ולמשל מי שמספר על עצמו שהרג את הנפש, כי הטעם לזה שמה הוא ממרי הנפש ורוצה שימיתוהו. אשר משמע מדבריו שזיכרון של דברים נאמן אדם על עצמו לומר שהרג את הנפש, ורק בגלל החשש מרצונו לאבד את עצמו אינו נאמן. ומכאן קוטיא יוצאת למה שכתב הקצות החושן בס"ל ד' כי דין הודאת בעל דין נלמד מפסוק והביא אדם מהר"ן לב שדין הודאת בעל דין משום התייבות. ולכאורה קשה, למה לא אמרו שדין הודאת בעל דין בגלל הסברא מדוע יחייב אדם עצמו בחינם. הגע עצמך המחזיר חוב לחבירו, מדוע לא יאמין לו על כך, וכי מה צד כי יפסיד אדם ממונו סתם. וכמובא ברמב"ם המזכיר שאלה הם נאמן להרוג עצמו בעדותו אלמלא החשש שהוא ממרי הנפש. ואשר נראה לומר כי דברי הקצות הם לא כהודאת בעל דין רגילה אלא במקום שיש סברא שלא להאמינו. וכן שמעתי ממו"ר הגר"ק שליט"א.

הלבנת פנים

מן המפורסמות כי הלבנת פנים דומה לעניין של רציחה וידוע כי נחלקו התוס' וריבנו יונה אם ירג אדם ולא יעבור איסור הלבנת פנים. הסתפקתי לעניין מי שמלכין את חברו ומצדו מאוד אם מותר לחברו לעצור בעדו ואם אינו שומע, רוצה לכוות את המצד. וכדין רודף אחר חברו להורגו שמוציא את הנרדף בחד מאיברי הרודף ואם אי אפשר מוצילים בנפשו, אף זה מוצילים אותו בנפשו של הרודף.

החזרת הלוואה

מי שלא החזיר הלוואה או החייב כסף לחבירו, ואם יבקשו ממנו את הכסף יצטער מאוד ויהיה בסכנת נפשות, האם יש היתר לתבועו ויקוב דין את הכר. ונראה מסגנון ההלכה שמותרת לתבוע אדם בדין ולעשות חסר על מי שידוע עדות ולא אומר, ולהשביע לכל אדם. ורק למעוברת כתב הרמ"א שלא עושים חסר. וכל זה עבור פרוטה אחת. נראה קצת שזכותו של אדם לתבוע את שלו וחברו אם ירצה למוות דומה למה שכתב הר"ן בפרק מציאת האשה לעניין עשירי שמריעב עצמו שלא עושים לו צדקה ואם ימות ימות. ב"ר, הגר"ק שליט"א כתב בספרו דרך אמונה שאין כוונתו שימות ממנו, וכל עירוס יעשה בדעת.

חייד קודמין

שלושה שהיו מהלכין בדרך ולאחד מהם מים ואינו צריך להם אם יתן לשניהם, שניהם מתים ואם יתן לאחד מהם, ימות השני. מה יעשה. ונקודת הדיון מה פשר ההלכה המוזכרת בגמ' ב"ב מציעא סב. חייד קודמין. האם הכוונה שישה אחד משום שידאג לחייו, אם כן בנידון דידן שאין דין חייד קודמין כי הוא אינו צריך למין שמה יתן לשניהם, או שסוד חייד קודמין ענינו שחיי עולם של אחד עדיפים מחיי שעה של שניים ומשום כך יתן לטוב מבין השניים. ולמשל ממזר תלמיד חכם יהיה קודם לכה"ג עם הארץ. ושאלה זאת קיימת בזמננו כאשר יש צורך בדילול עוברים ר"ל. ושמעתי כי אחד מזקני משפחת דברי הניחתו הספינה סמוך לחופי הארץ והיו בנו ובתו על כתפיו ולא יכל שאתם, והעדיף את בנו על בתו משום שחיי עולם של בנו עדיפים על חיי שעה של שניהם. ב"ר, בהגיעו לחוף מצא את בתו חיה וקיימת כי בסיעתא דשמיא נשאה הגלים אל החוף.

חילול שבת להציל מי שעומד למות על קידוש השם

כתב בשו"ע [או"ח סי' שכ"ח ס"ו] וז"ל, מי שרוצים לאנסו שיעבור עבירה גדולה, אין מחללין עליו השבת כדי להצילו, ומקורו ברשב"א [נח"ז סי' רס"ז] וז"ל, אין דוחין את השבת על הצלה מן העבירות, שאין אומרים לאדם עמוד וחטא כדי שיזכה חברך, ואפי' איסורא זוטא לא שרי כדי להציל את חברו מאיסורא רבה, כדמוכח בשבת [דף ד.]. בעיא דהדביק פת בתנור התיירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת.

ובמ"ב סק"ל כתב וז"ל, אם הכפיה היה באחד מג' עבירות ע"ג וג"ע ושפיכות דמים, והוא משער שהנאנס ימסור עצמו למיתה בשביל זה [כפי שבאמת חייב לעשות], אפשר דצריך לחלל כדי שלא יבוא לזה.

ובקונטרס נפש שלמה על עניני פקו"נ סי' ז' עמד על דברי המ"ב דלכאורה אף בס"ס שלא יאבד נפש פיקו"נ הוא ומחללין שבת, וכתב וז"ל, כאשר נקריתי עם חתנו [של המ"ב] הרה"צ הגאון ר' צבי לבנון זצ"ל השיב לי ד"ל סברת הספק של מר חותנו המחבר שליט"א, מפני שעפ"י דין מחוייב למסור עצמו על ג' עבירות אלו, א"כ לא הקפידה התורה במקום זה על איבוד נפשות, ואין כאן משום פיקו"נ לחלל עליו שבת, עכ"ל.

וסמך לזה הביא שם, דהנה נחלקו הראשונים האם מותר למסור נפשו שלא לעבור אחד מעבירות שבתורה [לבד מג' עבירות], דעת הר"מ [?] דכל שאינו חייב למסור נפש ומסר נפשו הרי זה מאבד עצמו לדעת, ודעת התוס' בע"ז [דף כז: ד"ה יכול] שאם רוצה יכול למסור נפשו, ומאחר שהוא ספיקא דדינא לכאורה אזלינן לקולא דספק נפשות להקל, וכיון שנקבע דין קולא ממילא אסור לו לאבד את עצמו לדעת.

אמנם בתרוה"ד [סי' קצ"ט] כתב וז"ל, היה נראה והואיל דפלוגתא דרבוותא אזלינן לקולא באיסור בסכנת נפשות, כדפסק בשבת [דף קכט]. בפלוגתא דאמוראי דספק נפשות להקל, וכ"פ אשירי ביומא בפל' דרבוותא, אמנם י"ל הכא דלענין קידוש השם שלא הקפידה תורה על אבוד נפשות מישאל, ואמרה מסור עצמך על קידוש ה' לא ילפינן לה משאר ספיקא דלית בהו משום קידוש ה', עכ"ד, והובא בש"ך [יו"ד סי' קנ"ז סק"א].

הרי למדנו מדברי התרוה"ד והש"ך, דלא חסה תורה על איבוד דמו של זה שמוסר נפשו על קידוש ה', ולמש"נ אין זה רק משום שחובתו למסור את נפשו, אלא כי זה שמת על קידוש ה' נידון כחפצא של קרבן.

דרך משל [אילו היה יצחק אבינו קרבן עם כל ההלכות לשחטו ולהעלותו וכפי שבאמת כן אמר הגר"ח], היעלה על הדעת שיש דין פיקו"נ להציל את יצחק אביו מידי של אברהם הבא לשחטו שלא יהא בו דין קרבן, כגון באם יוכל להתחנן בפני ה' לבטל את המצוה לעקוד אותו, והרי הקב"ה עצמו לא ביטל את הציווי לעקוד את יצחק, וודאי אין כאן איבוד נפש ושפיכת דם נקי, אלא יש כאן חפצא של קרבן להשי"ת.

ועל סגנון זה נראה להוסיף מש"נ במקו"א בביאור פלוגתת התוס' והר"מ הנ"ל, דהנה יסוד דין וחי בהם הוא הגבלה בכל מצוותיה של תורה שלא ניתנו אלא לחיות ולא למות, [ועקרי"ס פ"ה יסוה"ת דוחי בהם הוי מצוה ודוחה את כל המצוות], וכל שמצוה מסוימת מביאת לידי ספק מיתה הרי שבזה לא נצטווה מן התורה כלל, ואין כאן שום דררא דאיסורא, [זולת ג' עבירות החמורות שניתנו אף במקום פיקוח נפש].

אכן מצוה אחת יצאה מכלל שאר כל המצוות, והיא מצות ונקדשתי בתוך בני ישראל, דמצוה זו עומדת אף במקום וחי בהם, כי הלא זהו עיקרה של מצות קידוש השם למסור נפשו וחיינו על קידוש השם, וע"כ מצות קידוש השם לא הוגבלה לקיימה רק באופן שיהא חי, באופן דנראה דאף במקום דליכא חיוב למסור נפשו למיתה על אחת מן המצוות, מ"מ אם אך תתקיים מצות קידוש השם הרי ממילא אין מקום למצות וחי בהם.

וידוע, דהנה הגר"א מוילנא אמר לרבי אברהם בן הגרף פוטוצקי שיכול להצילו מיד רודפיו ע"י שם, והשיב לו הגר צדק במטבע הלשון של רבי עקיבא בברכות ?, כל ימי הייתי מצטער לקיים מה שנאמר בכל נפשך, ע"כ, וכבר הקשו בזה דהלא אם יש לו לאדם אפשרות לברוח מן האונס חייב לברוח, ואם למדים ממעשה רב זה, למדנו דבמקום קידוש השם אין צריך לברוח, והטעם לזה שבמקום קידוש ה' אין מצות וחי בהם.

וכבר חקר בזה בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' ק"ו בשעת השמד אם מותר להתעכב בעיר ולמות על קידוש ה', או חייב לברוח משם אם יש לו אפשרות, והעלה שם שצריך לברוח, אבל מ"מ אם רוצה להחמיר על עצמו ולמסור נפשו לקדש השם ברבים, שממנו ילמדו אחרים לעשות, זכור לטוב, ודאי לא מקרי מאבד עצמו לדעת, יעו"ש, ויש להעיר דלכאורה גם באם לא ילמדו ממנו יש קידוש השם, ויש ליישב ולפלפל.

וידוע שבשעה שהוציאו את הגר צדק להריגה עבר על יד ביתו של הגר"א מוילנא, ואמר לו הגר"א ר' אברהם לך בזריוות' לקיים מצות קידוש ה', ונתבארו הדברים בספר הגאון [בשם הגאון ר' יעקב אידלשטיין בשם רבו הישיש] שר' אברהם הסתפק אם עדיף 'זריזין' או וחי בהם של חיי שעה, וע"ז הכריע הגר"א דין חיי שעה אינו נוהג במקום שיש מצות קידוש ה', [והעירוני מעקידת יצחק שהיה דין זריזין, ולק"מ כמובן].

ודוגמא לזה בשבת [דף ד.]. ובתוס' [ד"ה קודם] שו"ט במי שהדביק פת בתנור בזדון, ולכשתאפה הפת יתחייב סקילה, האם מותר לו לרדות את הפת מהתנור למען לא יתחייב סקילה, ובשפ"א שם צידד להתיר, דפקו"נ [שלא יתחייב מיתת ב"ד] דוחה איסור רדית הפת, ולעניותי נראה לדחות, דמה שסוקלין אותו הוא כדת וכדין, ולא חסה תורה על נפשו, וכ"ז מובן ביותר לענין מאבד עצמו לדעת שיסודו השחתת נפש וכמ"ש.

'יהרג ואל יעבור'

הגמ' בפסחים מביאה: 'דרש תודוס איש רומי' פירש רש"י: 'ישראל חשוב שהיה ברומי' 'מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש' וענה 'נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים'.

'ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו' 'ועלו בביתך' 'ובתנורך ובמארותיך'. 'אימתי מישארות מצויות אצל תנור הווי אומר בשעה שהתנור חם' ובכל זאת נכנסו הצפרדעים לתנורים 'אנו שמצוים על קדושת השם על אחת כמה וכמה'.

רש"י מפרש 'מה ראו' חנניה מישאל ועזריה 'שמסרו עצמם לכבשן האש' הרי היה עליהם לדרוש 'ולא דרשו וחי בהם ולא שימות בהם'. שואלים התוס' שם 'וקשה דהא בפרהסיא הווא' 'דלכולי עלמא בפרהסיא חייב למסור עצמו אפילו אמצוה קלה' ולא יכלו לפטור עצמן מדוין 'וחי בהם' ותרצו שם התוס' בשני אופנים.

משמע שרש"י 'תוס' סוברים שמעיקר הדין לא היה עליהם למסור נפשם ורק לימוד ה'קל וחומר' מהצפרדעים הוא שחייב אותם למסור נפשם ולהיכנס לכבשן האש.

הגמ' ביומא מביאה: 'וכבר היה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך ולוי הסדר ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריו נשאלה שאלה זו בפניהם: מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת'.

ומביאה הגמ' כמה דעות לזה. מהתרת דמו של 'בא במחתרת' או מ'מעם מזבחי תיקחנו למוות' שדוחה עבודה או ממצוות 'מילה' שדוחה שבת או מסברא 'חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה'. מלימודים אלו למדו שפיקוח נפש דוחה את השבת. משמע מזה שבפשוטות היינו מבינים שאשר מצוות ואיסורים אינם נדחים בגלל פיקוח נפש ורק שבת שיש לימודים מיוחדים נידחת בפיקוח נפש.

הגמ' מביאה שם: 'אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא ידי עדיפא מדידהו לי יש לימוד שעדיף על אלו 'וחי בהם' ולא שימות בהם' ומביאה הגמ': 'אמר רבא לכולהו אית להו פירכא' את כל הלימודים אפשר לפרוך 'בר מדשמואל דלית ליה פירכא' את הלימוד מהפסוק: 'וחי בהם' אי אפשר לפרוך.

לכאורה הלימוד 'וחי בהם' ולא שימות בהם' אינו מתייחד רק לשאלה 'מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת'. 'וחי בהם' מלמד אותנו שאין שום דבר בכל התורה כולה שדוחה את ח"י האדם.

לכאורה כך גם משמע מ'גמ' נוספת ביומא: 'אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים' והגמ' מביאה לימודים לכל אחד משלושה איסורים חמורים אלו. משמע שבפשוטות הדבר פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה ולכן צריך ילפותות מיוחדות ללמדנו שהכלל הזה לא חל על שלש עברות, עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

נמצאנו לכאורה למדים כי ה'קל וחומר' מהצפרדעים הוא מה שהביא את חנניה מישאל ועזריה להיכנס לכבשן האש. משמו של רבנו הגרי"ש אלישיב זצ"ל הביאו שכתב שה'קל וחומר' מהצפרדעים צריך עיון שהרי כיוון שאמר הקב"ה 'ועלו ובאו בביתך'..ובתנורך ובמארותיך' וכי היה לצפרדעים בחירה והרי אין להם דעת ואין שייך ללמוד מהם'.

'ועוד יקשה מה ששואל המהרש"א: 'ומיהו האי ק"ו פריכא הוא דהצפרדעים גם שלא היו מצוים על קידוש השם מ"מ קדשו השם כיוון דלא נצטוו על וחי בהם'. והביא מה שמבאר 'שבשכר שלא יחרץ כלב את לשונו זכו הכלבים שאמרה תורה לתת להם הטרפות שכר על שתיקתם וגם זה קשה הא לא היה לכלבים בחירה שאין להם דעת. והקב"ה אמר ושתקו'.

'אלא כך נקבע בבריאה בטובו יתברך כיוון שנעשה על ידם דבר טוב נותנים להם שכר. והכי נמי יש במדרש שוחר טוב שהצפרדעים שנכנסו לתנורים קבלו שכר שלא מתו אחרי שנגמרה מכת צפרדע ויש שמדייקים כן בפסוק דכתיב ומתו הצפרדעים מן החצרות ומן הבתים ולא כתוב מן התנורים'.

הגמ' בסנהדרין מביאה על הפסוק: 'ותעל הצפרדע' 'רבי עקיבא אומר צפרדע אחת הייתה ומלאה כל ארץ מצרים. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדה כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות צפרדע אחת הייתה שרקה להם והם באו'.

לכאורה מה ההבדל אם נלמד שהייתה צפרדע אחת וכמו שמביא רש"י ממדרש תנחומא: 'הווי מוכין אותה והיא מתזת נחילים'. או שהייתה צפרדע אחת והיא שרקה וקראה לכל הצפרדעים לבוא.

ואולי יש בזה נפקא מינה בגודל הנס ובהתאם לשכר שניתן לצפרדעים. צפרדע ששורקת ואוספת את כל הצפרדעים הנמצאים ביאור זה דבר מקובל בבריאה מה שאין כן צפרדע אחת שכשמיכים אותה היא מתיה נחילים נחילים של צפרדעים, זו בריאה מיוחדת והיא וכל נחילי הצפרדעים שיצאו ממנה נבראו בציווי הקב"ה למכת צפרדע.

למדנו כי 'אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה' מתייחס גם לצפרדעים ולכלבים. נלמד גם אנו ק"ו ונדע מה גדול שכרנו, על כל מעשה טוב, על כל מחשבה טובה לעשות רצונו יתברך.

הגאון רבי ישראל מאיר וייס שליט"א
ראש ישיבת נחלת הלויים

בענין יהרג ואל יעבור

בתוס' ביומא פ"ב ע"ב כתב להקשות היאך יליף ר"ז מולנערה ל"ת דבר, דבאנסוהו להשתחוות לע"ז לא חשיב נעבד, והא התם קרקע עולם היא ולא עבדה מעשה, ומנ"ל לפטורו בע"ז באופן שעשה מעשה.

ותי' התוס' שם וז"ל, וי"ל דהכי פירושו אונס רחמנא פטריה ממיתה, וכיון דפטריה ממיתה בי"ד אע"ג דחייב למסור עצמו לא חשיב נעבד ליאסר בהך עבודה, ושפיר יליף מהאי קרא דפטור ממיתה באונס אפי' בעושה מעשה אע"ג דנערה לא עבדא מידי, דהא איתקש בהאי קרא נערה המאורסה לרוצח, מה רוצח יהרג ואל יעבור בעשיית מעשה, אף נערה יהרג הבועל או תיהרג היא בעשיית מעשה, ובהאי קאמר קרא ולנערה שבעשיית מעשה עבדה בדיעבד מחמת אונס לא תעשה דבר, וה"ה משתחוה לע"ז כדי שלא יהרגוהו איכא למילף מינה לפוטרו בדיעבד אפי' בעשיית מעשה וכו'. ועוד י"ל דמשמע ליה לענין מיתת בי"ד דאין חילוק בין עביד מעשה ללא עביד מעשה, דהא אשה ברצון חייבת אע"ג דהוא קרקע עולם וכשפטור התם אונס ממיתה בי"ד דכדתיב ולנערה ל"ת דבר, לא שנא עביד מעשה ולא שנא לא עביד מעשה".

ודברי התוס' בתי' השני צ"ב, מה מוסיף על מש"כ בקו', דאמנם התורה מחייבת בגילוי עריות אף שהוא קרקע עולם משום דרחמנא אחשביה כמעשה, אך היא גופא קשיא דנימא דפטור דולנערה לא תעשה דבר נאמר רק בכה"ג שאינה עושה מעשה ממש ורק אחשביה רחמנא כמעשה ובאונס פטרינן לה, אך מנין לעושה מעשה בידים שיפטור. עוד צ"ב במה נחלקו ב' תי' התוס', דהרי לפי התי' הראשון לא סגי בהא דרחמנא אחשביה כמעשה למילף מינה לעושה מעשה בידים שנפטור באונס.

והנה בדיון יהרג ואל יעבור, מבואר בתוס' בכמה דוכתי דבאופן שעובר בשב ואל תעשה, אין בזה דין יהרג ואל יעבור, כגון ברציחה שזרקוהו על התינוק, ובנערה המאורסה שהיא קרקע עולם. ויל"ד בבאור הדבר, האם הוא דין ביהרג ואל יעבור שאינו חייב למסור עצמו למיתה בכה"ג שעובר בשב ואל תעשה, או שהוא דין בעבירה דאם אין מעשה עבירה חשוב א"צ למסור את עצמו.

ובביאור הדבר נראה, דהנה בהא דאמרין בכל התורה דיעבור ואל יהרג משום דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם, ויש לחקור, האם הפסוק נאמר על האדם הפרטי שאין הקב"ה רוצה שימות עבור המצוה, או שהוא דין כללי שאין הקב"ה רוצה שימותו נפשות מישראל משום קיום המצוות.

ואי נימא דהוא דין פרטי לאדם שלא יהרג בשביל המצוה, א"כ ברצח אמרינן מאי חזית דדמך סמוך טפי מדחברך ולכן יהרג ואל יעבור, דאין לו דין להרוג עצמו בשביל להציל נפש מישראל, ולכן בשב ואל תעשה אין לו למסור עצמו ליהרג, וכן בנערה המאורסה שהיא קרקע עולם, אין לה ליהרג, ודין הוא בהלכות יהרג ואל יעבור.

אבל אי נימא דוחי בהם הוא דין כללי שאין הקב"ה רוצה שיהרגו נפשות מישראל בגלל קיום המצוות, א"כ הא דיעבור ואל יהרג לא משום שזה נפשו שלו דוקא אלא משום דעבירה נדחית מפני נפש של ישראל, וע"כ ברצח אמרינן מאי חזית דדמך סמיק טפי מדחברך ואין לו לעשות עבירה ולהרוג נפש מישראל, ומעתה אף בשוא"ת יש לו למסור עצמו דסו"ס אין היתר לעבור עבירה במקום נפש ישראל, וע"כ צ"ל דדין הוא מבעשה העבירה שאינו חשוב ליהרג עליו, וה"ה בנערה המאורסה שהיא קרקע עולם ואי"ז מעשה חשוב למסור עצמה למיתה עליו.

ולפ"ז יליב התי' השני של התוס' ביומא, דסבר דמה שא"צ למסור עצמה בקרקע עולם, הוא דין בהלכות יהרג ואל יעבור, דאף שאסור לעשות איסור גילוי עריות בכדי לינצל, מ"מ אי"צ למסור עצמו למיתה בכדי שלא יעשה איסור בשוא"ת, וע"כ שפיר מיישב דכיון דחזינן דאיסור גילוי עריות הוא אף במקום שהיא קרקע עולם ואינה עושה מעשה, א"כ גבי איסור גילוי עריות אין הבדל בין אם יש מעשה או לא, ומ"מ ולנערה ל"ת דבר פוטרה ממיתה, ושפיר נילף מינה אף לע"ז דאם עבר ולא מסר את עצמו פטור ממיתה, ואין לחלק בין עשה מעשה או לא, ואך דחזינן דכשאין מעשה אי"צ למסור עצמו למיתה, זה אינו אלא דין בהל' יהרג ואל יעבור.

אך התי' הראשון בתוס' סבר דא"צ למסור עצמה משום שחסר במעשה ולא משום הלכות יהרג ואל יעבור, וא"כ לא שייך למילף מולנערה לא תעשה דבר פטור מיתה במקום שעשה מעשה, דדילמא דוקא בנערה שהיא קרקע עולם, אף דרחמנא אחשביה כמעשה, מ"מ באונס פטרינן לה דאין כאן מעשה חשוב, וכדחזינן דא"צ למסור עצמה, אבל במקום שעשה מעשה דיהרג ואל יעבור אין לפטרו, ולכך הוצרכו התוס' לפרש דהאי קרא דולנערה לא תעשה דבר איירי אף כשהיא עשתה את המעשה והביאה הערוה עליה.

(מתוך שיעורי מורינו רה"י כתובות, עי"ש הרחבה גדולה)

"ושרץ חיאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכנך" (שמות ז' כ"ח)

יהרג ואל יעבור בקיום מצוות

זכו הצפרדעים להיות הבע"ח הראשונים להכות את פרעה ועמו ולקדש את ה' יתברך. וכפי שמובא בגמ' פסחים נ"ג ע"ב "עוד זו דרש תודוס איש רומי מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמשדו עצמן (למיתת) על קדושת השם לכבשן האש (ולא קיימו מה שדרשו חכמים ביומא פ"ה ע"ב מן הפסוק "ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (ויקרא י"ח) שיחיהו בקיום המצוות ולא שימותו על קיומם וכ"כ רש"י (שם) לפרש), נשאו ק"ו בעצמם מצפרדעים, ומה צפרדעים שאינם מצווים על קדושת השם כתוב בהו "ועלו בביתך ובתנורך ובמשארותיך", אימתי משארות מצויות אצל תנור הוה אומר בשענה שהתנור חם, אנו שמצווים על קדושת השם על אחת כמה וכמה". מובא בילקוט שמעוני (רמז קפ"ב) שאותם הצפרדעים לא מתו וז"ל "ומה פרע להם הקב"ה שכל הצפרדעים מתו ואותן שירדו לתנור לא מתו מפני שמסדו עצמן לשריפה". בחידושי מהר"ל דיסקין עה"ת (שמות ז' כ"א) מביא שהשאגת אריה כתב להעיר שהק"ו מופרך שהרי גם הם נצטוו כמו שכתוב "ועלו וראו" ואיך אומרים חז"ל שלא נצטוו? וכן כתב להעיר זאת בשפת אמת (שם), וכמו שיצחק אבינו נתחייב לשמוע לאביו שנצטוו מפי הקב"ה להעלותו לעולה משא"כ חנניה מישאל ועזריה לא נצטוו מפורש מפי הקב"ה להיכנס לכבשן האש? ומתוך בשאגת אריה שציווי הכניסה לתנורים לא היה על כל הצפרדעים אלא על מקצתן, וכל אחת הייתה יכולה לומר שהיא אינה מאותה מקצת ואינה מצווה, ואפ"ל אלו שנכנסו נחשב שמעצמן נכנסו ולא מחמת ציווי ומשום כך דנו חנניה מישאל ועזריה את הק"ו (ע"י בחידושי החת"ס שם).

והנה בגמ' שבת מ"ט ע"א ובדף ק"ל ע"א מובא "תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים וכו', שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו, והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק, ראהו קסדור אחד רץ מפניו ורץ אחריו, וכיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו, אמר לו מה זה בידך, אמר לו כנפי יונה, שפט את ידו ונמצא כנפי יונה, לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים", והקשה הר"ן מדוע לקח אלישע התפילין מראשו כשרץ אחריו הקסדור הרי קי"ל דבשעת הגזירה יהרג ואל יעבור ומוכיח מזה **דדוקא על מצות לא תעשה יהרג ואל יעבור אבל לא על מצות עשה**. וכ"כ (שם) בחידושי הריטב"א בשם הרמב"ן שלא אמרו יהרג ואל יעבור אלא על ביטול מצות לא תעשה שהרי יש בידו להרוג ולא יעשה, אבל על מצות עשה שאומר לו שב ואל תעשה לא ייהרג על זה שהרי הדבר בידו לכופ אותו שלא יעשה והוה ליה באותה שעה כמו שאמרו "אסתר קרקע עולם היתה", וכן פסק הרמ"א יור"ד סימן קנ"ז סעיף א' דאם גזרו גזירה שלא לקיים מצות עשה אין צריך לקיימן ושיהרג. וכתבו האחרונים לציין מש"כ בפסקי הרא"ש בהלכות תפילין ט' ע"ב וז"ל "ועוד שנו חכמים ליום הדין אם זהיר במצות תפילין כף זכויות מכרעת ואם פשע כף חובות מכרעת, שאין לך גדולה בכל מצות עשה שבתורה יותר ממצות תפילין שהוקשה כל התורה כולה לתפילין, לפיכך צריך כל אדם שיהא זהיר במצות תפילין", וא"כ אם על מצות תפילין אין חייב למסור את הנפש, כש"כ שאין חיוב למסור הנפש על שאר מצות עשה שבתורה.

וכבר כתבו כל האחרונים להעיר דממנ"פ אם כוונת אלישע הייתה למסור נפשו על זה למה הורידם כשראה הקסדור, ואם לא רצה למסור נפשו למה יצא בהם לשוק היה לו להניחם לכתחילה רק בחדרי חדרים?, ומתוך המהר"ל דיסקין וצ"ל בסוף פרשת ואתחנן לפרש על המעשה דאלישע, דבאמת היה רוצה למסור נפשו על מ"ע זו בתפילין, כיון שהיתה בשעת גזירת מלכות דאפילו על מצוה קטנה יהרג ואל יעבור, אלא כיון שראהו קסדור אחד ורץ מפניו והקסדור רץ אחריו, מחמת הבהלה והחפזון הרגיש בעצמו שנצרך לנקבו, כמו שנאמר בגמ' מגילה ט"ו ע"א עה"פ "ותתחלחל המלכה" ומפרשת הגמ' שהוצרכה לנקביה, וא"כ מחמת המורא והפחד יכול לבוא לידי הצרכת נקבים, וע"ז גם בעת שהיה בפחד ומורא נטלן מראשו כדי שלא יפיח בהם, וזה מש"כ בגמ' שבת הנ"ל "א"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים ואמר אביי שלא יפיח בהם" דהיינו שהיה נזהר מאד בהנחת תפילין בגוף נקי. ומציניים אחרוני זמנינו שכדברי המהר"ל מובא בחידושי הריטב"א החדשים שבת מ"ט ע"א וז"ל "תפילין צריכין גוף נקי כאלישע, שבא לסמוך עליהם על הנס בשעת הפחד דביעתמא מיתי לידי הפחה כדרשינן ותתחלחל המלכה מאד".

וראו לציין דברי תוס' הרא"ש ביומא ח' ע"א שהטעם הדבר שצריך גוף נקי כשלושב תפילין כדי שלא יסיח דעתו מן התפילין באותו זמן. (ע"י שו"ת דברי יציב חיר"ד סימן רמ"ב) ובקובץ ישראל סבא גליון מ' מובא בקובץ בשם האדמו"ר מקלויזנבורג וצ"ל כעין תירוצו של המהר"ל דיסקין רק באופן אחר והוא דכתב בשו"ת שאגת אריה סימן מ' דכל הסחת הדעת אסור מן התורה, וכ"כ הב"ח בסיומן מ"ח, ולכן כשבא הקסדור חשש אלישע שמא מחמת פחד יסיח דעתו

מהתפילין ויעבור איסור תורה, ולכן נטלן מעל ראשו את התפילין, ובה מדוקדק הלשון "נטלן מעל ראשו" ולא כתוב שנטל גם התפילין של יד משום דברי הישועות יעקב סימן ל' ס"ק א' דבתפילין של ראש הוי איסור הסח הדעת מן התורה, אבל בתפילין של יד אין איסור אלא מדרבנן, ויחנן שלא החמיר בתפילין של יד שכל האיסור הוא רק מדרבנן, וזה מה שמובא בגמ' הנ"ל "תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפיים", דכיון שרואים שאלישע החמיר כל כך באיסור היסח הדעת לחשש שאפילו לרגע לא יסיח מחשבתו מהתפילין, כש"כ שצריך גוף נקי בכל עת ורגע שהתפילין עליו, וכפי דברי הרא"ש הנ"ל דהטעם שצריך גוף נקי כדי שלא יסיח דעתו מן התפילין. (ע"י בספר אור גדול (עניני קידוש השם) בדף ד' משב"ז).

עיקרי הענין

המשך

מהעבירה והכי מוכח בש"ס ופוסקים גבי והא אסתר פרהסיא הוה ע"ש:
[נשוב מצאתי כן שכ"כ המהרי"ק ס"ס, רדב"ז ח"ד סצ"ב, אחיעזר ח"ג סכ"ח]. - וא"כ מבואר בדברי הראשונים והאחרונים שסבירי שבאמת להלכה ידיעה לחודיה מועילה ול"צ שיהא בפני עשרה ממש, ודלא כדברי המהרש"א לכאורה, ומכח הקושיא מאסתר.

ד] האם צריך עשרה מישראל שומרי תורה ומצוות או לאו דווקא.
בשו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן ע, כתב ומה ששאל מע"כ אם מחלל שבת בפרהסיא נחשב אף בפני עשרה מישראל שאינם שומרי תורה, הנה לע"ד מסתבר דנחשב פרהסיא. דהא לענין חיוב קדוש השם הוא כמפורש בסנהדרין דף ע"ד דאף לפני מומרים חייב דהא ילפינן שדוקא כולהו ישראל ממרגלים ונמצא שלא רק המספר דעשרה ילפינן משם אלא דבעינן ממש כי התם שיהיו ישראלים וא"כ הוא גם במומרים כי התם שהיו כופרים כדאיתא בערכין דף ט"ו. ולכן גם לענין החומרות שיש במחלל שבת בפרהסיא נגד בצנעא שהוא מצד הוספת חלול השם הוא אף במחלל בפני עשרה מומרים ישראלים. ולבד זה כיון שלא איכפת להו לרוב המחללין בפרהסיא אף במקום שלא מצוי שם ישראלים שיתודע ויתפרסם לישראל הוא כמחלל בפני הישראלים ממש כדאיתא בפמ"ג יו"ד סי' ב' בשו"ד ס"ק י"ז {והיינו דכאן רבי משה מכניס סברא נוספת שבאמת הדין בפני עשרה, זה לא עשרה ממש אלא אף בידיעת ישראל סגי} וכן איתא במ"ב סי' שפ"ה סק"ד שכתבו שידע שיתפרסם ביניהם ומסתבר לע"ד דכשלא איכפת להו אם יתודע הוא פירוש שידוע שיתפרסם משום דברוב הפעמים נודעים מזה כשלא איכפת ליה. ולמעשה באג"מ א, ח ח"ב ס"י"ט כ' לפי ראייה זו שאפשר לצרף למניין י' לדברים שבקדושה גם מחללי שבת ומומרים, דהרי ילפינן ממרגלים שהיו מומרים. אבל למעשה צע"ג על דבריו מד' הפמ"ג או"ח נה שכו' מומר לע"ז וחילול שבת או להכעיס בדבר אחד הרי הוא כגוין ואינו מצטרף, וכן פסק במ"ב סקמ"ו- וממרגלים הראיה לא ברורה שאפי' שדברו כלפי שמיא מי אמר שהיה להם דין מומרים לגמרי. --והנה ביישוב קושיית רבי משה צ"ל שמעשה דאסתר חזינן שנקרא בפרהסיא אע"פ שלא היה בפני עשרה ממש, והרי לגבי צירוף לדברים שבקדושה בוודאי שלא מועיל ידיעה של עשרה- וא"כ צ"ל שאפילו שבשניהם נאמר הלכתא דצריך עשרה חלוקים ביסודם, דבדבר שבקדושה ההלכה היא שהציבור עושה יחד את המצו והוא"כ מחמת הדין ציבור לא יצטרפו רשעים או נשים, אבל ההלכה של למסור נפש היינו מחמת בתוך בני ישראל. **עשרה נשים**. עיין פתחי תשובה (יורה דעה סימן קנז ס"ק ז) שכתב בפני עשרה מישראל עיין מ"יש לעיל סימן ב' סק"ו בענין אם הוא עצמו בכלל העשרה או לא וגם בענין אם נשים מצטרפות לזה או נימא דאימעטו מבני ישראל ולא בנות ישראל ולכאורה נראה דדוקא ישראל ולא גרים כדאיתא במסכת סוטה דף כ"ו ע"א דבני ישראל משמע למעוטי גרים והכא כתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל ושמא גם הכא יש איזה ריבוי :

הנושאים הבאים

בא- הפסקה

בשלח- שירה על נס, אז ישיר

משה (טו א)

יתרו- הדלקת נרות שבת, זכור

את יום השבת לקדשו (כ, ז).

משפטים- מועדות בשור, ואם

מכון ירושלים

אוצר מפרשי התורה

אוצר כל הפירושים והביאורים על התורה

בעריכה תמציתית וייחודית

להשית בחנויות הספרים

אשת חיל

מדרשים, נפתר,

ראשונים, אחרונים, חסידות

הפרשה המחנכת

וארא 49

עורך הרב שלמה רוזנשטיין

זיונוך והגות על פי משנתו של הרש"ר הירש

מהותה של היהדות

שבעת הפסוקים הראשונים של פרשת וארא מכילים את הנהגת הקב"ה עם ישראל בתהליך הגלות והגאולה, הגדרת עם ישראל כעמו הנבחר, וההבדל המהותי בין העם הנבחר לכל העמים, ייחודיותו של העם והגדרתו המיוחדת - כעם ללא קשר ותלות לאדמה, לארץ, למולדת, או למצבו הכללי בטוב או ברע.

וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה'.

אלוקים הוא הא-ל הנסתר הפועל בעולם הנגלה, הוא אשר הביא את כל אשר אירע עד עתה בהסתר. הייאוש, הלעג, העוני והיגון אשר נבעו כתוצאה מהמצב והתנאים הטבעיים, אשר הקב"ה הניח להם להתפתח. תוצאה ישירה של שחיתות מצרים ועוצמתה מול חולשת ישראל וחוסר האונים של העם אשר הפך לשבט עבדים.

אולם מעתה, "אני ה'" - החל מרגע זה הנהגה עוברת לשליטה על הטבע, הגשמת רצונו ביקום ללא תלות בתנאים קיימים, ויתירה מכך אף בניגוד לתנאי הטבע. החל מרגע זה יקום עולם חדש באנושות כולה, עולם שאינו תלוי באותם תנאים אשר קבעו עד כה את התופעות שבדברי ימי עולם.

הקב"ה בא ואומר למשה רבינו, דע לך, כי אני ה' - וכל המהלכים הוכנו מראש כדי להגיע לרגע הזה. כבר מראשית התחלת ההיסטוריה העברית, היה הכל הכנה לרגעים אלו. כאשר עדיין נגליתי אל אברהם אל יצחק ואל יעקב הייתי כבר ה', וכאשר לא נודעתי להם, עוד טרם נודעה להם דרך הנהגה העתידה כה'.

תקומה מתוך סבל, עוני וחרפה.

תמהים אתם, כיצד זה רק הורעו התנאים, כיצד אף שליחותך שאני שלחתי גרמה להרעת התנאים והביאה את רוע מצבם לשיא חומרתו. הרי כל הקורה את העם מעולם ועד עתה הוא רק כלפי מטה כל העת. אברהם היה נשיא אלוקים בקרב העמים, והנה יעקב ובניו

עבדים בארץ גושן "באשה עבד ובאשה שמר". הרי יכולתי להובילכם בדרך העולה כלפי מעלה. במקום לתת לאברהם את בנו בגיל מאה, להביא לו את יצק בגיל ארבעים או שבעים וזרעו יפרח ויהיה לעם בתנאי רווחה ואושר על אדמתו. אולם אז, לא היה זה עם ה', הוא לא היה שונה מיתר העמים, שורשיו היו נטועים אך ורק בנראה ובנגלה, לא היו יודעים הכל כי עם זה הוא העם בו נתגלה אלוקים - כה'! עומד היה העם על קרקע החומר כמו כל העמים, עוצמה וגדולה היו באים לידי ביטוי אך ורק בעוצמה צבאית חומרית או מדינית, גודל הארץ והאדמה שבחלקו הם היו שאיפתו היחידה, ואילו השאיפה לרוח ולמוסר הייתה יכולה לבוא רק אם הגיעה שאיפת החומר לידי מיצוי ונותר זמן לרוח ולמוסר, או במידה ויש ברוח כדי לשרת את החומר.

אולם עם ה' אינו כזה. הנהגתו של העם היהודי עומדת בניגוד גמור לכל אלה.

העם היהודי מתחיל את קיומו בדיוק במקום שבו מסתיימת יכולתם של כל העמים. קרקע קיומו של העם היהודי היא הרוח והמוסר, ה' ומילוי רצונו מתוך חירות מוסרית - הוא הבסיס שבו תלויה האדמה והחומריות, שכן הם אלו שנועדו לשרת את הרוח והמוסר ואת תלותו של העם בה'. הופעתו של העם היהודי מעוררת מחדש את תודעת החירות המשחררת מכבלי העבדות לחומר ולאדמה. ולכן חייב העם הזה להתחיל מהמקום שגרם לעמים האחרים לעצור ולהיאבד ואף להיעלם, המקום הנמוך ביותר. מתבוסס בדמו, מושפל, מושלך ארצה, מיואש מעצמו ומיכולתו לקום מאשפתות ומעבדות, במקום הנמוך הזה שבו כל העמים מסיימים את קיומם, שם במקום הנמוך - רק על ידי קריאה ויצירה של ה' - אפשר להיעמד מחדש ולהיווצר כעם, ומשום כך עצם קיומו של העם היהודי מכריז ומבשר לעמים - אני ה'!!!

לצאת באופן פאסיבי מתוך מצרים

רגע זה של התגלות הקב"ה כה', הרגע שבו הגיע לשיאו חוסר הישע של בני אברהם, עלה במחשבתו

בביטוי זה טמון השוני המבדיל את היהדות היחידה במינה בהחלט - מכל מה שמנסה להידמות לה. הכינוי 'דת יהודית' אינו מתאים ליהדות ואף חוסר מחשבה הוא להגדירה כדת בין יתר הדתות כביכול, ולאחר מכן לתמוה ולשאול מדוע היא מכילה פרטים כה רבים שאינם נכללים בדתות אחרות.

לי לעם. לה' לעם. אימרה זו בעצמה כבר מגדירה את ההבדל, כי יהדות זו - ה' יסדה ויצרה, אך גם תוכנה מעיד על כך. בעוד שבדתות אחרות מקומו של האלוהים הוא בכנסיות או בהיכלות הצלם, כיתות כהונה וכדו'. וגם 'עמים' יש להם יחס רק כלפי אדמה, מולדת, מלך, שושלת מלוכה, וכדו'.

אולם הקב"ה לא ייסד מדינה ולא כנסייה, כי אם עם מיוחד שכל חייו מעוצבים על ידו, כל רגע מחייו מעוצב ומעודכן ומתוכנן ונבנה על פי רצון ה', ישראל יהיה עם ה' ולא רק קהל מאמיניו, יהדות זו מהותו של האדם, הוא חי על פי היהדות ועושה מקום לשכינה לשרות בתוכו ולהיות חלק ממנו.

בלי חידושים, בלי עדכונים, בלי לבטל חלקים

מכאן גם נודעה המשמעות הגדולה שלא לייצר מצוות או תכנים אחרים שלא נמסרו בידי ה', ולא לקדש חלק מהמצוות מעבר לנדרש, או לשנות את תמהיל המצוות שלא כפי שציווה ה', כי בדור מאוחר יותר קמו אלו אשר אמנם את מצוות הקרבנות קיימו - אולם הקרבנות הם מצווה אחת מתוך כלל המצוות בדרך להתקשרות עם הקב"ה, אך כאשר השחיתות החברתית פשתה ועלתה ומצוות שבין אדם לחבירו לא היו מאומה בעיניהם, זועקים המה היכל ה' היכל ה' (ירמיהו ז) 'כי לא דיברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח, כי אם את הדבר הזה ציויתי אותם לאמר, שמעו בקולי והייתי לכם לאלוקים ואתם תהיו לי לעם'. חייכם החברתיים והרוחניים אמורים להיות שזורים יחדיו על פי רצון ה' כי מצוותיו מיצרים את השלימות בלהיות לו לעם והוא לנו לאלוקים.

כל שינוי בתמהיל המצוות או קיום חלקי של המצוות מייצר תוצאה שאינה 'עם ה'.

ורק בסיומם של הפסוקים, מגיעה ההבטחה 'והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב'. עם ישראל יכון לעם עוד בטרם יזכה לארץ משלו, ולכן אין קיומו כעת מותנה בבעלות על ארץ, אלא להיפך, הבעלות על הארץ הותנתה במילוי בנאמנות של תפקידו של העם.

מלכתחילה כאשר היטה כלפי מטה את גורל האבות ולא נגלה אליהם אלא כ'א-ל ש-ד-י'. אמנם מוצאים אנו את שם ה' מוזכר בסיפורי האבות ונישא בפיהם, אולם ההכרה בשלימות מהותה של הנהגת ה' בראייה לאורך הנהגתו עם בניהם - לא נגלתה אליהם, שכן הם היו חלק ראשון בתהליך מתמשך - זה שנגלה לאברהם במחזה בברית בן הבתרים.

וממשיכים הפסוקים הנפלאים ומבארים, וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען, ארץ מגוריהם. אין כאן הבטחה לאדמה ומולדת כי אם לארץ מגורים, שיתכן ויהיו בה רק גרים, אולם לעד תלוו אותם ההבטחה של 'גם אני שמעתי את נאקת בני ישראל ואזכור את בריתי', כי ברית זו היא היסוד של קיום העם והיא יסוד השותפות בין העם לאלוקיו. שהרי למען קיומה של ברית זו עבר העם, ועובר עדיין, את כל הקורות אותו, ונבחר ומיוחד הוא בהיותו עם שאינו תלוי באדמה, בעצמאות, במולדת או בחומר, כי אם בקיומה של ברית זו.

לכן, אמור לבני ישראל את ארבע לשונות הגאולה, והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, לא אנפץ את מצרים וסבלותם שהם מכבידים עליכם ואז אתן לכם לקום ולברוח על נפשכם, אלא 'אני' אוציא אתכם, אווז אתכם ביד, אתפוס אתכם בעצמי מתחת יד מצרים ואני אובילכם מתחתם החוצה אל החירות, אל מעמד הר סיני. אתם תהיו סבילים ולא פעילים בעת הגאולה.

והצלתי אתכם מעבודתם, אני אחלץ אתכם מתחת קורות השעבוד שהונחו על צוואריכם. כי מצרים מחזיקה אתכם כחפץ נטול רצון, ואני אכה על זרועם והיא תרפה מאחיזתה בכם.

וגאלתי אתכם. בלשון הקודש, הגאולה היא ההצלה של הקרוב כלפי קרוב משפחתו, כאשר יבוא הגואל לעזרת קרובו והוא מושיע וגואל אותו מעבדות. אך אתם אשר אין לכם גואל ואין מי שיחפוף בכם או בקרבתכם, אני אהיה קרובכם - אומר ה', אנא אהיה הגואל שלכם ואבוא לפדות אתכם ולגאול אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים.

ואז, כאשר תהיו זקופים, חופשיים, וחדורי תודעת חירות, אקח אתכם לי לעם, מיד לאחר שחרורכם מעבדות מצרים, נגיע יחדיו לתכלית הנכספת שתהיו לי לעם, לי, לא לארץ שעדיין אין לכם, לא לאדמה שאין לכם, ולא לקרקע או לחומר - אלא לי.

לי לעם

צירוף קשר זה מבטא לראשונה את כל ייעודו העתידי של עם ישראל.

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

פרשת וארא תשפ"א • גליון תי"ב

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

מסרו עצמם על קדושת השם

וְשָׂרָץ הָיָא צִפְרָדְעִים וְעָלוּ וְגו' וּבִתְנוּיָךְ וּבְמִשְׁאָרְתֶּיךָ (י' כ"ח)
הנה איתא בגמרא פסחים (נ"ג ב') מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם וכנסו לתוך כבשן האש כדי שלא לעבוד עבודה זרה, נשאו קל וחומר בעצמן מהצפרדעים, מה הצפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו' ובאו ועלו בביתך וגו' ובתנויך ובמשארותיך, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה.

הנה חזינו דמסרו נפשם כדי שלא לעבוד עבודה זרה. וכן קיימא לן (שולחן ערוך יו"ד סי' קנ"ז סע' א') דבג' עבירות חמורות, והם עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, יהרג ואל יעבור.

רפואה בעצי אשירה

הנה איתא בשולחן ערוך (יו"ד סי' קנ"ז סע' ג') בשם תשובות הרא"ש (כלל י"ט אות י"ז) דמי שבורח מרוצחים מותר לו להכנס לבית של עבודה זרה כדי להציל את עצמו.

ותיקשי הרי לענין איסור עבודה זרה אמרינן דיהרג ואל יעבור, ואם כן היאך שרינן בהנ"ל. ויש לדון בג' טעמים אמאי שרינן.

א. שיטת תוספות

הנה איתא בגמרא פסחים (כ"ה א') בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה. והיינו דאע"פ דאם לא יתרפא בעצי אשירה ימות, אפילו הכי אין מתרפאין, דלענין עבודה זרה אמרינן יהרג ואל יעבור.

ופליגי קמאי בהאי איסור, דעת תוספות (שם ד"ה חוץ) דאם הרפואה מחמת גוף העצים, כגון שצריך עצים להסקה או לתחבושת, וזה אפשר בכל עצים אלא דהשתא יש לו רק עצי אשירה, בזה יהא מותר משום פיקוח נפש, [אמנם אם יש עצים אחרים ודאי אסירא, מפאת דאע"ג דהותר משום פיקוח נפש זה דוקא כשאי אפשר בענין אחר], והא דאסרינן בעצי אשירה איירי כאשר אינו יכול להתרפא משאר עצים אלא דוקא בעצי אשירה, שהרפוי לא בעצם העץ אלא הרפוי הוא כגון על ידי שדים או לחש של עבודה זרה וצריך לזה דוקא עצי אשירה. וטעם האיסור משום דאתי למיטעי ולאמשוכי בתר עבודה זרה.

שיטת הר"ן

אמנם בר"ן (על הר"ן פסחים שם, ובחי'דושי הנדפסו מחדש) פליג וסבירא ליה דבכל ענין אסור, דטעם האיסור אינו משום דילמא אתי לאמשוכי בתר עבודה זרה, אלא הטעם לפי שהוא עובר על לאו דלא דבק בידך מאומה מן החרם, ואע"ג דאינו לאו דעבודה זרה ממש, מכל מקום גם בכל הלאוין דעבודה זרה אמרינן דיהרג ואל יעבור, דהם איביריהו דעבודה זרה. ואם כן אסירא להתרפא בעצי אשירה גם על ידי שעושה ממנו תחבושת. [והביא ראיה מהירושלמי עיין לקמן].

[הנה רש"י (פסחים כ"ה א' ד"ה למה) כתב דאין מתרפאין בעצי אשירה, דנראה כמודה בה, ויש לעיין אם סבירא ליה כתוספות דרק כאשר הרפוי מפאת העבודה זרה, או אף כשהרפוי מפאת העצים יהא אסור

אך לא מטעמא דהר"ן אלא מטעם דנראה כמודה בה].

מעתה דינא הנ"ל שמי שבורח מרוצחים מותר לו לברוח ולהכנס לבית עבודה זרה כדי להציל את עצמו, תליא בפלוגתא הנ"ל, דלדעת התוספות באמת שרי, [כמבואר שם בתשובות הרא"ש], דההצלה היא מסתם בית ולא מהא דהוי עבודה זרה, אמנם להר"ן יהא אסור, דכל איסור הנאה מעבודה זרה היא ביהרג ואל יעבור. וכן יהא חדין בחולה שצריך לילך לבית חולים שיש שם עבודה זרה.

ב. לא מקרי עבודת כוכבים

אמנם ברא"ש (שם, הובא בט"ז שם ס"ק י"א) איתא עוד טעם להיתירא, דאין זה נהנה מעבודה זרה, דבית שאינו נעבד עצמו לא מקרי עבודת כוכבים. ולפי זה אף בלא פיקוח נפש ליכא איסורא.

ואם כן יש לומר דדינא דהשולחן ערוך אתי שפיר גם לשיטת הר"ן, דבכהאי גוונא לא מקרי עבודת כוכבים. [ועיין לקמן בסימן הבא].

ג. מבריה ארי

הנה לכאורה בלאו הכי אין כאן הנאה דהוה רק מבריה ארי. אך כתבו תוספות (בבא קמא נ"ח א' ד"ה א"ע) דבברי היזיקא אסירא מבריה ארי. [ויש לעיין אם הדבר מוסכם].

ד. יכנס לבית הכסא

הנה אם נימא דאסירא להכנס לבית עבודה זרה מן התורה, אלא דלתוספות הותר משום פיקוח נפש, כשיכנס שם להנצל ילך מיד לבית הכסא, דבזה יש לומר דלא מיתסר משום משמשי עבודה זרה.

אינו נקרא עבודת כוכבים

הנה הבאנו לעיל דאיתא ברא"ש (שם, הובא בט"ז שם ס"ק י"א) דבית של עבודה זרה לא חשיב נהנה מעבודה זרה, דבית שאינו נעבד עצמו לא מקרי עבודת כוכבים.

א. אמאי מותר ליכנס

הנה לפי זה ביארנו עוד טעם בדברי השולחן ערוך הנ"ל שמותר ליכנס לבית עבודה זרה כדי להציל עצמו מרוצח, דהרי בית של עבודה זרה לא מקרי עובדת כוכבים. ואף בלא פיקוח נפש ליכא איסורא.

ב. נכנס לבית עבודה זרה ולא לבית של מינין

הנה לפי זה יש ליישב גם הא דאיתא בגמרא שבת (קט"ז א') אמר רבי טרפון אקפח את בני שאם יבאו לידי ספרי מינין שאני אשורף אותם ואת האזכרות שבהן, שאפילו אדם רודף אחריו להורגו ונחש רץ להכישו, נכנס לבית עבודה זרה ואין נכנס לבתיהן של אלו, שהללו מכירין וכופרין והללו אין מכירין וכופרין, ועליהן הכתוב אומר ואחר הדלת והמוזזה שמות זכרונך.

והקשה הגר"א (יו"ד סי' קנ"ז ס"ק כ"ו, ובמגיה שם) דלכאורה מוכח מהגמרא כשיטת תוספות ותיקשי על הר"ן, דהרי היאך מותר לנוס לתוך בית של עבודה זרה, הרי נהנה מעבודה זרה, ובשלמא לתוספות ניהא דהרי להאמור בכהאי גוונא מותר משום פיקוח נפש, אבל לר"ן תיקשי דהרי סובר דלענין איסור הנאה מעבודה זרה יהרג ואל יעבור.

אמנם לטעם השני דהרא"ש אתי שפיר, דבית עבודה זרה לא מקרי עבודה זרה.

ג. באמת הבית אסור

אמנם צריך עיון האידך נימא דבית עבודה זרה שרי מן התורה, הרי באמת הא מבואר בסוגיא בעבודה זרה (מ"ו ב') דהכניס עבודה זרה לבית, ואחר כך הוציאה, הבית מותר, שמעינן דכל זמן שהעבודה זרה בתוך הבית, אסור הבית בהנאה. [והביאו הרא"ש עצמו בתשובה שם].

וצריך לומר דכונת הרא"ש דעצי אשירה חמירי דהם גוף העבודה זרה, משא"כ הבית דהוא רק משמשי עבודה זרה, אם כן לא אסרינן באופן דפיקוח נפש.

אבל לדעת הר"ן צריך עיון ליישב הכי דמכל מקום אסירא בלאו דלא ידבק.

אביזריהו יהרג ואל יעבור

הנה בר"ן הביא ראיה לשיטתו, דגם באיסור הנאה מעבודה זרה יהרג ואל יעבור, דהרי חזינן בגמרא סנהדרין (ע"ה א') דלענין אביזריהו דגילוי עריות אמרינן דיהרג ואל יעבור, ואסור לספר עמה אחורי הגדר, דהוי אביזריהו דלאו דלא תקרבו, ואם כן הכי נמי לענין אביזריהו דעבודה זרה, והרי ליהנות מעבודה זרה הוא אביזריהו דעבודה זרה. ותיקשי לתוספות שחולקים על הר"ן.

א. מתי חשיב אביזריהו

הנה כתב באבני נזר (יו"ד סי' קכ"ח אות ז') לחלק, דשאני התם דאביזריהו דגילוי עריות הוא אותו ענין של הנאה מאיסור כמו עיקר האיסור, אלא שזה איסור קל וזה איסור חמור, משא"כ לענין איסור הנאה מעבודה זרה דילפינן מלא ידבק, דאינו שייך לאיסור עבודה זרה, שהרי אינו מאמין בה אלא נהנה ממנו, ואם כן אינו חשיב אביזריהו דעבודה זרה כלל אלא הוא כשאר איסורי הנאה.

ב. סתירה ההלכה

הנה להאמור אתי שפיר, דאע"פ דלחד גיסא, אגן קיימא לן כשיטת התוספות, דהרי איתא בשולחן ערוך (יו"ד סי' קנ"ה סעי' ב') בסתם הדעה שמותר להתרפא בעצי אשרה כשלא אמר הרופא להביא דוקא עצי אשרה. וכתב בש"ך (שם סי' קנ"ה) דזהו הדעה העיקרית. [והרמ"א שם אינו חולק]. אם כן חזינן דאביזריהו אינו ביהרג ואל יעבור.

אמנם לאידך גיסא הרי קיימא לן (ורמ"א יו"ד סי' קנ"ז סעי' א') דאביזריהו דגילוי עריות יהרג ואל יעבור, חזינן דגם באביזריהו יהרג ואל יעבור. וכך הקשה במנחת חינוך (מצוה רצ"ו אות ט"ו) ונשאר בקושיא.

אמנם לדברי האבני נזר מיושב שפיר, דשאני אביזריהו דגילוי עריות וכהנ"ל.

ג. מהו בפנייה וחלוצה לכהן

אך צריך עיון דהתם בסנהדרין (שם) איירי גס בפנייה דליכא בהו משום אביזריהו דגילוי עריות. [מיהו התם משום פגם משפחה כדאמרינן התם]. וכן ילפו בהפוסקים (ענין בתשובות טוב טעם ודעת מהדו"ק סי' קצ"ב) לענין כהן שיקח חלוצה שיהרג ואל יעבור משום אביזריהו דעריות, וילפו לה מפנייה. וצריך לומר דמכל מקום הוי אביזריהו דגילוי עריות טפי מאיסורי הנאה של עבודה זרה.

ג. יחוד

הנה לענין יחוד אם שרי במקום פיקוח נפש, כתב בהעמק שאלה (פרשת נשא סי' ק"כ) דשרי לדעת תוספות, וצריך לומר דיחוד שאני מהא דאחורי הגדר, דכאן לא שייך סברא דאבני נזר, ודמי לאיסורי הנאה בעבודה זרה.

החולה סובר שמפאת האשירה

הנה יש לדון מהו היכא דיש עצי אשירה והחולה סובר שהרפואה מפאת האשירה, ובאמת הרפואה מפאת החום.

א. מהו לשיטת תוספות

הנה להר"ן ודאי אסירא, דהרי עובר על הלאו דלא ידבק, אלא לתוספות יש לעיין אם שרי, דנהי דלפי האמת הרפואה מצד העצים אך

כיון שהוא סובר שהרפואה מצד האשירה, יש לעיין אם שרי.

דלחד גיסא יש לדון דאסירא, דהרי הוא מתכוון ליהנות מהאשירה, [א"י. והרי טעם האיסור משום דאתי למיטעי ולאמשוכי בתר עבודה זרה, והכי נמי הכא], אמנם לאידך גיסא יש לדון דשרי, דהרי אע"פ שלפי טעותו מתרפא מהאשירה, אבל עכ"פ במציאות לא מתרפא מהאשירה, ואם כן נימא דלא דמי לדברי התוספות.

ב. אינו יודע שזה אשירה

אך זה פשיטא דאם לפי דמיונו מתרפא מהאשירה, ובאמת מתרפא מחום העצים, והביאו עצי אשירה אך איהו אינו יודע שהם עצי אשירה, בזה ודאי שרי לתוספות, דהרי בין לפי המציאות ובין לפי מחשבתו אין כאן רפוי בעבודה זרה.

ג. יודע אחר כך

אך יש לעיין אם יודע לו אחרי שהתרפא שהיא אשירה, האם שרינן השתא.

ולכאורה אם כשיודע עכשיו שהיא אשירה אסרינן, הכי נמי אם יודע אחר כך.

ואם ספק אם יודע אחר כך, תליא בדין הנהנה בספק אשירה, כגון שהעצים ספק אשירה, להר"ן דסבירא ליה דגם בהנאת עצים מיתסר. [עיי' בזה בש"ך ריש סימן קנ"ז ובגליון הגר"א שם].

ד' קושיות בדינא דבכל מתרפאין

הנה איכא ד' קושיות בסוגיין דבכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה, ונביא אחר כך שיש לדון בתירוץ אחד על כל הד' קושיות:

קושיא א' - החולה שב ואל מעשה

חדא, דהנה איתא בגמרא עבודה זרה (כ"ז ב') מעשה בבן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל שהכישו נחש, ובא לרפאותו יעקב איש כפר סכניא שהיה מין, ולא הניחו ר' ישמעאל לרפאותו, עד שיצתה נשמתו ומת.

ותיקשי אמאי לא הניחו להתרפאות, הרי אע"פ דאין מתרפאין בעבודה זרה, אבל שאני הכא שהחולה הוה בשב ואל תעשה. וכך הקשו בספר המיוחס לחידושי הרי"ם (הנדפס מחדש, ויש אומרים דהוא מהשפת אמת, יו"ד סי' קנ"ה), ובראש יוסף (פסחים שם).

א. בשב ואל תעשה יעבור ואל יהרג

הנה המקור לדין זה שבשב ואל תעשה יכול להתרפאות בעבודה זרה, דהנה כתבו תוספות (פסחים כ"ה ב' ד"ה אף) דהא דאמרינן בגילוי עריות ושפיכות דמים יהרג ואל יעבור, היינו דוקא כשעובר בקום ועשה, אבל בעובר בשב ואל תעשה, אמרינן דיעבור ואל יהרג. ובפשוטו הוא הדין לענין עבודה זרה. וכך כתב במנחת חינוך (מצוה רצ"ו).

ב. החולה בשב ואל תעשה

וכי תימא דאיירי הכא שהחולה מתרפא בקום ועשה, אך הרי כתבו תוספות (שם ובפסחים שם) דאיירי ברפואה שהרופא מזכיר בה שם עבודת כוכבים ואומר שהעבודת כוכבים מועלת לכך. [דבהא אתי לאמשוכי אחר עבודה זרה].

ג. איירי שהחולה עושה מעשה

הנה בפשיטות יש לדחות, דאיירי בעושה מעשה, דהיינו דיעקב איש כפר סכניא קרא לו בן דמה לבוא אליו.

אך דחיקא מהך דירושלמי שהביא בר"ן (על הרי"ף פסחים שם, ובחידושים הנדפסו מחדש) באופן שהנכרי אמר לישראל להביא עליו של היתר והביא עליו של איסור, והרי התם הקריאה בהיתר ואם כן אחר כך כשהנכרי מרפאו הוה שב ואל תעשה.

ויש לדחות דגם התם איירי דהיה מעשה, כגון העלין הם לאכילה ונמצא באכילתו עושה מעשה, אי נמי אחר כך הרופא שואלו אם מסכים שירפאו, ונמצא דהסכמתו הוי מעשה.

ד. הוא לא מסרו

הנה כתב בט"ז (יו"ד סי' קנ"ז סי' ט') דבאמרו הנכרים תנו לנו אשה אחת ונטמאנה או נהרוג כולכם, ימסרו אותה, דהרי אין כאן מעשה מן האשה דהרי הוה קרקע עולם, ורק אחרים מסרו אותה, ואם כן אינה

בדין דתיהרג ואל תעבור.

מעשה אמאי אמרינן בה"ל דחשיב מעשה מכיון שהחולה קרא ליעקב איש כפר סכניא [שהיה מין] לרפא, הרי היה לך לשלוח את יעקב ללכת לביתו, ואחר כך אדם אחר יקראנו לבוא לרפאות, דנמצא לפי זה שהחולה לא קראו ועכשיו הווי רק שב ואל תעשה. ויש לדחות.

והנה להט"ז נמצא דרודף להרוג דקטלינן, ואף במוסר להריגה, ואף במביא את ההורג ממקום למקום, הנה לענין גילוי עריות הרגין דוקא הרודף עצמו, אבל לא במביא הבודל ממקום למקום, וכן לא במביא את האשה אל הבודל. והוא חידושא רבתא.

קושיא ב' - תיהרג ואל תעבור

תו תיקשי, דכתב בר"ן בסנהדרין (ע"ד ב') דלעולם גרסינן דנערה המאורסה תיהרג ואל תעבור, ומשכחת לה בהעלה לבה טינא, [פירש רש"י (שם ע"ה א'), שמרוב אהבה נטמטם לבה והעלה חולי], ואין לה רפואה אלא אם תעבור על גילוי עריות, דבכהאי גוונא אמרינן שאין לה להתרפאות בגילוי עריות ותיהרג ואל תעבור.

ותיקשי מה הוויח הר"ן, הרי אכתי אשה הוי שב ואל תעשה, דהרי האשה הוי קרקע עולם ולא קעבדא מעשה.

א. תיהרג ואל תעבור

הנה דברי הר"ן איירי בהא דאמרינן (פסחים כ"ה ב') דנערה המאורסה "תיהרג" ואל תעבור, וכתבו תוספות (שם ד"ה אף) דלא גרסינן "תיהרג" דבאמת איהי פטורה למסור את נפשה, דהיא קרקע עולם והוי בשב ואל תעשה, וילפינן לה מרוצח דבשב ואת תעשה פטור, אלא כתבו דגרסינן "יהרג".

ב. איירי בעושה מעשה

בתוספות בשם ר"י כתבו דשפיר גרסינן "תיהרג" ואיירי בעושה מעשה, כגון שאמר לה שאם לא תביאי עליך פלוני תיהרג, דבכהאי גוונא בדין הוא שתיהרג דהא עבדא מעשה. [ויש לעיין מהו ברואה שרוצה להכנס ופותחת לו הדלת].

[וברמב"ן (שם במלחמות) פליג, וסובר דכל סברא דקרקע עולם היא דיכול להכריחנה הלכך לא שייך לומר שימסור נפש].

ועל זה כתב בר"ן, דאיירי באופן דהעלה לבה טינא, שהזנות הוי מחמתה, ואם כן תיהרג ואל תעבור.

ותיקשי כהנ"ל הרי אכתי היא רק בשב ואל תעשה.

ג. איירי באופן דחשיבא מעשה

הנה גם האי קושיא יש לדחות דזו שהעלה טינא אומרת צערה לאחרים ובזה מביאנו עליה וחשיבא מעשה. וצריך תלמוד.

קושיא ג' - בעבר ולא נהרג

תו, דהנה כתב ברמב"ם (פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ד, הי"ו) לחלק דבג' עבירות חמורות דהדין יהרג ואל יעבור, אם אנס הכריחו ולא עשה כדין אלא עבר ולא נהרג, פטור מעונש מיתה מכיון דאונס הוא, אמנם אם לא היה אנס שהכריחו, אלא היה בסכנת חיים ונתרפא מעבודה זרה, חייב בעונש מיתה. וצריך ביאור מהו החילוק.

קושיא ד' - מקיים מצוה ומפסיד ממונו

תו, בהא דקיימא לן דעל מצוות עשה אינו נותן יותר מחומש ממונו, מהו באופן שהעשה לפניו רק אם יקיימנו לא יהא לו שהות להציל ממונו ויהא לו הפסד יותר מחומש, האם פטור מהעשה, ודנו בזה שיתכן שבכהאי גוונא חייב לקיים המצוה אע"פ שיגרום הפסד ממון יותר מחומש. וצריך ביאור מאי שנא זה מזה.

מתרפאין שאני

הנה יש לדון ליישב ד' קושיות הנ"ל, דיש לחלק בין אנס המכריחו לעבור עבירה, לבין חולה שבלא שיתרפא מהעבירה ימות מהחולי.

א. לחלק בין אנס המכריחו לבין חולי

הנה לענין קושיא ג', צריך לומר כמו שכתב באור שמח (פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ו) דחילוקא איכא בין אם יש מכריח על העבירה אלא שיכול לא לעבור וליהרג, ובין הנמצא בסכנה ויכול על ידי עבירה להנצל, דזה חשיב שעושה מרצונו.

וביאור החילוק, דחשיב אנוס רק בנכרי המכריחו ורוצה להורגו, משא"כ בחולי הבא עליו כיון דהדין דאסור להתרפאות אם כן הרי הזמינו לו מיתה משמים ואין זה בכלל אנוס כלל.

[הנה בר"ן בפסחים (שם) כתב דהא דשרינן בקרקע עולם, באופן שהנכרי מתכוין להנאת עצמו, היינו דוקא כגון באסתר שהיתה מתרצה בגילוי עריות כדי להנצל ממיתה אבל לא התרצה מחמת גילוי עריות, משא"כ באופן שרוצים ליהנות באותו דבר שאסרה אותו תורה מחמת ההנאה שבו שהוא עיקר האיסור, כגון המתרפא בעצי אשרה שהתורה אמרה שלא ליהנות ממנה והוא רוצה אותה כדי ליהנות ממנה, בכהאי גוונא לא שרינן. אך זו סברא אחרת, ונפקא מינה כשהחולה והרפואה שלו נגדרת בפסיק רישיה מהרפואה, דלהאור שמח יהא חייב, משא"כ סברת הר"ן לא שייכא, דהרי אינו רוצה ליהנות מהאיסור אלא רק במה שנגרם ממנו].

ב. ליישב קושיא ד'

כעין זה יש ליישב קושיא ד', דבשלמא באופן שמוציא ממון על המצוה, בכהאי גוונא אמרינן שהמצוה מכריחו להוציא ממון, ואם כן אינו חייב להוציא יותר מחומש, משא"כ באופן שרק אם יקיים המצוה יגרום הפסד, אין זה חשיב הכרח מחמת המצוה, אלא הוי הפסד שהזמינו לו משמים, ואם כן חייב לקיים המצוה.

[ומכל מקום שפיר יש לומר דלא כהנ"ל, דבאמת פטור מהמצוה אם לא יוכל על ידי זה להציל ממונו].

ג. ליישב גם קושיא א' וב'

הנה לפום האי חילוק כתב בחידושי הר"ם (שם) ליישב גם קושיא א', דהיתירא דשב ואל תעשה היינו רק כשיש מכריח על העבירה אבל לא כשמתרפא על ידי שב ואל תעשה. וכך כתב נמי בזכרון שמואל (סי' ס"ה) ליישב קושיא ב'.

ובזה בסברא יש לדון דמכל מקום הוה שב ואל תעשה.

והנה לדבריהם מי שהיה חולה ורפואתו לשכב במטה נוחה, ולוקחים אותו להמיטה, ועל ידי הלקיחה והנחתו במיטה ימנע תינוק, הנה לחידושי הר"ם וזכרון שמואל יהא אסור, דבכהאי גוונא דמתרפא לא חשיב שב ואל תעשה, אמנם למה שכתבנו יהא מותר, דלענין שב ואל תעשה, גם מתרפאין הוי שב ואל תעשה.

ד. עובדא דמר עוקבא

הנה איתא בגמרא כתובות (ס"ו ב') עובדא דמר עוקבא ואשתו שהיו נותנים כל יום צדקה לפני הדלת של איהו עני, ולא רצו שהעני יידע שהם נותנים הצדקה כדי שלא לביישו, ופעם אחת העני פתח הדלת לראות מי מביא להם המעות, ומיד מר עוקבא ואשתו ברחו לתוך כבשן האש כדי שהעני לא יראה אותם ויתבייש. ואע"פ דהיתה סכנה להיכנס לתוך התנור, מכל מקום קאמר הגמרא דילפינן מתמר דעדיף למות בשריפה ולא לבייש חבירו. וכתבו קמאי (שערי תשובה שער ג' אות ק"ט) דטעמא דצריך ליהרג, היינו מכיון דהלבנת פנים ברבים הוה אביזרייהו דרציחה.

ושאלוני הרי הוה בשב ואל תעשה, דהעני הגיע למר עוקבא וכך יהא הלבנת פנים, ומאי שנא מהניח עצמו לדרוך על התינוק.

ויש לעיין לדברי חידושי הר"ם וזכרון שמואל, דהרי הכא אין מכריח על שילבין פניו, אלא אם ילבין לא ישרף בתנור, ואם כן הוי מרצונו.

אך יותר נראה דהתנור מציל ממלכין ולא המלכין מציל מתנור, [א"ה. והיינו דהא דיכול להלבינו לא חשיב אפשרות], ואם כן חדרא קושיא.

אלא יש לדון ליישב דשאני בעובדא דמר עוקבא, דבשעה שהניחו הצדקה העני הבחין בהם מבפנים, נמצא דזה היה על ידי מעשה, אף שלא נתכוונו ואף שמחוסר פתיחת הדלת. ואין החילוק ברור כל הצורך.

[ויש נפקא מינה דאף אם לא נימא כחידושי הר"ם וכהזכרון שמואל, אף לענין עונש מודינן לדבריהם, בכהאי גוונא מהו לענין עונש].

לסגור מגירה עם זבובים

הנה קיימא לן דבר שאינו מתכוין מותר, אבל אם הוא פסיק רישיה מיתסר, ומשום הכי שרי לגרור ספסל מכיון שאינו מתכוין לחרוש, אבל בספסל כבד אסור, דהוי פסיק רישיה שיחרוש.

וכתב בט"ז (סי' שט"ז סק"ג) דהלכך בספק אם יש זבוב במגירה, יש להתיר לסגור המגירה, דכשם דהיכא דמספקא לן אם יעשה האיסור או לא, אמרינן דבר שאינו מתכוין מותר, כגון בגרירת ספסל דספק הוא אם יעשה חריץ על ידי הגרירה, הכי נמי היכא דמספקא לן אם יש איסור בהמעשה שעושה והוא אינו מתכוין להאיסור נמי מותר, ולכן מותר בנעילת התיבה דשמא אין בה עתה זבובים.

ובמשנה ברורה (ביאור הלכה סי' שט"ז סק"ג ד"ה ולכן) עמוד על דברי הט"ז, בתרתי, חדא, דבשלמא בעלמא בדבר שאינו מתכוין, כגון בגרירת ספסל, מספקא לן על העתיד, והיינו החריץ הנסבב על ידי פעולתו, ולכך מותר דבר שאינו מתכוין דהרי אפשר שלא יעשה החריץ, משא"כ במגירה, הספק הוא על העבר, והיינו על עצם הנעילה אם יש בזה מעשה צידה, אם כן הוי כשאר ספיקא דאורייתא.

תו כתב במשנה ברורה, דאף אם נימא כהאמור דאין כאן היתר של דבר שאינו מתכוין, מכל מקום בלאו הכי יש להתיר מפאת ספיקא דרבנן לקולא, שהרי זבובים הוי דבר שאין במינו ניצוד ואם כן האיסור צידה הוי רק מדרבנן. [ואף היכא דהוי במינו ניצוד כגון דבורה, הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. ויש לעיין דאם כן זבוב יש תרי דרבנן, אין במינו ניצוד ואינה צריכה לגופה, והיינו (עיין משנ"ב סי' ש"מ ס"ק י"ז מדגול מרבבה) דדנין להתיר בפסיק רישיה בתרי דרבנן]. הלכך כתב בביאור הלכה דכל הנפקותא בדינא דהט"ז, היינו רק כאשר מסופק אם יש בביתו צבי, האם מותר לנעול הדלת מפאת דבר שאינו מתכוין, דצבי הוי דבר שבמינו ניצוד.

והנה לענין קושיית המשנה ברורה על דינא דהט"ז דבלאו הכי שרי מפאת ספיקא דרבנן לקולא, לכאורה יש ליישב דאיכא ח' נפקותות.

א. תרתי דסתרי

חדא, כשאין הספק אם הזבוב בתוך המגירה או חוץ להמגירה, אלא יש שתי מגירות, וספק להיכן הזבוב נכנס, דמפאת ספיקא דרבנן לקולא יש לאסור, דהוי תרתי דסתרי, דהרי מבואר (פסחים י"א, שולחן ערוך יו"ד סי' קי"א סעי' ה') דכשהיו ב' קדירות, וספק אם נפל איסור דרבנן, וכגון שתיהן של עוף ונפל חלב וספק להיכן נפל, דאסרינן לתרויהו, אף אם יאכל רק אחת מהן, ואם כן הכי נמי דכותה. [ועיין בשער המלך הל' מקואות כלל ד' באור]. ורק יש לדון להתיר מצד דינא דהט"ז דהוי דבר שאינו מתכוין.

אך יש לעיין דבכהאי גוונא אין להתיר גם מכח דינא דהט"ז דדבר שאינו מתכוין, דהנה בדבר שאינו מתכוין ויש כמה פעולות, ואם יש שתיהם ודאי דמכח אחת מהן ייעשה הפעולה השניה, יש לעיין אם שרי למיעבד תרויהו. ואם תמצוי לומר דאסרינן, וכדמשמע במשנה ברורה (סי' שכ"ח ס"ק קנ"א, אמנם עיין באבני נזר אה"ע סי' רמ"ז ס"ק ג' דפשיטא ליה להיתר), אם כן יש לדון דגם אחת מהן מיתסר שמא יעשה שניהם, וכמו בספק ספיקא להקל בדאורייתא והוי גם ספק ספיקא להיפוך, דמבואר בתוספות (בבא קמא בסוגיא דשליחא ד"ה דקא) דלא שרינן, חזינן דאע"ג דאזלינן בתר ספק ספיקא, מכל מקום בתרתי דסתרי לא מקילינן, ואם כן יש לעיין אם ישאר הכא ההיתר של דבר שאינו מתכוין.

אך זה חידושא, דלא אשכחן [א"ה]. דחשיב תרתי דסתרי רק כשההיתר מפאת תליה. [ואף אם נימא הכי, הנה בבא לשאל עליו ועל חבירו, דאסרינן בספיקא דרבנן, האם נאסור גם בדבר שאינו מתכוין כשלאחד מהם הוה פסיק רישיה].

ב. אפשר לברר

תו יש ליישב דמפאת ספק דרבנן, הרי אפשר לברר, וחזינן בפסחים (ד' א') בהא דדיינינן דחוקתו בדוק, דאמרינן בגמרא מאי נפקא מינה לשיטליה, חזינן דאם אפשר לברר לא שרינן משום ספק לקולא, [נע"י בשער המלך הל' מקואות כלל ג' באור בהאי דינא], משא"כ משום דבר שאינו מתכוין אכתי שרינן דהרי להט"ז לא הוי פסיק רישיה.

אמנם הנה לא בכל גוונא חשיב דאפשר לברר, דהרי אם הוא בטורח לא חשיבא אפשר לברור, ומכל מקום חזינן דבצבי קאסר במשנה ברורה (שם) רק מפאת דהוה דאורייתא אע"פ שזה קל לברר אם יש צבי בבית.

ג. רוב

תו יש לדון דנפקא מינה כאשר מפאת הרוב יש לומר שהזבוב בתוך המגירה, כגון ששטח המגירה יותר גדול משאר המגירות, אבל באמת לא

ידענא אם אמרינן לה, ותליא בדין איסורא ברובא איתא, וצריך עיון, אך משכחת לה שיש עשר מגירות ובתשע מהם יש זבובים ובאחד מהם אין זבוב, ונפתחה מגירה אחת ואינו יודע איזה מהם.

[כד נימא דחשיבא פריש, ואם לא חשיבא פריש, משכחת לה בתיבות ופרשה אחת מהם אם מותר לכסותה, ועיין להלן].

ד. חזקה

תו יש לדון דנפקא מינה כאשר אין הנידון אם הזבוב נכנס אלא אם הזבוב יצא, דמפאת ספיקא דרבנן הוה מחמירין לדעת הש"ך (יו"ד סי' ק"י דיני ס"ס אות כ') דסובר דכשיש חזקת איסור מחמירין אף בספיקא דרבנן, משא"כ לענין דבר שאינו מתכוין אכתי לא הוי פסיק רישיה.

אמנם לא אתי שפיר לדעת הפרי חדש (שם ס"ק ט"ו) דפליג על הש"ך וסבירא ליה דספק דרבנן לקולא אף כשיש חזקת איסור.

ועוד יש לעיין, דגם הוי פסיק רישיה, דהרי תחילה קבעינן מדין חזקה דהזבוב נשאר, ושוב יאסר משום פסיק רישיה כיון שהזבוב בפנים. ועדיין צריך עיון דיש לומר דמכל מקום לא הוי פסיק רישיה. ומהאי טעמא יש לפקפק גם על הדרך הג' שהרי הרוב כבר קבע.

ה. דבר שיש לו מתירין

תו יש לדון דמפאת ספק דרבנן לקולא הרי אסרינן מכיון דהוה דבר שיש לו מתירין, כמבואר בריש ביצה (ג' ב') שבספק אם הביצה נולדה ביום טוב או בערב יום טוב, אע"ג דהוה ספק דרבנן, מכל מקום אסרינן, דאמרינן דלא יאכלנה היום אלא למחר. ועיין בחידושי הגרע"א במגילה (ה' ב') דגם במלאכות דרבנן אסרינן ביש לו מתירין.

אך תיקשי, דלכאורה לא משכחת לה, דהרי ממה נפשך אם צריך בשבת לסגור המגירה, הא באמת אין לו מתירין ושרי משום ספק דרבנן, ואם לא צריך לסגור בשבת, אם כן בלאו הכי מיתסר משום הכנה משבת לחול.

אך אכתי משכחת לה, באופן שיש לו עדיפות לסגור בשבת ולא נאסר משום הכנה, אך לא כולי האי למיעבד אין לו מתירין, והרי ביצה שספק נולדה ביום טוב או בערב יום טוב אסירא לאוכלה ביום טוב משום דבר שיש לו מתירין, אף באופן שיש לו ענין לאוכלו ביום טוב.

[והנה דעת הצ"ח (ביצה ד' א', כ"ד ב', פסחים ט' ב') דכאשר יכול לשמש גם היום וגם מחר לא אמרינן דבר שיש לו מתירין, אמנם הגרע"א (מערכה למסכת עירובין ל"ח א' ד"ה והנה היה) יליף מהש"ך (סי' קי"ב סק"ח) דאינו כן, ולדעת הצ"ח יש לומר דסגירת המגירה לא הוי דבר שיש לו מתירין מכיון דיכול לסגור ולפתוח ושוב לסגור].

ו. ספק ספיקא

תו יש לדון דנפקא מינה באופן שיש ספק ספיקא דהזבוב נמצא כאן, כגון באופן דאיכא ספק אחד דרואה במגירה זבוב אחר ספק חי ספק מת, וספק שני, דמסופק דילמא הזבוב החי גם נכנס, דמפאת ספיקא לקולא יש כאן ב' ספיקות וניזיל לחומרא, אך פסיק רישיה ליתא.

אך יש לפקפק, למאי דכתב בשער המלך (הל' מקואות פ"י ד"ה כלל ה'), דיש לומר דשרינן בספק דרבנן אף כשיש ספק ספיקא לחומרא. וכך כתב במשנה ברורה (סי' ת"ד שם סק"י).

וגם יש לפקפק כיון דהספק ספיקא קדם לנידון. אך באמת לא שייך בזה ספק ספיקא, הגע עצמך, שתי חתיכות שכל אחת ספיקא דרבנן ובישלו שתיהם ביחד הרי מותרת ולא אמרינן דאיכא ספק ספיקא לחומרא.

ז. קרוב לודאי

עוד יש לדון דנפקא מינה באופן דקרוב לודאי שהזבוב נכנס, והנה תליא בהא דמסתפקנא בכל דוכתא בדין קרוב לודאי, האם אזלינן בתריה דהרי כך מסתבר, או דילמא אכתי חשיבא ספק. והראונו בתשובות עטרת חכמים (שבעות מ"ה) דדן לענין איני יודע אם פרעתיך מהו בקרוב לודאי שפרע, וכתב דאזלינן בתריה בין באיסורין בין בממונות, נמצא דבכהאי גוונא מצד ספק דרבנן אזלינן לחומרא, ומכל מקום פסיק רישיה לא הוי. ועדיין צריך ראייה גדולה דבכהאי גוונא אזלינן לחומרא, וגם יש לדון כיון שקדם הקביעה שהזבוב כאן אם כן הוי פסיק רישיה. [עיין לעיל אות ד].

ח. להפריש אדם אחר

עוד יש לדון דנפקא מינה כאשר יודע שיש שם זבוב, האם צריך להפריש אדם אחר מלפתוח המגירה, דמצד ספק דרבנן לקולא, הרי צריך להזהירו שלא לעבור על איסור דרבנן, אמנם מצד דבר שאינו מתכוין ואינו פסיק רישיה, הרי לאותו איש שפותח המגירה אינו פסיק רישיה מכיון שהוא אינו יודע אם יש שם זבוב.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת וארא

הידיעה והאמונה

שינון אינו זכירה

במשך ימי חיינו, כל פעם כשמתחיל יום חדש או לילה חדש, אנו חוזרים ומזכירים לעצמנו שוב ושוב שה' הוציאנו ממצרים. עם זה קמים בבוקר ועם זה הולכים לישון בלילה: "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" (במדבר טו מא). גם הדיבר הראשון בעשרת הדברות, שהם הבסיס לכל היהדות, הוא "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". בתפילה אנו מזכירים פעמים רבות את יציאת מצרים, ואיננו ניגשים לעמוד לפני ה' בתפילת שמונה-עשרה, בלי לסמוך אותה לגאולת מצרים. בכל שבת ויו"ט, כשמקדשים על היין אומרים על המועד שהוא "זֶכֶר לִיציאת מצרים". כל הזמן, ללא הרף מזכירים לעצמנו את יציאת מצרים, וכך באמת ראוי.

אבל אמירת המילים השכם והערב ללא כוונה ומחשבה, לא תביא לתוצאות הרצויות, ולא משנה כמה פעמים ושנים נחזור ונאמר שוב את המילים. מוכרחים להבין ולהפנים מה אנו מדברים כשאומרים את המילים "זֶכֶר לִיציאת מצרים".

עצמאות או גאולה

האם המדובר בגאולת מצרים הוא רק על הצלתנו מהקושי שבחיי עבדות? אם כך היה הדבר, יציאת מצרים היתה יכולה להתרחש בערך כך: אחרי מאתיים ועשר שנים של סבל בל יתואר, שעבוד ורדיפה אכזריים ונוראיים, בהם פרעה היה נחוש בדעתו לא לשחרר אף עבד עברי לחרות, הקב"ה גורם לפרעה לשלח את ישראל ממצרים. הוא היה נגלה אליו בחלום כדרך שעשה ללבן הארמי, או כפי שעשה לפרעה הקודם, בימי אברהם אבינו ואבימלך מלך פלשתים, ופוקד עליו לשחרר את בני ישראל.

פרעה היה קם בבוקר ומכנס בבהלה את הקבינט שלו, את כל שריו ועבדיו, ומכריז בפניהם שמעתה הוא מכיר בזכויות העם היהודי לחיות כעם חפשי שרשאי לחיות חיו כרצונו, ולכן הוא החליט לשחרר את היהודים מעבדותם והם רשאים לחזור לארץ מוצאם, ארץ כנען! ולמחרת בבוקר היו בותרות ראשיות באותיות ענק ב"ידיעות רעמסס" וב"פיתום טיימס": "דיווח ראשוני: ידיעה מרעישה פרעה ישחרר את כל העבריים בתוך חודש".

ה' היה יכול להוציא אותנו באופן הזה, למה לא? היינו יוצאים בשמחה ובששון ממצרים. מאורע היסטורי שלא נשמע כמוהו: "סוף סוף, אחרי מאתיים ועשר שנים, שיערי מצרים נפתחו לרווחה עבורנו ויצאנו ממצרים - הארץ שהיתה עד עתה סגורה על מסגר וברית, ממנה לא הצליח אף עבד לברוח מעולם!" (מכילתא יתרו א).

ביד חזקה!

אבל לא כך היה, ה' לא נטע בלב פרעה רצון לשחררנו. אלא הוציאנו ממצרים דווקא "בִּיד חֲזָקָה" (דברים ה טו), דהיינו הכל נשאר כרגיל, פרעה ועמו בסיוע חרטומיו ועבדיו המשיכו בכל כוחם להחזיק בנו כעבדים, אלא שלמעננו הפך הקב"ה על ארץ מצרים את כל חוקי הטבע, וגילה בעשר מכות את שליטתו המלאה בכל הטבע, ויחד עם זה הראה את ידו החזקה המענישה את פרעה ועמו מדה כנגד מדה על שהחזיקו בנו כעבדים. וכשהיה צורך בכך, הקשה ה' את לב פרעה ושלל ממנו את הבחירה - דבר בלתי רגיל, ולא הניח לו לשחרר אותנו קודם שיגמור להראות את ידו החזקה ולהעניש אותו ואת עמו.

ויש לשאול, מה היתה התכלית בכך שהקב"ה הוציאנו "בִּיד חֲזָקָה" ובנוסף גם "הִתְעַלֵּל בַּמִּצְרִים", הרי סוף סוף הגיע זמנם של ישראל לצאת משם, ובני ישראל מחכים בכליון עיניים לחירותם, אז יהיה כך, הגיע הזמן השערים נפתחים ואנו נקום ונצא ממצרים כבני מלכים!

סודו של נס

שמעו נא היטב את התשובה, כי מי שיבין אותה יבין מה באמת הביאור של מה שאנו אומרים תמיד "זֶכֶר לִיציאת מצרים". מבאר 'חובות הלבבות' (שער הבחינה פ' ה): "הגדולה שבטובות שהיטיב בהן הבורא לאדם... הוא הראות המופתים הנוראים". ומדוע? מסביר 'חובות הלבבות' כי על ידי הנסים ושינוי הטבע מראה הקב"ה לאדם את גודל כחו ושליטתו, והאדם משיג ידיעה ברורה ומוחשית בעובדה ש"אתה הָרָאָתָ לְדַעַת כִּי ה' הוא הָאֱלֹקִים אֲנִי עוֹד מְלַבְּדוֹ" (דברים לד, ה).

השמעתם חידוש? הנס עצמו הוא מתנה! לא רק הישועה שבאה לאדם כתוצאה מהנס, אלא הנס עצמו הוא מתנה, גדולה בהרבה מהישועה; המתנה היא הכרת ה'. ישנם רבים שלא יודעים זאת וחושבים שמטרת הנס היא רק התוצאה שלו: הייתי עבד וכעת הריני בן חורין.

אדישים. מרוב גילויי האהבה שה' הראה להם, הם היו בהתרוממות נפשית מלאה כיסופים עזים להתקרב לה' יותר ויותר! הם ראו ברחובות מצרים את ה' נוקם את נקמתם ומתעלל במצרים, והמצרים, אשר במשך מאות שנים התעללו בהם בכל כחם, היו עתה חסרי ישע לחלוטין מול כוחו האדיר של ה'. ה' הראה להם "גילוי חי" של אמונה! ואנו השתתפנו בגילוי זה בהתפעלות ובהתלהבות.

גם אלמלא היה הקב"ה מכביד את לב פרעה והיינו יוצאים ממצרים בלי עשרת המכות, היינו בוודאי "מתהוללים" משמחה והודאה לה'; אבל ביציאת מצרים שאנו מדברים עליה יום יום, לא זה היה עיקר המטרה. ה' רצה שנשמח לא רק בחירותנו, אלא שנשמח בידיעת ה' ועל האמונה שנתבררה לנו. זו הסיבה לכך שה' הוציא אותנו ממצרים רק אחרי התקופה הארוכה של עשר המכות - עשרה שעורים בידיעת ה'.

שיעור ראשון: מכת דם

"וְהָיָה דָם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֶצְמֵי וּבְאֲבָנִים" (ז, ט). צריך לדעת שהתורה מקמצת כאן מאד במילים. המבינים אתם מה המשמעות שכל המים הופכים לדם? איזו מהומה אדירה נגרמת מזה? ישנו "פפירוס", נייר עתיק שנתגלה בחפירות במצרים, הקרוי בשם "פפירוס איפּוֹבֶר". רשומה בו עדות של חכם מצרי שהיה עד למכת דם; וכך הוא כותב: "הנהר הוא דם... דם בכל מקום... אנשים נרתעים בגועל מלטעום... מה לעשות? הרס בכל מקום!"! היאור המבורך, המקור היחידי למים בכל ארץ מצרים, חיי כל מצרים היו תלויים בו, הפך לקללה. המים החיים הפכו למטרד מתועב ומסריח. היהודים עמדו והסתכלו מה קורה במצרים, ענן של סירחון התפשט בכל הארץ, שהרי מן היאור התפשטו נחלים ושוחות מים לכל רחבי מצרים, ועכשיו זרם בהם זרם אדום, מחליא ומחניק. החיים הנורמליים במצרים עצרו בפתאומיות. לראשונה בתולדות המדינה העשירה, הצמא היה הנושא העיקרי שעל סדר היום. בכל מקום החולים והזקנים שכבו מתים, והאומה המצרית שקעה בייאוש תהומי.

אמונה בחוש

בני ישראל צפו בנעשה בעיניים פתוחות לרווחה; הם ראו את יד ה' מול עיניהם. חז"ל אומרים שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעים בהם משבת לשבת לומר שהקדוש ברוך הוא גואלן, ופרעה ידע זאת ואמר: "אה, כל חלומותיהם של ישראל על דבר הגאולה הזאת אינם אלא סתם דמיונות, שום דבר לא יכול לעמוד בפני החכמה של האומה המצרית" (עי' תנחומא שמות ה). והנה כאן ראו הכל בעיניהם כיצד מתממשים הדברים בפועל, הם ראו את הקב"ה מעניש את החרטומים החכמים, אויביהם, במופתים מופלאים שהופכים את כוחות הטבע על פניהם. הם ראו את הנהגת ה' במו עיני הבשר שלהם.

היהודי ראה מחלון ביתו קבוצות של מצריים מתאספים על גדות היאור, ממררים בבכי ובוהים

זו טעות, חוסר הבנה בסיסי במושג "נס". אם התכלית היא רק התוצאה, יכול היה ה' להוציאך בדרך טבעית בלי להיזקק לנס. הנס ניתן לך כמתנה של אמונה, עידוד וסייעתא דשמיא להכרת ה'. נס הוא תופעה שמראה לכל את נוכחותו של ה' בעולם באופן משכנע לחלוטין, ללא עוררין. גם מי שרוצה להתעקש כפרד, אינו יכול לעשות כן אחרי שהיה עד לנס. נס הוא גילוי שכינה, שנועד לחקוק במוחנו את כחו ויכולתו האין סופית של ה'.

"ויראו... את היד החזקה"

זוהי אפוא התשובה לשאלתנו: הטעם שה' הוציאנו ממצרים ביד חזקה ובשינוי הטבע דווקא, היה מפני שה' רצה לתת לנו את המתנות של האמונה וההכרה בו. וה' אמר כן בפירוש בתחילת פרשתנו: "אָנִי ה'"; ואיך תדעו זאת? ע"י "וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמַּעַבְדֵּיהֶם וְגִאֲלֵתִי אֶתְכֶם בְּזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים". על ידי החיזיון הגדול הזה תגדלו מאד: "וַיֵּדְעוּתָם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (שמות ז ו-ז).

שיעור כללי

ה' אומר לישראל: "אני אוציא אתכם ממצרים ביד חזקה, רק על מנת להראותכם את ידי החזקה". ואם תאמרו: הרי ישראל הם "מאמינים בני מאמינים" (שבת צז). אנחנו כבר יודעים מאבותינו את כחו של ה'! התשובה היא: לא! אני אוציא אתכם בצורה כזו שמהנסיים שאעשה במצרים תקבלו התחדשות עצומה בידיעת ה' ברמה שלא הכרתם, ידיעה ברמה כזו שתתן לכם אמונה חזקה בה' לכל הנסיונות שעתידיים להיות בכל הדורות! אין לנו שמץ של מושג מה עשתה כל מכה ומכה לישראל, מה היא פעלה ומה השיגה! כל מכה היתה "שיעור כללי" בסוגיא נוספת בידיעת ה'. הקב"ה אמר למשה רבנו שמעשרת המכות תתחדש כזו ידיעה בה' עד שיהיה "וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי ה' (ז, ה), ואם הלימוד כל כך חזק עד שאפילו כבר המצרים יודעים, אזי ישראל, שעבורם ולעיניהם נועד כל ה"שיעור", על אחת כמה וכמה.

לכן אנו מוצאים שוב ושוב את המילים: "וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת לֵב פְּרָעָה". הרי היסוד שעליו מושתת העולם הוא הבחירה, וכאן הקב"ה עשה לפרעה את ההיפך הגמור מבחירה! וכל כך למה? התשובה היא: בעבור "וְהִרְבֵּיתִי אֶת אֲתֹתַי וְאֶת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (ז, ג), על מנת שה' יוכל להציג בפנינו בשלמות מלאה את כחו העצום השולט על הטבע. המופתים הגדולים שנעשו במצרים נועדו לגדל ולרומם את עם ישראל, לפתוח בלבם מעיין מתגבר והולך של הכרה שה' בורא העולם הוא אלוקי ישראל, וכל חלקי הטבע נמצאים תחת ממשלתו הבלעדית, ושלמען בניו אהוביו הוא הופך את כל סדרי הטבע על פניהם.

לנצל את המתנה

המתנות שה' נתן אכן לא בוזבזו. כשראו ישראל את ידו החזקה של ה' בבירור שוב ושוב, הם לא נשארו

מעין עולם הבא

רבינו היה אומר שאין דבר נקנה בלבו של אדם מידיעת השכל בלבד אלא צריך להשיבם אל לבו על ידי כח הצירוף, וזירז להשתמש בכל מיני ציורים מוחשיים כדי לקנות הרגשה חושית בעולם הבא. רבינו יסד דבריו אלו על פי דברי הרמב"ם בהל' תשובה שכתב שהעולם הבא נקרא בשמות רבים, כגון הר' ה' וחצרות ה' ועוד, וכל הדברים שהזכיר הרמב"ם באמת מדברים על בית המקדש, אלא שהרמב"ם חידש שכל המקומות הללו של השראת השכינה במקדש, ישמשו לנו אף הם כדוגמה למקום של השכינה האמיתית, העולם הבא. מכך עלינו ללמוד שמוטל עלינו להשתמש בציורים מוחשיים להשגת העולם הבא. על פי זה המשיך רבינו, כי יש עוד דברים רבים שיכולים לשמש כציור לעולם הבא. גן מהודר או הר גבוה יכולים להזכיר על גן עדן ועולם הבא. ויחשוב שזה אינו אלא כגרגר של יופי לעומת העולם הבא, ואף בשעה שהאדם רואה דרך כל שהיא המוליכה אל מקום יפה, ובמדת סקרנותו שואף ללכת בה, יחשוב שזהו להזכירו שכל חייו הם הליכה למקום טוב - העולם הבא. ומכל שכן בשעה שמתענג ביום השבת (בפרט אם זכית לערוך הסעודות עם "בניך...סביב לשולחן") יצייר שזה חלק מהיות שבת מעין של עולם הבא ששם יתענג בזה פי כמה. ויש עוד הרבה אופנים ששבת יכול להשתמש כציור לעולם הבא.

הסריחה מהם: "וַתִּבְאֵשׁ הָאֶרֶץ". לא היתה מנוחה מהם גם בלילות, הם שכבו במיטותיהם ולא יכלו לישון בגלל הרעש הנורא, שלא לדבר על הצפרדעים שנכנסו בעצמם לתוך סדיניהם ועשו שם "שמח"... ואילו השכן היהודי הלך לישון בשלווה במיטתו, כשהקולות היחידים שנכנסו לאזניו היו זעקות הייאוש של משעבדיו המצריים.

הארוחות, עבור המצרים, הפכו משעה של עונג לשעה של גועל נפש. האשה פורסת את הלחם, ומראה הצפרדע הפרוסה בתוך הלחם הורס לכולם את התאבון. וגם על בני המעמד הגבוה בארמונות שלהם לא פסחו הצפרדעים: במטבחים המלכותיים הכינו עוגה גדולה לפרעה, וכשהגישו אותה לפניו גילו שזה "פאי צפרדעים". כתוב כן במפורש בתורה: "וַיִּשְׂרֹץ הַיָּאֵר צִפְרִדִּים וַעֲלֹוּ וַבָּאוּ... וּבִתְנוּכֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ", בבצקים שלך. ופרעה הגדול והנורא, שהכל רעדו מפניו, כבר לא נראה מפחיד כל כך בשעה שהקיא חתיכות של עוגה וצפרדע על רצפת הארמון...

לכל האוכל היה טעם של צפרדע. "ובתנורך!" כל שכיות החמדה והמותרות של האומה העשירה והחזקה בעולם הפכו להרס וגועל, המטבחים הגדולים והמיטות הנוחות הפכו למקומות מזוהמים שורצי יצורים מגעילים.

לראות דרך החלון

בני ישראל לא החמיצו את ההזדמנות הנפלאה הזו ללימוד ולהתבוננות. הם צפו בכל המתרחש, והפכו את המראות שנגלו לעיניהם לידיעות גדולות בהנהגת ה' בעולם. האב עמד ליד החלון וקרא: "אמא, ילדים, בואו מהר והסתכלו! פעם חשבתם שיכולות להיות צפרדעים רבות כל כך במקום אחד? ראו את המצרים, כיצד הם

בבעתה ובגועל בזרם האדום והמבאיש שעד לפני כמה רגעים היה נהר מים חיים וטעימים. הוא ראה מצריים זוחלים בשארית כוחותיהם על ארבע ומנסים לחפור ליד היאור, אולי ימצאו איזה מעיין שאפשר לשתות ממנו. וה', כיון שראה שהיהודי צופה במתרחש, התעלל ושיחק במצריים כדי שהיהודי ירוויח עוד קצת ידיעת ה'. אחרי שהמצרי חפר במשך שעות, הוא הצליח למצוא זרזיף קטן של מים, ומילא בהם את כוסו, והיהודי רואה איך שהמצרי מקרב את הכוס בשקיקה אל פיו - והמים נהפכים לדם תוך כדי שהם נשפכים לתוך פיו. היהודי חי באמונה מוחשית של ממש, הוא רואה את מעשי ה' מול עיניו! והפסוק "וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" מתקיים במלואו, באופן הנפלא ביותר.

כאשר נסתיים ה"שיעור" הזה בידיעת ה', ראו כל ישראל "אלקות" בטבע הבריאה, הם היו מולהבים כמו שלא היו בימיהם. ולא סתם מולהבים משטויות, כפי שאנשים מתלהבים היום, אלא מולהבים על ה'! כעת, בכח האמונה המחודשת שלהם, הם היו מוכנים ליציאה ממצרים.

מסכת האמונה

אלא שבזה לא די, עדיין אין הם מוכנים ליציאת מצרים בשלמות. מכת דם היתה רק השיעור הראשון בלימוד "מסכת האמונה" שנמשך שנה שלמה, עשרה שיעורים העוסקים בבירור "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" נמסרו שם. בני ישראל עמדו לשמוע עשרה שיעורים בידיעת ה', מהרבי הטוב בעולם. ואחרי כל שיעור נתעצמה ההתחדשות בידיעת ה' והאמונה בו היתה עצומה. הם גדלו יותר ויותר בהכרת ה' המושיעים ומגן עליהם.

גדלות ואיכות באמונה אינן נמדדות בהצהרות, לא חותמים על מסמך של שלשה עשר סעיפים ו'סוגרים את העניין'. לא מספיק רק לומר "אני מאמין". אל תספרו לי סיפורים על "אמונה פשוטה", אמונה אמיתית אינה פשוטה כלל וכלל.

אדם החפץ להיות רואה חשבון, או אפילו אינסטלטור, לא מספיק לו פשוט להכריז "אני אינסטלטור". או לחתום על מסמך שכתוב בו "הריני מצהיר בזאת שאני רוצה להיות רואה חשבון". להיות אינסטלטור זו אומנות, וצריך להשקיע זמן ומאמץ כדי לרכוש אותה. כך גם בנוגע לכל מקצוע אחר, וכך גם האמונה, שהיא מקצוע חשוב פי אלף מכל מקצוע אחר בעולם.

אמונה "איכותית" עמוקה הרבה יותר מ"הסכמה" על כמה עובדות, היא הכרה פנימית שיכולה לגדול עוד ועוד עד אין קץ, וכל תוספת בה היא הישג גדול מאד.

שיעור שני: הצפרדעים

אם כן, קודם שהצליחו המצרים להתאושש ולנשום לרווחה מהמכה הראשונה, עלו עליהם הצפרדעים מנהרות מצרים. הם קרקרו ללא הפסקה, ביום ובלילה, קרקורים מחרישי אוזניים. היהודי צפה בשכנו המצרי ובבני משפחתו נלחמים, ללא הועיל, באלפי הצפרדעים שפלשו בזרם בלתי פוסק לתוך ביתם. בכל מקום היו המצרים דורכים על צפרדעים ומרסקים אותם, והארץ

אותו לבנו, וכך שלושת אלפי שנה לאחר המאורעות הגדולים האלה אנו עדיין מרוויחים מהמתנות הגדולות של יציאת מצרים, ומתחזקים מהן באמונה וידיעת ה' על ידן.

אבל איזו תועלת יוצאת ממתנה שאף פעם לא מסתכלים בה? אם מישהו נתן לך שעון מעולה, ואתה מניח אותו במגירה ולא משתמש בו אף פעם - אתה מבזה את המתנה. ההזכרה היומית של יציאת מצרים בקריאת שמע, והשעות הבודדות של ליל הסדר - אינם שימוש מספיק במתנה של יציאת מצרים, כי אנו תמיד מדברים על יציאת מצרים במושגים כלליים ומעורפלים: "יד חזקה", "יציאת מצרים". מושגים מעורפלים שמשאירים רשמים מעורפלים וחלשים בלבד בתודעתנו, ולמרות שיש תועלת כלשהי גם בזה, אבל לא את זה אנו מחפשים.

אתה הראת לדעת

אי לכך, נדבר עכשיו על משהו שיישמע לכם מחודש, אבל הקשיבו היטב כי הוא חשוב מאד. והוא - "עבודת הציור", העבודה החשובה של יצירת תמונות במחשבתנו, שבכחה לשנות לתמיד את תפיסת חיינו.

מתנות אלו, של המופתים ביציאת מצרים, לא היו רק עצם המעשים המופלאים שהקב"ה עשה במצרים, פעולות כאלו כוחן טוב ללמד רק את מי שראה אותן פעולות ממש בעיניו. אבל מופתי יציאת מצרים היו ציורים של גילויי ה' והנהגתו בעולם - תמונות במחשבה - ולכן הקניינים שלהם נשארו חיים בעמנו לנצח. בכל מופתי מצרים ראו ישראל בעיניהם את חוזק היד, ועם כל פרט נוסף שראו נחקק במוחם עוד ציור של "חוזק יד", שנשאר עמם לעד.

אבל מה אנחנו יכולים כבר לעשות? הרי מאז חלפו למעלה משלושת אלפי שנה. אנחנו לא ראינו כלום! וגם לא אבותינו, וסבינו וסבי סבינו. אין לנו ציורים של היד החזקה!

דעת תבונות

על כן אספר לכם מה נהג לומר הסבא מקעלם, רבי שמחה זיסל זצ"ל: כשם ש"אינו דומה שמיעה לראייה" (מכילתא יתרו יט, ט), הרושם הנוצר באדם על ידי ראיית דבר גדול הרבה יותר מהרושם הנוצר על ידי שמיעתו, כך גם "אינה דומה ראיית העיניים לראיית השכל". הרושם שהתקבל מראיית עיני בשר יכול לפוג עם הזמן, אבל דברים שאדם "רואה" בעיני שכלו, ציורים שהוא עצמו יצר - הרושם שלהם לא פג מנשמתו לעולם.

אם כן, זה תפקידנו בעולם - ליצור ציורים בשכלנו. שלמה המלך אומר: "וּבְדַעַת חֲדָרִים יִמְלֹאוּ כָּל הוֹן יָקָר וְנֶעֱמִים" (משלי כד, ד). פירוש הדבר הוא, שכל אדם צריך להשתמש בדעתו כדי למלא את חדרי שכלו בתכשיטים יקרים. רק את התכשיטים שבשכלו הוא ייקח אתו לעולם האמת. לאחר פטירתו של האדם מהעולם, השכלת השכל הוא מה שניקח איתנו, רק המחשבות יישארו לנו לבסוף. ולכן מטרתנו היא בדעת שנשיג בזמן

בורחים! הסתכלו היטב, כי מה שאתם רואים עכשיו הוא יד ה', הנוקם במצרים על כל אשר עשו לנו! ה' נלחם למעננו, פָּקְחוּ היטב את העיניים ואת הראש!"

שיעור שלישי: כינים

לאחר מכן הגיעה מכת כינים. עלינו להבין, שעפרה של מצרים היה אהוב על המצרים מאד. היאור היה עולה על גדותיו בכל שנה ומרווה את הארץ, וכשהמים היו נסוגים בחזרה הם היו משאירים אחריהם שאריות עשירות בחומרים אורגניים אשר דישנו את הקרקע והפכו לאדמה החקלאית המשובחת בעולם. העפר של מצרים היה מקור חייה, עושרה וגאוותה, והמצרים התייחסו אליו כאל אוצר חביב שמפרנס ומחיה אותם. הם היו מנשקים אותו, ונהנים רק מלהביט בו.

והנה כעת הפך כל העפר הנפלא והאהוב לכינים. כל מיני חרקים אכזריים, שהיו נצמדים לגוף ומוצצים את הדם, וגורמים פצעים ועקיצות כואבות. כתוצאה מהפצעים האלו הם חלו בכל מיני מחלות מחיידקים שהועברו אליהם מהכינים, והאומה כולה התנוודדה על רגליים חלושות מחולי. אנשים נשענו ברחובות על קירות הבתים כדי להצליח ללכת, אבל רבים קרסו ומתו באמצע הרחוב. והיהודים התהלכו בחופשיות ברחובות, שואבים את המראות המופלאות אל תוכם, מפנימים את גודל יכולתו של ה', ואף כינה אחת לא התקרבה אליהם.

תשתמש תמיד במתנה

כל אימת שהמצרים חוו אחת מהמכות, ישבו גדולי היהודים והחכמים בבתיים ושוחחו עמוק אל תוך הלילה אודות ההשגות הנפלאות שנגלים לעיניהם בחוזק יד ה' שהם זוכים לראות ממש בפתח ביתם. גם המוני העם התאספו בחבורות, ודיברו בהתלהבות איש עם רעהו להבין את עומק מעשי ה', כולם יונקים אמונה שה' מנהיג את העולם במדה כנגד מדה, ומפנימים בטחון בבוא ומנהיג העולם. הכרת ה' נצרבה עמוק בתודעתם, באופן שאין לנו אפשרות כלל להבין.

לילות שלמים הם עסקו בזה, והאמת היא שגם אנחנו יכולים לשבת עכשיו כל הלילה ולדבר על היד החזקה שהם ראו יום אחרי יום, אבל אתם כולכם רוצים ללכת הביתה עוד מעט. צריך לקום מוקדם בבוקר ללכת לעבודה, או לכולל. אבל הם היו נרגשים מדי, הם לא הצליחו להירדם בלילה. לָבָם פעם בציפייה: מה תעשה יד ה' מחר, על איזה סוגיא יהיה השיעור? כל פרט מהמכות שראו, הגדיל אצלם עוד ועוד את ההכרה שה' הוא השליט הבלעדי על הכל. וכל זה לא היה במקרה - זו היתה תכלית כל המכות.

אבל המתנות הגדולות הללו של אמונה חושית וידיעת ה', לא נועדו בשבילם בלבד; אלא למען כל הדורות כולם. כן, גם בשבילנו, אנו הנמצאים כאן כעת! ה' רוצה שגם אנחנו נתעצם בהכרתנו אותו על ידי התבוננות אמיתית בעשר המכות.

זו הסיבה שה' נתן לנו את מצות "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ" (יג, ח). כל הורה מצווה לספר את הסיפור לבנו, ובנו יספר

קומט צו פרעה! גוט אויף עהם!" פרעה קיבל מכה! טוב, טוב עשה ה'!

המבינים אתם? ה"חפץ חיים" היה יהודי אמיתי, יהודי שחי את היהדות. להיות יהודי אצלו לא היה רק הגדרה של חוג חברתי מסויים, וזכירת יציאת מצרים לא היתה חובה שצריך לבצע בבוקר ולהיפטר ממנה עד שהיא צצה שוב בערב. למרות שהוא היה זקן וחכם, ואין ספק שלמד פרשה זו כמה וכמה פעמים עם כל המפרשים - הוא רצה לחיות את הרגעים האלה שוב. לכן הוא ישב על מיטתו וצייר לעצמו בדיוק מה היה שם. הוא תאר לעצמו את פרעה יושב בארמונו על הספה המלכותית שלו ומתגרד בכל גופו. הכינים נכנסו מתחת לגלימה הסגולה שלו, מתחת לכתונת הקטיפה המלכותית, מתחת לבגדי המשי העדינים שלו; והם זוחלים לו על כל הגוף. והוא מקלל, ורוקע ברגליו, ומצווה שיביאו לו את המדבירים הטובים ביותר, אבל שום דבר לא עזר. ה"חפץ חיים" צייר זאת במוחו, ואומר: "גוט אויף עהם!" וזו רק ידיעה חלקית מאד על מעשיו של ה"חפץ חיים" אבל ההצצה הקצרה הזו פותחת לנו פתח להבין מהי גדלות אמיתית.

כשמציירים ציורים של יד ה' במצרים, הרי הם נחקקים בשכל לתמיד; ובכל פעם שנזכיר "יציאת מצרים" בתפילות או בקידוש, או שנזכיר את יד ה', או אפילו רק את שמו של ה' בחיי היום יום, הציורים המאוחרים פנימה במחשבה ייעורו ויחדירו עוצמה של אמונה בתוך המילים, אמונה שתלך ותגבר בכל פעם שתזכירו מלים אלו, ובמקום מילים ריקות מתוכן, שכמעט אין להם משמעות, המלים יהפכו אותנו לאנשים החיים כל היום עם ידיעת ה' חקוקה בנפשם. המילים "אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" ילהיבו אותנו. המילים "הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא" מקבלות משמעות גדולה פי אלף, לאדם שכבר יש במוחו ציורים על גדלותו העצומה של ה'. כך גדלים כל הזמן, יותר, ויותר, באהבת ה'.

השלמות שלנו

לפי זה, נוכל אף אנו להפיק תועלת עצומה מהניסים שעשה ה' ביציאת מצרים, והדרך היא על ידי יצירת ציורים חיים ומפורטים בשכל. יש כל כך הרבה חכמה וידיעות על יציאת מצרים, שאפשר לבחור מתוכם את מה לצייר. אבל הדרך היחידה להצלחה בזה היא הקדשת זמן ומחשבה עמוקה, עם רגש, לעניינים הללו. זה לא יבוא מכמה מילים או מחשבות פה ושם. ככל שמקדישים יותר זמן להתבוננות בפרטים שאבותינו היו עדים להם ביציאת מצרים, כך מתקרבים יותר להרגשה שאנחנו עצמנו יצאנו ממצרים, כמו שאמרו חז"ל: "בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, חֵיב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם" (פסחים קטז). וכפי שאבותינו הגיעו לדרגות עצומות באמונה מתוך כל מה שראו, נזכה אף אנו לגדלות כזו.

שבת שלום ומבורך!

שהותנו כאן בעולם, למלאות את השכל ב"הון יקר ונָעִים".

אבל מהי הדעת הזו? ואיך ממלאים בה את השכל? צריך לדעת שישנם שני סוגי "תכשיטים" שעל האדם להשיג בעולם הזה, ולמלא בהם את שכלו: האחד הוא "חכמה", ידיעות, אינפורמציה. וזה חשוב מאד, כולנו חייבים למלא את מוחנו בכמה שיותר תורה בעולם הזה, ידיעת התורה. דברי חז"ל, מסכתות הש"ס, ספרי מוסר - חייבים למלא את מוחנו. רבים מצליחים בתחום הזה, ברוך ה', ממלאים את הראש בידיעות של תורה.

אבל החכמה כשלעצמה לא די בה, ולא היא הנקראת "הון יקר ונָעִים". הרי שלמה אמר "בְּדַעַת חָדָרִים יִמְלָאוּ", בדעת ולא בחכמה, ומהי הדעת, במה היא שונה מן החכמה?

אם ממלאים את הראש בידיעות בתורה, הדברים עדיין שטחיים במידת מה, הם לא נהיו חלק מהאדם. רק אם לוקחים את החכמה והופכים אותה למוחשית, על ידי שנוהגים על פיה וחיים אותה, רק כך משיגים 'דעת'. כי חכמה לבדה אינה משפיעה על האדם ומשנה אותו, רק כשהחכמה הופכת לדעת - האדם משתנה.

תחיה את יציאת מצרים

זה המקום בו נודעת חשיבות מכרעת לכח ציורי השכל שלנו. הדרך להשיג דעת ה' שבשבילה באנו לעולם, היא בכך שנקדיש זמן ומחשבה להתבוננות באירועים של עמנו. על ידי שימת לב וריכוז המחשבה בחכמה, היא הופכת לדבר שמשנה את אישיותו של האדם. על ידי התבוננות בידיעות שכבר נמצאות במוחנו, חודרים הרעיונות השכליים אל הלב.

אחת הדרכים לעשות זאת, היא "לפרוט" את הידיעות לפרטים קטנים. לוקחים פיסת "חכמה", מחלקים אותה לחלקים קטנים, ומתבוננים בהם. מתבוננים ביציאת מצרים, ומציירים במחשבה ציורים ממנה; ככל שהציורים יהיו יותר מפורטים וככל שיהיו יותר ציורים - כך טוב יותר. כי כאשר המוח מתמלא בפרטי פרטים של המציאות ביציאת מצרים, האדם חי את יציאת מצרים; וכך זוכה לחלק מן התועלת שזכו בה אלה שחוו אותה בעצמם.

החיים הסודיים של ה"חפץ חיים"

אציג כאן דוגמה ליהודי שחי כך. סיפר הרב מרדכי פסח מקוברין, ששימש את רבינו ה"חפץ חיים" שנים אחדות קודם הסתלקותו: פעם, בליל שבת קודש, בחצות בערך, כשהלכתי דרך ביתו, שמעתי נעימת קולו ונגשתי וראיתיו יושב על מיטתו ולומד חומש פרשת "וארא". בכל מכה ומכה היה מתפעל ואומר בהתפעלות גדולה: "אי... אי...", וכשהגיע למכת שחין לפסוק "ולא יכלו החרטומים וגו'" צחק בקול שלא שמעתי ממנו אף פעם. ההתפעלות היתה כך גדולה, כאדם שרואה בעיניו את המכות. כך היתה אמונתו חזקה בתורה הק' ועמדתי כך יותר מחצי שעה! שימו לב, למרות שפרשת השבוע לא היתה אז "וארא", וחג הפסח לא היה באופק, קרא ה"חפץ חיים" את עשרת המכות, ואמר לעצמו: "א מכה

זכרון שמואל

מאמר מיוחד לבני הישיבות

לרגל הסגר השלישי!

כל מה שעשו לעצמם עשו

הנה לעתיד לבא יבואו קבוצת אנשים [הנקראים- ממשלת ישראל] להקב"ה ויטענו שמגיע להם שכר, מדוע? מפני שהלא אם לא היו עושים סגר בני הישיבות היו יוצאים לביתם לשבת חופשית וכעת מחמת הסגר נוספו כ"כ הרבה שעות לימוד תורה בהיכלי הישיבות, וא"כ מגיע לנו שכר ע"מ שעשינו סגר,

וידוע מה שביאר הגר"ז (עה"ת פרשת בראשית) בביאור דברי הגמ' בע"ז שלעת"ל יבואו אומות העולם ויבקשו שכר על כל מה שעשו בנו גשרים תיקנו שווקים עשו חיסונים... וכו' ויטענו שהכל היה בשביל ישראל, ואיך יהיה להם את העזות בכלל לטעון שעשו כן בשביל ישראל מבאר הגר"ז דלעת"ל יראו כולם בבירור שכל מה שנעשה בעולם כולו נעשה באמת בשביל ישראל, והכל הכל הקב"ה עשה בשביל עם ישראל, ואוה"ע היו השליחים לכך, והקב"ה יגיד להם וכי עשיתם זאת בשביל ישראל עשיתם א"ז בשבילכם!, ולא מתחשבים במה שזה יסוד הבריאה כיון שמטרתכם לא היתה בשביל זאת, (עי' באורך בדברי הגר"ז שם) וה"ה בעניינינו אנו שאע"פ שהעיצו לבקש שכר על זה שעשו סגר אבל הקב"ה יגיד להם כל מב שעשיתם לעצמכם עשיתם.

ואח"כ נבוא אנו לומדי התורה ונבקש שכר מהקב"ה, הנה מצד הטבע היה צריך להיות שבת חופשית, ולבסוף מחמת הסגר נשארנו בישיבה ולמדנו שעות נוספות, וא"כ מגיע לנו שכר ע"ז,

איפה אתה?!

אך התשובה לזאת היא ע"פ דברי הח"ח ע"מ שאומרים בזמירות שבת "כל מקדש שביעי כראוי לו כל שומר שבת כדת מחללו שכרו הרבה מאד על פי פעלו", ונמשיל זאת במשל: יהודי אחד היה צריך לנסוע לשבת בירושלים, וסמוך לשבת הוא יוצא לדרכו עם כל המשפחה והנה באמצע הדרך בעליות ומורדות שלפני ירושלים הרכב נתקע באמצע הכביש, והוא אינו יודע את נפשו עד שעצר לו יהודי אחד ושאלו מה קרה? והוא מספר לו את כל הסיפור, והוא אומר לו הנה יש לי צימר פנוי פה קרוב במושב בי מאיר אתה מוזמן אלי

פנינים יקרים לפרשת השבוע

הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים (ג', ב') לכאו' קשה מה צריך להיות ירא בשביל זה, הלא אחר שהם ראו את כל המופתים ברור שזה יתקיים. וביאר הגרש"מ דיקסין זצ"ל ע"פ דברי הגר"ז שאמר שהיה דין שבבתים לא יורד ברד אלא היה יורד רק איפה שהיו בהמה ואדם וכו' ולפי"ז לא היה צריך להכניס את כל הבהמות לבית רק לעשות מחיצות קלות בשביל שיהיה דין בית ואפי' ע"י גוד ולבוד היה מספיק, ובשביל להאמין שגם בכה"ג זה לא יזיק היה צריך ירא"ש.

ויצום אל בני, ואל פרעה מלך מצרים (ו' י"ג) פרש"י ציוום לחלוק לו כבוד בדבריהם, צ"ב דמה"ת שיזלזלו בו, עוד צ"ב דהרי באמת הקב"ה ביזה אותו, במכת שחין וצפרדעים, וכדכתי' אשר התעללתי במצרים (עי' ת"א), וא"כ איזה טעם יש בזה שהם יחלקו לו כבוד בזמן שהקב"ה מבזה אותו. ונ"ל דקס"ד שחלק מהעונש של פרעה הוא שמשה יזלזל בו, ולכן הזהירם הכתוב, שעונשו יהיה רק ע"י המכות בלבד, אבל משה ואהרן צריכים לנהוג עמו כמלך, ובכבוד הראוי.

הוא אהרן ומשה וכו' (ז' כ"ו) ופרש"י מלמד ששקולין הם, וצ"ב דהרי בודאי דמשה היה בדרגה בנבואה יותר מאהרן, וכמו שמבואר בתורה "לא כן עבדי משה וכו' פא"פ אדבר בו וכו', וכת' ולא קם עוד נביא כמשה. והתי' לכל זה הוא, דבודאי א"א להגיע לדרגת משה רבינו ע"ה, אלא דביחס לענין הזה שיהיה האדם משלים ומתקן כל כוחותיו, בזה אדם יכול להגיע לדרגת משה רבינו שעבד בכל כוחותיו האפשריים, וזה גם הכוונה שמשה ואהרן שקולים, היינו ששניהם שקולים בזה שהוציאו כל הכוחות שלהם לעבודת ה'.

ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך... ובתנורך ובמשארותיך (ז' כ"ח) בגמ' פסחים נ"ג ב' מובא שחנניה מישאל ועזריה קפצו לאש משום ק"ו שעשו, ומה הצפרדעים שלא נצטוו על קידוש ה' כתיב בהו ובאו בביתך... ובתנורך ובמשארותיך, אנו שמצווין עאכ"ו וק' מאוד שהרי בפסוק זה שהגמ' מביאה הלא בו גופא נצטוו, ותירץ הגר"א מוילנא שהם אכן נצטוו אבל בפסוק כתוב שחלק יהיו בחדר משכבך ובביתך וגם בתנורך ובמשארותיך, וכל צפרדע יכלה לפטור עצמה מהתנור וללכת למק"א, ואעפ"כ הם קפצו לתנור.

ותעל הצפרדע... (ח' ב') ומובא ברש"י שהיו מכים אותה ומוציאה נחילים נחילים, והנה הלא היכוח מפני שרצו למגר אותה, והם רואים שבכל הכאה זה רק מתרבה ואעפ"כ הם ממשיכים. רואים מכאן אומר הסטייפלר שאדם כשהוא כועס לאיזה מצב שפל הוא מגיע.

ומלאו בתי מצרים את הערב וגם האדמה אשר הם עליה (ח' י"ז) וקשה בשביל מה צריך שהם יבואו עם החול והאדמה. מתרצים הגאון מוילנא והחננכת התורה שמובא במשנה בכלאים שהידעוני זה חיה שמחוברת עם חוט לאדמה וטורפת כל מי שמתקרב אליה, ואם מנתקים החוט מיד מתה, וממילא מובן שהוא היה חייב לבא עם האדמה.

העולם והאדם צריך לדעת שאם הקב"ה הוביל אותי לכאן אז אני כעת פה, ולא בטעות.

אם אני כאן הכל כאן

הלל אומר אם אני כאן הכל כאן ואם אני כאן מי כאן (סוכה ג.), לכאורה זה נראה כביכול משפט של גאון ח"ו אבל הביאור הלל הענינו והחסידי אומר לנו כאן יסוד אחד אם "אני" כאן היינו שאני שלי יהיה כאן ולא במקום אחר אז הכל כאן, לא צריך עוד שום דבר, אבל הבעיה שלנו היא שהאני שלנו מפוזר, רוצים קצת פה וקצת שם, ומתעניינים בכל מיני דברים, סתם להתעניין זה לא בעיה, אבל איפה ה"אני" נמצא במקום אחר, וכשבחור בא לבית מדרש אם הוא מחליט כעת אני פה זה מאוד יקל עליו ללמוד, בדוק ומנוסה" ובחור שנכנס לבית מדרש צריך להחליט "אני כאן" ואם אני כאן הכל כאן.

ויש דוגמאות אין ספור על כל גדולי הדורות על השקיעות שלהם בלימוד, והוא רק בגלל שה"אני" שלהם היה בלימוד, ידוע שהגרע"א היה השוער של החת"ס וכשאשתו של החת"ס חלתה שלחו לו מכתב והוא הגיע לבקר אותה אבל עד שהוא בא היא נפטרה ולא רצו לצער אותו ולא ידעו מה לעשות אמר להם החת"ס אני ידבר איתו בלימוד והוא ישכח מהכל וכך הוה, החת"ס דיבר איתו והוא לא הרגיש בשביל מה הוא בא, וכן מסופר ג"כ שפ"א לקחו אותו לחוץ כדי שיטייל קצת וישאף אויר צח ודיברו איתו בלימוד וכך הוליכו אותו והושיבוהו על ספסל והמשיכו לדבר בלימוד ופתאום הוא שאל "איפה התינוק"... כי אם יוצאים החוצה זה בודאי בשביל ברית, כך היה שקוע בלימוד כי כל האני שלו היה בלימוד.

יש דוגמא נוספת שאפשר לראות איך שהאני מרוכז במקום אחד: ילד קטן- כל האני שלו נמצא איפה שהוא אם הוא משחק וכדו' כל האני שלו שמה. [בהרצאות שעושים להורים צעירים על חינוך ילדים אז א' הדברים שהמרצים מדברים שאם קראת לילד שלוש פעמים והוא לא שם לב אליך זה לא בגלל שהוא חוצפן או משהו אחר, אלא הוא בכלל לא שמע שקראת לו הוא כל כולו שקוע במשחק שלו או בספר שלו כל האני שלו שם והוא בכלל לא שם לב למה שקורה מסביבו], הבעיה שאנחנו גדלים והאני שלי מתפזר לכל מיני מקומות, לומדים אבל הראש במקום אחר, מתפללים אבל נמצאים בכל מיני מחשבות אחרות, צריך להחליט אני פה אם הקב"ה הביא אותי לפה אז אני פה.

בטל רצונך מפני רצונו

כתוב במשנה באבות (פ"ב מ"א) "עשה רצונך כרצונו כדי שיעשה רצונו כרצונך בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך", ונראה לכאן שיש כאן כפילות אבל האמת שזה ב' דברים דבר ראשון "עשה רצונך כרצונו" תעשה את רצון ה' את מה שהקב"ה מצווה תורה

בחינם ואני ידאג לכל מחסורך לשבת, וכאשר אמר כן היה, והגיעו בסייעתא דשמיא למקום מפואר והכל היה ממש מושלם, והנה בליל שבת הוא יוצא לטייל ופוגש יהודי נוסף שהגיע לנפוש שם במושב וההוא אמר לו- נו, איך פה במושב? וכו', אך הוא רואה שהשני לא משתף פעולה והוא מצוברח קצת, וא"ל מה קרה? מה לא טוב? א"ל הלה אתה הגעת לפה כי רצית להיות פה אבל אני הגעתי לפה בעל כרחי רציתי להיות בירושלים ובסוף אני נמצא במקום אחר, וא"כ אע"פ שהכל נפלא אבל אני תקוע פה שלא כרצוני,

והנמשל אומר הח"ח- יש שני סוגי אנשים, יש אחד שהוא נכנס לשבת הוא מרגיש שפה זה המקום שלו, הוא רוצה את הקדושה של שבת, את הלימוד את השטייגען וכו' פה זה המקום שלו, וזה "כל מקדש שביעי כראוי לו" אבל יש אחד שאמנם הוא "שומר שבת כדת מחלל" הוא שומר שבת ולא מחלל ח"ו אבל "הוא" במקום אחר הוא רק שומר שבת מחלל, אבל הוא רוצה להיות במקומות אחרים הוא מרגיש "תקוע" פה.

ושניהם יקבלו שכר, אך כ"א "שכרו הרבה מאד ע"פ פעלו"- כ"א לפי דרגתו "איש על מחנהו ואיש על דגלו"- זה שהיה חפץ בקדושת השבת יקבל שכר כפול ומכופל מזה ש"נתקע" פה בשבת.

וכן הוא בעניינינו, היה לנו תכנונים שבשבת נהיה בבית והקב"ה סיבב שנהיה בישיבה, אז יש שני סוגי בחורים, יש אחד ש-נו הוא נשאר בישיבה אבל הוא מרגיש "תקוע", אבל יש בחור שאם זה המצב המצוי אז זה הרצוי, והוא שמח עם הקדושה של שבת השטייגען של שבת שיש בישיבה, זה ודאי לא קל, אבל מי שנמצא במקום אחר ורק הוא נתקע פה זה מצב אחר לגמרי.

יהודי לא תועה

ידוע הסיפור עם הגאון האדיר רבי מרדכי פורגומנסקי זצ"ל שנסע פעם ברכבת עם בחור לשליחות של מצווה, והם התבלבלו בדרך ולקחו רכבת לכיוון ההפוך וכשירדו שמו לב שהגיעו למקום אחר לגמרי, והבחור לא ידע את נפשו, אמר לו ר' מרדכי- אצל הגר כתוב "ותלך ותתע במדבר באר שבע" ודורשים חז"ל שחזרה לגילולי בית אביה, ונשאלת השאלה לכאן היכן מבואר בפסוק שחזרה לגילולי בית אביה והיכן ראו חז"ל זאת בפסוק, התשובה היא כי יהודי לא תועה, אם יהודי הולך ומגיע למקום אחר הוא לא תועה בדרך הוא יודע שהקב"ה הוביל אותו לאן שהוא הגיע, ואם כתוב שהיא תעתה סימן שחזרה לגילולי בית אביה, יכול להיות טעויות בט' אבל לא בת', ואם הגעתי לפה סימן שזה רצון ה' ובאמת אח"כ הגיע יהודי שהיה צריך למול את בנו ונמצא שם במקום נדח בין הגוים והגיע היום השמיני ולא היה לו איך למול את בנו וזה שליוה את ר' מרדכי היה מוהל, וכך התינוק נימול בזמנו, יהודי לא תועה, הקב"ה מוביל את

[illegible]

תמלול אודות הליכי עבודה:

[illegible]

צווייטע טעגלעכע ארבעטס-אויסגאבע פאר דעם 17טן יאנואר 1941

[illegible]

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

משועבד כל היום לכל העולם כולו בלי הפסק ע"י הפלאפון? איפה שהוא הולך בדרך, בתפילה, בכל מקום הוא רוצה ללמוד או לפתוח ספר, מצלצלים אליו, אין לי טענות על מי שמצלצל, אבל האדם לעצמו חייב להיות שיהיה לו זמן קבוע שיהיה כולו קודש. שלא להיות כמו אותו בעל חנות שכל העולם קונים אצלו והוא לא מרחם על החבר שלו שמישהו בא לקנות אצלו, להגיד ליצה"ר עד עכשיו קיבלת את שלך, עכשיו אני רוצה ללמוד, תן לי ללמוד! **דברים נוראים כתב החפץ חיים שמי שלומד בקביעות בלי הפסקה רוח קדושה וטהרה נוראה שורה על הלימוד שלו, כל לימוד זה עצום ונורא, אבל כשזה בלי הפסקה רוח קדושה וטהרה שורה על הלימוד.**

לפני כחמש עשרה שנה הגיע לא"י המשגיח של ליקווד הגאון רבי מתתיהו סלומון שליט"א (שיהיה לו פ"ו ש"ס), הוא בא להתייעץ עם מרן רבי חיים קניבסקי שליט"א שרוצים לעשות שמירה לשיבת ליקווד וזה מאד קשה כי ישיבת ליקווד משתרעת על פני מתחם ענק שיש בו בתי מדרש רבים. אמר לו רבי חיים, **אם אין פלאפונים בסדרים לא צריך שמירה, התורה שומרת על אלו שלומדים אותה, ובעקבות כך עשו תקנה שבכל בית מדרש בליקווד יש מודעה שמי שמדבר בפלאפון בבית מדרש הרי זה גזלן!**

אין לנו מושג מה ההבדל בין לימוד עם פלאפון ללימוד בלי פלאפון, כגבוה שמים על הארץ, זה עולם אחר לגמרי, (אני לא מדבר על הזמן שהולך, נעזוב את זה כרגע, זה עוד חשבון), לא לתת לגנב הזה, **מספיק הוא לקח את כל היום עם הפלאפון מכל הכיוונים, אין ברירה זה המצב בדור שלנו, רבי חיים שליט"א לא יודע איך לדבר בטלפון, הוא מופקע מזה, הוא קיבל על עצמו עול תורה, אנחנו משועבדים לזה, דיינו, אבל לפחות בזמן שקובעים ללמוד, אפי"א אם קובע עצמו ללמוד בבית, למה צריכים להפסיק לכל שיחת פלאפון, אני רוצה ללמוד, אני לא יכול לקבוע לעצמי זמן ללמוד?! למה?**

... כמה צריך להתחזק בזמן שלומדים, כל בעלי העסקים למיניהם **אם מתקשרים אליהם בשעות העבודה שומעים צליל - לא זמין, לא זמין, הוא עכשיו עסוק, הוא לא יכול, ולא תהא כהנת כפודקאית, כשאנחנו שקועים בלימוד נהיה לא זמין, ובכל אופן בסדרים שלא יהיו הפסקות באמצע, ואז אמר רבי חיים שליט"א כשלומדים בקביעות ובציפיות בלי הפסקה זה שמירה מיוחדת מן השמים, הנהגה מיוחדת מן השמים...**

בירורי הלכה

דוכתא לצלויי (רמ"א ומשנ"ב).

- ד. כשיש כמה בתי כנסיות בעיר נחלקו האחרונים אי שרי לסתור ביהכ"נ ע"מ לבנות חדש דהרי יש להם ביהכ"נ להתפלל.
- ה. אם רצו להרחיב את ביהכ"נ, צריך קודם לבנות את הקיר החדש ואח"כ לסתור את הקיר הישן.
- ו. ביהכ"נ שחרבו יסודותיו או שנוטים כתליו ליפול או כשגזרה המלכות שלא להתפלל בו, סותרים אותו מיד אפילו ליכא דוכתא לצלויי ומתחילים לבנותו מהרה ביום ובלילה שמא תדחק השעה וישאר חרב (שו"ע, משנ"ב).
- ז. כשאנשי העיר העתיקה מקומם למקום אחר ונשאר ביהכ"נ לבדו,

בענין סתירת בית הכנסת ישן ובנית בית הכנסת חדש

- א. אין סותרין ביהכ"נ כדי לבנות ביהכ"נ אחר ואפילו יפה הימנו, ואפילו ביהמ"ד, שמא יארע להם אונס שלא יבנו האחר, ואפילו יש להם מקום להתפלל, אלא בונים את ביהכ"נ החדש כולו תחילה ואח"כ סותרים את הישן (שו"ע קנ"ב ומשנ"ב וביה"ל).
- ב. גם כשביהכ"נ שמתפללים בו הוא רק מקום ששכור להם זמני, אסור להם לעזוב את המקום הראשון עד שישכרו תחילה המקום האחר (משנ"ב).
- ג. כשמתחיל לבנות את הביהכ"נ החדש וחסר אבנים אסור ליקח מהביה"כ הישן לבנותו בחדש דחיישין שיארע אונס, ואפילו בדאיכא

1. ואפילו גבו כבד את המעות ואפילו הקורות והאבנים וכל צרכי הבנין מוכנים, ג"כ אסור דילמא מתרמי להו פדיון שבוים ויצטרכו למכור.
2. דעת הט"ז והגר"א להחזיר ודעת המג"א לאסור, וביה"ל נוקט להקל כט"ז והנ"מ כשביהכ"נ האחרים יש מקום להכיל את כל המתפללים של אותו ביהכ"נ. ובספר מעיל צדקה להגר"א בלוי מסתפק בזמננו שיש לכל עדה וחוג ביהכ"נ משלו האם חשיבי שאר הבתי כנסיות כביהכ"נ חילוף ביהכ"נ זה.
3. והיכא דא"א להרחיבו מבלי לסתור את הביהכ"נ עיין ביה"ל דמפשות הרמב"ם ולתשב"ץ אסור ולרא"ש שרי וע"ש בדבריו בארוכה.
4. וביה"ל מביא מהריטב"א במגילה דגם בדאיכא תיוהא אינו שרי לסותרו אלא מדעת הפרנסים.

מותר לסותרו וליקח את אבניו ולבנותו בתוך המקום החדש, אבל צריך שיתחילו מקודם לבנות את הביהכ"נ החדש ואח"כ יקחו את האבנים מביהכ"נ הישן לחדש (ט"ז, משנ"ב).

ח. כשרוצים לסתור ביהכ"נ ע"מ לבנות ביהכ"נ אחר במקום אחר, מותר לסתור את הביהכ"נ הישן דהקדושה פוקעת ועוברת למקום החדש (חת"ס ח"א, ושו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן ד' אות יט) ובמנחת שלמה מביא ד"א דאין לסתור אא"כ זהו צורך הבנין החדש כדוגמת שמאפיל על חלונות ביהכ"נ החדש או שצריכים את המקום בשביל

לעשות מדרגות לביהכ"נ החדש.

ט. לענין האבנים של הבנין הראשון דעת המג"א שהם נשארו בקדושתן, והמשנ"ב בסימן קנ"ג סקמ"א כותב דמותר להשתמש בהם ולהוציאם לחולין ע"פ שבעה טובי העיר ובמעמד אנשי העיר, ובשעה"צ: דלא כמג"א, ע"ש בדבריו.

י. ולענין המקום של ביהכ"נ הישן, יעשה גדר סביבו שלא יבואו לזלזל שם (משנ"ב קנ"א סק"ל).

[נכתב ע"י י.ס. כולל נחלת משה ב"ב]

קוראים כותבים

סיפר לנו אברך יקר שהורה לעצמו היתר בטענה כי הוא חוסך בזה הרבה מאוד ביטול תורה, והנה אסתייעא מילתא מן שמאי, שביים הולדתו נזדמן לידי הגליון, והוא קרא אותו מראשו לסופו והדברים השפיעו. וכך הסביר לנו, שבהיותו תחת השראת יום הולדתו שבראו הקב"ה יש מאין, החליט לתת כבוד לאלוקי ישראל, ולהפסיק את הרגלו. וביותר מזה, כדי להתרחק מהנסיון החליט לעשות משמרת למשמרת ולהניח את הפלאפון מחוץ לביהמ"ד.

ובכן, יש שכר לפעולתכם, ויקויים בנו 'ושבו בנים לגבולם' - לבתי כנסיות ובתי מדרשות, כימי עולם בהרחבת-הדעת ובשלמות הנפש, אמן ואמן. ח. ג. בני-ברק

לכבוד מערכת "קדושת בתי מקדש מעט" בשורות הבאות באתי לחזק ולאמץ את מעשה ידיכם ושיש פרי לפעולתכם. הנה בעה"ר אנחנו בעיצומו של הסגר השלישי על כל השלכותיו. והאמנם שאין איתנו ידע עד מה, אבל יש להתעורר ולהתחזק לפחות ב'הנגלות לנו', ובכאן אתייחס למורא שכינה בבתי-מקדש מעט. המצב הוא שאנחנו בחשש של סגירת בבתי כנסיות ובתי מדרשות, והמצב הוא שעינינו הרואות שעדיין גדול המכשול של ניהול שיחות שונות במכשירי הפלאפון כאשר ישנם כאלו שמתוך שהורגלו מכבר הימים נעשית להם כהיתר, וישנם שדומה להם שהיא גזירה שאי-אפשר לעמוד בה. ועוד ישנם שמורים לעצמם היתר מפני ביטול תורה ועוד סיבות, ואולם גדולי ישראל במכתביהם ברור מללו שיש לכבות את הפלאפון.

חיזוקים בבתי כנסת

ביתר: חסד לאברהם - אין פלאפונים גם שלא בשעת התפילה.
בני ברק:
אליהו הנביא נוסח אשכנז - אין דיבורים כלל, לא מכניסים אוכל ושתייה ועלונים.
בעלזא רמת-אלחנן - אין דיבורים כלל.
היכל משה - מכתב מהרב, קבלות.
הליגמן - אין עלונים.
חניכי הישיבות אזור רמב"ם - החתמות וחיזוקים.
חניכי ישיבת חברון, סמטת האר"י - חיזוקים ותקנות.
חניכי הישיבות רח' בן יעקב - דרשות, שלטים.
חסידות ויז'ניץ - סדר לימוד מיוחד.
יוצאי אורחות תורה - אין דיבורים, מבצעים לילדים.
כולל ברסלב - אין דיבורים, ואין פלאפונים כלל.
כתב סופר - שלטים וחיזוקים ושיעור בכל שבת מרב ביהכ"נ.
לדרמן - תקנות חדשות בקדושת בית הכנסת.
המשך בתי הכנסיות יפורסמו בעז"ה בשבוע הבא

ראינו נכון לפרסם בס"ד בשבוע זה ובשבוע הבא את הבתי כנסיות שקיבלו על עצמם חיזוקים בענין 'שמירת קדושת בית הכנסת' ונתפרסו בעלון מהווסדו - נשמח לקבל שמות של בתי כנסת נוספים ובל"נ נשתדל לפרסם.

אופקים:
זכרון אליהו - דרשות.
חסידות באיאן - מכתב נוקב מהאדמו"ר שליט"א.
קהילת קודש אופקים - דרשות.
שערי תפילה - דרשות.

אלעד:
ישיבת תורה בתפארתה - חיזוק מיוחד, הדפסת קונטרס
קהילת לויית חן - שקט מוחלט
קהילת דגל התורה - לימוד ההלכות
זכרון יעקב: מסילת ישרים - שיעורים ודרשות.
בית שמש: היכל אברהם - דרשות, מכתב מהרב, הכרזת הגבאי כל ליל שבת.

סיפור השבוע

טוב. נערכו לו בדיקות, והתברר שהמחלה חזרה ל"ע. המצב התדרדר. בערב ראש השנה התקשרו והודיעו לי שהוא כבר גוסס. אמרו לי לבוא בהקדם להיפרד ממנו. במקום ללכת אליו, הלכתי לבית הכנסת, לאותו מקום שבו קיבלו רבים על עצמם שלא לדבר בתפילה. פתחתי את ארון הקודש, והתחננתי: "ריבונו של עולם, במקום הזה עשרות יהודים הפסיקו לדבר בשעת התפילה. אם הבן-אדם הזה יסגור את עיניו, הם עלולים לרדת בחשיבות החיזוק שקבלו על עצמם שלא לדבר בשעת התפילה, וגם אני הבטחתי במקום הזה, שלא אדבר דיבור חול בבית הכנסת, ולא דיברתי אף פעם מאז. גם כשרציתי מאוד לומר משהו, נשכתי את שפתי ויצאתי. ריבונו של עולם, לא באתי להתפלל רק על החולה, באתי להתפלל שממקום זה לא יצא ח"ו חילול ה'!" סגרתי את ארון הקודש, וחזרתי הביתה, להתכונן לקראת יום הדין. לא עברו עשר דקות, ואני מקבל שיחת טלפון מהרופא. הוא מבשר לי "יש שיפור קל!" לא יכולתי לנסוע מיד לבית החולים, שהרי לילו של ראש השנה כבר כמעט היה על המפתן, אבל אחר כך סיפרו לי, שביים הראשון של ר"ה פקח החולה את עיניו, וביום השני של ר"ה כבר ביקש מים! זמן מה אחר כך הוא יצא מבית החולים, והבריא לחלוטין! (כבוד בית ה')

סיפר מוזה הרבים הרב מאיר מיכאל גרינוואלד שליט"א: סיפר לי אדם שכבר שבע שנים הוא לא מדבר בתפילה, לאחר ששמע את דרשתי. "לפני שנתיים התגלתה המחלה הנוראה בכבד אצל אחד מבני משפחתי. כאשר זה קרה, קיבלתי על עצמי לא לדבר דיבורי חול בבית המדרש כלל! אפילו שלא בשעת התפילה. שבועיים לאחר שקיבלתי על עצמי את הקבלה הזאת, התקשר הרופא שמטפל בקרוב משפחתי. הוא אמר, שחצי מהכבד מזוהם, והמצב קריטי. חייבים לנתח מיד, כי ללא ניתוח חירום, אין שום סיכויים של חיים. הבעיה היא, שגם עם ניתוח אין הרבה סיכויים. מאחר שהיה מדובר בסכנת חיים מיידי, הסכמתי בלב כבד לניתוח. שבועיים לאחר הניתוח הראו הבדיקות, שמחצית הכבד הנותרת נותרה נקייה לחלוטין(!) מהמחלה הנוראה, ואפשר להמשיך לחיות כך. קרוב משפחתי הבריא! הוא בא לבית המדרש, וכולם ראו אותו משתתף בתפילות ולומד, כאחד האדם, כאדם בריא. עשרות אברכים הפסיקו בזכותו לדבר בשעת התפילה. הם ראו את האיש בחוליו הקשה, שמעו על הקבלה שלא לדבר בבית המדרש, וראו את ההחלמה המופלאה. להתרחשות הזאת היתה השפעה מאד גדולה על הציבור. חלפו שנתיים, לפני ראש השנה הוא הרגיש לא

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והרה"ג רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לקבלת העלון ולהפצתו ולשליחת חומר 052-7101970 | לקבלת העלון ולשליחת חומר למערכת מייל: y0527176420@gmail.com

נאה דורש

מתוך הגדה של פסח החדשה מאוצרותיו של הרה"ג רבי גואל אלקריף שליט"א

בזכות מה נצל פרעה ממכת דם

רבי יוסף בכור שור, שהיה אחד מבדולי התוספות עומד על פשר מלות הפסוק: "ונלאו מצרים לשתות מים מן היאר" (שמות ג, יח), משמעותה של המלה 'ונלאו', היא מלשון תשישות ועייפות. על פי זאת יש להבין למה מכונות המלים: "ונלאו מצרים"? הרי המצרים ראו מיד שאין מים בַּיָּאֹר וכלו הפך לדם. לא היתה להם כל סבה לנסות לשתות דם, כיצד אם כן התעייפו מִשְׁתִּית מִי הַיָּאֹר?

מבאר רבי יוסף בכור שור, שה' נתן למצרים מכה בתוך מכה. ברגע הראשון של מכת דם הפכו היאור וכל המים שבמצרים לדם, ובפעם הבאה זאת מתו והרקיבו כל דגי היאור. אך מיד לאחר מכן חזר היאור להיות מים. המצרים שכל המים שבבתיהם הפכו לדם ופיהם חרב מצמא אמרו לעצמם: "מוטב שנשתם את האר, ונשתה ממי היאור הסרוחים מדגים באושים, ובלבד שלא נמות בצמא". אך כשבאו לשתות ממי היאור הם הפכו בפיהם לדם.

המצרים חשבו שאולי זו תסלה מקומית, ונסו לאתר בַּיָּאֹר נקדת שאיבה אחרת ממנה נתן להפיק מים שאינם הופכים לדם. הם נסו לשאב פה ולדלות שם, אך בכל פעם כשהמים הגיעו לחכם, הם הפכו שוב לדם. כך סימו המצרים את יומם גם צמאים וגם עייפים מהנסיונות לאתר מים שלא יהפכו לדם. והווי שאמר הכתוב: "ונלאו מצרים לשתות מים מן היאר" (שמות ג, יח).

על זאת אמר הקב"ה לישראל: "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים" (שמות י, ב). המצרים התעללו בעם ישראל, ובמדה כנגד מדה ה' התעלל בהם. הקב"ה לא הסתפק בכך שהמצרים יראו שהיאור הפך לדם, והם ישבו בבתיהם צמאים ומיאשים. הוא גרם להם לרוץ על שפת היאור ולחפש מים, כשהם נאנקים מצמא, נחנקים מסרחון הדגים המתים, ולוגמים דם מלוא פיהם.

במשך כל אותו זמן, בעוד העם המצרי מתסר מצמא ומלאות, ישב לו פרעה בנחת בארמונו, מבלי להתעניין בסבל העובר על עמו כמאמר הכתוב: "ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת" (שמות ג, כג). ומבארים חז"ל במדרש (שמות רבה ט, יא): "ולא שת לבו גם לזאת - לא חשש, שלא הרגיש במכת האלקים".

בעוד כל בתי מצרים היו מלאים בדם, בארמון פרעה היו מים צלולים בשפע. וזאת משום שבביתו של פרעה הרשע גדלו את משה רבנו מניקות ועד היותו בן עשרים. בביתו של פרעה עשו חסד, ולכן הוא נצל ממכת דם. אמנם פרעה עצמו לא התכוון לעשות שום חסד. אדרבה, הוא זה שצוה להשליך ליאור את תינוקות ישראל. רק בתו בתיה, היא זו שאהבה את משה וגדלה אותו בחיקה. אבל בסופו של דבר התוצאה היתה חסד, ולכן נצל פרעה ממכת דם.

הנה רואים אנו ממכת דם את כח הממון וכח הצדקה. בכל מצרים אין מצרי אחד שיכול לשתות מים מבלי לשלם עליהם לבני ישראל. ואלו פרעה הרשע ובעל הגזרות, האמור להעניש יותר מכל בני עמו, יוצא בלא פגע, ובביתו יש מים לרב. כל זאת בגין שנשל חלק במעשה חסד. בכך נראה לפרעה כי הצדקה מעבירה את רע הגזרה.

מי היא הצפרדע?

לאחר שמכת דם נעלמה, פרעה מקשה את לבו, ומשה אמר לו בשליחות הקב"ה שאם ימשיך למאן לשלח את העם, תבוא על

מצרים מכת צפרדע.

אך אפן האזהרה תמוה, שכן בתחלה אמר משה: "ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדך ובעמך ובתנורך ובמשארותיך" (שמות ג, כח), ובפסוק שלאחר מכן הוא חוזר וכופל: "ובכה ובעמך ובכל עבדך ועלו הצפרדעים", ולכאורה הלא כבר בפסוק הקודם נאמר שהצפרדעים יעלו בפרעה ובעמו?

בנוסף מקשים בעלי התוספות: מדוע המלה 'בך' נכתבה עם תוספת ה' - 'בכה', כך שגראה שזה מלשון בכיה?

אלא, שנחלקו המפרשים מי היתה הצפרדע שעלתה על מצרים. לדעת רב המפרשים היתה זו הצפרדע המקרקרת המכרת לנו, אך לדעת ה"אבן עזרא" היה זה תנין היאור המכנה 'קרוקודיל', אשר מפגש עמו מסתים בצורה לא טובה כלל...

הנצי"ב מבאר ששני הפרושים אמת, כיון שבאשר דוד המלך מזכיר את נסי מכות מצרים, לשון הפסוק היא "וצפרדע ותשחיתם" (תהלים עח, מה), ולכאורה האם יש בכחה של הצפרדע הקטנה להשחית ולהרג? אלא בהכרח, שמלבד הצפרדע הקטנה השתתפו במכה גם התנינים הגדולים. משה לא כפל את אזהרתו, אלא היו אלה שתי אזהרות שונות. בפסוק הראשון האזהרה מכוננת לכלל העם המצרי, ועליהם תעלה הצפרדע הקטנה. אך הפסוק השני מדבר על פרעה ומקרביו, כאשר המלה 'עמך' מתיחסת לאנשי צבאו, ואלו המלה 'עבדך' מתיחסת לשריו, ואליהם גיעו התנינים הגדולים ונשחיתו ונהרגו בהם.

ומדוע היה חלוק בין אכלוסית מצרים הרגילה לבין פרעה ומקרביו? פרעה ומקרביו התעללו ונשחיתו ביהודים, ועל כן מדה כנגד מדה יבואו התנינים הגדולים ונשחיתו בהם, ועל כן נאמדה לו האזהרה על כך גדלשון 'ובכה', מפני שסוג זה של צפרדעים יגרם לו לבכות בכי רב. לעמת זאת שאר העם רק התעללו ביהודים, ועל כן הם יזכו לבקורה של הצפרדע הקטנה יותר, שאמנם מטרדה ביותר ונכנסת לכל מקום בבית ובגוף, אך אינה משחיתה והורגת.

גם כאשר מבקש פרעה ממשה שיסיר את המכה, הוא מבקש: "העתירו אל ה' ויסר הצפרדעים ממני ומעמי" (שם ח, ד), ובכונתו לתנינים הגדולים העושים שמות בו ובעבדיו, ועם הצפרדעים הקטנות המציקות לעם הוא כבר יסתדר איכשהו. אך לאחר תפלת משה הסתלקו לא רק התנינים הגדולים, אלא גם הצפרדעים הקטנות מתו, וכפי שאומר הכתוב: "וימתו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות" (שמות ח, ט).

במקום שפרעה יבין את המסר, הוא הקשה את לבו לאחר המכה, והסבה לכה היתה מפני שהוא הרי בקש ממשה להסיר רק את התנינים הגדולים, ואלו בפעל נעלמו גם הצפרדעים הקטנות, ואם כן הדבר מוכיח שהיתה זו מכה טבעית, וברגע שהיא הסתיימה נעלמו גם הצפרדעים הקטנות. פרעה לא הבין, שהקב"ה גלגל זאת באפן שיגרם לו להקשות את לבו.

על עקיצות לא מקבילים טכר

ידועה השאלה: מה חשאו בהמותיהם של המצרים שנענשו בכנינים? אלא, שהמצרים היו מתעללים בבני ישראל באמצעות בהמותיהם, ודורכים עליהם ומבזים אותם. אמר הקב"ה: אָמֵנָם אֵין לְבִהמוֹת דַּעַת, והן לא עשו זאת במודע, אך מפני שבמציאות הן הציקו לעם ישראל, סבלו ענש על כך.

ואכן הכנים עשו את מלאכתם, וגרמו סבל רב למצרים

ולבהמותיהם. אך לפי זה עולה קשיה:

הכלבים זכו שמשליכים להם את בשר הטרפות בשכר שלא חרצו את לשונם בעת שישראל יצאו ממצרים.

הצפרדעים שמסרו את נפשם על דבר ה' וקצצו לתנורים זכו ונשארו בחיים, כפי שמבאר המדרש (שחר טוב).

החמורים זכו למצות פטר חמור, בשכר שסיעו בנשיאת משאותיהם של עם ישראל בצאתם ממצרים, כפי שאומרת הגמרא (בכורות ה"ב) שלכל אחד מישראל היתה שירה של תשעים חמורים לוביים אשר היתה טעונה בכסף ובהב של מצרים.

מדוע נגרע חלקם של הכנים, שהרי לא מצינו שקבלו שכר על שמלאו כפאות את שליוותם?

שמעתי בשם אחד מחכמי ירושלים תרוץ בדרך צחות: אמנם למי שעוזר ומסיע לאחרים מגיע שכר בעבור כך, אך מי שהסיע שלו מתמצה בעקיצה ובהצקה לאחרים - אינו מקבל על כך שכר...

הכנים אכן עשו את שליחותם, וקצצו את המצרים, אך לא קבלו בשכר זאת מאומה, שכן על עקיצות לא מקבלים שכר.

ומכאן על האדם ללמד להזהר במשנה זהירות לא לעקץ אחרים לעולם, יהיה אשר יהיה.

בדוד ביתי עם בהמות

במכת ברד נאמר: "הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים" (שמות ט, כ). והשאלה ידועה: האם צריך להיות ירא את דבר ה' בכדי להניס את הבהמות אל תוך הבתים? הרי המצרים כבר נזכרו לדעת שנחתו עליהם כבר שש מכות, ואם כן מי שקצת שכל בקדקדו אמור להכניס את מקנהו אל הבתים!

אלא, אם נדקדק בלשון הפסוק, משה רבנו לא אומר למצרים להניס את בהמותיהם אל הרפת או הדיר, אלא "כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה וירד עליהם הברד ומתו" (שמות ט, יט).

עומד המצרי ומרהר: הבית שלי צפוף מאד, ויהיו בהמות שלא יהיה להם מקום. מלבד זאת בבית יש גג רעפים דק מן הדק, ואלו ברפת יש תקרת בטון חזקה. היכן יש יותר סכוי שהתקרה לא תקרס מעצמת הברד? ודאי ברפת! הנה צריך להיות מצרי ירא ה' כדי להכניס את הבהמות לבית דווקא, ולא לרפת או לדיר. ואכן רק הבהמות שהיו בבתים נצלו, ואלו הבהמות שהיו ברפת או בדיר נזקו.

ומדוע עשה להם הקב"ה כך?

אנו אומרים בהגדה: "ואת לחצנו זו הדחק". מהו הדחק שעליו מדבר? המצרים יצרו גטאות של היהודים, ודחסו כמה משפחות בבית אחד, מה שגרם למצב של "פרישות דרך ארץ".

אמר להם הקב"ה: מפני שלחצתם את ישראל בדחק, כך מדה כנגד מדה תאלצו להצטופף יחד עם בהמותיכם בבית פנימה.

*

ואם דברנו על "הירא את דבר ה'", נביא מעשה שספר רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל:

פעם אחת, בעת שהיה הרב משגיבין זצ"ל חולה, הורה הרופא שעליו להשאיר ער במשך עשרים וארבע שעות רצופות. הרופא הזהיר, שאם ירדם הרב אפילו לפרק זמן קצר, הוא עלול להגיע לסכנת נפשות ממש. הגאון משגיבין היה חלש מאד, ומקרביו חששו שמא ירדם מרב חלשתו. אמר להם הגאון: "תניחו לי תפליו, כי אם יהיו עלי התפליו, לא אוכל להרדם, שהרי אסור לישן עם תפליו".

אמר הרב ואזנר: ראו, עד היכן מגיעה יראת החטא של אותו צדיק. אומרים לו, שסכנת נפשות יש עבורו אפילו בנמנום קל, והוא סמוך

ובטוח שלא ירדם רק כי יש בכך אסור!

זהו "הירא את דבר ה'" באמת.

ובגג וגמרנו?!

בליל הסדר האחרון של חיי הקשה רבי עובדיה יוסף זצ"ל: מדוע הביא הקב"ה על המצרים עשר מכות, ולא הבה בהם במכה אחת? נקח כמשל את רצועת עזה שאנו סובלים נוראות ממחבלי החמאס היוצאים ממנה.

אם יציבו לפני יהודי את השאלה: מה הוא רוצה שיקרה בעזה? תשובתו תהיה: שהקב"ה יביא עליהם מכה נצחת ולא ישאר אחד מהם בחיים. אם יאמרו לו שהם יחסלו, אך זה לא יהיה בבת אחת, אלא בסדרה של מכות ומהלמות, הוא יסתייג מכה, ויעדיף לגמר אתם במכה נצחת אחת ולתמיד. כך גם אלו היו שואלים את היהודים במצרים: מה הם רוצים שיקרה למצרים? ודאי שהם היו מעדיפים שהקב"ה יביא עליהם מכה אחת נצחת שבה הם יחסלו, ומדוע היה צורך בעשרת המכות?

ואם נאמר שהסבה היא מצד רבוי המופתים, והעבדה שבכל מכה היה נס יחודי שלא היה בזולתה, הרי היה אפשר להביא מכה עצמתית שבה כלולים ובלולים כל הנסים והנפלאות שהיו בעשרת המכות, ולא היה צורך לחלק זאת לעשר מכות נפרדות?!

התשובה תובן על פי משל:

מעשה באדם שלא היו ברשותו מעות לצורך קניית צרכי שבת. הבריות סבבו בין החניות ומלאו את סליהם במטעמים ובמגדנות, ואלו הוא הסתובב ברחוב כשמצב רוחו שפוף.

"רבנו של עולם, מה יהיה?" התמלטה אנחה מפיו. "האם נגזר עלי ועל משפחתי לעבר את השבת בחרפת רעב?"

לפתע ראה לפניו מציאה כשרה: עשרה שטרות של מאה שקל מפורים על המדרכה, ללא כל סימן המחייב להשיבם למאן דהו. הוא שמח מאד על המציאה, והודה והלל לקב"ה ששלח לו סיוע מרומ.

באותו ערב שבת היה אדם אחר שאף הוא הסתובב בפנים עגומות כשארגנו ריק, ואינו יודע כיצד יקנה את צרכי השבת.

לפתע, בעת שהוא פוסע ברחוב, הוא רואה על הקרקע שטר של מאה שקלים.

"תודה לך, רבנו של עולם. בעת יש לי לפחות כיצד להתחיל את הקניות", אמר האיש והכניס את השטר לארגנו.

הוא המשיך ללכת עוד מספר פסיעות, והנה הוא רואה על הקרקע שטר נוסף של מאה שקלים.

"איזו השגחה פרטית. תודה לך ה'!" אמר ברגש והכניס גם שטר זה לארגנו.

לאחר עוד מספר פסיעות נעצר ושפשף את עיניו בתדהמה. על הרצפה היה שטר נוסף של מאה שקלים! "אהבת ה' מיחדת נגלית לעיני. אין דברים כאלה!" התלהב היהודי.

אחר השטרות האלה בא עוד שטר ועוד שטר, עד שלבסוף הצטברו בידו עשרה שטרות של מאה שקלים. דמעות אשר זלגו מעיניו מעצמת התרגשותו מהשגחת ה' הפרטית, אותה ראה עין בעין דווקא ביום כה עגום.

בשני המקרים היהודי מצא אלף שקלים, אך האם נתן להשוות בין מי שמצא אותם בבת אחת, למי שמצא אותם אחד אחד? הרי לראשון היתה שמחה אחת בלבד, בעוד שלשני היו עשר שמחות נפרדות!

והנמשל: אם המכות נועדו רק כדי לחסל את המצרים, היה די במכה אחת עצמתית ומרובה בנסים, ולא היה צורך בכל התהליך של עשרת המכות. אך כיון שבכל מכה שקבלו המצרים היתה טמונה נשיקה והארת פנים של ה' יתברך לעם ישראל, ונתן ה' לראות בחוש שהם אינם נזוקים מהמכות, למרות שאף הם היו עובדי עבודה זרה ושקועים במ"ט שיערי טמאה - חפץ הקב"ה שיעם ישראל יקבלו עשר נשיקות ממנו.

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"

משיחותיו של מגיד המישרים

רבי אריה שכטר זצוק"ל

פרשת וארא תשפ"א

מסכן את נפשו עבור אחרים? האם השיבה בפשטות: "הסבה לכך היא משום שהוא הבן שלי!"

כה ספרה האשה: "בעירה בה התגוררתי היה צעיר יהודי, בנו של השוחט, שהיה אחראי על חליבת הפרות של הגויים, כדי שלא יהיה זה חלב עכו"ם. בחור זה היה מספק את החלב לכל יהודי העירה.

באחד הימים התפרסם בעירה כי אותו צעיר נשא חן בעיני קצין גוי, שרצה לקחתו כחתן לבתו, אך בתנאי שקדם לכן ימיר את בתו, רחמנא ליצלן. הצעיר, שהיה בחור קל דעת הסכים למלא את משאלתו של הקצין הנכרי, והעירה כלה הייתה פמרקסה.

ביום בו היה אמור להערה טקס טבילתו לנצרות, ונשואיו עם בת הקצין, הגיע הצעיר לביתו כדי להביא לנו חלב. ואני נצלת את ההזדמנות לדבר על לבו ולשכנע אותו לבל יעשה את הצעד הנורא הזה. לאחר שיחה ארוכה, הסכים הצעיר לחזור בו מכונתו להתנצר, אבל יחד עם זאת טען כי הוא חושש מחמת זעמו של הקצין שכבר תכנן את עתידו. 'השאר כאן בבית', אמרתי לו, 'הסתגר בחדר ואני אפעל את הדלת, ולא אתן לך לצאת!'

לאחר זמן הגיע הקצין לחפש את 'חתנו', מאחר שנועד לו שהוא מסתתר בביתנו. "איפה הבחור?" הוא דרש לדעת. "הוא נמצא כאן", השבתי לו. כשפקד עלי: "הוציא אותו מיד", התניצבתי מולו ואמרתי לו בתקף: "אני לא אוציא לך את הבחור! הוא יהודי, ויהודי לעולם לא יתנצר!"

הקצין הוציא את אקדחו, פנ אותו לעברי, ואמר בחרון: "אם לא תוציא אותו, אני יורה בך על המקום, דעי לך כי אף אחד לא ידרש את דמו! מכני!"

נעמדתי מולו בעז ובלא מורא ואמרתי בנחרצות: "אתה יכול לירות בי, אני לא מפחדת, אבל לא אתן לך לקחת אותו!"

כאשר ראה הקצין כי אני עומדת על דעתי, ואיני מתרגשת מאימיו, הוא החזיר את אקדחו לנדנו, ועזב את המקום בידים ריקות."

"ממני למד בני", סימה האם הצדקנית את דבריה, "שיש למסר את הנפש עבור כל יהודי ויהודי, וכן הוא נוהג כל ימיו!"

וכן אומרים חז"ל במדרש (שמות רבה כא, ה): "היה הקדוש ברוך הוא מבקש לשמור את קולם פעם אחת, ולא היו רוצין, מה עשה, גרה לפרעה לרדף אחריהם, שנאמר: 'ופרעה הקריב, מיד ויצעקו בני ישראל אל ה'". באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא לכך הייתי מבקש לשמור קולם, שנאמר: 'ונתתי בחגיו הסלע', 'השמיעני קול' אינו אומר, 'אלא השמיעני את קולך'. אותו הקול שכבר שמעתי במצרים, לכך כתיב: 'השמיעני את קולך'."

יחודיותו של משה רבנו

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב (ו, ג)

התורה מלמדת אותנו כי היחס של ה' יתברך אל משה רבנו, היה יחס מיוחד של קרבה יותר מאשר לאבות הקדושים. לאחר חטא העגל אמר הקב"ה למשה רבנו, כי רצונו לכלות את כלל ישראל, ולהקים אמה חדשה שתצא מנרעו. אך משה רבנו סרב לקבל את הדברים.

הקב"ה אמר לו כי מעתה ואילך כונתו לשלח מלאך שליך לפני בני ישראל, ולא הוא עצמו כביכול. אך גם לכך סרב משה באמרו: "אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה" (שמות לג, טו).

כה אמר הקב"ה אל משה: "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שד-י ושמי ה' לא נודעתי להם". האבות הקדושים לא זכו למה שאתה זכית - אתה קבלת יותר מהם.

מהי הסבה לכך?

אכן האבות הקדושים היו יסודות האמה הישראלית, אבל מי שהנהיג את עם ישראל בפעל, היה משה רבנו. הקב"ה ידע כמה קשים יאלץ משה רבנו לעבר בעת שינהיג את עם ישראל. לכן כדי שיהיו לו הכחות הנדרשים לכך, היה עליו לקבל יחס מיוחד מאת ה' יתברך.

ואכן משה רבנו הוכיח את מנהיגותו, בכך שהיה מוכן למות למען כלל ישראל. הוא לא היה מוכן שהקב"ה יכלה את האמה הישראלית על אף שייסד אמה חדשה מצאצאיו. זה היה הכח המיוחד בו נתן משה רבנו. לשם כך הוא זכה לקרבה מיוחדת מאת ה' יתברך.

מסירות נפש עבור כל יהודי

מעשה ביהודי שנהג למסר את נפשו עבור כל יהודי ויהודי, פשוטו כמשמעו. באחת ההזדמנויות, לאחר שהלה עשה מעשה מסירות נפש שהיה כרוך בסכנו עצמי עצום מטעם השלטונות, הגיעו אל אמו בטענה, מדוע בנה כה

הצרות נועדו לעורר את ישראל לתפלה וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שד-י ושמי ה' לא נודעתי להם (ו, ג)

הקב"ה צוה על משה רבנו, לגאל את בני ישראל, אך למשה הייתה שאלה קשה: הלא הקב"ה אמר לאברהם אבינו כי בני ישראל יהיו בגלות במשך ארבע מאות שנה, ונהנה חלפו רק מאתיים ועשר שנים, נעדין לא הגיע זמן גאולתם. כיצד מורה לו ה' לגאל אותם כבר עתה?

אמר לו הקב"ה: אכן אתה צודק, יש זמן קצוב לגאולה והוא מרמז במלים "א-ל שד-י", הינו כשיגיע 'ד', כאשר יכלה זמן הגלות. אבל אם בני ישראל מתפללים ומבקשים, יש זמן חדש וזה זמן של רחמים.

לכן אמר ה' יתברך למשה רבנו: אכן - "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שד-י" ונקבתי את זמן הגאולה, אבל "ושמי ה' לא נודעתי להם", לא הודעתי להם את שם הוי"ה, שהוא שם של רחמים. לך אני מודיע שישנה גם הנהגה של רחמים, המאפשרת להוציא את ישראל מהגלות בטרם עת.

בשנת תשכ"ז, כאשר הצבור היהודי בארץ ישראל, נדחק בגבולות מצמצמים, התאספו כל מדינות ערב מכל עבריו ואימו להשמידנו. היה פחד נורא מפני העתיד לקרות. בתי הכנסיות ובתי המדרשות מלאו בהמוני מתפללים שנשאו תפלות מעמק הלב והרעישו עולמות. הכריזו תעניות ואמרו סליחות וי"ג מדות. לכן לא פלא שהתחולל נס גדול, ובששה ימים בלבד הסתיימה המלחמה, כאשר כל הצבאות שמסביב הובסו שוק על גרף.

זהו שאמר הקב"ה למשה רבנו: אמנם ישנה גזרה, אבל אפשר לקרע את רע הגזרה על ידי תפלות ותחנונים. אתה שואל אותי: "למה הרעתה לעם הזה", וכי אינה יודע שאני בעל הרחמים? עליך לדעת כי כל מה שאני עושה הוא רק לטובה. "מפי עליון לא תצא הרעות" (איכה ג, לח), הכל נעשה בהנהגה של רחמים.

פעמים רבות הקב"ה יוצר מצב קשה, כדי שנתחיל לצעק, בורא העולם מבקש להביא לנו את השועה, אבל אם נשב בשקט ולא נצעק, לא תהיה סבה לישועה. לכן הוא מכניס אותנו למצב של לחץ כדי שנתפלל ונתחנן כלפי מעלה, ואז תהיה לנו זכות שבגינה הוא יושיע אותנו. נמצא שכל הקשי והלחץ נועדו אך ורק כדי להביא ישועה לעם ישראל.

בכי של יהודי אינו הולך לריק

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם (ו, ה)

במכת בך שלח פרעה את משה להתפלל על הפסקת המכה. יצא משה מלפני פרעה, פרש כפיו אל ה' ומיד "ויחללו הקלות והפרד ומטר לא יתן ארצה" (שמות ט, לג). מבארים חז"ל במדרש (שמות רבה וארא יב), כי באותו רגע נעצר הכל, ואפילו האבנים שכבר החלו לרדת, נעצרו ונתקעו באמצע הדרך - לא עלו לשמים ולא ירדו לארץ. "ואימתי ירדו? בימי יהושע על האמורים..." השאיר עתידין לירד בימי גוג ומגוג.

את האבנים הללו שומר הקב"ה למלחמה הסופית. הקשיה העולה היא מאיזה טעם שמורות האבנים הללו לעתיד לבוא? כלום יש לקב"ה קשי לצר אבנים חדשות שהוא נזקק להשתמש באבנים ישנות?!

אלא שהאבנים הללו לא היו סתם אבנים. היו אלו אבנים שנוצרו מבכיות עם ישראל, אבנים שהתהוו מ"וַיִּאֱחָזוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֵבֶדָה וַיִּזְעֻקוּ" (שמות ב, כג). אלו אבנים זקרות מפז, שהקב"ה אינו מותר עליהן, ושומר אותן לעתיד לבוא. כי שום בכיה של יהודי אינה הולכת לריק! מצינו במפרש בדברי חז"ל (שבת קה ע"ב): "כל המוריד דמעות על אדם כשר, הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו, שנאמר: 'נדי ספרתה אמה שימה דמעותי באדך הלא בספרתך'."

לפני מלחמת ששת הימים הייתה התעוררות עצומה בעם ישראל. אף כשיש מלחמות שלפניהן לא בוכים כל כך, מוציא הקב"ה מבית גנזיו את ההתעוררות ההיא, ובזכותה הוא מביא את הישועה לעם ישראל.

הדמעות של האמהות והסבתות, שבכו ובקשו מאת בורא העולם, שילדיהן ילכו בדרך התורה, ייקימו בתים לתפארת, נשמרות לפני ה'. אחרי דורות רואים לפתע בנים שסטו מזרקה האבות מתדפקים על שערי הישיבות, בנות שירדו מהדרך באות לסמינרים לחזרות בתשובה. מי הביא דוקא אותם ולא את האחרים? אלו הדמעות של הסבתות! הדמעות שהאמהות היילו בהדלקת נרות, לא הלכו לאבוד! הקב"ה הניחן בבית גנזיו והוציא אותן כשצאצאיהן היו זקוקים לישועה!

לפיקה לא שיה' להשליך את האבנים שנוצרו מהדמעות של עם ישראל במצרים! אלו אבנים שצריך לשמר אותן! הן מעוררות בחזרה את אותה התעוררות שהיתה באותם ימים, ועומדות לעם ישראל להצלה ולישועה. לא רק דמעה של יהודי שמרת לפני ה', אלא כל מעשה של יהודי שמור בבית גנזיו של בורא העולם. כל החסדים שעשו

ישראל מיזם היותם ועד היום הזה, נשמרים אצל הקב"ה, וכשעם ישראל צריך ישועה, הוא מוציא אותם, ופועל ישועות.

אברהם אבינו עמד בעשרה נסיונות. הקב"ה שמר את הזכות הזו לכלל ישראל - "וזכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה". עם ישראל הלך אחר הקב"ה למדבר בלי לשאל שאלות. הקב"ה זכר להם זאת, כפי שנאמר: "פה אמר ה' וזכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ירמיהו ב, ב). עד היום אנחנו חיים מהחסד הזה ומהנסיונות של האבות! כאשר פוגעים באדם ומזיקים לו, וביקלתו להחזיר מלחמה שורה, אף בכל זאת הוא בוחר בדרך של הבנה וותור, ומחליט שלא להרבות מחלוקת ולא להגרר למריבה - הוא עושה חסד עם זולתו, ולא רק עמו אלא עם עם ישראל כלו! שהרי אם תהיה מריבה, כל המערבים בה יגיעו בעל כרחם לידי רפילות ולשון הרע. החסד הזה נאגר בקפה המשתפת של עם ישראל. הוא שמור לפני ה' יתברך, ואין איש יודע כמה ישועה מגיעה ממנו לכלל ישראל, וכמה יהודים נושעים ממנו ממחלות ומשאר סכנות!

על כל אדם לראות פאלו כל העולם פלו חציו חייב וחציו זכאי, וגם הוא עצמו חציו חייב וחציו זכאי, ובכל פעולה הוא מטה את העולם כלו לכף חובה או לכף זכות. בכל פעם שהאדם מטבעו יכול להתרגז ולהתלקח, ולמרות זאת הוא שולט ביצריו ומתגבר על מדותיו, מלבד עצם הרוח האנושי שלו, יש כאן רוח עצום שנכנס לחשבון הכללי של עם ישראל, ונשמר בכספת של בורא עולם, הזכור ושומר את כל החסדים. וככל שהאדם עומד בנסיון גדול יותר, כך הוא עושה חסד גדול יותר עם עם ישראל ועם העולם כולו.

לא היה להם זמן להאזין...

ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה (ו, ט)

ננסה לצייר לעצמנו את דמותה של מצרים בימים ההם. זו היתה מדינה עשירה, אכל לא היה חסר שם, כי הרי עם ישראל בלכתו במדבר התעגעגע ל"סיר הבשר" עליו נשב במצרים. אולי היו שם גם מקומות בלוי שונים, רק דבר אחד היה חסר שם - זמן!...

אני חושב שמצרים של אז היתה כמו ארצות הברית של היום... יש בארצות הברית יהודים דתיים שבבקר אין להם זמן להתפלל, הם קמהרים לעבודה. יש אוטובוס המסיע יהודים דתיים, ויש בו ארון קדש ומבה, ומתפללים בדרך וגם אוכלים שם ארוחת בוקר. נסעתי שם פעם עם נהג דתי, ותוך כדי נהיגה הוא התפלל... אחרי יום

עבודה, מגיעים הביתה מותשים, אוכלים בקשי את ארוחת הערב ואם יש קצת כסף, צריכים לצאת ל"שופינג", לבזבז אותו. כך חולף כל השבוע ביצר וכאשר מגיעים לשבת, מותשים מעיפות. כל השבת ישנים, וביום ראשון הרי יש חפשי מעבודה, וצריך לצאת לאיזה טיול. רבי שלום שפדרון זצ"ל, בלשונו החריפה, היה קורא ליום ראשון בחול - "שבת שני של גליות"...

התורה מספרת, שכאשר בא משה רבנו לבשר לכלל ישראל את בשורת הגאולה, הם לא שמעו אליו "מקצר רוח ומעבדה קשה" (שמות ו, ט). טעם הדבר - אומר ה"אור החיים" הקדוש - "אולי כי לצד שלא היו בני תורה לא שמעו, ולזה יקרא קצר רוח כי התורה מרחפת לבו של אדם". כלל ישראל לא שמעו אל משה רבנו, כי הם לא היו בני תורה, והדברים פשוט לא נכנסו להם לאזניים. לא היה להם זמן לחשב לרגע. נתאר לעצמנו עבדים המשעבדים לשלטון זר, ופתאום מגיע מישהו ואומר להם שבכונתו לשחרר אותם מהשעבוד. האם יעלה על הדעת שהם לא יאזינו לדבריו? אין זה - הבין משה רבנו - אלא מכיון שאין להם זמן להאזין.

מה עשה משה רבנו? הלך אל פרעה - וכידוע הוא היה בן-בית בארמונו של המלך, שהרי בת המלך גדלה אותו שם - ואמר לו: 'אדוני המלך, אני חושב שהפלכלנים שלך מטעים אותך. אתה מעביר את העבדים שלך שבועה ימים בשבוע, ולכן התפוקה שלךם חלשה. אם תעביר אותם ששה ימים ותתן להם יום אחד מנוחה, תראה כיצד התפוקה שלךם תעלה באופן משמעותי'. אמר לו פרעה: 'אתה צודק בהחלט. איזה יום בשבוע, לדעתך, כדאי לתת להם כיום מנוחה?' השיב לו משה: 'לדעתי, כדאי שינוחו ביום האחרון בשבוע, ביום השבת. לאחר שעבדו ששה ימים. אז, כאשר ישובו לעבודה ביום ראשון, תהיה תפוקתם כפול כפלים'. פרעה קבל את ההצעה, וכן נחו בני ישראל ביום השבת. כאשר נפשו במשך יום אחד, היה להם פנאי לחשב קמעא ולהבין את מצבם הקשה, וממילא הם בקשו לפרק מעליהם את על השעבוד.

הנה כי כן, היה לעם ישראל יום מנוחה אחד בשבוע, בו יכלו לחשב ולשמע מה אומר להם משה רבנו.

בטור (ארח חיים סימן רפא) כתוב, שזו הכוונה כמה שאומרים בתפלת שחרית של שבת: "ישמח משה במתנת חלקו, כי עבד נאמן קראת לו". מהי "מתנת חלקו"? זו המתנה שנתן משה רבנו לבני ישראל ושמה שבת. עוד לפני שצוה הקב"ה את ישראל על שמירת השבת, כבר נתן להם אותה משה רבנו.

טלפון אחד

וסדרות הספרים המבוקשות 'אריה שאג'

על פרשיות השבוע ומועדי השנה

מאוצרותיו של רבי אריה שכטר זצוק"ל

אצלך בבית! (המשלוח חינם)

ניתן להשיג את ספרי 'אריה שאג'

בבתי הכנסת אצל הפצת ספרים י. בלוי

במוקד ההזמנות בטלפון או בוצאפ 054-8564033

בין השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה

או באתר bloy.co.il במייל bloyseforim@gmail.com

"א ישיבישע'ר חומש"

יו"ל ע"י מערכת "חיים וברכה"

מאוצרו הבלום של

הגאון ר' חיים ברוך נבנצאל שליט"א

*

פרשת וארא

בשלב זה הגליון יוצא בעיקר במהדורות מייל בלבד. לקבלת הגליון המורחב ניתן לשלוח מייל

ל: 0804hv@gmail.com להערות ובירורים נוספים ניתן להתקשר: 0548442591

קל וחומר מצפרדעים

וְשָׂרִץ הָיָאָר צִפְרָדַיִם וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתָהּ וּבְחֹדֶר מִשְׁכָּבָהּ וְעַל מִטָּתָהּ וּבְכֵיֶתָהּ וּבְעֵדֶיהָ וּבְעֵמָּהּ וּבְתַנּוּרֶיהָ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיהָ: וּבִכָּה וּבְעֵמָּהּ וּבְכָל עֵבְדֶיהָ יַעֲלוּ הַצִּפְרָדַיִם: (שמות ז, כח-כט)

ובפסחים (נג ע"ב) שנינו: ת"ש עוד זו דרש תודוס איש רומי מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם לכבשן האש נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו (שמות ז-כח) ובאו [ועלו] בביתך [וגו'] ובתנורך ובמשארותיך אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה ובמד"ר (פרשה א' אות לד): וימת מלך מצרים – שנצטרע והמצורע חשוב כמת. ויש להקשות:

א. קושיית ר' יונתן אייבשיץ: מה טעם לא למדו חננאל מישאל ועזריה קל וחומר מאברהם אבינו שמסר עצמו על קידוש ה' ליפול לכבשן האש (ב"ר מב, ד)?

ב. למה כתוב בגמ' שהצפרדעים "אין מצווין על קידוש ה'" והרי כתוב להדיא בפסוק "ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך וכו'?"

ויש לבאר כך: אילו המציאות במכת צפרדע היתה ש"חלוקת התפקידים" בין הצפרדעים – כל צפרדע להיכן הולכת - היתה על ידי משה רבינו, שמשה רבינו הגיע לבקתה בה שהו קבוצת צפרדעים ואמר להם: שמעו דבר ה'! בציווי ה' עליכם ללכת ל"חדר משכבך"! ולאחר מכן הלך למקום נוסף ששם שהו קבוצת צפרדעים נוספת ואמר להם: בציווי ה' עליכם ללכת ל"מטתך" וכו'; אילו כך היה הדבר, הרי שהצפרדעים שנצטוו על ידי משה ללכת ל"תנור" הם אכן מצווים על כך להדיא מפי ה' ואכן נפרך הקל וחומר שמבוסס על כך שהצפרדעים "אין מצווין על קידוש ה'", שהרי מצווין הם.

אבל הרי המציאות היתה שכל הצפרדעים נצטוו כאחד לעלות ל"ביתך, חדר משכבך, על מטתך, בית עבדיך, תנור, משארותיך וכו'"; הקבוצה הראשונה החליטה שהיא תקיים את ציווי ה' לעלות ל"ביתך" ... הם עלו יחד ונכנסו לבית... ומתחילים לקפץ בכל פינה... בעלי הבית רודפים אחריהם עם מטאטא ומגב... מהר מאד הם מתייאשים... והנה הקבוצה השניה בחרה לקיים את ציווי ה' של "חדר משכבך" והם עלו לבית ונכנסו לחדר השינה... המצרי שהיה באותה עת באמצע לישון חסם אותם עם השמיכה... כאן התפתח מאבק של ממש בין המצרי לצפרדעים שנאלצו להצטופף... אבל עדיין "מסתדרים" שם... והנה הקבוצה השלישית אהבה את הרעיון של "בית עבדיך" ... היא הלכה ל"כנסת" ... אמנם עבודה לא פשוטה להתחרות עם צעקות אחרות שהולכות שם... אבל לפחות כסאות נוחים... מרווח...

אוי!... אבל הגיעו קבוצה של צפרדעים ואמרו: רבותיי!!! "ודבר אלוקינו יקום לעולם!" מה עם ציווי ה' של "ובתנורך"!!? ובעוד שכל הצפרדעים האחרים בחרו לקיים את ציווי ה' של "בביתך", "בחדר משכבך", "ועל מטתך", "בבית עבדיך", הם בחרו למסור את נפשם ולקיים את ציווי ה' של "בתנורך" ... הם קידשו עצמם בסילודין וברכו ברטט וזיע: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו על קידוש השם" ומסרו עצמם למות בתוך התנורים!!!

חנניה מישאל ועזריה נשאו קל וחומר מצפרדעים! הצפרדעים "אין מצווין על קידוש ה'"! הצפרדעים בכללותם נצטוו ללכת לכל המקומות במצרים, אך כל צפרדע יכלה לבחור להיכן ללכת, הצפרדע הזו שמסרה נפשה על קידוש ה' יכלה ללכת גם ל"בית עבדיך" אבל היא בחרה ללכת ל"תנור". כך חנניה מישאל ועזריה גם הם בחרו למסור נפשם על קידוש ה' שהרי יכלו להתחמק מלהגיע למעמד של נבוכדנצר (ע' סנהדרין צג. ודניאל להיכן אזל), אבל הם נשאו קל וחומר מצפרדעים שגם הם יכלו לקיים את ציווי ה' בדרכים אחרות והעדיפו לקיים את ציווי ה' של מסירת נפש.

אברהם אבינו לא היתה לו אפשרות להנצל מכבשן האש בלי להתכחש לאמונתו בה, אבל הצפרדעים הרי יכלו לקיים את ציווי ה' גם בלי למות. ומכל מקום בחרו לקיים את ציווי ה' של "ובתנור" ולמסור עצמם על קידוש ה', לפיכך חנניה מישאל ועזריה נשאו קל וחומר מצפרדעים ולא מאברהם אבינו.

איי... "ודבר אלוקינו יקום לעולם!" מה היה בסוף? ... אותם צפרדעים שקיימו את ציווי ה' ב"ביתך", "על מטתך", "בית עבדיך", ברגע שנתמלאה תכליתם מה נאמר בהם? "וימתו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות ויצברו אתם חמרים חמרים ותבאש הארץ" (ח, ט-י), אבל הצפרדעים שמסרו נפשם להכנס לתנורים **נשארו לחיות** (בעל הטורים ח, א) איי... **"יבש חציר נבל ציץ ודבר אלוקינו יקום לעולם!"** מי שמוסר נפש לקיים דבר ה' – הריהו נצחי ובר קיום לעולם!!

(הנה רואים זאת גם במציאות ימינו אנו שדבר של מסירות נפש יש לו קיום, שני מפעלים הוקמו על ידי מצוקי ארץ, "אגודת ישראל" ו"בית יעקב". אגודת ישראל לא נשארה כפי שהיתה ואילו בית יעקב נשאר. כי אגודת ישראל נוסדה כצורך, אבל בית יעקב נוסד כמסירות נפש של שרה שנירר.... לכן יש לו קיום)

מה יותר קשה להשרף או לשתוק?

וַיַּעַשׂ ה' כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרָדִּים מִן הַבָּתִּים מִן הַחֲצֵרוֹת וּמִן הַשָּׂדֵה: (שמות ח, ט)

וכתב ה"דעת זקנים מבעלי התוספות": מן הבתים. אבל אותם שבתנורים לא מתו לפי שבטחו בהקב"ה ונכנסו בתנור חם בצווי השם. אותם צפרדעים שהיו מוכנים למות עקה"ש וקפצו לתנורים קיבלו את שכרם - שהם עצמם לא מתו. ויש לשאול מה שונים הכלבים מן הצפרדעים, שבמכת בכורות לא חרצו הכלבים את לשונם ובשכר זה אומרת התורה "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכו אותו", (שמות כב, ל) וכפי שרש"י שם אומר: **למדך הכתוב שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, שנאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו (שמות יא, ז), אמר הקב"ה תנו לו שכר. כלומר, על כך שבסך הכל שתקו הכלבים ולא חרצו לשונם לנבוח הם מקבלים שכר לדורי דורות!** ולכאורה ה"מסירות-נפש" להשרף על קידוש ה' היא דבר קשה הרבה יותר מאשר לא לנבוח?...

והתירוץ הוא: **קל יותר לקפוץ לאש מאשר לשתוק!**

ובדרך צחות יש לדייק כך מלשון חז"ל (ברכות מג ע"ב): **"נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים!"** לא כתוב כאן הלכה, או דין, אלא שבמציאות זה כך - שיותר **נוח** לאדם להכניס עצמו לתוך כבשן האש מאשר לשתוק ולהתגבר ולא להלבין פני חברו ברבים.

ונראה גם שזה כלול ביסוד האמור בדברי הגמ' (כתובות לג ע"ב) **אילמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא**. וכוונת הגמ' שקשה לו לאדם לעמוד בסבל מתמשך אפילו אם הוא סבל קל יחסית מאשר לעמוד בסבל קצר אפילו אם הוא סבל קשה יותר, והוא כנ"ל כי קשה יותר לחיות זמן ממושך על קידוש השם בשתיקה מלמות ברגע אחד בקפיצה לכבשן האש.

ראיה נוספת שמעתי: הרמב"ם בפכ"ג מהל' שבת הל' כ' פוסק שאם נפלה דליקה בחצר אינו מציל אלא מה שצריך לאותה שבת, וגם אם יש דברים של היתר וכן יש שם עירוב אינו מציל יותר ממה שצריך לאותה שבת מחשש שמתוך ש"אדם בהול על ממונו" יבוא לכבות את האש.

ועוד פסק הרמב"ם בהל' ממרים ה"ז: **עד היכן הוא כיבוד אב ואם. אפילו נטלו כיס של זהובים שלו והשליכו בפניו לים לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם אלא יקבל גזירת הכתוב וישתוק. ועד היכן מוראן אפילו היה לובש בגדים חמודות ויושב בראש בפני הקהל ובא אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו בראשו וירקו בפניו לא יכלימם אלא ישתוק ויירא ויפחד ממלך מלכי המלכים שצוהו בכך.**

ושם בהל' ממרים מסיים הרמב"ם את ההלכה: **שאילו מלך בשר ודם גזר עליו דבר שהוא מצער יתר מזה לא היה יכול לפרסם בדבר. קל וחומר למי שאמר והיה העולם כרצונו.**

ותמוה מאוד ההבדל שבין שתי ההלכות ברמב"ם, שאם ראה הרמב"ם צורך לחזק את מי שאביו ואמו זורקים את כספיו לים, למה לא כתב בהלכות שבת גם כן כיוצא בזה – "ולא יכבה וירא ממלך מלכי המלכים"?

והתשובה היא כאמור: לאבד את כל ממונו ולהישאר ערום וחוסר על ידי שאתה שותק, קשה הרבה יותר מאשר לראות את כל הבית שלך נשרף!!

הסגר השלישי...

וְאַתָּה וְעַבְדְּךָ יִדְעָתִי כִּי טָרָם תִּירָאוֹן מִפְּנֵי ה' אֱלֹהִים: (ט, ל)

הגאון רבי נתן דוד פרידמן זצ"ל היה רגיל לספר כי בהלווייתו של הרב דסלר זצ"ל זעק רבי אליהו לאפיאן מנהמת לבו: קיבלנו כבר שתי מכות - החזו"א נפטר ור' איסר זלמן נפטר, ושתייהם בפתאומיות, אבל אנחנו באותו מצב שבו הוכיח משה רבינו את פרעה: קיבלת כל כך הרבה מכות מכות ועדיין "ואתה ועבדיך טרם תיראון מפני ה' אלוקים"?... לא התעוררנו במכה הראשונה ובשניה, מגיעה מכה שלישית, וגעו כל העם בבכיה.

ואף אנו נענה אבתריה ברוח ימים אלו: למרות הסגר הראשון והשני עדיין - ואתה ועבדיך... לכן אנחנו שוב בסגירת בתי תורה, סגר שלישי...

וארטים לפרשת השבוע

ו ב. וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה'. פרש"י נאמן לשלם שכר למתהלכים לפני. יש להבין מה זו ההגדרה הזאת למתהלכים לפני? וי"ל שמשה אמר לפני הקב"ה בסוף הפרשה הקודמת למה הרעוּתָה לעם הזה למה זה שלחתני, והיינו שטענתו הייתה שהוא לא פעל מאומה, ועי"כ השיב לו ה' כאן, אני משלם שכר גם למי שרק הולך בלבד בשליחותי ואינו משפיע מאומה, והיינו למתהלכים לפני. דברי ישראל.

ו. ו-ח. והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי ו-והבאתי. ידוע שד' כוסות הן כנגד ארבע לשונות של גאולה, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי. וקשה הרי יש לשון חמישית, והבאתי. ולמה לא תיקנו כוס כנגדה? וי"ל שה'והבאתי' מתייחס לירושת הארץ כמו שכתוב כאן והבאתי אתכם אל הארץ וגו' ונתתי אותה לכם מורשה. והנה עדיין לא קיבלנו את הארץ מורשה כי מפני חטאינו גלינו מארצנו, ולזה נזכה רק כשיבוא משיח צדקנו בב"א, ומטעם זה אנחנו מוזגים 'כוס של אליהו' ולא שותים אותה ככוס חמישית אלא רק כשאלהיו יבשר על הגאולה. להורות נתן.

ו יב. הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה. וברש"י זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה. יש כאן ק"ו אם בני ישראל לא שמעו מה יש לי לומר להם מהקב"ה איך פרעה ישמעו! וקשה ביותר, הלא מקרא מפורש הוא כי לא שמעו אליו בני ישראל מקוצר רוח ומעבודה קשה, ואי"כ יש לפרוך את הק"ו מה לבני ישראל שהיו בקוצר רוח ובעבודה קשה. ויש לומר שפרעה היה בקוצר רוח יותר מישראל, כי הרי פרעה כל היום התאפק שלא לצאת. מרבי ברוך מרדכי אזרחי.

ו יב. ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים. יש להקשות הא כבר לעיל די אמר משה לקב"ה לא איש דברים אנכי כי כבד פה וכבד לשון אנכי, ואמר לו הקב"ה אהרן יהיה לך לפה, ואי"כ מדוע כאן חזר שוב משה על הבעייה אחרי שהקב"ה כבר הבטיחו שיהיה בסדר? וי"ל דמצינו ברמב"ם פי"ז מיסוה"ת דנביא צריך להיות שלם בגופו, ואי"כ לעיל משה טען שאין הוא איש דברים כי הוא לא מדבר טוב ואיך ידבר לפני פרעה, וכעת הוא טען שיש לו מים שהוא ערל שפתיים ואי"כ הוא לא יכול להיות נביא ולא יתייחסו לנבואתו, עי"ז אי"ל הקב"ה בפסוק הבא וידבר ה' אל משה ואהרן ויצווּם אל בניי ופרעה, והיינו שהנבואה באה גם לאהרן ושוב לא יטילו דופי בנבואתו של משה. מגד יוסף.

ו כו כז. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם הם המדברים אל פרעה מלך מצרים וגו' הוא משה ואהרן. יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר לך ששקולים כאחד - רש"י. ויש לבאר שלכן באמירה שבני ישראל יוצאים ממצרים ולשה העיקר כיון שמשה הוציא את בני ישראל ממצרים, משה הקדים את אהרן לפני משה לומר שאהרן שקול כנגד משה בזה, אבל באמירה ששניהם מדברים לפני פרעה, אהרן העיקר דהרי משה אמר לקב"ה שהוא לבד לא יכול לדבר לפני פרעה וענה לו הקב"ה שאהרן אחיך יהיה נביאך והוא יהיה לך לפה, ולכן כיון שלגבי הדיבור עם פרעה אהרן העיקר, לכן הקדים בזה את משה לאהרן לומר שמשה שקול כנגד אהרן בזה. ונמצא ששניהם שקולים בכל. פרפת משה לרבי משה רובינשטיין.

ז יא יב. ויעשו גם הם חרטומים מצרים בלהטיהם כן. וישליכו איש מטהו והיו לתנינים. ולהלן בפסוק כב במכת דם כתוב ויעשו כן חרטומי מצרים בלטיהם. יש לשים לב לשינויי הלשון, דאילו בהשלכת המטה נאמר **בלהטיהם**, ובמכת דם נאמר **בלטיהם** וי"ל עפ"מ דאיתא בסנהדרין סז: בלטיהם אלו מעשה שדים. בלהטיהם אלו מעשה כשפים. ויש להבין למה במקל והתנין הם עשו זאת במעשה כשפים, ואילו בדם הם עשו במעשה שדים! וי"ל, אומר הבית הלוי, דאיתא בסנהדרין שם שאין השד שולט בדבר הפחות משעורה, כי יותר משעורה הוא יכול להביא ממקום אחר, נמצא שמעשה השד הוא להביא לכאן משהו ממקום אחר. מאידך, כשפים זה אחיות עיניים, והיינו לעשות כאילו הדבר הנמצא כאן התהפך

למשהו אחר. ואיתא שם בגמ' שאחיות עיניים (כשפים) זה דבר שבטל כשמגיע למים, ולכן בהפרכת המטה התנין הם עשו במעשה כשפים כי זה הספיק להם. אבל מכת דם שהיה על המים לא יכלו לעשות בכשפים כי מים מבטלים כשפים, לכך הוצרכו לעשות עי"ז שדים.

ז יז. הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאור ונהפכו לדם. יש להקשות מדוע נכתב אשר בידי, איך יכה במטה אם לא בידו? וכעני"ז יש להקשות להלן בפרשת בשלח יז ה ו מטך אשר הכית בו את היאור קח בידך, וגם שם קשה איך יקח אם לא בידו, ואי"כ המילה 'בידך' היא מיותרת וי"ל, אומר עי"כ רבי שמשון מאוסטרופלי, ששם הוי"ה, כשהוא נכתב כסדר, מורה על רחמים, ובלא"ה הוא מורה על דין. ואי"כ כשמשה נדרש להכות את היאור כדי להופכו לדם הוא נצרך לדין, והנה על המטה של משה נכתב שם הוי"ה ובכדי שיעשה דינים היה עליו להפוך את המטה מצד עליון שבו היה כתוב שם הוי"ה לצד תחתון כדי להפוך את שם הוי"ה שלא יהיה כתוב כסדרו ועי"כ יהיה דין על היאור ויהפך לדם, ולכן כאן היכה במטה אשר בידו והיינו החלק שתמיד בידו, אתו הוא היכה את היאור בשביל שיהיה על היאור דין עי"י המטה הפוך ושם הוי"ה לא יהיה כסדר. אבל בפרשת בשלח, ששם רצה משה שיהיה רחמים ולא דין, כי רצה להכות על הצור להוציא מים לישראל, שם אמר הקב"ה ומטך אשר הכית בו את היאור תקח בידך, היינו שהצד שבו היכה את היאור יקח הפעם ביד כדי שיהיה שם הוי"ה ישר ועי"ז יהיה רחמים.

ו כה. ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לאשה. מה זה 'מבנות', למה לא נכתב בת פוטיאל? וי"ל, אומר הדודאי ראובן, שמבואר בב"ב קיג. שאלעזר נשא אשה ומתה, והנה אלעזר היה כה"ג שאסור לו לשהות ללא אשה, ואי"כ י"ל שאשתו מתה ונשא אחותה ולכן כתב מבנות.

ז כז. הנה אנכי נוהג כל גבולך בצפרדעים. ובמדרש: שהיתה מריבה בין מצרים לכוש על הגבול, היכן בדיוק עובר הגבול, וכעת בצפרדע הקב"ה התריע שיתמלא כל הגבול בצפרדעים והנה כשזה קרה הוכר הגבול בין מצרים לכוש לרעת מצרים, עי"כ המדרש. אותו מדרש בדיוק יש גם במכת ארבה שגם שם כתוב **ארבה בגבולך**, וכתוב שם במדרש שזה היה בדיוק על הגבול להוכיח למצרים שהגבול שרבו עליו שייד 'ליכוש'. ויש להבין למה צריך פעמיים להראות דבר שכבר הוכרע בצפרדעו? וי"ל עי"פ ב"ב נו. שיש צמח שקוראים לו חצב, והוא מיוחד מאוד בזה שהשורשים שלו חודרים בדיוק ישר עד למטה ומשמש לסימון גבולות, ובו יהושע סימן את גבולות השבטים עי"כ. והנה אחר מכת צפרדע שמו את ה'חצב' הזה להראות הגבול בין כוש למצרים כפי שהתברר עי"י הצפרדע, כי גדר בלבד לא תועיל ששרי אפשר להזיזה בלילה, משא"כ צמח א"א להוציא ולהשחית בין לילה. אבל לאחר זמן הגיעה מכת ברד שהשחית את כל הצומח, כולל את החצב שסימן את הגבול, לכן הוצרכו שוב לראות איפה עובר הגבול ואת זה ניתן היה לראות במכת ארבה. ולפי"ז מובן מה שדוד המלך אומר בתהלים שבר ברד עץ גבולם, דהיינו החצב.

ח ב. ותעל הצפרדע. הגמ' בסנהדרין סז: מביאה מחלוקת מה בדיוק היה במכת צפרדע. לשיטת רבי עקיבא היתה צפרדע אחת שמילאה את כל מצרים וכמו שרש"י ביאר כאן שהיכו אותה כולם ויצאו ממנה נחילים של צפרדעים, ואי"ל ראבי"ע עקיבא מה לך אצל האלה, לך לנגעים ואהלות וצפרדע אחת היתה ששרקה להם והם באו, עי"כ דברי הגמ'. יש להקשות א. מה הרבות? בדברי ראבי"ע, ועוד מה אמר כלך לנגעים ואהלות? בביאור דברי הגמ' נאמרו בזה הרבה פירושים אנו נביא את חלקם: **בספר מים יחזקאל** הביא לבאר את הדברים כדלהלן: הנה מצינו שנגע אחד שפרח בכל בשרו הוא טהור ויקרא יג יב. ואילו כשבאו עליו כמה נגעים שכיסו את כל בשרו הוא טמא, ומצינו שמכות מצרים נקראים נגעים כדכתיב יא א עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים ואי"כ אמר ראבי"ע שאם כדברי ר"ע שאחד מתפשט לכל המקומות זה לא מיקרי נגע, ורק אם נאמר שצפרדע אחת הביאה מהרבה מקומות רק אז זה נגע, לכן הוא אמר לר"ע יש סתירה לדבריד מנגעים ואהלות. **בספר גנא דפלפלי** הביא לבאר כך: התורה אומרת לנו אדם

פרשת וארא תשפ"א

כי ימות באהל כל אשר באהל יטמא, ובחולין נחלקו רבי עקיבא ורבי ישמעאל בעובר שמת במעי אמו האם מטמא באהל או לא, דלרבי עקיבא מטמא. ובתורה כהנים פרשת תזריע מצינו שדעת רבי עקיבא שאמנם עובר מיקרי אדם וכנ"ל אבל בכ"א עובר שנוולד עם נגע טהור, כי כתוב בתורה אדם כי יהיה בעור בשרו ויהיה משמע שנראה ובעובר הוא מוצנע. וזה מה שאמר ראבי"ע איך אתה אומר שהצפרדע שעלתה היא היתה מלאה בצפרדעים לפי"ד היה לכתוב ויעל הצפרדעים כי מה שבתוך הבטן גי"כ חשיב, וכמו שמצינו בנגעים ואהלות וכנ"ל, ולכן אומר ראבי"ע שצפרדע אחת היתה ששרקה לכולם שיבואו. **עוי"ל אומר רבי נתן גשטטנער** ביאור נפלא. הנה מצינו בפסחים נג: שחנניה מישאל ועזריה מסרו נפשם על קידוש השם כי נשאו ק"ו מהצפרדעים שאפי' שלא היו חייבים, מסרו נפשם. עי"י"ש בתוס' הדצלם שעשה נבוכדנצר היה אנטרדא לכבוד עצמו ולא לעי"ז ולא היו חייבים למסור נפשם על זה, והם מסרו נפשם רק בגלל הק"ו. ובענין זה האם שרי למסור נפש על שאר מצוות הוא מחלוקת ראשונים. לדעת תוס' בעי"ז כז אדם רשאי להחמיר עי"ע בכל המצוות למסור הנפש, ולדעת הרמב"ם ה א מיסודי התורה אי"א רשאי למסור עצמו למיתה אלא בג' עבירות. ולדעת הרמב"ם י"ל שסי"ל בביאור דברי הגמ' שם עי"פ רשב"א בפסחים שם שפירוש הגמ' היא מה רא חנניה וכו' שסמכו על הנס ד"ץ למדו מהצפרדעים שסמכו על הקב"ה ולא מתו, אבל ברור שהיו חייבים למסור נפשם כי זה עי"ז ועוד שפרהסיה הווי ואפי' במצווה קלה נאמר בזה יחרג ואל יעבור, וי"ל דבזה גופא נחלקו ר"ע וראבי"ע, דאם היה זה צפרדע אחת ששרקה לכולם אי"כ כל הצפרדעים לא נולדו בדרך נס אלא בדרך הטבע, ועי"כ כשמסרו נפשם על קידוש ה' יכלו לסמוך על הנס ולבטוח שיצילו כי למה שיקפחו חייהן בשביל המצווה, וזה למדו מהם חנניה וכו' כשמסרו נפשם על קדושת שמו, אבל לר"ע שצפרדע אחת הייתה אי"כ הצפרדעים יצאו ממנה בדרך נס ונבראו רק לצורך הכאת מצרים, אי"כ אין לומר שהצפרעים בטחו בנס שישארו בחיים דמהיכי תיתי כי כל בריאתן היתה רק בשביל עניין זה של הכאת המצרים בלבד, ולפי"ז מזה בלבד למדו חנניה וכו' שרשאי למות אפי' על מצווה קלה, וזוהי דעת ר"ע שרשאי להחמיר עי"ע למות וכדעת תוס' ולראבי"ע אינו רשאי וכדעת הרמב"ם. ולפי"ז מובן עוד מקומות שמצינו שר"ע גי"כ מסר נפשו על לימוד התורה בגזירת מלכות הרשעה שלא יעסקו בתורה' ובסיפור עם פפוס ברכות סא: וכן בעירובין כא: שר"ע מסר נפשו על נטי"י לסעודה כי הכל הוא ר"ע לשיטתו.

ט ג. הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאוד. מכת דבר ממבט ראשון היא נראית מכה מאוד קלה, בס"ה הקב"ה השמיד את כל הבהמות, וכן משמע לכאורה במדרשים שלא האריכו בזה כ"כ. אלא שההתבוננות בפסוק מראה שהתורה האריכה בזה מעבר לכל מכה שהתורה היתה יכולה לכתוב במקנך לבד שזה כולל את כל בעלי החיים, ולשם מה הוצרכה התורה לפרט. וגם הפסוק מסייד דבר כבד מאוד, משמע שהמכה היתה כבדה, וכן איתא בחז"ל 'ביד חזקה' זה הדבר, משמע שדבר זאת המכה הכי חזקה ששם נראה יד ה' יותר מהכל, וצ"ע מדוע? וי"ל שכשמתבוננים וראים שהמכה היתה קשה מאוד למצרים, היא פגעה והחריבה לקלקלה את כל אורחות החיים של המצרים וכפי שמבואר בפסוק. דבר ראשון זה פגע בסוסים, שהיו משמשים לרכיבה (ולהמחשת הדבר נתאר לעצמנו מה קורה כשכל כלי הרכב במדינה מפסיקים לנוע ביום אחד). נמשך הלאה, חמורים. החמורים הם האמצעי לביצוע ההובלות. ביום אחד משתבשת האפשרות להוביל חבילות ומטענים וכל המסחר מושבת. הלאה: גמלים. הגמלים משמשים ככלי תחבורה למרחקים (כמו אניות ומטוסים). הלאה: בקר. הפגיעה בבקר משבשת את רק את אספקת החלב לשתיה והבשר לאכילה. עם הבקר היו גם חורשים ועושים את שאר עבודות השדה - והנה נמצעה מכת דבר וכל הפעילות במדינה נעצרת, כמו הפסקת חשמל כללית שמשביתה את כל המפעלים. ובנוסף לכל אלו הדבר פוגע גם בצאן. מהצאן היו עושים את החוטים והבגדים וכעת הווסק כל הייצור של הבגדים והחוטים. אכן, 'ביד חזקה' זה הדבר. כי הדבר שישב למצרים את עמוד השדרה הכלכלי והמחיה שלהם. האיחוד בחידוד.

כעס: ח ב. ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים וברש"י צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים של צפרדעים. ותימה גדולה הרי המצרים לא היו טיפשים עד כדי כך, הרי הם היו העם הכי חכם שהיה אז, אי"כ כשהם רואים שמכל מכה יוצאים עוד ועוד צפרדעים, למה הם ממשיכים להכות? וי"ל, אומר הסטיפלער בברכת פרץ, שהם לא היו טיפשים אלא הם היו עצבניים, ועצבני מאד את כל שיקול הדעת שלו והוא עובד בלי הגיון בכלל, וכמ"ש רגון לא עלתה בידו אלא רגזותו, תרתי משמע. וכבר כתב הרמב"ן באיגרתו המפורסמת להתרחק מהכעס כי היא מידה רעה להחטיא בני אדם. כשאדם עצבני אם הוא יתעד את זה בהסרתה והוא יראה את זה אח"כ הוא לא יאמין שזה הוא, הוא ימאס בעיני עצמו, כי פניו הנפכים למראה פני חיה רעה, אצבעותיו וציפורניו נהפכים למראה פני חית טרף ההורסת וקורעת הכל בלי רחמים. והדברים לצערנו ידועים מאוד. והכועס כל מיני גהינום שולטים בו, והוא שוכח את כל תלמודו, ויש לו הרבה מחלות, והוא מת בגיל צעיר, ובני אדם לא סובלים אותו. וידוע כי אף שכלפי כל המידות, כתב הרמב"ם שאדם צריך להתנהג בדרך האמצע, במידת הכעס, צריך להקפיד להתרחק לקצה השני. רגון לא רק שלא עלתה בידו אלא רגזותו, אלא אף מפסיד הוא דברים הכי גדולים שיכל להרוויח. והגר"א כתב שמידת הכעס היא הרע שברע, כי כל המידות הכרות באדם הן באבר אחד מגופו אבל מידת הכעס פוגמת את כל הנשמה כולה ועושה אותה טריפה, כ"כ האר"י הקדוש. ואין רגון שלא מתחרט מיד אחרי זה. ומי שמתגבר ולא כועס ה"ה מעביר על מידותיו וזוכה שיעבירו ממנו כל פשעיו, וזוכה אליכוות ימים, ואין אדם שהתחרט פעם בעולם ע"ז שלא כעס. ויש הרבה סיפורים על אנשים שהיו בשעת כעס ועצרו מלכעס, ובאותה השעה בקשו ישועה לעניין שהוצרכו ונושעו לחלוטין. ויש הרבה עצות להינצל מהכעס וזאת מלבד הידיעה כמה הכעס מגונה. אדם יקבל ע"ע כל פעם שכועס לתת סכום מסוים לצדקה או שהוא ילביש בגד מסויים כשכועס. הכלל השווה שבה שעדי שביא לעשות את המעשה הוא כבר יירגע ויראה שזה שטות של ממש לכעס.

וראינו אצל גדולי ישראל איך היו נזהרים מאוד ממידת הכעס המגונה. ישנו סיפור מפורסם על רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב שהיו ברשותו תפילין יקרות מאוד שקיבל מאביו בירושה ועשרים רבים הסכימו לקנות ממנו את התפילין שלו בסכום עצום שיוכל לחיות כל חייו בכבוד, אך רבי יחיאל לא הסכים למכורם כי היו התפילין קדושות בעיניו מאוד. מדי פעם כשהיה נמצא במחסור גדול היתה אשתו מפצירה בו שימכור את התפילין אך הוא נמנע מכך, בידוע את הזכות הגדולה שיש לו בזה שמחזיק את התפילין של אביו הגדול. שנה אחת היה מחסור גדול באתרוגים וכשהגיע ערב סוכות, בכל זלאטשוב לא היה אף אתרוג אחד לפרואה. והנה סמוך מאוד לחג הגיע אדם אחד ובידו אתרוג מהודר ביותר והוא דרש עבורו סכום גדול מאוד. רץ רבי מיכל לביתו נטל את התפילין היקרות של אביו ומכר אותם לאחד העשירים בסכום גדול מאוד ובסכום שקיבל הוא רץ לרכוש את האתרוג היקר. כשחזר לביתו אשתו ראתה את האתרוג והתרעמה עליו שקנה את האתרוג בזמן שהילדים רעבים ללחם ומרוב בהלה נשמת האתרוג מידו על הריצפה ונפסל. רבי מיכל שלט ברוחו ואמר אתרוג אין לי. תפילין אין לי. כעת אני גם אכעס חלילה... באותו לילה התגלה אליו אביו ואמר לו שהמעשה הזה שלא כעס עורר רעש גדול בשמים הרבה יותר מהמעשה הראשון של מכירת התפילין למען האתרוג.

סיפור דומה מסופר על הדברי יחזקאל משינאוה שהיה ידוע שהקפיד מאוד לא לטבול במקווה שטבל בו אדם לפניו, ולכן כל פעם שהיה זקוק לטבול היה מחליף את כל המים במים חדשים. באחד הימים לאחר טירחה ארוכה של הכנת המקווה והחלפת כל המים שבתוכו הוא גילה שרעג לפני שנכנס לטבול, בא אדם אחר וטבל במקווה הזו. מיד קרא הדברי יחזקאל לבלן וביקש שיביאו לפניו מיד את האיש שטבל במקווה לפני שנכנס. הבלן נבהל, הוא הבין שהאיש אמור להיענש והוא לא ידע מה לעשות. הוא פחד מהעונש שיוטל על הטובל, אך הדברי יחזקאל הפציר בו מאוד עד שלא היתנה לו ברירה הוא קרא

לאיש שטבל ואמר לו שידע כמה מסוכן מה שעשה, כי נראה שהדברי יחזקאל מאוד מקפיד ע"ז. והנה האיש הגיע ומיד שאלו הדברי יחזקאל: האם יש לך ילדים? אמר האיש שכבר שנים רבות הוא נשוי ואין לו זשיק. אי"ל הדברי יחזקאל אי"כ דע לך שבשנה זו תפקד... ואכן כך היה. שאלו לדברי יחזקאל מניין ידעת ד"ז? ענה הדברי יחזקאל הנה כשנכנסתי למים מיד הרגשתי שמשישו טבל כאן לפני, בתחילה התחלתי להקפיד עליו אבל כהרף עין ביטלתי את כל הקפידות וברגע שאדם אמור לכעוס ומבטל את כל הקפידות כל מה שיבקש מה' יתקבל. מיד החלטתי להראות לקב"ה שאני מבטל לגמרי את הקפידה והחלטתי שאני אתן את הזכות שיש ביטול הקפידה שלי בעבור האדם שגבלו הייתי צריך להקפיד. וכך היה, ברור לי שהוא יוושע במה שצריך, כי הזכות של העברה על המידות היא גדולה לאין ערוך.

עוד על זהירותם הנוראה של גדולי ישראל ממידת הכעס, אפשר ללמוד ממה שהתרחש בשלהי ועידת פטרבורג שהתכנסה בחודש אדר שנת תר"ע, לדון בין השאר בדרישת הממשלה הרוסית לחייב אל כל נושאי המשרות הרבניות להשתלם בשפה הרוסית ובלימודים כלליים. גדולי ישראל באותה תקופה נחלקו בזה, חלקם ראו בזה דבר שאפשר להתקיים אותו. בנייהם היו האור שמח, רבי דוד קרלינר שהיה מגאוני הדור, רבי חיים עוזר, ורבי איצלה פונביוז. ומצד שני לחמו בכל כוחם כנגד גזירה זו רבי חיים מבריסק, החפץ חיים והרש"ב מלובביץ. החפץ חיים שהיה אמור להגיע לוועידה, שלח במקומו את ראש ישיבת ראדין הגר"מ לנדינסקי, ורק בקש ממנו שאם יראה כי כלתה הרעה ויד המתירים על העליונה שיקרא לו ויבא מיד. וכך הוה, בכמה ימי הוועידה היה נראה כי יד המתירים על העליונה, והר"מ לנדינסקי שלח טלגרמה דחופה לח"ח שיבוא, ואכן הח"ח הגיע לאחר כמה ימים, ומיד בהגיעו התחיל למסור כמה וכמה נאומים נרגשים שהתחילו להשפיע על הרבנים לקבל את דעתו שהיא דעת המתנגדים. באותם ימים נכנס החפץ חיים עם ר' משה לנדינסקי, לשוחח עם רבי מאיר שמחה, האור שמח שהיה בראש המתירים, מיד התחיל לומר לח"ח דברים חריפים על התנגדותו וחשושו. ומנגד, החפץ חיים השיב לו גם לדרכו באופן חד וברור. והנה לפתע קם האור שמח ויצא מהחדר באמצע הויכוח הגורלי, והתברר כי פחד שהויכוח יחרף ויחמיר ורצה להימנע מזה. החפץ חיים יצא עם ר' משה מהחדר ובדרכו אמר לר' משה: אני מתפעל מידותיו של רבי מאיר שמחה, הוא הרי כהן, וכשהיה קפדנים הם, והרגיש שעלול לבא לידי הקפדה וכעס, וקם ועזב, אף שהיה חשוב לו ביותר הבהרת דעתו בכל התוקף. גם על החפץ חיים סיפר נכדו, כי שמע מאחד מתלמידי ראדין שראה את החפץ חיים הולך בחצות הליל לבית המדרש ופותח את ארון הקודש, ומתחיל לבכות ירבנו של עולם, ישראל מאיר כהן הוא, וכהן עלול לבא בנקל לידי כעס, אי"כ עזרני ה' שאוכל להתגבר על הכעס. עד כמה התחכמו גדולי ישראל שלא לבא לידי כעס, וכשראו כי הכעס מתקרב, ברחו, כי ידעו שכשהוא מגיע סכנתו כה רבה ויש למונעו בכל דרך. מהעלון של דרשו.

רבי שבתי פרינקל זצ"ל, שגדולי הדור סמכו ידם עליו, זכה להאדיר את כל ספרי הרמב"ם בלי שגיאות וטעויות ומסונן היטב מכל רבב על פי כתבים ישנים ונזירים שהשיג בעמל רב ובדמים מרובים שהשקיע בכך. יום אחד לאחר מאמצים ודמים מרובים הוא הצליח להשיג כתב יד נדיר ביותר של אחד מתלמידי הרמב"ם שהיה נמצא במוזיאון במצרים. באותו היום שהגיע הכתב הנדיר היה זה יום חג לרבי שבתי והצוות שעבד עמו ביחד. הם פרסו בעדינות את הכתב היקר על השולחן ורבי שבתי החל לעיין בזה בהתרגשות עצומה, אחד מעוזריו ניגש לשולחן כשכוס קפה גדושה בידו והנה הוא נתקע ברגל השולחן והקפה נשפך על כל הכתב העתיק היקר והנדיר. העוזר החוויר כולו, לקח לו יותר מכמה שניות להבין שהכתב על הסכום העתק והקשרים הגדולים שהושקעו כדי להשיגו הלך לטמיון, הוא עמד להתעלף, והנה לפתע הוא רואה את רבי שבתי על ידו, כשכוס קפה מוגשת לו ורבי שבתי אומר: נשפך לך הקפה השתה. מה שקרה לכתב אל תתרגש, זה נגד שכן יהיה, והכל לטובה. ומי יודע אם לא גלגל זה זכה רבי שבתי להצלחה, שמא האירה לו פנים והוא זכה להקים את המפעל הגדול הזה. ויש בעניין זה עוד סיפורים רבים שכבר הבאנו בעבר.

הכרת הטוב נלמדת מפרשתנו, שהרי במכות מצרים הקשורות ליאור או לעפר הארץ, צווה הקב"ה למשה שיימנע מלעשות אותן, אלא יאמר לאהרן שיטה את ידו על מימי היאור או יכה על עפר הארץ, וזאת משום שמשה נעזר ביאור כאשר אמו הצפינה אותו שם בתיבה, ועפר הארץ הגן עליו כשהרג את המצרי. למדו מכאן חז"ל מדת ק"ו, אם לדומם נצטווה משה להכיר טובה, לאדם החי על אחת כמה וכמה שמצווים אנו להכיר טובה. ובאורו כבר בעלי המוסר, שמכאן אנו לומדים שמדת הכרת הטוב אינה רק משום שמן היושר להשיב טובה למי שמטיב עמנו, כי אם כן הרי היאור והעפר הדוממים, אינם חשים בטובה שעושה עמם משה, כאשר לא הוא המכה אלא אהרן, הם הרי כלל אינם מצפים להחזרת טובה מצדו של משה, אלא הכרת הטוב היא מעלה עבור מכיר הטובה, כי בזאת הוא קובע בנפשו מדות טובות. והכופר בטובתו של חברו סופו שיכפור בטובתו של הקב"ה, כי הכופר בטובתו של חברו, הרי חש הוא שחברו כלל לא עשה לו טובה, אלא זה מגיע לו, ואם כן חלילה לו כלפי הקב"ה, יקשה עליו להרגיש כי הוא חן אותו תמיד במתנת חיים, ואינו חייב לו כלום. והדברים מבוארים בספר החינוך, שביאר כי מצוות כיבוד אב ואם, שורשה הוא להכיר טובה ולגמול חסד עם אביו ואמו, שהם סיבת היותו בעולם. מצונו אצל גדו"י איך השתדלו תמיד להוכיח טובה. אצל אנשים גדולים מצאנו מאוד את רגש הכרת הטוב באופן נדיר ומיוחד ובעבר הבאנו סיפורים רבים ע"כ. נביא כאן סיפור שלא הובא כאן בעבר. בצעירותו למד רבי אריה לוי זצ"ל בישיבת קמניץ, אצל רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל. בחור מוכשר מאוד היה רבי אריה, וראש הישיבה רבי ברוך בער קבע עימו חברותא. יום אחד, בהפתעה מוחלטת, ניגש ר' אריה לרבי ברוך בער, ומודיע לו כי הוא עוזב את הישיבה ועובר ללמוד בישיבת וולאז'ין. "מה קרה?" – תמה רבי ברוך בער – "יכין אינך מרוצה מהחברותא איתנו?" המשיך רבי ברוך בער להתפלא. "חלילה" – ענה לו ר' אריה – "הכל בסדר, אבל טעם כמס עמי, ואני חייב לעבור ללמוד בישיבת וולאז'ין". רבי ברוך בער הצטער מאוד, הוא אף סבר שחבל לו לרבי אריה לעבור לישיבה אחרת, ולוותר על פריחתו בלימוד ע"י החברותא אתו, אבל מעקשנותו של ר' אריה הבין רבי ברוך בער שאתן מה לעשות. הוא בירכו בברכת הצלחה, ונפרדו לשלום. לימים, סיפר רבי אריה לקרוביו על מה ולמה עזב את הישיבה: "בהיותי בישיבת קמניץ, התאכסתי בבית אחד ה'בעלי בתים' בעיירה, ויום אחד החל בעל הבית 'לומר לי' זמירות חולין, על הצורך של ללמוד מעט ללימודי חול, ובמקום שפתיו ניסה לשכנע אותי, כי בחור מוכשר כמוני בוודאי שלימודים אלו יהיו לי לעזר בהמשך חיי. לא רציתי להתווכח עמו, כי חששתי שהוא יחליש אותי בדעותיו, והחלטתי לעזוב לאלתר את האכסניה הזו. אך כיון שמכיר אני טובה לבעל הבית, על התקופה הארוכה בה הוא אכסן אותי ודאג לצרכי, לכן לא עברתי לגור אצל בעל בית אחר, כי הרי הדבר עלול לפגוע בו, ובמקום זאת עברתי לישיבה אחרת, כך הוא לא ייפגע מעזיבתי את אכסנייתו". שאלו אותו מכיריו: "מדוע אם כן לא סיפרת על כך לרבי ברוך בער?" "אם הייתי מספר לרבי" – ענה רבי אריה – "הרי הוא היה מקפיד על בעל הבית, העדפתי שהרב לא יבין אותי ויקפיד עלי, ולא יקפיד חלילה על בעל הבית, שחש אני כלפיו הכרת הטוב רבה..." מהעלון של דרשו.

מסירות נפש למען כבודו יתברך. בפרשת השבוע **מסופר על הצפרדעים שנכנסו** לתנורים ומהם למדו חנניה משאל ועזריה למסור הנפש בזמן נבוכדנצר. נביא כאן סיפור מופלא על מסירות נפש אדירה מלפני קרוב למאתיים שנים. מרבי ישראל מאיר שושן. ברוסיה היתה בעירה יהודית עם קהילה מכובדת. בעיירה היו כל הצרכים היהודיים, בית הכנסת, מקווה, חיידר ועוד. כשהיה המגיד רבי יעקב גלינסקי זצ"ל צעיר לימים, סיפר לו רב העיירה הישיש, שבהיותו ילד גרו בעיירה כשהיה 5000 משפחות, מתוכם 300 משפחות נוצריות 2001 משפחות יהודיות. רדיפות הנוצרים ועלילות הדם, שהיו נחלת היהודים באירופה באותה תקופה, לא פסחו גם על העיירה הרוסית הקטנה. ביום בהיר אחד, בין מנחה למעריב, כשהיה בית המדרש מלא במתפללים – פרצה המשטרה הנוצרית, ותפסה עשרה יהודים כשרים – כבני ערובה. העצורים הובאו למנוח, ששכן קרוב

לבית הכנסת. תנאי דרקוני הוצב בפניהם: אם תוך שלושה ימים תסכימו לטבול לנצרות, ר"ל - תשחררו, ואם לאו – תוצאו להורג!! הקהילה שהיתה כמשפחה אחת, הוכתה בהלם, אבל ירד על בתי היהודים. "ביום השלישי", מספר רב העיירה, "כשהלכתי ברחובות היהודים, גיליתי מודעות ענק המזמינות את כל יהודי העיר, גברים נשים וטף, לעצרת תפילה ענקית שתתקיים בבית הכנסת, כ-3 שעות לפני מועד פקיעת האולטימטום. הייתי אז ילד בחיידר. הגענו לעצרת התפילה, בכל פינה ישבה כיתה אחת עם רבם, בחורי ישיבה קטנה, בחורי ישיבה גדולה, אברכי כולל, חייטים, סנדלרים, זקנים. בית הכנסת היה מלא עד אפס מקום. עזרת הנשים גם היא היתה מלאה, אימהות, סבתות, נערות וילדות, כולן הגיעו, ממש כמו ביום כיפור בשעת תפילת נעילה. רב העיירה התעטף בטלית, נעמד ליד ארון הקודש הפתוח, ופתח בדבריו: "רבותי, התאספנו פה היום, כי בעוד שלוש שעות יעמידו את עשרת האחים שלנו במבחן, בנסיון של 'ואהבת אל ד' אלוהיך... בכל לבבך

ובכל נפשך', אפילו נוטל נפשך. הבה נתפלל עליהם, שיהיו להם כוחות הנפש והעוז לעמוד בניסיון, וחלילה לא לטמא את נשמתם הטהורה. שיזכו להישאר בקדושתם וימסרו את נפשם על קידוש השם. לשם כך, יש צורך בתפילת רבים, שיקבלו את הכוחות המתאימים!!". "אחים יקרים!" זעק הרב, "בואו נתפלל עליהם שיהיו להם כוחות לעמוד בניסיון!". כל הקהל פרץ בבכי, והתאחד בתפילה עמוקה, תוך בכיות קורעות לב, על אחיהם היהודים. לאחר כשעה, עלה הגבאי על הבימה וקרא: "בפקודת המרא דאתרא, נעשה כעת הפסקה קצרה, ונדליק נרות נשמה לעילוי נשמתם של אחינו העצורים במנזר הסמוך, כי סמוכים ובטוחים אנו שוודאי ימסרו בקרוב את נפשם, וכבר מעכשיו תאיר נשמתם הזכה והטהורה. הנר הראשון יהיה לעילוי נשמתו של המומחה, ראש התבורה, האברך בן 55, רבי חיים בן רבי אברהם. קירות בית המדרש ספגו את קול תורתו ואת הנעימות שלו", היה זה מעמד פרידה מרבי חיים, רווי דמעות. מעזרת הנשים נשמע קול

בכיין של בנותיו: "אבא, אבא..." וכל הקהל הצטרף לבכי. דקות ארוכות נדרשו על מנת להרגע מהדלקת הנר הראשון. וכך המשיכו להדליק את שאר הנרות, כשבכל הדלקה נערכת פרידה מן השבוי, שבקרוב ימסור נפשו על קידוש השם. סה"כ הודלקו 9 נרות. ומה עם העשירי? אף אחד לא שאל שאלות. הנידון העשירי היה נער בן 17, חיימ'קה העגלון. חיימ'קה היה בן יחיד להוריו, שלא המשיך בלימודיו, אמנם הקפיד על שלוש תפילות בבית הכנסת מידי יום, אך ללמוד לא היה בכוחותיו. הוא הפך להיות עוזר לעגלון, ובהמשך נעשה בעצמו לעגלון. הכל שיערו, כי חיימ'קה ודאי יישאר בין החיים, הוא כנראה לא יעמוד בניסיון. לפתע, התקרבה אישה יהודיה אל מעקה עזרת הנשים, והתחילה לילל ולבכות: "אנא, כבוד הגבאי, אני אמא של חיימ'קה, אנא, תדליק גם נר לנשמתו. הגבאי, שלא יכל להישאר אדיש מול הזעקות האיומות, חזר והוציא נר נוסף והניח ליד תשעת הנרות הדולקים, לעילוי נשמת הנער חיים בן רבי צבי...

הלכות הקשורות לפרשה.

בפרשתנו כצאתי את העיר אפרוש כפי. וברש"י אבל בתוך העיר לא התפלל לפי שהיתה מלאה בגילולים ולא רצה להתפלל במקום הטינופת, דאסור להזכיר ש"ש במקום הטינופת. יש נידון באחרונים הנה שמו של הקב"ה הוא שלום ואיתא בשבת י: דאסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ. **ויש לדון** למי ששמו שלום אי שרי לקרוא לו בבית המרחץ. ולהלכה פסק במשנ"ב פד. שיר"ש יחמיר. ויש גם שהחמירו (בני יושבר וכף החיים) באמירת המילה שבת במקומות המטונפים (כיוון ששבת זה שמו של ה'). **עוד יש לדון** האם מותר לברך כנגד מי הנטילה של שחרית. בשעריי' או"ח ד.ח. מביא מהבירי יוסף שהוא בכלל דבר המטונף שאסור לומר ע"י דבר שבקדושה. ויש שחלקו, והם הדברי חיים מצאנז וכו"ה בדברי יקותיאל, והמקל יש לו על מי לסמוך. **עוד יש לדון** האם מותר לעשות מצווה במקום מטונף כגון לתת צדקה במקווה, ובשו"ת הלכות קטנות ב.נ. הביא ראה שמותר מהא דמציונו ששוחטים בבית המטבחים למרות שהוא מקום מטונף ושחיטה היא מצווה, וכן מציונו שנוכסים עם ציצית לשרותים, ומסיק שם וכ"כ החיי אדם והט"ז שמעיקר הדין אסור כדי שלא יהיו מצוות בזויות עליו רק בדיעבד

שרי. ובמשנ"ב בהלכות ר"ה סימן תקפח הביא בשם המטה אפרים שאסור לעשות מצווה במקום המטונף כגון מי שבבית הכסא ושומע קול שופר שלא יכווין לצאת ידי חובה. ולגבי מצוות צדקה כיוון ש"צ כוונה הרבה מהפוסקים כתבו שאין בעייה לתת במקום המטונף. **לעניין הדין כשאדם התפלל** או עשה קידוש, או ברך ברכת המזון במקום שהיה שם טינוף, כגון התפלל ע"י ילד עם טיטול מלוכלך בצואה, או הדין הוא כך: אם התניוק בחדר ולא היה ממנו ריח ואין סיבה לחשוש שמא יש אצלו טינוף אינו חייב לגשת לבדוק, ולכן אף אם בסוף התברר שהיה שם טינוף אינו חוזר ומתפלל ומברך. אבל אם יש ספק מכל סיבה שהיא, אז הוא חייב לבדוק ואם פשע ולא בדק אז הדין הוא כך: לגבי תפילה חוזר ומתפלל, ולגבי קידוש, ברכת המזון ושאר ברכות המשנ"ב נשאר ריח ואין בספק וע"כ יצא יד"ח ממישהו אחר. ואם ידע שיש לכלוך והתפלל וברך אז חוזר ומברך ומתפלל. ובמקום שמסתפק האם הלכלוך היה קודם או לא ויש לו ע"מ לסמוך שיכול להיות שזה קרה רק כעת, אפשר לתלות שזה קרה יותר מאוחר ולא חוזר ומתפלל. וכ"א ישאל לרבותיו.

ישנה הלכה בתחילת המשנ"ב וזהר אדם שלא ילבש שני מלבושים בבית אחת כי זה קשה לשיכחה. ויש להזהר שלא ילבש ג"כ כובע כשהכיפה בפנים כי זה גורם לשכחה, כף החיים, ובערוך השלחן כתב שדין זה נאמר דווקא בלבוש ולא בנעלים וערדלים עליהם. וכתב רבי חיים קניבסקי שאין נשים צריכות להזהר בזה, אבל קטנים יש להחמיר בהם כי זה גורם לטבע של שכחה. ולעניין יגוב בבגד שכתב במשנ"ב שזה גורם לשכחה, במקום שמנגב בבגד לא אחרי נטי"י לסעודה וכן אם מנגב במק"א לא בחלוקי הרבה מהפוסקים ובהם הרב אלישיב התירו וכתבו דאין לחשוש.

יש לדון בקלפים שמחלקים לילדים ועשויים מנייר מדבקה האם יש בזה בעיה של מוקצה כיוון שעשויים להדביק, ומה שלא עשוי להדביק אלא רק למשחק שילדים מחליפים אחד עם השני לכאורה מותר, ויש גם לדון בעיקר הדין של החלפת קלפים אחד עם השני האם אין בזה בעיה של מקח וממכר בשבת. וכ"א ישאל לרבותיו בעניין זה כדי שלא נכשל באיסור חלילה.

ידיעות חשובות, וכן דברים מגדולי ישראל, ערוך בדרך של שאלה ותשובה.

שאלה: הנושא אישה יבדוק באחיה. איך מיישמים כלל זה בדורינו? **תשובה:** ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון. בב"ב קי. הביא ראייה מפסוק זה שהנושא אשה יבדוק באחיה. הסטיפלער בקריינא דאגרתא ח"ב יח. כתב שכשיש גם אחים כשרים מסתברא שבכה"ג ל"א חז"ל להיזהר. והרב שטינמן תמיד היה אומר שאפילו כשכל האחים מקולקלים צריך לבדוק הטעם ובכל מקרה צריך שאלת חכם. והרב שך ב'מכתבים ומאמרים' ח"ו הביא שאם הקלוקל הוא במידות יש לחשוש, אבל אם הקלוקל של האחים הוא בדעות והשקפות פסולות, דהיינו שהם ירדו מהדרך, ע"ז לא נאמר יבדוק באחיה.

שה' עושה כעת זה ניתוח גדול שהקב"ה בכבודו ובעצמו נמצא עמו, ובאותו הזמן הוא גם משגיח עליו וכל רצונו הוא בטובתו, ובכזה זמן יש מקום גדול לתפילה שהיא כידוע הפתרון שהקב"ה ייצר לכל הבעיות בעולם, כולל הבעיות הכי חמורות. ולכן אם האדם יתפלל אז בחזקה ברור שתפילותיו יעשו פירות, כי עיקר רצון ה' כשהוא עושה את היסורים הוא שהאדם יתקרב אליו וקירבה מגיעה ע"י תפילות. ואיך מתפללים: דבר ראשון לבקש בפרטות כל דבר מה' כי ע"י מרגיש קרבת אלוהים, ועוד טעמים בזה. והכלל הגדול להתפלל מכל הלב ולא רק לומר טקסט, ואם יכול בדמעות מה טוב הדבר כי תפילות כאלו מגיעות עד כסא הכבוד ומבטלות גזירות רעות. והסטיפלער אומר שמי שקשה לו לבכות בתפילתו יתפלל כמו שיכול הכי חזק מכל הלב וד"ז הוא כמו שמוריד דמעות. וכן תפילה בציבור כשמתפלל כמו שצריך עם הציבור ולא מהפך הצינורות ע"י דילוגים ואומר פסוקי דזמרה כמונה מעות אזי זוכה שאפי' אם לא מכווין מספיק, כיוון שנמצא עם הציבור תפילותיו יעשו פירות. מעניין לעניין יש לי חבר שהשקיע המון קשרים בשביל שתייה עבודה מסודרת ומכובדת לבני ביתו, אך הוא הגיע לשלב של ייאוש כי ראה שכל הקשרים שעמל עליהם רבות לא מסייעים בכלום. הוא החליט להסתיע בכוח התפילה ורק בכוחה בלבד והשליך על ה' יתבו, והנה הנס קרה, לאחר שנים רבות שהשקיע את כל הקשרים שלא עזר, באותה השנה שהשתדל רק בתפילה ממש בהפתעה אשתו פגשה מישהי באיזה תור למקום והשיחה התגלגלה שבאותו הזמן היא התמנתה לאחראית על תפקידים שבידוק היא מחפשת והסוף הגיע באופן מושלם הרבה יותר מכל פרוטקציות ומהר מהצפוי, כי לא קשרים עוזרים אלא מה שעוזר זה רק תפילות ואל לו לאדם להתייאש אפי' שנמצא במצב הכי קשה.

שאלה: מה מיוחד בחודש שבט יותר מבשאר חודשי השנה? **תשובה:** רבי חיים פלאגי כותב שבחודש זה צריך יותר להקפיד בענייני בן אדם לחבירו ושלוש בין איש לאשתו יותר מכל ימות השנה וזהר בזה מאוד. לכן יש לעשות את הרעיון של גדול"י שאדם שהדבר קצת קשה לו ישתדל מאוד לפחות שעה מסויימת ביום, שבה יזהר לא ללכת רכיל ולשמור על לשונו וע"כ ירבה אצלו את עניין הבאלי"ח. עיתים לבניה.

שאלה: אדם שנולד בין השקיעה ל-12 בלילה, האם נרשם בת. ז. שלו כמי שנולד בתאריך היום שחלף כפי הלוח הלוועזי, או בתאריך היום הבא כפי הלוח העברי? **תשובה:** עד שנת תשס"ז כל מי שנולד עד השעה 12 בלילה נרשם כנולד ביום הקודם, שזה אומר שרבע מהאנשים שנולדו עד שנת תשס"ז רשומים שנולדו יום לפני יום הולדתם האמיתי, בתשס"ז חוקקו בחוק שמי שנולד מעשרים דקות אחרי השקיעה יירשם כנולד ביום המחרת. לכן מי שנולד עד תשס"ז יבדוק עם אמו את השעה שנולד בה ולא יסמוך על הרישום במשרד הפנים. עיתים לבניה.

שאלה: איך מתכפרים עוונות האדם, שאפי' נגזרו עליו גזירות רעות הן מתבטלות? **תשובה:** בפרשת השבוע פרק ו פסוק יג כותב רש"י שהקב"ה ציווה על משה לחלוק כבוד לפרעה, וכותב ע"כ החת"ס שאם היו מביאים את פרעה היו מתכפרים לו על עוונותיו ולא היה אפשר להעניש אותו, למרות שפרעה שיעבד שישים ריבוא בעינויים קשים ועונושו רב מנשו, אבל ברגע שמתבזה מוסרים ממנו יסורים קשים. והרב שיטנמן כשהיו באים לבקש ממנו מחילה היה מוציא את הספר שערי קדושה ח"א שער ו שבו כתוב אם שכל היה לך, תחפש מישהו שיצער אותך כי זה יתן לך חיים.

שאלה: כשמגיעה לאדם צרה משונה וגדולה, שהיא לא צרה טבעית, מה פתח התקווה למצבו? **תשובה:** מרגלא בפומיה של הרב אלישיב בשמו של רבי יונתן איבשיץ על דברי הגמ' בברכות ז: שפגעים קשים ולא טבעיים המגיעים על האדם זה רק מראה שהאדם חוסה תחת צילו של הקב"ה והקב"ה בכבודו ובעצמו עומד ונמצא עמו בצרתו, כי זה לא טבעי וד"ז נזקק ליחס אישי של הקב"ה שנותן לו את זה בגלל הטעמים שלו וכמו שבניתוח גדול נמצא הרופא הגדול, כך מה

שאלה: במכת ברד מוזכר קולות ואש מתלקחת. האם הקול והאור היו בו-זמנית? **תשובה:** המפרשים בפרשתנו מציינים את זה, היות ועל פי דרך הטבע מהירות האור גדולה בהרבה ממהירות הקול. ורואים זאת בברקים ורעמים שהדבר נוצר ביחד והברק שזה האור נראה מיד ואילו הקול נשמע רק לאחר כמה שניות, וכן כל מי שגר בדרום רגיל לראות את היירוט של הטיילים המשוגרים מעזה, איך כיפת ברזל מייטרת את הטיל ואז רואים את האש של היירוט. ורק לאחר זמן קצר שומעים את הבום של היירוט. וככל שהמרחק רב יותר, הפרש הזמן בין ראיית האור לבין שמיעת הקול, רב יותר.

שאלה: מה שונה כעת שנסגרו רוב התתיים בשונה מפעמים קודמות? **תשובה:** בשבוע האחרון המגיפה בארצנו השתוללה בעז, ובשבוע שעבר לבד נפטרו 250 אנשים מקורונה, ועוד אלף במצב קשה וחלקם קשה מאוד, וכן רבים רבים פגעה בהם המגיפה באופן לא קל. ולאחר בדיקה התברר שרוב ההדבקה הגיעה מהילדים שכוונו ששומרים פחות על הכללים הם מדביקים אחד את השני עד שההדבקה שלהם מגיעה לציבור הרחב, ויש בזה סכנה וודאית. ולכן הורו גדולי ישראל להעביר את הלימודים לבתים עד שיעבור זעם. ובעבר הסכנה היותר גדולה היתה אילו לא היו לומדים כי הסכנה מהילדים לא הייתה וודאית, וכן לא ידעו מתי יהיה לעניין זה סוף וא"א להפסיק לימוד של תשב"כ משא"כ היום שהסכנה וודאית וכן ככה"נ בתקופה הקרובה בס"ד נוכל לצאת מהמגיפה, הורו כך גדו"י.

שאלה: השבוע לפני שלושים שנה בדיוק ב' שבט תשנ"א פרצה מלחמת המפרץ, מה הטעם שרבי חיים קניבסקי באותו הזמן היה מורה לכל באי ביתו שאין לחשוש כלל מהמלחמה הזאת? **תשובה:** ידוע שמלחמת המפרץ היתה בתחילתה מלחמה מאוד מפחידה כי הידיעות דיברו שיש לסאדם חוסין נשק כימי שיכול להשמיד להרוג ולאבד מאוד אלפים במיתות קשות. ובארצנו היה חשש גדול שהוא יזרוק טילים עם גז כימי בתור נקמה על זה שישארל השמידה תקופה קודם לכן את הכור האטומי שנבנה בעירק, ולא היה פתרון לזה כלל מלבד להדביק טבק סלטיים בחלונות, ולבישות מסכות משונות. דעתם של רוב גדולי ישראל באותו הזמן שאנו נמצאים במצב סכנה, ועלינו להתחזק מאוד מאוד כי אולי שואה חדשה באה לעולם, ואכן בשיחותיהם הם מאוד עוררו את הציבור שיפחדו ממה שעלול להיות. רבי חיים קניבסקי שהיה אז בתחילת שנות השישים לחייו אמר לכל הסובבים אותו שאלו ממה לפחד כלל, כשנשאל רבי חיים קניבסקי למה אומר זאת הרי זה גורם שאנשים פחות יתחזקו. אמר רבי חיים מכיוון שהרבה אנשים ששומעים על המלחמה הם מייצרים פחד גדול, ופחד זה גורם הרבה מאוד נזקים לנפש האדם באופן בלתי הפיך שיהיה קשה מאוד לתקן זאת אח"כ ודעתו היתה שאי"ז רצון ה' שאנשים

יכנסו לכאונות ופחדים שגרמו אז להרבה מאוד נזקים בלתי הפיכים וד"ל. וכל הזמן היה אומר צריך להרגיע את האנשים שלא יפחדו מזה.

שאלה: איך אפשר להחזיר חלב מהכוס לשקית? **תשובה:** יקפל את שולי השקית פנימה לכיוון החור שממנו נמזג החלב, כך שיהיה כמין משפך לתוך השקית וישפוך לתוכו את החלב. **מי שמחמם** משהו על האש ומפחד שיגלוש, מה יעשה? יניח מקל או כף מעץ על הסיר למעלה (לא על המכסה אלא על הסיר) וכך לא יגלוש.

שאלה: מה הדרך לשכנע אדם לכל עניין שהוא? **תשובה:** הדרך היא לעשות מה שאומרים חז"ל 'אינו דומה שמיעה לראיה'. דהיינו, אם אדם רוצה לשכנע את השני בכל עניין שיש, הוא ייפגש עימו וע"י קשר עין שרואים אחד את השני יכול להשפיע עליו ביותר. ושיכנוע ע"י מכתבים ומיל ודרך הטלפון, הסיכויים שהשני ישתכנע בכך הם פחותים בהרבה מאשר אם זה יהיה פנים מול פנים.

שאלה: כידוע כ- 15 אחוז מהאוכלוסיה סובלים ממעיים רגישים למרות שבבדיקות הכל אצלם תקין, מה לעשות כדי להרגיע? **תשובה:** קודם כל, צריך לדעת שאם לא מטפלים בזה זה יכול לגרום חליה למחלה הקשה ר"ל. ויש כמה המלצות להקלה על מעיים רגישים. הטיפול הראשוני לזה הוא להעדיף ירקות מבושלים על פני ירקות טריים; לשמור על זמני ארוחות קבועים; לא לייצר מרווחים גדולים מדי בין הארוחות, ולא להגיע למצב של רעב; לאכול 3 ארוחות עיקריות ביום וארוחות קטנות ביניהן; לא לאכול ארוחות כבדות מדי, כמו כן חשוב לשמור על אורח חיים רגוע במידת האפשר ולהקפיד על שינת לילה מספקת..

שאלה: איך מתמודדים עם זה שאחד מבני הזוג נהיה למשגיח/ה על בן זוגו, ואיך מטפלים בבעיות השני בלי להיקרא משגיח? **תשובה:** כידוע בהרבה מקרים אדם מתחתן והוא מגלה שכן זוגו הוא לא בדיוק הגשמת החלום המושלם שהוא חשב עליו כל החיים. באופן טבעי הוא נהיה משגיח על השני: למה אתה לא קופץ בזמן? למה אתה לא מסודר מספיק? וכו' וכו'. וכך נוצר מצב שעלולים להפסיד גם את הדברים החיוביים והטובים שיש בשני. ולפעמים ישנן טענות ענייניות שגורמות שעי"ש שמעירים אותן נגרם שהקשר הטוב והתמיכה שזקוקים לה וכן האווירה הטובה תיפגם. מה שצריך לעשות זה שהצד המבוקר יתייחס בכבוד לדרישות ולבקשות, כי כשמכבדים אז זה מוריד 80 אחוז מהבעיה. דבר נוסף, לנהל את סדרי החיים וכל העניינים יותר ברצינות ולקחת אחריות. ועל הצד המבקש מוטל להיזהר לעורר את הדברים בנועם וברכות ובאווירה טובה ולא בדרשה ובקשה.

שאלה: האם יש איזה דבר טוב שאפשר להוציא מהסגר שנכפה עלינו כעת? **תשובה:** ישנו דבר מיוחד

חידות

יז. איזה דבר שיש לו טעם מכניסים אותו לפה ולא מברכים עליו? יח. איזה ירק הוא או חום לבן או ירוק או סגול? יט. באיזה ירק בשמו אפשר לשמוע את הקול של הרבי?

תשובות: א. אלישבע מורכב משש אותיות וכשנחלק אותו לשניים ייצא שהחצי השני הוא שבע. ב. צפרדע כינים ארבה היו גם במכת ערוב שאז הגיעו כל סוגי החיות כולל הנ"ל. וכן בארבה היה גם חושך. ג. ו טו, מובא השם ימין. ד. והי לתנן אומר רש"י שהוא נחש ז. ה. הלב של פרעה נהפך לכבד כי כתוב כי כבד לב פרעה ז. י. ו יב וברש"י. ז. "סגר עליהם המדבר" (שמות ז ב). ח. "כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי" (שמות ט יד). ט. "הן עם לבדד ישכון" (במדבר כג, ט). י. "וזרקו את הדם על המזבח סביב" (ויקרא א ה). יא. "ויצא יצחק לשוח בשדה" (בראשית כד סג). יב. סיפור טלית ע"י אחד לצורך שבת מותר, וע"י שניים שנראה כמתקן מנא אסור. שבת קיג. יג. הוציא קרח. יד. אני בעצמי. טו. רעמים. טז. יונה.

בשהות הממושכת של כל בני הבית ביחד, שיכול להועיל מאוד לבניית הקשר עם הילדים באופן בריא והוא שיח משפחתי. הכוונה היא כל שיח שאינו מכוון למטרת פעולה או חינוך, אלא מכוון לשם השיח עצמו; דיבור חופשי ופתוח על כל נושא שעולה. בשיח זה יש מקום לכל אחד מבני המשפחה להביע את דעתו או את מחשבותיו. כולם מרגישים נעים להקשיב וגם לדבר. איך מנהלים דיון רב גילאי? אכן מאתגר לנהל דיון עם ילדים בגילאים שונים, כל שכבת גיל עם רמה שפיתת שונה וגם עם עולם מושגים שונה בכל גיל. ברגע שהאווירה היתה אמילה ועשירה, הבוגרים יותר יכולו את הצעירים מהם. והצעירים יחכימו ויעשירו את שפתם ואת עולם המושגים שלהם מתוך השיח עם הבוגרים. תפקיד המבוגרים שהם ההורים, ראשית לשמור על גבולות, לאפשר לכל אחד להביע את דעתו, למנוע לגלוג נגד מי מהדוברים. שנית לעודד כל אחד באשר הוא להגיב, לדבר, גם מהצעירים יותר, או השקטים יותר. להוכיח ש"חשוב לנו לשמוע את כולם" ולעצור את מי שדיבר יותר, ולהזמין לשיח את מי ששתק עד כה. נקודה חשובה נוספת, ליזום נושאים שמעניינים כל גיל, אם נניח כעת הנושא היה קשר רק לילדים הבוגרים, אז כעת פונים בשאלה מתאימה לצעירים או הקטנים. כך שבכל צורה שלא תהיה יש שיח משותף, נוצר קשר של שיח ולא רק קשר טכני. אנו מרוויחים את הידידות בין ההורים לילדים. וכמובן את הבונוס של העשרת השפה והמושגים לצעירים. ודבר זה חשוב בפרט בדרגות, שנהיה בקשר טוב עם הילדים, שהם ירגישו בנו ידדים, ברגע שנהיה בידידות איתם, נרוויח שבגיל ההתבגרות אנחנו נהיה הכתובת שלהם והם לא יצטרכו לפנות למעגלים אחרים בכדי לקבל חיזוקים. ברגע שאנחנו ידדים של הילדים, נרוויח שהם ירגישו משוחררים לדינו, וישתפו אותנו בקשיים שלהם. כידידים נוכל גם לבוא ולסייע, בלי שהם ירגישו בושה מאיתנו. וברגע שישנה חריגה מוקצנת, הילד מרגיש יותר מידי חבר ומרשה לעצמו, תמיד נוכל לעצור אותו ולומר "עז כאן". ואין כללים לנושאים שעליהם צריך לדון. מאפשרים שיח ספונטני וכל נושא שעולה, הוא הנושא המרכזי. כן ניתן וכדאי ליזום שיחות הקשורות לזמן והעיתוי או המטרה המשותפת. מומלץ להימנע בשיחות אלו להעלות נושאים הקשורים לביקורת, תיקון התנהגות, או אפילו נושאים חינוכיים. יש משהו ייחודי בשיחות שהם לשם שיחה וקשר באופן משוחרר. מהרב משה אריה כהן.

שאלה בחושן משפט: בחור ישיבה נכנס לחנות ספרים וביקש מהמוכר גמי גיטין, המוכר הביא לו וארז לו בשקית, כשהגיע לביתו רשם את שמו והנה הוא מגלה שהגמי היא קידושין ולא גיטין. כעת הוא רוצה להחזיר אלא שהמוכר טוען רשמת את שמך. עם מי הצדק? עיין בזה בשו"ע חו"מ רלב ג ובסמ"ע ופתחי תשובה שם.

יעל, דבורה, חולדה, רחל. יז. משחת שיניים. יח. בצל. יט. קולורבי.

חידון משמעויות מילים: י' משמעויות למילה ערב

א. ערב - "משליח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך את הערב" רש"י: "ערבוביה (שמות ח' יז).
ב. ערב - "את הערב" רש"י: "מיני זאבים שנקראים ערב.
ג. ערב - ערב לחוב. "המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב" (ב"ב קעג).
ד. ערב - החוט הרוחבי שבאריג. "או בשתי או בערב" (ויקרא יג יח).
ה. ערב - תחילת הלילה. "ויהי ערב ויהי בקר".
ו. ערב - מדינות ערב. "נרא לו כערבים".
ז. ערב - לפני. ערב שבת. ערב פסח. ערב החתונה.
ח. ערב - נעים. ערב לחץ. קול ערב.
ט. ערב - שותף. "המנהל ביקש לערב את ההורים בבעיה".
י. ערב - צירוף. עירוב תבשילין.

בטאון רמת אלחנן

בס"ד, שבט תשפ"א
גליון 351 - שנה 41

קול ברמה

לקבל במייל: 6776168@gmail.com

גם אם הסגר
הרמטי, הקשר
שלנו עם הקב"ה
נותר פתוח, יותר
מ-1,000 מטרים...

את הצל"ש היו צריכים להעניק ל... שבת קודש

שמירת השבת
הגנה על עיר
גדולה בדרום
הארץ, שטילים
שיצאו מעזה
היו עלולים

לנחות ברחוב הראשי שלה,
ולגרום לאסון גדול רח"ל

'היא הקפידה ללמוד הלכות
שבת, ופעם כשלא הספקנו - לא
היתה מסוגלת להירדם', סיפר
רבי יעקב שטרן על רעייתו ז"ל

צרות רבות נתכו עד
שהחליטו לבדוק את
המזוזות. התוצאות
היו מחרידות

'אם אמא אמרה שתבוא - היא
בוודאי תבוא'. סיפור מצמרר

הפולמוס המרתק אודות שינוי
הנוסח ב'אבינו מלכנו מנע מגפה
מנחלתך, ודעתו של מרן הגר"ח

דבריו המופלאים של ה'שיטה'
מקובצת' על כוחה של תפילה.
ואיך קשורים הדברים להרב
משה הרטמן ז"ל?

גם רבי-הטבחים היו פעורי-פה

התקופה בה אנחנו חיים, מוכיחה
על נצחיותה של התורה, שעמדה
איתן בכל הדורות, והנסיון לשנות
'חוקים' - אם הם אינם מתאימים
למצב-הרוח של 'המחוקק' - ניצב
כתמרור בוקק על נצחיותה של כל
מילה בתורה ■ גם רבי-הטבחים
עמדו פעורי-פה למול היהודים
שנצבו בבת-צחוק נלבבה אל מול עמוד התליה, כלועגים לתליינים:
וכי יראים אנו מכס; את ייחודנו כבנים למקום, וכנושאים את עול
תורת-הנצח לא תצליחו לגזול מעמנו! ■ הבה נסלסל בהרגשות
אלו, כי הם חיינו ואורך ימינו, ובהם נהגה - - -

המלאך רפאל

רק לא לשכוח
שעד לא-מכבר
היה לנו שכן
טוב, יהודי צדיק
וחסיד, ישר-דרך,

הרב רפאל-אפרים שינפלד

זצ"ל, שמסר את נפשו

לשובת אחרים באופן נדיר

באמצעות קו קטן הצליחו

להשאיר על כנו את שם

המסעדה היוקרתית בקיסריה

שהחלה לשמור שבת וכשרות

מרן הגר"י זילברשטיין:

רוצים סגולה בדוקה נגד
הנגיף? - אֶחָזוּ בכוחו של
עשיו הרשע...

'אם את החלות אסור
לבייש, מדוע ביישתי את
אמא'י? - שאל הילד הקטן
את אביו

הגבירים רצו לאתר את
גדולי העילויים ולספק
להם את כל צרכיהם

ד"ר פרנקל ביקש סימן
מהשיי"ת אם לברוח,
ונענה... ומה אמר על כך
מרן הגר"ח קניבסקי?

הנס במטע של שומר-
השמיטה: חבילה גדולה
מאוד של שטרי-כסף
התגלתה בין הבנונות

את הצל"ש היו צריכים להעניק ל... שבת קודש

**סיפור מופלא שהגיע לידינו, ממחיש כיצד הגנה שמירת השבת על עיר גדולה
בדרום הארץ, שטילים שיצאו כבר מעזה היו עלולים לנחות במרכזה, רח"ל**

לפני מספר שבועות התקיים טקס הענקת תארי-צל"ש (ציון לשבח) לכמה חיילים שנקטו ביוזמה שהצילה, בס"ד, עיר שלימה מנפילת טילים שיצאו מעזה. המדובר היה בחיילים שהיו מופקדים על סוללת 'כיפת ברזל', אי-שם בדרום הארץ, ולפתע הבחינו במכ"ם בכמה טילים המשוגרים מעזה ויוצאים לכיוון אחת הערים הגדולות בדרום.

על פי נתוני המכ"ם היו עלולים הטיילים הללו לנחות ממש במרכז העיר, ולגרום רח"ל לאסון גדול עד מאוד. לרשות החיילים בסוללה עמדו בסך-הכל כמה עשרות שניות כדי להפעיל את הטיל של 'כיפת ברזל' האמור לנטרל את הטיילים הקטלניים. הבעיה היתה שלפי ההוראות צריכים החיילים לקבל על ההפעלה אישור מקצין בכיר, שלא היה בשטח.

הם ניסו להשיג אותו, ולא הצליחו, ובתוך חלקיקי שניות הבינו שאם לא יפעילו לבדם את מערכת ה'כיפה', עלולים הטיילים העזתיים לנחות כבר במרכז העיר. החיילים החליטו על דעת עצמם, וכאמור - כנגד ההוראות, להפעיל את הטיל המנטרל, ובס"ד הצליחו להפיל את הטיילים שכבר היו מעליהם. האסון הגדול נמנע, בחסדי שמים מרובים.

בטקס בו חולקו להם תארי-הצל"ש אמרו בכירי הצבא שהציון-לשבח מוענק להם בגלל היוזמה שנקטו בה, למרות הפרת ההוראות שהיתה בכך.

ברם, מקור שידע את אשר נעשה בשטח, הוסיף 'פרט קטן'. הוא לא שינה את העובדות על היוזמה של החיילים, וגם הוא שיבח אותם על מה שעשו, אבל לפי דבריו יוצא שהצל"ש העיקרי מגיע ל... שבת קדשנו, ובעצם כל נס-ההצלה של העיר הדרומית התרחש בגלל שמירת השבת.

המקור סיפר שהיתה במקום 'הפרה' נוספת של ההוראות. מפקד הסוללה קיבל ביום ששי הוראה מהממונים עליו לפרק את הסוללה, ולהעבירה למקום אחר. נותני ההוראה היו בטוחים שהאזור הוא בדרום הארץ, כבר בטוח דיו, וממילא אין צורך להמשיך ולהפעיל את הסוללה המדוברת.

המפקד ידע שמלאכת הפירוק לא תסתיים לפני כניסת השבת, וכיון שלא היה בכך פיקוח נפש החליט על דעת עצמו לדחות את הפירוק עד לאחר השבת. ברם, כיון שהסוללה המשיכה לעמוד על מקומה, החליט המפקד להשאיר גם במצב של קשירות לפעולה, והחיילים המשיכו לתפעל את המערכת.

ובדיוק בליל שבת מגלה המכ"ם את הטיילים שיצאו לפתע מעזה... החיילים ומפקדם, ניסו לאתר את הקצין הבכיר כדי לקבל אישור-הפעלה, ולא מצאוהו. וכאמור, החליטו להפעיל את הסוללה על דעת עצמם. אם הסוללה היתה כבר מפורקת, בוודאי שאי אפשר היה להפעילה, וטילי-ההרס היו נוחתים במרכזה של העיר הדרומית הגדולה.

ובזכות שמירת השבת, ניצלו רבבות התושבים מאסון גדול.

למעלה: מערכת 'כיפת ברזל'; למטה: טיל היוצא מהמערכת בדרך לנטרולו של טיל שיצא מעזה

גם רבי-הטבחים עמדו פעורי-פה

ספר התורה הנצחי צעד עם בני העם היהודי לכל אורך שנות גלותו. בתמונה: תיעוד נדיר ביותר מתוך היכל כולל חזון איש בבני ברק, בו נראים ראשי הכולל מרנן הגאונים רבי נסים קרליץ ורבי יהודה שפירא זצ"ל - בהכנסת ס'ת לכולל (צילום מ. מ. צ)

כאשר אנחנו מתבוננים, ברחמנות ומתוך רגשי-חמלה, על אחינו המְשֻׁנִים על ימין ועל שמאל - תרתי-משמע - את אורחותיהם והשקפות-חיייהם, צריכה התבוננות זו להאדיר בנו את השמחה העצומה בעסק התורה ■ ואכן, כמה יש לרחם על מי שבמחי-הצבעה מחליף 'חוקים', ו'מִשְׁחָק' עם החוק וסעיפיו כפי רצונו ■ התקופה בה אנחנו חיים, נוסכת בנו הרגשות מחודשות בנצחיותה של התורה, שעמדה איתן בכל הדורות, והנסיון לשנות 'חוקים' ניצב כתמרור בוקק על נצחיותה של כל מילה בתורה ■ גם רבי-הטבחים בגלויות השונות עמדו פעורי-פה למול היהודים הגיבורים שנצבו בבת- צחוק נלבבה אל מול עמוד

התליה, כלועגים לתליינים בבזז; וכי יראים אנו מכם; הרי את נשמותינו לא תוכלו ליטול! אתם תישארו השפלים והנבזים, ואת ייחודנו כבנים למקום, וכנושאים את עולָה של תורת-הנצח לא תצליחו לגזול מעמנו! ■ הבה נסלסל בהרגשות אלו, כי הם חיינו ואורך ימינו

שנה, מקובל גם אצלנו, ויהיה מקובל עד סוף כל הדורות. אין לנו שום ספק בכך.

אז נכון שכולנו יודעים את הדבר לאשורו, ומעולם לא עלתה על לבנו שום התלבטות בנושא זה, חלילה. אבל ננסה להיזכר, מתי הזדמן לנו לאחרונה לשמוח ולעלות, באמת, מכך שאנחנו בְּנֵיהָ של תורה נצחית? האם הדבר הזה חורט בנפשנו איוושהי התלהבות-של-אמת?

שמחה עד בלי די

במלים אחרות: היכן בא המושג 'תורת הנצח' לידי ביטוי בחיינו היומיומיים? אנחנו לומדים ולומדים, מתעמקים בכל מילה בתורתנו הקדושה, ומתאמצים בכל מאודנו ללכת בדרכה, דרך הנצח; אבל, האם אנחנו באמת 'מרגישים' בכל רמ"ח ושס"ה שלנו את השמחה הגדולה שהיתה צריכה לְשִׁכּוֹן בלבנו מעצם העובדה שאנחנו אוחזים בתורת-נצח, שאף אחד לא יכול לשנותה בכהו-זה?

אנחנו מודעים לקדושתה של תורתנו, אבל לא בדיוק מחדירים אל הלב את נצחיותה המוחלטת. לא שאנחנו עושים זאת במקוון, ולא שאנחנו רוצים בכך, חלילה; אבל במציאות אין אנחנו משקיעים בכך מחשבה רבה מדי. וחבל.

האנשים שזכו לְחִיּוֹת ולְגִדּוֹל בצמוד לבית המדרש, זכו גם להכניס לליבם, ולהשקפתם, מושגים שהתפתחו אצלם כאובייקטים טבעיים. מוֹנָחִים אלה אמנם מתיישרים היטב על ליבם, ואין להם כל ספק בעניינם, אבל מצד שני - דווקא בשל כך שאנשים אלה נולדו בבית המדרש - הדברים פועלים אצלם באופן אוטומטי, וה'מלומדה' שולט שם היטב.

כי כמו בכל ענין ביהדות, בעבודת השם, ובכלל, כאשר האדם גָּדַל, ויחד עימו גְּדָלִים כל המושגים שִׁנָּה בהיותו פעוט רק, אם הוא איננו נלחם נגד ה'מלומדה', הרי שהתועלת העצומה שאפשר להפיק מכל ענין וענין, לא תשפיע עליו. כוח-ההרגל יִמְנַע בעדו להגיב וְלִיצֵר את החיזוק האמיתי המופק ישירות מהמושגים הרוחניים.

ניקח למשל את המושג הכל-כך מקודש, והכל-כך מפורסם, אצל כל ילד יהודי: 'תורת ישראל היא תורת הנצח', או 'זאת התורה לא תהא מוחלפת'. הרי כולנו זכינו, בס"ד, לְגִדּוֹל בתוך המושג הזה, ואין בלבנו שום ספק שהתורה שקיבלנו מסיני, על כל דיניה, אורחותיה ומנהגיה, לא ישתנו לעולם ולעולמי-עולמים. מה שהיה, הוא שיהיה, וכל מה שלמדו אבותינו ואבות-אבותינו לפני אלף ואלפיים

הנה לנו חוסר-הרלוונטיות של 'חוקים' שנחקקו בידי בשר-ודם, שהיום אומרים כך, ולמחר – כשהאינטרסים האישיים יאמרו אחרת – אין כל בעיה לשנות את החוק, ולהפכו לא הצד השני, כדי שיתאים לרצונות ולשאיפות שלנו.

באמצעות דמגוגיה זולה הם עושים שינויים דרמטיים בסעיפי 'החוקים' שלהם, ואנחנו העומדים מן הצד יכולים רק לרחם עליהם, ולהשתתף בצערם על שכיהודים, בנים לאביהם שבשמים, אין הם זוכים להסתופף בצלו של בית המדרש הנצחי.

הנשיא החדש יבטל את כל ההסכמים...

והרי הדברים הללו קיימים בכל מדינות העולם. יכול נשיא אחד בתקופת כהונתו לחוקק חוקים כאוות נפשו, ולחתום הסכמים עם מדינות, והנה בקדנציה הבאה יגיע נשיא אחר, ויבטל את כל החוקים הללו, וישים לצדוק ולקלס, את כל ההסכמים שחתם קודמו.

ולהבדיל אלף-אלפי-הבדלות, כאשר יהודי שומר שבת, נתקל בהלכה פלונית המונעת ממנו לבצע פעולה מסוימת בשבת, ויתכן אפילו שקיים ההלכה יגרום לו הפסד גדול, האם יעלה בדעתו לשנות את ה הלכה כקוצו של יו"ד, ולמחוק את הסעיף שהוא מהשו"ע? – – –

הרי ברור כשמש שאין לנו 'הווה-אמינא' כזו. כי התורה שלנו נצחית, ואף מילה בה לא תשתנה לדור-דורים. לעולם לא יקרה כדבר הזה שהאדם יתאים את סעיפי ההלכה למצב בו הוא נתון. לעולם לא.

תמיד-תמיד נתאים את עצמנו, ואת מצבנו, אל ההלכה, ותמיד-תמיד נביר בעובדה שכל מילה שנכתבה בתורה היא נצח-

נצחים, ונותן-התורה ידע מראש את כל מה שיעבור על כל אחד מבניו, עד סוף כל הדורות, ואם הוא החליט לכתוב כפי שכתוב בתורה, אות ברור שזו האמת הנצחית.

גם אם הדבר יהיה כרוך בקשיים אדירים, לעולם לא נתאים את

ההלכה לדרישות שלנו. לעולם לא נגיע למצב שבו תשתנה, חלילה וחלילה, אות אחת בתורה, בגלל שקיומה לא יהיה נוח לנו...

וכמו שידענו את כל זה, ידענו גם בבירור שהערכים הנצחיים עליהם גדלנו, נכתבו בכל ספרי התורה, בין אם יהיה זה ס"ת של עדות המזרח, או עדות אשכנז, ליטאים וחסידים. התורה היא אותה תורה, ולא משנה כלל אם היא נגללת בפרוכת, או ב'בית' מהודר כמנהג עדות המזרח.

רק כאשר אנחנו מודעים לערכיותה של התורה, ולערכיותו של כל מי שעוסק בה, נוכל להבין כיצד במשך אלפי שנים לא כהתה מעולם אצל יהודים

כי במיוחד לאור אירועי התקופה האחרונה, יש לנו אפשרות לשאוב עוז ותעצומות, ושמחה עד בלי די, מעצם הידיעה שכל מילה בתורה שאנחנו לומדים, היא מילה-של-נצח, שלא תשתנה לעולם, ולכן הדבקות שלנו בתורה יכולה להיות יותר חזקה!!!

שהרי אם אדם עוסק במושגים שהיום הם מצויים בשיאה של ההתעניינות הציבורית, ולמחר ייקברו מתחת לגלי-אשפתות, איזו שמחה יכולה להיות מכך??? אם היה מתבונן כמעט-קט על דרכיו, היה יודע שהעיסוקים שלו אינם שווים אגורה שחוקה!!! והיה ממחר להיבדל מהם, ולברוח אל החיק האמיתי, החיק הנצחי, שלא יתחלף לעולם.

הצצה של ממש

מה שברצוננו להעיר/להאיר במאמר זה הוא, שיש תקופות מיוחדות שבהן קל יותר להתחזק בנושא מסוים, וחבל להחמיץ אותן.

והנה, כמו שבתקופת מלחמה ניתנת לנו הזדמנות להתחזק באמונה ובבטחון בהש"ת, ולמרות שאף אחד אינו מעוניין במלחמה, אבל בכל מה שקשור לבטחון אמיתי בהקב"ה, אסור להחמיץ את התקופה ההיא – כך גם בענין שהזכרנו לעיל, דהיינו בהחדרתו של המושג 'תורת הנצח', הרי דווקא התקופה שבה אנחנו חיים, מאפשרת לנו להביט נכוחה, ולראות כיצד נראים אלה שלא גדלו על ערכי-הנצח שלנו. ההתבוננות הזו תחזק אותנו לדבוק ביתר-שאת בתורתנו הקדושה.

התקופה העוברת עלינו מספקת לנו הצצה של ממש לאי-נצחיותם של כל המושגים שאינם קשורים לערכי התורה הקדושה, וממילא נוכל ללמוד על סכלותם של האנשים התומכים במושגים אלה.

הדוגמא הטובה ביותר ניתנה לנו כאשר ברגעים האחרונים שלפני ההחלטה על היבחירות, נתקלו שני הצדדים ב'בעיה' חמורה. על פי סעיפי 'החוק' שלהם, יוצא

שאם לא מצליחים להעביר תקציב עד תאריך פלוני, הרי ש'העסק' מתפרק, והולכים לבחירות.

הסעיף הזה לא היה לרוחם של מרבית האנשים האחראים על 'חוק' זה. הם היו רוצים לשנות את הסעיף, שלא יתקיים, ולא יקללם להם את החיים... נו, אז מה עושים? הרי במציאות יש סעיף כזה, שנכתב ב'ספר החוקים' שלהם שחור על גבי לבן, כיצד מתפטרים ממנו?

אז הנה הפתרון הפשוט... עורכים הצבעה על שינוי החוק... איזה יופי! מי אומר שהחוק הקודם הוא הנכון?... הנה, בהצבעתנו הנוכחית, נוכיח לכולם שהחוק החדש הוא יהיה המקובל יותר, ההגיוני יותר.

כאשר אנחנו עוסקים בנצחיותה של תורת קדשנו, נעלה על נס את העובדה שבמשך עשרות שנות קיומה של רמת אלחנן אנחנו חיים ונושמים לאורם של מאורי-דרבנו, שלושת גדולי התורה המאירים את נתיבותינו בנתיבות הנצח. 'הרב אמר' ברמת אלחנן זה כמו שאמרנו 'תורת הנצח אמרה'! יהא רעוה מקמי שמיא שזנכה עוד שנים רבות ליתנות ממאור-תורות של שלושת הרבנים, ולקבל יחד איתם את פני משיח-צדקנו

הפולמוס המרתק ב'אבינו מלכנו'

נושאים רבים נידונו בבי מדרשא בעת המגפה, זה בארוכה וזה בקצרה. והנה זה-עתה התגלה פולמוס חדש ומרתק, שהחל כאשר הבה"ח חיים מלין, משיבת בית מדרש עליון, גילה שבסידור 'אוצר התפילות' מביא בשם פירוש 'עץ יוסף' בשם סידור הר"ר הירץ (להרב **נפתלי הירש טרייניש** זצ"ל) שכתב בסדר אמירת 'אבינו מלכנו', על בקשת 'אבינו מלכנו' מנע מגיפה מנחלתך, וכתב בזה"ל: 'מנע מגפה, מהר"ם בעידן ריתחא אמר עצור מגפה'.

וביאר הדברים, כי נוסח 'מנע' נתקן בזמן רגיל בו אין מגיפה, ואז הבקשה היא שמכאן ולהבא ה' ימנע וידאג שלא תבוא עלינו מגיפה, אך בזמן שהמגיפה כבר מהלכת, אז יש לומר 'עצור' מגיפה, וכמו שנאמר בפסוקים בכמה מקומות 'ותעצר המגפה'.

הבה"ח הנ"ל החליט לברר את מקורות הנוסחאות השונות בדורות הקודמים, וטרח ויגע לברר ולחקור אחר הגרסאות השונות, והעלה את דבריו במאמר מסודר שראה אור בקובץ הנכבד 'ירחון האוצר' של חודש טבת תשפ"א. גולת הכותרת במאמר הנ"ל, הן תשובות מרן גדולי ישראל שליט"א שהתבקשו ע"י הבה"ח חיים מלין לחוות דעתם בשאלה המרתקת, האם גם בזמננו במגפת הקורונה יש לשנות את נוסח התפילה מ'מנע' ל'עצור', או לא.

בתחילה נמנעו כמה מגדולי הרבנים להסכים לשנות הנוסח, מחשש שמא אין מדובר במגיפה ודבר ככל הלכותיה, וזה מחשש לקבוע ולפתוח פה לשטן כי אכן יש כאן מגיפה של ממש, וגם - מחשש לעשות שינויים, העלולים לתת פתח לשינויים נוספים, גם רבינו המרא דאתרא שליט"א שדרש לשאלה זו בעשיית ע"י הבה"ח הנ"ל, השיב שישלשונות נוסח, צריך כתפיים רחבות, וגם בזמני המגיפה שהיו בעבר, לא מצינו ששינוי את הנוסח.

חידוש מעניין היה בעת שהשאלה נשלחה אל הקודש פנימה, ביום י"ז חשוון תשפ"א, למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, ע"י תלמידו-חביבו הגאון רבי אליהו מן שליט"א, ששאל האם לפי"ד מהר"ם גם בזמננו יש לשנות הנוסח, ותשובתו של מרן הגר"ח שליט"א היתה - כי אכן-כן, יש לשנות הנוסח ולומר 'עצור' מגיפה. כמו"כ מרן הגר"מ שטרנבוץ שליט"א, ראב"ד העדה החרדית, שנשאל בשאלה זו השיב כי חשיב כזמן מגיפה ויכולים לומר באבינו מלכנו 'עצור' במקום 'מנע', אך אין חיוב לכולם לשנות (וגם יתכן שמהר"ם עצמו רק נהג בעצמו לשנות ולומר, ולא שהורה לרבים לעשות כן). לדברים אלה הצטרף גם הגאון רבי **אביגדור הלוי נבנצל** שליט"א, שאמר שגם הוא מצטרף לדברי מרן הגר"ח שליט"א שיש לשנות הנוסח מ'מנע' ל'עצור' (ואמנם הוסיף שלונן הנידון, ניתן לבאר שהקב"ה ימנע את התפשטות המגיפה הלאה).

נשוב ונאמר, כי אכן היו שלא ששו ולא הסכימו לשינוי הנוסח, ודבריהם מובאים במאמרו של הבה"ח הנ"ל בארוכה, ולא באנו בזאת להכריע ולומר הלכה פסוקה, אלא רק לציין את הפולמוס שהתעורר, ואת הדעות לכאן ולכאן, ולהלכה למעשה ישאל כל אחד את רבו, וכך יעשה. ויעזרנו ה' כי בקרוב ממש תעצר המגפה, ונוכה לבריאות.

את המאמר ניתן לקבל במייל

3126877@gmail.com

הרגשת ה"אתה בחרתנו", שפיעמה בתוך לשד- עצמותינו, פיקוד-נפש. ידענו שבזכות נצחיותה של התורה - אנחנו המיוחדים מכל העמים. ידענו שאנו זכיי-הנפש, שנשמתנו מטוהרת ומצוחצחת.

שהרי נצחיות זו של התורה, עמדה תמיד במבחן הדורות, והעניקה לנו מנוחת-נפש ורעננות. כמה טיפין של אושר ושלווה, זכות-מוחין וצלילות-דעת שאב כל יהודי בקומו השכם, ברן יחד כוכבי בוקר, לעבוד את בוראו ולשפוך לפניו צקון-לחשו, ומיד לאחר מכן ישב והגה בתורת-הנצח.

ובשובו בערב אל מעונו, והעוני שורר בכל פינה, הטף שאלו ללחם ומושיע אין, במקום לתנות על מר- גורלו - לבשו פניו ארשת של שמחת-אמת, ובהצדיקו עליו דין שמים פנה לתלמודו, ושכח בין-רגע כל יסוריו ותלאותיו. כל עמי הארץ ראו ששם ה' נקרא עלינו, ובסתר לבם בערה בהם אש של קנאה.

וכל כך למה? היאך החזקנו מעמד כצור-איתן למרות כל הצרות אשר רדפונו? - משום שהכרנו בנצחיות התורה והיא עמדה תמיד במרכז חיינו. אותה איווינו ובה חשקנו יותר מכל הון, נשאנו את דגלה בגאון, סבלנו משאה, טרחה ועמלה ברצון ובתשוקה עזה. הבטנו ברחמים מרובים על אלה ששנו ופירשו, על אלה שמשחקים עם החוק כפי רצונם.

וגם היא, תורת א-ל משמים, תורת הנצח, לא נשארה כפוית-טובה, לא נותרה חייבת, אלא הלבישתנו במחלצות-עוז, חיוקה ורוממה את נפשותינו החלושות והנכאות, והפיחה רוח חיים בכל יהודי. נשענו ונסמכנו עליה גם כאשר היה מר לנו, מפני שידענו שרק תורת-הנצח תוכל לעודדנו.

גם רבי-הטבחים עמדו פעורי-פה, כשעמדנו בבת-צחוק נלבבה אל מול עמוד התליה, כלועגים לתליינים בבזז. וכי יראים אנו מכס? הרי את נשמותינו לא תוכלו ליטול! אתם תישארו שפלים ונבזים, ואת ייחודנו כבנים למקום, וכנושאים את עולת של תורת-הנצח לא תצליחו לגזול מעמנו! כך היו נראים בני אברהם יצחק ויעקב במשך כל שנות גלותם. ואת הכוחות הללו הם הטביעו בנו, בעצמותנו.

כאשר אנחנו מתבוננים, ברחמנות ומתוך רגשי-חמלה, על אחינו המשינים את אורחותיהם והשקפות-חיהם על ימין ועל שמאל - תרתי-משמע - צריכה התבוננות זו להאדיר בנו את השמחה בעסק התורה.

כאשר אנחנו ניגשים אל ספר התורה, ומתבוננים לפתוח את הגמרא ולהגות בסוגיותיה, נשקיע שנייה-של-מחשבה על נצחיותה וערכה של תורתנו הקדושה, מה שיסייע בידינו להתאזר בשמחה ובגילה על כל רגע שניתנת לנו אפשרות לעסוק בה.

הוא שאמרנו: התקופה בה אנחנו חיים, נוסכת בנו הרגשות מיוחדות בנצחיותה של התורה. לדעת כמה אנחנו עוסקים. הבה נסלסל בהרגשות אלו, כי הם חיינו ואורך ימינו.

מלאך המוות

5 ילדים שנשחטו לנגד עיניו, רח"ל, ולאחר תקופת השואה בנה את ביתו בשנית, וזכה להוליד 5 ילדים נוספים.

- בלידת הילד ה-5 אמר הגרמניזד וייסמנדל צ"ל דבר נורא. אנחנו אומרים 'נקדש את שמך בעולם, כשם שמקדישים אותו בשמי מרום'. גם אני פונה אל השי"ת ואומר לו כך: 5 ילדים שלי נמצאים איתך למעלה, ויושבים

מתחת לכסא הכבוד, ו-5 ילדים נוספים שלי נמצאים איתי למטה. אני מתפלל אליך, רבש"י, שתזכה אותנו שחמשת ילדיי יקדשו את שמך כאן בעוה"ז, כשם שחמשת ילדיי מקדשים את שמך שם בשמי מרום - - בכוחה של תפילה כזו, היוצאת מעמקי לב יהודי, לגרום לקידוש שם שמים עצום, ועלינו לשמוח שמחה עצומה ביודענו שאנחנו

התוצאות היו מחרידות

ההנהגה הזו ידועה בעם ישראל מזה דורי-דורות. כאשר מתרחשות צרות בבית, רח"ל, בודקים את המזוזות, וכבר היו מקרים רבים שאכן בדיקת המזוזות גילתה קשר ישיר למאורעות הלא-טובים, שחלפו כלא-היו מיד כאשר נקבעו מזוזות חדשות ומהודרות.

במהלך החודש התקשר אלינו אברהם ת"ח מהעיר בית שמש וסיפר על אירועים מאירועים שונים שעברו על משפחתו בתוך תקופת-זמן קצרה. כמעט כל הילדים נפצעו בצורות מוזרות; אחד הילדים נפצע 3 פעמים בראשו, השני נפצע ברגלו באופן מפחיד, השלישי נכנס לחרדות קשות, 'ומצאנו את עצמנו מתניידים פעמים רבות מהבית ל'טרם', ומשם לבית החולים, וחוזר חלילה', מספר האברהם.

כמה אנשים שסיפרתי להם מה עובר על משפחתי, יעצו לי לבדוק את המזוזות, אבל משום-מה דחיתי את הענין שוב ושוב. המזוזות היו חדשות למדי, ולא היה נראה לי שזו הסיבה. אבל, כאשר אחד הילדים נפצע בפעם המי-יודע-כמה החלטתי למסור את המזוזות לבדיקה.

התוצאות היו מחרידות. כמעט כל המזוזות נפגעו מרטיבות, ושוורות שלמות - ובהן שם-השם - נמחקו לחלוטין!!!

אני מעביר לכם את המידע הזה, מספר הת"ח מבית שמש, כדי לחזק את הקהל שלא לזלזל בענין זה, ומלבד הזמן הקבוע שבו צריכים לבדוק את המזוזות, יש לשים לב לאירועים העוברים עלינו, ואם מבחינים בשרשרת חשודה המצריכה 'התערבות מן הצד', יש לבדוק את מזוזות הבית, ולעשות זאת במהירות האפשרית, כדי לעצור את האירועים.

- נפתח בציטוט מתוך דברי 'תנא דבי אליהו' (זוטא, פרק י"ד) המגלה לנו מתי וּבָאָלוּ תנאים יגיע משיח צדקנו. את הדברים הביא רבינו מרן הגר"י זילברשטיין בעת רעוא דרעווין בפרשת 'וישלח', והדברים היו קשורים להפסדה שקראו בפרשה ההיא. אנחנו סבורים, אמר מרן הגר"י? שליט"א, שמש"ח לא יגיע אלא מתוך יסורים וצער, רח"ל, שיעברו על עם ישראל, אבל התנא"א כותב שאין הדברים כך.

- 'אין ישראל נגאלין לא מתוך הצער, ולא מתוך השעבוד, ולא מתוך הטלטול, ולא מתוך הטירוף, ולא מתוך הדוחק, ולא מתוך שאין להם מזונות, אלא מתוך עשרה בני אדם שהן יושבין זה אצל זה, ויהיה כל אחד מהם קורא ושונה עם חבירו, וקולם נשמע, שנאמר (עובדיה א') ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש'. אנחנו מכירים את משמעותו של הפסוק הזה מתוך דברי החפץ חיים שאמר שהשואה לא תגיע לארץ ישראל, ובהר ציון תהיה פליטה.

- אבל התנא"א לומד מכך שהגאולה תגיע כאשר עשרה בני אדם יישבו זה אצל זה, וילמדו יחדיו, וקולם נשמע! האם זה דבר כל-כך קשה? הרי ממילא אנחנו עושים זאת מדי יום ביומו! מה שצריך הוא, לקחת את דברי התנא"א פשוטם כמשמעם, וללמוד תורה בחבורה, מתוך שמחה וחדווה, ושהקול היוצא מלימוד זה - יישמע. ובהר ציון תהיה פליטה.

- דבר נוסף הביא הרב שליט"א והוא ציטוט מתוך דבריו של הגאון רחמ"ד וייסמנדל צ"ל, שהיה אחד מגאוני תקופת השואה, שפעל רבות להצלת הכלל הפרט. הגאון הזה שיכל

צורתן המזעזעת של המזוזות. המחיקות, הקיפולים והלכלוכים, הם אורגינאליים במקור (אנחנו טשטשנו רק את המקומות בהם מופיע שם-השם)

● כששמענו את האסון הקטלני שהתרחש למשפחת יונגרייז, שבו נהרגו שני ילדיו של ר' משה, ונכדו נפצע קשה, ידענו שהסבא-רבה במושב 'הזורעים' לא היה שורד את השמועה הנוראה. מה יכול להיות יותר נורא מזה: - אם- המשפחה ילדה לפני חודש, והקרובים מגיעים במיוחד לקחת את שני הילדים אל הסבא, ר' **יצחק יונגרייז** (בנו של ר' משה המנוח), וסמוך לכניסת השבת - שבת-חנוכה, על שלל אורותיה - מתבשרים בבשורה האיומה של התאונה, על לכתם בטרם-עת של שני הילדים הרכים, ידידיה-חיים ואלישיב.

● אבל, כאמור, בזכות הספדו של האב, ר' יעקב שיחי, שקונן על שתי הנפשות הרכות שהובאו לבית עולמם, קבעו כוחה של אמונה מהו, וידענו שהסבא-רבה מ'הזורעים' עדיין חי... כי

יונגרייז שיחי, הגבאי המסור של בית הכנסת המרכזי בשיכון ה'. ר' משה היה אחד הטיפוסים החקלאיים עם כל הסממנים הדרושים לחקלאי שומר מצוות, והתגורר במושב 'הזורעים' ליד טבריה, עסק בגידולי שדה שונים, ולא משך את ידו גם מהעבודה הקשה בפרת הגדולה, ובולולי התרגולות שלו, ובעיקר: ידע לקבוע עתים לתורה, והשיעורים הרבים שבהם השתתף בבית הכנסת במושב, שם תפקד גם כגבאי ראשי, היו אצלו חוק בל יעבור.

● ר' משה גידל ב'הזורעים' משפחה ענפה במיוחד, אותם חינוך לתורה וליראה. הדמות בעלת-ההשראה משכה אותנו לפני שנים רבות לחצר המשק שלו במושב, שם הוא קידם את פנינו בשעת בוקר מוקדמת מאוד, מיד לאחר שהתפללנו 'הק' בטבריה. החקלאי הטיפוסי שטח לפנינו את התיאוריות שלו בכל מה שקשור לשמירת המצוות בחקלאות, סייר אתנו בשטחי הגידולים שלו, ולאחר מכן לא שכח להציג את תמונות כל ילדיו וצאצאיו, שחטי הציציות 'נוטיפים' מעל בגדיהם, עליהם היתה מושתתת גאווה היחידה.

● לקראת סיום פגישתנו, הזכיר ר' משה את האסון הטראגי שהתרחש באותם ימים ב'הזורעים', כאשר אִמָּה של כלה, שהיתה בדרך לחתונת בתה במושב, נהרגה רח"ל בדרכה לשמחה, אירוע שדווח בזמנו בהרחבה בכלי התקשורת בגלל הִתְקַשְּׁרִים המכאיבים שלו (ווגם רבינו מרן הגר"י **זילברשטיין** נדרש לסיפור זה, בגלל שאלה הלכתית שהגיעה אליו בעקבות הטרדיה). איש-שיחנו, שלא היה קרוב-משפחה של הכלה ההיא, פרץ לפתע בבכי נסער, ותוך שהוא משתף אותנו בהרגשות-הלב היהודי הפועם שלו, אמר:

● 'אני זקנתי וְשָׁבְתִי. מה שברצוני לאחל לכל צאצאיי הוא, שיסיימו את חייהם אחרי 120 שנה לא באופן שבו סיימה האמא של הכלה' - - - ר' משה נחנק אז מדמעות, ולא היה יכול לדבר עוד. ליבו הקָרִיש הקָרִיש את צערה של המשפחה, עד כדי כך שחשיו השתתקו במלואם. הערבות היהודית לא נתנה לו להמשיך את שגרת-חייו.

משתייכים לאומה שכזו, שכל מחשבותיה נתונות רק לקדש את שמו של אלוהיה בעולם.

● ומי ששמע את ההספד שנשא ר' **יעקב יונגרייז** שיחי על שני בנים, ידידיה-חיים ואלישיב ז"ל, שנהרגו בתאונה הקטלנית בישער הגיא' בערב-

שבת חנוכה, ידע שהאמונה שפייעמה בהגרח"מ"ד וייסמנדל, ממשיכה לפעם בליבות עמך בית ישראל. לא כעס, לא מרירות; רק אמונה, אמונה ועוד פעם אמונה. ריבונו של עולם נתן לנו משימה כעם ישראל להאיר את החושך בעולם הזה בתוכן רוחני, ואנחנו נמשיך בכך, אמר האב השכול, והמשיך: 'ריבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שהשתדלנו לחנך את הנשמות הללו כראוי. לכן, ילדיי, לפני כיסא הכבוד ותתחנו לפני אבינו שבשמים שיתן לנו כוח להמשיך את השמחה שהייתה לנו כל הזמן'.

● האב סיפר בדמעות על הדלקת נר ראשון של חנוכה עם ילדיו, שנהרגו בבוקר שלאחר-מכן: 'איזה ריקודים עשינו ליד הנרות, איך התרגשנו, איך התלהבתם מאווירת החג, ועם כל השמחה הזאת תעלו למעלה. תהיו מליצי יושר עלינו שיהיה לנו כוח לעמוד באתגר הנורא הזה שנחת לפתחנו'. האב סיפר עוד ש'מדי לילה היינו אומרים יחד 'קריאת שמע' עם הילדים, וכשהאחות הקטנה לא הייתה נרדמת - אתה, אלישיב, היית מרדים אותה בשיר 'המלאך הגואל אותי'. עכשיו, ידידיה ואלישיב, תנו יד אחד לשני, ותסגרו עלינו לפני בית דין של מעלה'.

● האסון הנורא במשפחת יונגרייז, הזכיר לנו את הסבא-רבה שלהם, ר' **משה יונגרייז** ז"ל, שגידל משפחה למופת, והוא אביו של ר' **שמואל**

האמונה המפכה שהספיג בלב צאצאיו, עדיין חיה וקיימת.

● אירוע נוסף שהיה בימי החנוכה, וחובה עלינו ללמוד ממנו מוסר, חכמה ודעת, היא פטירתו הפתאומית של הרה"ג רבי **אבנר מלכה** זצ"ל, רבו של מושב 'מגדים' ליד חיפה. למרות שהאירוע התרחש הרחק מאתנו, ולרמת אלחנן אין קשר כלל למקום זה, אי אפשר להתעלם ממוסר שכזה. אי אפשר. גם כאן הכרנו מקורב, נבדל לחיים, את המרא דאתרא הפעלתו, שהירבה פעלים לתורה וליראה בקרב בני עדתו, ובמשך כל השנים עמדו בקשר עם שומרי השמיטה הוותיקים בישוב זה, שהתפרסמו במסירות נפשם הייחודית לשמירת השמיטה.

● הרב מלכה הדליק נר ראשון של חנוכה, בפאר ובהדר, בבית הכנסת המפואר של המושב. הברכות נאמרו על ידו ברגש וברטט מיוחד במינו. לאחר ההדלקה מיהר לחצר ביתו, לחתונתם של בני זוג, שם סידר חופה וקידושין, ובאמצע ברכת המזון של החתונה, פרחו ממנו לפתע נשמתו, ועלתה השמימה. הרב מלכה היה בסך-הכל בן 53 שנים, ואירוע שכזה צריך לעורר כל יהודי ויהודי לדברי חז"ל במסכת שבת (קניג' א') 'רבי אליעזר אומר, שוב יום אחד לפני מיתתך. שאלו תלמידיו את רבי אליעזר, וכי אדם יודע איזהו יום ימות? אמר להן, וכל שכן; ישוב היום, שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו

הרה"ג רבי אבנר מלכה זצ"ל מדליק נר ראשון. זמן קצר לאחר מכן עלה בסערה השמימה, ואינו

בתשובה! ואף שלמה אמר בחכמתו, בכל עת יהיו בגדיך לבנים, ושמן על ראשך אל יחסר'. כאשר מזדמן להיווכח בעיניים, והלוואי שלא ניווכח יותר, כיצד הדברים מתרחשים בשטח, במציאות, שומה עלינו להתעורר.

● גם במושב 'מגדים' איש לא חלם ולא שיער שדקות ספורות לאחר הדלקת הנר המרגשת יתרחש אסון שכזה, ובפתאומיות כה נוראה. אבל הנה זה קרה. עד לאותו רגע, הרב מלכה חי ונשם, פעל ועשה, השתדל בכל מאודו להרבות תורה ויראה, והנה לפתע-פתאום, בלא כל הודעה מוקדמת, וללא כל התרחשות שהיתה יכולה להעיד על דום-הלב המתקרב, הוא נופל ארצה, ומחזיר את נשמתו לבוראה. הבה אחים יקרים, נתחזק כולנו בדברי חז"ל הנ"ל, ונשתדל להיות תמיד באווירה של תשובה ומעשים טובים, ושמן על ראשנו אל יחסר.

● מלבד בית הכנסת המפואר הניצב במרכז הישוב, מצטיין 'מגדים' בשומרי השמיטה שלו, ולהרב מלכה יש כמובן חלק ניכר במצווה-רבתי זו. במשך כל השנים עמדו בקשר עם שומרי השמיטה הוותיקים בישוב זה, שהעלו את הרמה הרוחנית במושב כולו, עד שלאחרונה נראים בו תושבים חרדיים, לא אחד ולא שניים. למרות ההתפתחות הברוכה הנראית במושב, והשדרוג החזותי בבתיהם המטופחים של התושבים, 'מגדים' שבחוף הכרמל הוא עדיין מושב צנוע, ואינו מוכר, בוודאי לא בריכוזים החרדיים.

● זו הסיבה ששיירות האוטובוסים הגדולות העושות בשנות השמיטה את דרכן במשעולי המושב, היו תופעה נדירה ביותר, שהפליאה גם את התושבים עצמם. הם לא זוכרים דבר כזה בהיסטוריה של 'מגדים'. שיירות-שיירות, שכל אחת מהן מביאה מאות תלמידי 'חדרים' מחד, ותלמידות 'בית יעקב' מאידך, אל אחד הבתים במרכז המושב. על-פניו נראה הבית החד-קומתי, ככל בתי המושב. מבחוץ לא נראה עליו כל סימן-היכר מיוחד. השלט בקדמת החזית, שבו מופיעים שמותיהם של בעלי הבית, **יצחק וק. אזולאי**, מונח כאן מזה שנות-דור. אבל,

אם כל-כך הרבה מבקרים מגיעים לכאן מדי שבוע, אות ברור הוא שהשלט הנ"ל צופן דבר-מה. אם לא בשער החיצוני, אז בחצר הפנימית, שם משתרעים להם עשרות דונמים של מטעי-בננות.

● המבקרים הצעירים, ומוריהם, יוצאים מכאן כשהם מוקסמים ממראה-עיניהם, לאחר שזכו לשעה-שעתיים של קורת-רוח אמיתית במעונו ובמטעיו של מי שמוסר את נפשו, זו הפעם המי-יודע-כמה, על שמירת השמיטה. ר' יצחק אזולאי מ'מגדים', אינו 'עוד' סיפור-שמיטה, ולו בגלל העובדה שרבים-רבים ממויזעיו, מגדלי-הבנות, לא יכלו לעמוד בנסיון הגדול של שנת השבע. ואל תחשבו שיש לו ביוזעס אחרים, בנדל"ן, באלקטרוניקה, או בכל דבר אחר, משם הוא יכול להשלים את הפער הענק שנוצר בפרנסתו. לא; בשום אופן לא. ר' יצחק הוא זן נדיר של חקלאי, שכמותו כמעט אי אפשר למצוא, שבמשך כל שנותיו עסק רק בחקלאות. וכך, גם כאשר שנת ה-90 כבר מאחוריו, עד מאה ועשרים, מתכוון האיש לקראת שנת השמיטה הבאה.

● בשנת השמיטה לא מתעסק אזולאי במאומה. מבית הכנסת לבית המדרש, ובחזרה לבית המדרש. זה הוא מסלול חייו, שגם מכשיר ה"ג.י.פי.אס" המשוכלל ביותר לא ימיר אותו באף מסלול אחר... מאות התלמידים מהמוסדות החרדיים המגיעים תמיד לבקרו במהלך השמיטה, רואים לפנייהם קלסתר אמיתי של חקלאי בכל רמ"ח ושס"ה שלו, שאין לו מאומה בעולמו מלבד עשיית רצון קונו.

● יצחק אזולאי הוא בין החקלאים הבודדים, אם לא היחיד, שיקיים בשנה הבאה בפעם ה-7 [אם לא יותר...]. את מצוות השמיטה. 'מעולם לא עלו בליבי ספקות כלשהם, באשר לקבלת עוֹלָה של המצווה החשובה הזו', אומר ר' יצחק, ומספר שאביו הביא למושב רבנים ותלמידי חכמים גדולים, שיחזקו את בדקי הדת ב'מגדים'. במשך 8 שנים כיהן כאן כרב, מי שהתפרסם מאוחר יותר כהראשל"צ, הלא הוא הגאון רבי **שלמה-משה**

עמאר שליט"א (שעבר מ'מגדים' ל...רמת אלחנן).

את הקטע הבא בהיסטוריה של מגדל-הבנונה המיתולוגי ב'מגדים', לא יכירו הרבה. אזולאי אמנם התמסר לגידול הבנונות, אבל בשלב מסוים הרגיש שהעיסוק בחקלאות בכלל, ובבנונות בפרט, גורם לו לקשיים בשמירת השבת כהלכתה. למרות שאף פעם לא הגיע למצב של חילול-שבת חלילה, ואפילו לא עלתה כזאת בדעתו, אבל העיסוקים התכופים אלצוהו להישאר בשדות ובמטעים עד שעות אחה"צ המאוחרות של יום ששי, עד

שבבוקר בהיר אחד החלטתי לעזוב את החקלאות, לחלוטין האדמה'...

● איש מעשה הוא, ר' יצחק אזולאי. אמר ועשה. קם ועזב את כל שדותיו, והחכיר אותם לאנשים אחרים. תוך ימים מצא לו עבודה אחרת, ב...בית העלמין של העיר חיפה. כך חולפות עליו שנתיים, אבל מיד לאחר מכן הוא מחליט לשוב לעבודת

האדמה, וזאת משתי סיבות. הראשונה שבהן, קשורה למצוות החדש והכנסת-האורחים הענפה שבני הזוג אזולאי מקיימים בביתם. לבקשתם, לא נוכל לחשוף כאן את כל הפרטים, אבל החדש היוצא מביתם במרכז המושב, הוא משהו בלתי-שגרתי בעליל, הן בכמות והן באיכות. משפחות במצוקה יוצאות מכאן כשהן אינן במצוקה... אלה הזקוקים לנדוניה, וכל הכרוך בכך, מוצאות בבית משפחת אזולאי את כל מה שהן צריכות.

● כל מה שתנסו לתאר לעצמכם, עדיין לא יענה על המציאות בשטח, העולה על כל דמיון, כשצריך לזכור שמדובר בבני זוג העוסקים בחדש כפרויקט אישי, ולא כארגון רב-זרועות. 'כשנוכחנו לדעת, שבשל נטישת החקלאות יש לנו הרבה פחות כסף, ובצורה זו לא יהא באפשרותנו להמשיך בפעילות החדש, ידענו שלא נוכל להמשיך כך, ובעלי יצטרך לשוב

לעבודת החקלאות', אומרת הגב' ק. אזולאי. אבל הסיבה השנייה שהניעתם לשוב אל השדות, אינך יכול לשמור 'כשאינך חקלאי, אינך יכול לשמור שמיטה במיטבה', מטיל ר' יצחק את 'הפצצה' שלו לחלל מטעי הבנונות; 'גם אם נכון שלא מכרתי את המטעים שלי, אלא רק החכרתי אותם, אבל ידעתי שאם ברצוני להרגיש את השמיטה כדבעי, עליי להיות החקלאי בעצמי'...

● הכל בסדר. אבל מה עם השבת, ש'הבְּרִיחָה' אותו מהחקלאות? אזולאי, שהבין שזו השאלה ה'מדגדגת' לנו, מקדים ומספר דבר מופלא עד מאוד. ברור שגם אנחנו חשבנו על

כך, הוא אומר, והחלטנו - אני ורעייתי - להתפלל אל השייט, ולבקש ממנו שייתן לנו רמז ברור מן שמיא מה עליי לעשות. האם להמשיך ולעבוד בבית העלמין החיפאי ולטווש את פעילות החדש, או שמא לחזור לחקלאות כדי שנוכל להמשיך ולסייע למשפחות במצוקה?

● כבר בשלב זה הם משחררים חלק קטן של מטעי הבנונות מהחכרתן, ואזולאי יוצא לעבודה. הרמז נשלח להם ב...ערב שבת, היום שהיווה עבורם את הנסיון הקשה ביותר, וכמסופר לעיל. בשעות הבוקר של יום ששי ר' יצחק שוהה בביתו, והנה הוא פונה ואומר לרעייתו: תראי, אני יוצא עכשיו למטע, ושלא כהרגלי מהשנים הקודמות, בהן הייתי חוזר בשעה מאוחרת, הפעם אני מתכוון לחזור בתוך זמן קצר, כדי לא להביא את עצמי לקשיים בענין שמירת השבת.

והיה, אם הקב"ה רוצה שנמשיך לעבוד בחקלאות, אולי נתקל בסימן כלשהו...

● יצחק יוצא למטע הממוקם ממש מאחורי ביתו, ועיניה של רעייתו קולות אותו בדרכו הקצרצרה. לא חולפות כמה שניות, וצעקות נשמעות מבין שיחי הבנונות. האשה נדרכת בחרדה, אבל לפתע היא מבחינה דרך החלון שבעלה מרקד ומכרכר בכל עוז, בתוך השיחים... כיון שהכירה אותו היטב, וידעה שלא יצא מדעתו, ממחרת אף היא אל המטע, ובעלה מנופף לה מרחוק בידיו, שתגיע... שתגיע... מהר, מהר יותר...

● כשהגיעה למקום, חשבה בעלת-הבית שהיא עומדת להתעלף. סמוך-ונראה לכמה מן השיחים, היו מפוזרים שטרי-כסף, ענקית... גם כיום, 25 שנה לאחר המעשה, מצטמררות שערותיו של אזולאי, כשהוא נזכר במעשה המופלא. בני הזוג לא מוכנים לגלות לנו מה היה סכום הכסף שהתגלגל במטע, אבל את זאת הם כן אומרים: כיון שהמטע היה נעול על מסגר ובריח, ובמציאות לא היתה שום אפשרות-כניסה אל שיחי הבנונות, לא הצלחנו בשום אופן להבין למי שייך הכסף... ניסינו וניסינו לברר, ולא עלה בידינו. בשלב מסוים הבנו שהכסף נפל מאחד העובדים הזרים שעבדו במטע, בתקופת ההחכרה, ומכיון שכך לא מוטל עלינו חיוב להחזירו במצוות השבת אבידה (אלא אם כן קיים חשש לחילול ה', חשש שנוטרל לחלוטין במקרה שלנו, כשאף אחד לא ידע על המציאה).

● סיבה נוספת שלא להכריז ולהשיב את האבידה, היתה התפוזות הגדולה של שטרות הכסף, מה שהיה אמור להביא את הבעלים להתייאש מאבידתו. אזולאי לא רצה להשתמש בכסף, אבל לאחר שעבר זמן ממושך ואיש לא בא לתובעו, קיבל לכך היתר. כך או כך, לא היה לו סימן מובהק מזה, שבשמים מעוניינים שיחזור לעבודתו כחקלאי, ו'מבטיחים' לו

של הרבצת התורה בישיבתו, מקדיש זמן רב מסדר-יומו העמוס לצרכיה של רמת אלחנן, ומוציא-ומביא את כל ענייניה במסירות ובנאמנות אין קץ, תוך שהוא עושה זאת בחוכמה ובתבונה מופלאה, ועוקף את כל המכשולים הציבוריים והאישיים. בכל הפרויקטים שעלו-ובאו ברמת אלחנן, הרב פולק תמיד בא-בדברים עם גִבָּאי כל בתי הכנסיות בשכונתו, שומע את דעתם, מאזין ומתייעץ, ובסופו של דבר עושה כפי שמורים גדולי התורה המכהנים-בקודש כרבני השכונה.

במסע הבנות; למטה, בחצר המשק

פרנסה טובה, גם אם לא יעבוד עד השעות המאוחרות שלפני שבת. יצחק קיבל על עצמו לעשות כך, ומני אז חזר לפעילות מליאה בשדות ובמטעים.

● בשנת השמיטה הקודמת - לא היה מי שלא יצא ניזוק מהקרה שפקדה את ארץ ישראל. גם חלק ניכר ממטעיהם של מגדלי הבנות שהפסיקו את שמירת השמיטה שלהם, כדי 'להרוויח' ממכירת הפרי, ניזוקו על ידי הקרה של החורף. כל זה אצל אלה שלא זכו לשמור שמיטה. במטעיו של אזוראי, הכל היה אחרת. למרות שחלקת הבנות שלו היא יְשָׁנָה, ובחקלאות קוראים לזה 'חלקה עייפה', שאינה מוציאה כבר הרבה פירות, בשנת השמיטה גדלו כאן בנות בהיקף עצום, בכמות ובאיכות. באיכות, הפרי היה מתוק, ואפשר היה ממש לראות בעיניים את הדבש זב מהפרי. ובכמות, היה זה בבחינת הבלתי-ידיאמן לראות שמדי שבוע בשבוע קטפנו יותר מ-2 טונות! מחג הפסח נקטפו כ-40 טונות, וזה המון בכל קנה מידה. ומול כל זה, אצל החקלאים שלא שמרו שמיטה, כמעט שלא היו בנות, וגם אלה שהצליחו לקטוף, ומכרו אותן במחירים מופרזים, היה זה בכמות קטנה מאוד.

● זכורני, מספר ר' יצחק, שבאחד מחודשי החורף, היו נזקי הטבע כל כך גדולים, שבחממות של השכנים שלי לא נראה אשכול אחד, ואצלי נקטפו בכמה ימים יותר מ-300 אשכולות פוריים. אלה שבאו לחזות במו-עיניהם בנס הגדול, שהתפרסם בכל הסביבה, וטפחו על שכמו של ר' יצחק, שמעו ממנו את המשפט החוזר על עצמו מדי כמה דקות: 'רבותיי, הבנות הללו אינן שלי. לא אני גידלתי אותן, ולא אני גרמתי שהאשכולות יגדלו בצורה כזו!'

● הימצאו של יהודי כזה במושב מגדים, משפיעה גם על האווירה הכללית במקום, ובעלי תשובה מתווספים כאן מדי שבוע בשבוע. פעילותו של הרה"ג רבי אבנר מלכה זצ"ל, שנפטר בפתע-פתאום, נשאה אף היא פירות מבורכים עד מאוד, ובבית הכנסת המפואר ניתן להבחין במתפללים מזן שונה, שלא היה עד

היום ב'מגדים', והם כמוֹבן יהודים חרדיים במלוא המובן.

● על קירות ביתו של אזוראי תלויות תמונות של מפגשים בין בעל-הבית לרבנים גדולי תורה שבאו לבקרו בחוותו, כמו גם תמונותיהם של מאות ילדי 'חדרים' המסיירים במטעי הבנות. לקראת שנת השמיטה הקודמת בנה ר' יצחק עגלת-ענק בה הוא מסיע את הילדים הלך-ושוב אל המטעים. תינוקות של בית רבן אלו, נהנים מכל רגע, וצוברים את רִשְׁמִיה של שמירת השמיטה באופן חווייתי ומרשים עד מאוד. 'וזה הוא חלקי מכל עמלי', אומר אזוראי.

● והעיקר, לא לשכוח את האירוע הטראגי שהיה ב'מגדים' שצריך, כפי שפתחנו, לעורר כל יהודי ויהודי על דברי חז"ל 'שוב יום אחד לפני מיתתך' וכו'. אין מלים אחרות כדי לסיים את הסקירה על 'מגדים'.

● מעל דפי הבטאון נשגר ברכות חמות ואיחולים לבביים למכובדנו הדגול, הגאון רבי **אברהם פולק**, ראש ישיבת 'דרכי שלמה', לרגל אירוסיו בנו הצעיר **מנחם דוד** עב"ג למשפחת **ליפשיץ** מאשדוד. המחותן הוא איש-אמונו ויד-ימינו של הגאון רבי **בונס שרייבר** בבית מדרשו באשדוד. לא נגלה כאן סוד גדול אם נאמר שהגרי"א פולק נושא מזה שנות דור את עול-השכונה על גביו, כשמלבד העול הכבד

הבהרה

הרב שליט"א לא הדליק את הנרות ביד שמאל!

בגליון שעבר שיצא לקראת חנוכה, השתרבה טעות שאפשר להגדירה כשגיאה גראפית, אבל התוצאה עלולה לגרום למכשלה.

ואנחנו מתכוונים לתמונתו של מרן הגר"י **זילברשטיין** בהדלקת נרות החנוכה, שפורסמה בעמוד הראשון, וממנה עלולים ללמוד שהרב שליט"א הדליק את הנרות ביד שמאל.

וברור שאין הדברים כך... מה שקרה הוא, שהתמונה היתה בתחילה בצדה השמאלי של המסגרת, ומסיבה גראפית העברנו את התמונה לצד הימני, ע"י סיבוב התמונה בתוכנה.

כך יצא שהרב שליט"א נראה כמי שמדליק את הנרות ביד שמאל...

למעלה: התמונה השגויה; למטה: התמונה הנכונה

● מקרב לב, ובשם כל תושבי השכונה, נאחל להר"א פולק, להרבנית מנב"ת, ולכל בני המשפחה, שירות רב נחת יהודי מכל צאצאיהם, מתוך בריאות הגוף ונהורא מעליא, עד זקנה ושיבה. זכות הרבצת התורה והפעילות הציבורית הענפה, תעמוד להם להישאר תמיד בקרן-אורה. ואגב, הכלה היא נכדתו של מיודענו הרב **אברהם ינקלביץ'**, שהתגורר בעבר בשכונתנו, ברחוב הרב זונפלד 15, ונחשב לאחד ממכובדי הקהל. נאחל גם לו מעומק הלב ברכת מזל טוב נאמנה.

● ובמעבר חד, הננו מצטרפים למנחמים הרבים שהגיעו לנחם את הר"ה"ג ר' **יעקב שטרן** מחשובי הלומדים בכולל 'נחלת משה', עם פטירתה הפתאומית של רעייתו הנכבדה, מרת **שרה** ע"ה. אם חז"ל אמרו (סנהדרין, כ"ב ב') שאין אשה מתה אלא לבעלה, וא"כ אין לשער ואין לתאר את צערן של הבעל על אשת-נעוריו שנפטרה, על אחת כמה וכמה כשמדובר במיתה פתאומית, שהאבד גדול ונורא, עד לשמים.

● הרב שטרן היה נשוי במשך 17 שנים, ושניהם פיתחו בבתם אווירה ייחודית של הרבצת תורה ויראת שמים. 'אשתי היתה מכינה לי מדי שבוע בשבוע 57 שקיות של עלונים תורניים, כדי להניחם בבתי הכנסת', סיפר הבעל-האבל בימי ה'שבעה'. כגילוי נאות, נספר גם שכל פעם כאשר 'קול ברמה' יוצא לאור, מגיע הרב שטרן לביתנו כדי לקחת חבילה, ולחלק את הגליונות במקומות הראויים. הרב שטרן סיפר עוד שאשתו הקפידה מאוד ללמוד הלכות שבת בסעודות שבת, ופעם כאשר לא הספקנו ללמוד את

ההלכות, היא פשוט לא היתה מסוגלת ללכת לישון... ראש העיר, הרב **אברהם רובינשטיין**, שהגיע לנחם, האזין במשך דקות ארוכות לדבריו של הרב שטרן, בשימת לב לכל פרט. לאחר מכן אמר לו בעיניים דומעות: "הרב שטרן! בשם כל משפחת 'נחלת משה': כל מה שאתה צריך, כל מה שאפשר לעזור - אנחנו כאן. כולנו מצטערים יחד איתך. כולם רוצים בטובתך. אתה לא לבד. יש לך משפחה גדולה. תראה, כל אלה שנמצאים כאן, מהנהנים בראשם לאות הסכמה, והם משמשים כנציגים לכל 800 האברכים המסתופפים בקהילת נחלת משה".

● גדולי תורה ניחמו את הרב שטרן בחום רב, באמצעות הטלפון, וגם אנחנו נשלח נטפי-ניחומים ונברך את הרב שטרן שיזכוה מן שמיא להיחלץ במהרה מהשבר הגדול שפקד אותו, ולהמשיך בחיי-עשייה פוריים. צריך לזכור, ר' יעקב, שעל בעלי-יסורים עומד העולם כולו, שניזון מזכויותיהם, זכויות-האמונה בבורא עולם, וככל שתחזיק חזק יותר בהשי"ת, וככל שתקבל את הדין באהבה גדולה יותר, כך ייטב לא רק לך, אלא לכל העולם כולו. אם ראש העיר שלנו, בדברי ניחומיו, אמר לך שאם הינך צריך משהו - אנחנו כאן, בני משפחת נחלת משה, אנחנו נאמר שאם הינך זקוק לדבר-מה, פנה אל ריבונך, אל אביך שבשמים, אל מי שמרחם על כולנו יותר מכל מרחם אחר, וחזקה עליו שימלא את כל משאלות-ליבך, לטובה. מלים אלו נכתבות בדמע, ובתקווה-רבתי, מפני שאנחנו בטוחים, בעוז, שיראת-השמים הנסוכה על פניך, תמיד בכל עת ובכל שעה, 'מותאמת' לקבל

את הדברים הנ"ל, ואין לנו ספק שיינתנו לך כל הכוחות על-מנת להקים את עצמך מן האסון הגדול שניחת עליך, שהרי זו היא דרכו של אבינו, האב הרחמן, שהוא מקדים רפואה למכה.

● סיפור מופלא של השגחה פרטית פורסם ב'המחדש', ולפיו בעל מאפיה גדולה בעיר לונדון חילק חינם לצוות הרפואי (שאינם יהודים) אלפי סופגניות בשל חשש בישולי עכו"ם, ולבסוף בגלל הוויתור הזה הרוויח כהנה וכהנה. המעשה היה כאמור בלונדון, כאשר בחג החנוכה הכינו פועלי אלפי סופגניות, ולאחר שכבר נמכרו נתגלה שבטעות הדליק גוי את האש והתעוררה שאלה גדולה האם המאפים נאסרו מדין בישולי עכו"ם.

● והנה, הגם שהיו צדדים להתיר, לא הסכים בעל המאפיה לסמוך על ההיתרים השונים, אלא הודיע בשער בת רבים על תקלה שיצאה מתחת ידו, והזהיר שמי שמקפיד על כך, לא יאכל מהסופגניות. הוא אף הצהיר שישורק אלפי סופגניות, והכריז שכל מי שקנה מהרשת באותו יום, יוכל להחזיר ולקבל את כספו בחזרה. אחד העסקנים המסייעים לחולים בתקופה זו, הציע לבעל המאפיה שבמקום להשליך אלפי סופגניות לפח "אני אחלק אותם לרופאים ולחולים אינם-יהודים, ונקדש בזה שם שמים ונגמול חסדים עם החולים".

● בעל המאפיה הסכים. הסופגניות הגיעו לבית החולים ושם נהנו מאוד מהטעם שלהן, ו...הזמינו אצלו 10,000 סופגניות. מאז חנוכה, מזמינים אצלו מבית החולים מאות דברי-מאפה דבר יום ביומו. מן השמים הוכיחו לו שלא הפסיד כלל בכך שהסכים להפסיד את אלפי הסופגניות, ולא התפתה להתיר לצורך פרנסה, וקיבל את שכרו במזומן עוד כהנה וכהנה.

● הבה נלמד מכך גם אנחנו לא להיכנס להיתרים, אלא ללכת תמיד בדרכי התורה הקדושה, ונאמין שאדם ההולך בדרך זו לא מפסיד לעולם. אמנם השי"ת לא מראה את זה תמיד בחוש, אבל עלינו להאמין שכך הם פני הדברים - תמיד-תמיד!

ראש העיר הרב אברהם רובינשטיין מנחם את הרב יעקב שטרן

באמצעות קו קטן הציל מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א את שמה של המסעדה היוקרתית בקיסריה שהחלה לשמור שבת וכשרות

היישוב היוקרתי קיסריה עובר מהפך, ומלבד המתחם הרוחני, מקווה הטהרה, שיעורי התורה ובתי הכנסת, חל מפנה גם בענין בשמירת השבת והכשרות ■ מסעדות יוקרה, כמו זו של משה בן-נאים, הודיעו שהן סוגרות את שעריהן בשבת, והכשירו את מטבחייהן ■ הגאון רבי אליעזר רוט, חתנו של מרן הגר"י זילברשטיין, המוסר שיעור בקיסריה, ומעורב בחלק גדול מההליכים הנ"ל, מתייעץ עם חמיו מרן שליט"א בכל שאלה העולה על הפרק, ומספר על העצה המקורית לשינוי-השם של המסעדה שומרת-השבת, ע"י הוספת קו קטן...

יוהפרנסה שלי גדלה בהתאם, הוא אומר לנו השבוע, בדיוק כפי שהבטיח הרב. יצוין שכל האווירה בביתו השתנתה מן הקצה אל הקצה, והאיש הפך ליהודי דתי בכל רמ"ח ושס"ה, וגם בביתו מתנהגים בצניעות.

בן-נאים עימו שוחחנו השבוע מספר לנו על קוריוז מרתק מאין כמוהו. שמה של המסעדה היה 'מסעדת הצלבנים', וזאת על רקע עתיקותיה של קיסריה מהתקופה ההיא. הגוף הקיסרי הני"ל לא רק שלא הסכים בתחילה שהמסעדה תשמור שבת, אלא כאשר ביקש לשנות את שם המקום, גם לכך הם לא הסכימו. בן-נאים לא ידע מה לעשות.

הגר"א רוט פנה לחמיו, רבה של רמת אלחנן, והרב שליט"א העלה רעיון מקורי עד מאוד. 'אל תשנה את שם המסעדה, אבל תכניס קו קטן בתוך המילה 'הצלבנים', ומעכשיו ואילך תיקרא המסעדה 'הצלב-בנים', הווה אומר: המסעדה הזו מצילה את בני ישראל, ומקרבת אותם לאביהם שבשמים, בזכות הכשרות, בזכות שמירת השבת ושיעורי התורה.

ואגב, שיעורי התורה נמסרים בחדר ווי.איי.פי, חדר האח"מים, של המסעדה. בנוסף ההזמנה שפורסם ברחבי קיסריה אודות השיעור, נאמר ש'התושבים מוזמנים להגיע למפגש בוקר של לימוד תורה וחוויה, סביב שלחן אברכים, וגם טעימות קלות של בוקר, להעמיק בסוגיות, בנמל קיסריה, במסעדת הצלב-בנים...'.

הגר"א רוט מספר לנו על עוד כמה גילויים בצד היהודי של קיסריה. בשנים האחרונות נבנה סביב הישוב עירוב מהודר ביותר, 'עד שגם אני מטלטל כאן בשבת', אומר הרב רוט. הדבר החשוב ביותר שנעשה כאן הוא הקמת כולל אברכים, המגיעים מדי יום מהקהילה החרדית בזכרון יעקב. האברכים, בראשות הגר"י גריינימן, לומדים באחד מבתי הכנסת המופארים בקיסריה, ועצם הימצאם במקום של תבורת אברכים מופלגים בתורה וביראה, מוסיפה חן-יהודי לישוב, כאשר תושבים מגיעים לשאול שאלות ולהתעניין בשמירת מצוות.

קיסריה, יישוב המצוי בכותרות, שינה לאחרונה את פניו וקלסתרם של יהודים חרדיים ברחובותיו, כבר אינו זר. מרכז תורני גדול, כולל אברכים המגיעים מקהילת זכרון יעקב, מקווה טהרה מפואר, לפחות 6 בתי כנסת, שיעורי תורה הנמסרים גם על ידי מכובדנו הגאון רבי אליעזר רוט (חתנו של מרן המרא דאתרא) ועוד ועוד.

ברצוננו להתעכב על קוריוז מרתק הקשור למסעדה וותיקה בקיסריה, הממוקמת בלב-ליבה של הטיילת, שהחלה בס"ד לשמור שבת, וגם התעשרה בתעודת כשרות. במסעדה מתקיים גם שיעור תורני שנמסר ע"י ת"ח, וכבר ביום ששי בשעות אחה"צ המוקדמות ננעלים שעריה לחלוטין.

כשמסעדה בקיסריה מחליטה לשבור את כל המוסכמות, ולשמור שבת, זו בהחלט בשורה טובה, במיוחד שהמסעדה הזו, שבעליה הוא משה בן-נאים, גררה אחריה בעלי-עסק נוספים. ההתפתחות הזו בקיסריה נחשבת כמהלך סנסציוני לא רק בשל התרחשותה בקיסריה, שלא היתה נעוצה עד היום ב'זכרון היהודי' של תושבי ארץ ישראל; שינוי-המסלול הזה מצריך התייחסות מיוחדת, שכן גם לאחר שבעל-העסק מחליט לשמור שבת, הוא אינו יכול להיות בטוח שהחברה לפיתוח קיסריה תאשר את הצעד הזה...

כך שהמאבק בעניינה של המסעדה היוקרתית התנהל בשתי זירות. גם השכנוע העצמי של משה בן-נאים, וגם העימות שהתנהל מאוחר יותר עם החפ"ק. ואם למרות הכל ההחלטה הנועזת על שמירת השבת, נותרה בעינה, אות ברור הוא שמשוה מתחולל בקיסריה. למרות שמרן הגר"י זילברשטיין הורה לבעלי המסעדה - באמצעות חתנו הגר"א רוט - שלא 'יעגל פיות', ולא ייכנע לתרונות שונים, אלא ישמור שבת כהלכתה.

תקפוץ לאש, ותמסור נפש בעד השבת, ואתה רק תרוויח מכך, הבטיח מרן הגר"י. בן-נאים הבין את הענין, האמין בשבת שהיא מקור הברכה, והתעקש לשמור שבת כהלכתה,

נוכל לעשות שם... ידע לך! - זעק רבי רפאל באוונגי; החיים כאן הם זמניים, הם חולפים במהירות, צריך לעשות 'חאפ', לחטוף עוד מצוה, עוד זכויות, ועוד מעשים טובים'. אומר את האמת: התרגשתי, והרגשתי בהבל-הבלו של העולם, שמלבד התורה והמצוות - הכל שטויות. הבלו של העולם נעשה ברור לך, לרגע, יותר מתמיד... אתה מרגיש ש'אין זמן'. צריך לנצל כל רגע כדי לחטוף ולתפוס, כי הרגע הזה לא ישוב יותר... ר' רפאל לא

לפעמים היה חוזר לביתו לאחר חצות-ליל, כשכל גופו מרוט מה'מצוות שבגופו' שעשה במשך היום. הוא תכנן לנוח מעט, לאגור כוחות למצוות של מחר, ולפתע... הטלפון שוב מצלצל... 'צריכים אותך, יש נפטר להעביר מבלינסון'. ר' רפאל קם ונוסע

קיבל 'פרופורציה' על שום דבר אחר, מלבד החיים האמיתיים. ר' רפאל חי 'יש'!... נכון שהוא ליווה אנשים בדרכם האחרונה, לעלמא דקשוט, אבל טבע העולם שגם לזה מתרגלים...

והוא, רבי רפאל, מעולם לא התרגל. כל בר-מין שהוביל לקבורה, הוסיף באישיותו עוד טפח, ועוד מבט של 'יש', של העולם ההוא, וממילא המסקנה היא שצריך לעשות עוד ועוד מעשים טובים.

זו הסיבה שמעולם, אבל מעולם, לא זחה בקשות ופניות לבוא לעשות חסדים עם החיים ועם המתים, אלא אם כן היה עסוק במצוה אחרת (כעדות רעייתו תבלחטי"א), וכל פעם זו היה עם כל הַנְּרָעוֹן, עם כל הגישמאק, עם כל החשק, כאילו זו הפעם הראשונה... לא פלא שבמקרים הקשים ביותר, כאשר כל האחרים משכו את ידיהם, היה זה ר' רפאל שלא הבין בכלל מה הבעיה...

לא הכיר את המושג 'עצלות'

ההקפדה שלו על כל קוצו של יו"ד בכבוד הנפטרים, היתה מעוררת התפעלות. בכל ספק שהתעורר אצלו, הקפיד לשאול את מרן פוסקי הדור שליט"א. המצב הגיע עד כדי כך שבשנותיו האחרונות נחשב ל'מומחה' בהלכות כבוד הנפטרים, והיה כתובת לכל ספק בעניינים אלו.

רעייתו שתחי' סיפרה שפעמים רבות היה חוזר לביתו לאחר חצות-ליל, כשכל גופו מרוט וסחוט מה'מצוות שבגופו' שעשה במשך היום. הוא תכנן לנוח מעט, ממש שעות בדדויות, לאגור כוחות למצוות של מחר, ליום חדש של עבודת ה', ולפתע... הטלפון שוב מצלצל... 'ר' רפאל, צריכים אותך' יש

המלאך רפאל. אין לי הגדרה אחרת לבן-הדוד שלי זצ"ל! זכינו, קרוביו ומיודעיו, לחיות במחיצתו כמעט 60 שנה, אלא שהאמת היא שבמציאות הוא אכן חי אתנו בהאי עלמא, וזו גם ההרגשה שהוא נתן, אבל באמת 'הוא' היה אי-שם בגבתי מרומים... ראשו הגיע השמימה... מי שהכיר אותו לעומק, ידוע שאין בכך שום גוזמא. ר' רפאל הוא האדם הנעלה שאותו הגדירו חז"ל 'בן עולם הבא'. יש אנשים שאמנם מסתובבים

בינינו, אבל ההגדרה שלהם היא 'בן עולם הבא'. כי זו היא כל מהותם. הם חיים את חיי העולם הבא. כמו אותו אדם שהסתובב מאושר ומחויך מאוזן לאוזן, וכאשר שאלוהו חבריו: לשמחתך מה זו עושה, הרי איך ידוע כאדם עתיר-ממון, ואולי להיפך מזה, ומדוע הנך כה עליוז?!

המבט שהחזיר להם האיש ההוא, ביטא את הרגשתו, ונעשה הוא כאומר: 'אינכם מבינים כלום! יש לי השקעה אדירה שאמורה או-טו-טו להניב פירות בקנה מידה עולמי. בתוך תקופה קצרה אני אמור להימנות על אחד העשירים בעולם. וכי זו לא סיבה לשמוח ולצהול?!' - - -

ר' רפאל היה מאותם יחידים סגולה שלא רק 'הבינו' שהעולם הזה הוא פרוזדור, אלא 'חיו' את ההרגשה הזו במשך 24 שעות ביממה. המבט שלו על החיים היה מבט של 'מלאך הדר עם בני תמותה'. הוא שָׁחַק וחיך אל כל המאורעות שהולידה התקופה, כאומר 'אתם לא מבינים, הקב"ה מדבר אתנו'. ר' רפאל - 'כימלאך' - הבין היטב את 'השפה' של הקב"ה. כי 'קרובים' מבינים אחד את השני...

שפה של תכלית החיים

ר' רפאל לימד אותנו פשט בכתוב 'ותשחק ליום אחרון'. כשהמבט שלך הוא של 'יום אחרון', אתה שוֹחַק על כל מאורעות העולם... בשיחת טלפון סתמית שדיברתי איתו, הבחנתי שמדיבורי-נימוסין על דא ועל הא, התגלגלה לה שיחה לדברים העומדים ברומו של עולם. חשתי שאני נמצא אי-שם בגבתי מרומים. הוא דיבר איתי ב'שפה שלו', שפה של תכלית החיים, התעכב על מה שצריך לתפוס כאן, מה שלא

שאמרו על אברהם אבינו שהיה 'בא בימים', דהיינו שבא עם ימיו. יממה אחת של ר' רפאל היתה כפולה ומשולשת מיממה של אחרים, אם לא יותר...

יהודי שישב שבעה על קרובו, סח לבני משפחת שינפלד ואמר: 'בערב שבת קמנו מה'שבעה', מתארגנים להכניס את השבת בתנאים הקיימים... ולפתע דפיקות בדלת... ה'מלאך רפאל' בפתח; 'באתי לקחת את הציד של זקייא'. 'עכשיו?! תבוא במוצאי שבת, בניחותא!' - אמרנו. 'מחר יש את המצוות של מחר', הפטיר רבי רפאל, ונעלם עם הציד... והבית אכן נעשה מְרוּוּח יותר.

'תמים תהיה עם ה' אלוהיך'. בכל מה שנוגע לעבודת ה', התגלה ר' רפאל כתמים בן יומו בכל הנהגותיו. המוטו היה - "עושים כל מה שצריך, בלי התחכמויות ובלי פלפולים, כי כך ציוה ה'!" - זה היה המסר שהעביר תמיד לבני-ביתו; וכאילו זה לא אותו ר' רפאל הפיקח והשנון שהבין היטב בכל עניין...

ר' רפאל סימן את המטרה, וכשהמטרה היתה ברורה - האמצעים באו ממילא... הוא תכנן לסיים ש"ס משניות ביום הולדתו ה-60, מספרת רעייתו; נו, מתי עושים זאת? הוא קיצץ עוד שעה משעות ה'שינה' שלו, המקוצצות ממילא, והשכים כל יום בחמש. 'אז - אין טלפונים', הפטיר. את הסיום הוא כבר עשה ש"ס... - 'משנה' אותיות 'נשמה'.

מלאך בין בני-תמותה

ר' רפאל היה מסובב במצוות כל ימיו, וכך גם במוותו. גם את מחלתו קיבל בעודו עסוק במצוות, וכך גם פטירתו הנחילה לעם ישראל את מצוות התפילה, כאשר רבבות התפללו לרפואתו השלימה.

כשהלך לקבור מתים בימי הקורונה, שאלוהו האם הוא אינו חושש להידבק. ומה השיב רבי רפאל המלאך? - 'בזמן החזו"א היתה מגיפה, ואף אחד לא רצה לקבור מתים. הלך החזו"א והתנדב לכך. אז למה שאני אסרב?!'

נכון ש'שלוחי מצוה אין ניזוקים', אבל מרן שר התורה רבי חיים שליט"א אמר שכאשר מגיע זמנם של צדיקים גמורים לעזוב את העולם, מנגלגל הקב"ה את פטירתם שימותו מתוך דבר מצוה, כמו שרה אמנו שהקב"ה זיווג את רגע פטירתה עם עקידת יצחק. לא פלא הוא שצדיק כמו רבי רפאל שינפלד זכה למה שזכו גדולי האומה - - -

נזכור לעד שהיה בינינו אדם שהלך בין האנשים, ונדמה כמותם, אבל באמת היה מלאך שדר עם בני תמותה, וחי חיי אצילות ומרום על כל תהילה, כדברי החזו"א באגרותיו. הלואי ונזכה לגעת בשולי גלימתו.

בהזדמנות זו נברך מקרב-לב את האלמנה שתחי', ואת כל בני המשפחה הרוממה, לאירוסי הבן דוד שיחי' עב"ג למשפחת שטיינהרטר מפתח תקוה.

וחי חיי אצילות. ברגע של חשבון נפש

נושא על גבו את המגבות של בית הכנסת, לכיבוש

נפטר להעביר מבלינסון לסגולה'. והאיש הזה לא חושב לרגע; 'כמה דקות ואני שם.. ואדהכי-והכי הנה הוא כבר שם..

הוא לא הכיר את המושג 'עצלות', כי העצלות מושכת את הגוף, שמנוצח את ה'רוח'. אבל כפי שאמרנו רפאל היה מלאך, שאינו בעל גוף. הוא 'כבש' את יצרו וגופו, המלחמה כבר הוכרעה מזמן...

חז"ל לימדונו כי הדרך היעילה ביותר להתגבר על היצר היא 'יזכור לו יום המיתה' (ברכות, ה' א'). ר' רפאל 'חי' כל ימיו את 'יום המיתה' - לא פלא שהיצר הרע כבר מזמן התייאש ממנו...

רבי רפאל התייחס בצורה שונה למושגי לוח-השנה. ערב שבת זה לא רק זמן לערוך קניות במכולת; מדובר בזמן נשגב בו אפשר לזכות לקבור עוד יהודי לפני בין השמשות... כשחזר בדקות האחרונות לפני שבת, לאחר קיום מצוות קבורה, אמר לרעייתו: 'את' יודעת מה-זה להביא יהודי לקבורה לפני שבת?! 'ומה יכולתי להגיד לו? מיררה היא בדמעות...

ערב שבת הוא גם זמן שצריכים להכין את בית הכנסת לשבת. מי חושב על כך? הרי זו העבודה של הגבאים... אבל, יש אחד ויחיד ברמת אלחנן שחושב גם על הקטע הזה. 'אני מכבס כל שבוע את המגבות', הודיע-קבע ר' רפאל לגבאי, כבר לפני עשרות שנים.

ומאז, נשא מדי שבוע על כתפיו את כל המגבות של בית הכנסת המרכזי של רמת אלחנן, וכשבא להתפלל מנחה בערב שבת, כשהוא לבוש בבגדי השבת, סחב על גבו את שקי המגבות המכובסות, 'כדי לגרום לעונג שבת למתפללי בית הכנסת'...

'ומה עם החלפת הפלורוסנטים?' שאל את הגבאי! זה לא הגיוני להביא מדי פעם חשמלאי כדי להחליפם; הרי התקרה היא בגובה 2 קומות, וגם המחיר יהיה גבוה בהתאם... זה לא בא בחשבון, צריך לחסוך לקופת ביהכ"ס - אמר ר' רפאל, ומאותו יום קנה את הנורות והחליפם בגופו, עם הסולם הגבוה. ראשו מגיע השמימיה...

שבת הוא יום מנוחה? - השאלה למי...

שבת הוא יום מנוחה, נכון! - השאלה למי... בלקסיקון של ר' רפאל אין מושגים של עייפות-מנוחה-שינה... בכל אופן לא בעלמא הדין... אומנם בשבת אין הלוויות ואין גחש"א, אבל גמילות חסדים עם החיים - יש ויש.

מדי שבת משכים ר' רפאל בשעה 6 בבוקר, ורץ לאדם נכה המתגורר במרחק רב ממנו, כדי להלבישו ולארגנו לתפילה. היענוג שבני של ר' רפאל היה לסייע ליהודי, ולראות אותו מתענג... כך בקיץ ובחורף, בחמסין ובימי הקור. תמיד, בשעה 6 בבוקרו של יום השבת, הוא נמצא אצל הנכה.

כמה קלעו למטרה דברי בנו-בכורו בהספדו: 'יש אנשים שמספיקים ב-60 שנה, מה שאחרים היו חולמים להספיק במאה עשרים שנה! והדברים נכונים לא רק בכמות המעשים, אלא גם בכמות השעות. שהרי כשנשׁב את ימי חייו, נמצא כי ר' רפאל האריך ימים הרבה יותר מזקנים מופלגים... וכמו

פנינים

וידברי הרב

רוצים סגולה בדוקה נגד הנגיף? - אֶחָזוּ בכוּחוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ הַרְשָׁע...

הכותרת שבראש המאמר נשמעת אמנם כלקוחה מעולם החזיות, אבל כל מי שבא ושואל אותי כיום האם אני יודע על סגולה בדוקה נגד נגיף הקורונה, אני מיעץ לו ללכת בדרכו של עשיו הרשע...

העולם כולו רועש וגועש מהנגיף הקטנטן שברא הש"ת, ובמיוחד בתקופה האחרונה עם גילוייה של המוטציה הבריטית החדשה, שלדעת מומחים מדבקת הרבה-הרבה יותר. הסגולה שאנחנו אומרים לכולם נעוצה בכותרת הנ"ל, ופתרון הדברים טמון, כמובן, בהקפדתו היחידה של עשיו במצוות כיבוד אב, עליה נאמר 'למען ייטב לך והארכת ימים', ואת הדברים דלהלן לקחנו מהספר 'למען ייטב לך' שיצא לאחרונה, העוסק במצוות כיבוד אב ואם.

עשיו הרשע, כך מובא בספר הנ"ל, היה איש רע-מעללים שעסק במעשים שפלים ומושחתים. הוא

היה רשע, שמעולם לא התחרט על מעשיו הרעים, ועם כל זה הצטיין במצוות כיבוד אב. כאשר חז"ל ביקשו להציג דוגמא למסירתו של בן לאביו, הם בחרו בעשיו הרשע כדוגמא ומופת לכיבוד אב.

וכך נאמר במדרש (בראשית-רבה, ס"ה ט"ו): 'אמר רבי שמעון בן גמליאל, כל ימי הייתי משמש את אבא, ולא שמשתי אותו אחד ממאה מן הכבוד ששימש עשיו את אביו'. צריך לדעת שבמדרשי חז"ל אין הגזמות, ואם נשיא ישראל רבי שמעון בן גמליאל אומר שלא הגיע לאחד ממאה ממדרגת השימוש של עשיו הרשע, הרי שזה אחד ממאה, לא פחות ולא יותר.

חז"ל מספרים לנו על ממדי הכיבוד שהעניק עשיו לאביו, ומה הם המעשים שיוכו אותו בשכר עצום כל-כך. חז"ל מגלים שברשותו של עשיו היו בגדי חמודות שלקח ממנרד, שקיבל אותם מאדם הראשון, והוא נהג להתעטר בבגדים אלה כשימש את אביו. 'אמר רבן שמעון בן גמליאל, אני, בשעה

שהייתי משמש את אבא, הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים. אבל עשיו בשעה שהיה משמש את אביו, לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות. אמר, אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות' (בראשית-רבה, ס"ה ט"ו).

בשום מקום בהלכה לא נאמר שיש ללבוש בגדים נאים כשנמצאים במחיצת ההורים. אבל בכך ניכרת גדלותו של עשיו בכיבוד אב, כשחשב על דרכים מקוריות לכבד בהן את אביו.

עשיו אף סיכן את חייו עבור אביו. במדרש מסופר ש'כיבד אביו הרבה, שהיה יוצא לשדות וצד ציד, ומביא ומבשל ומכניס ומאכיל לאביו בכל יום' (שמות-רבה, מ"ו ד'). גם במקרה זה, אף אחד לא ביקש ממנו לצאת לשדות ולהסתכן בציד!

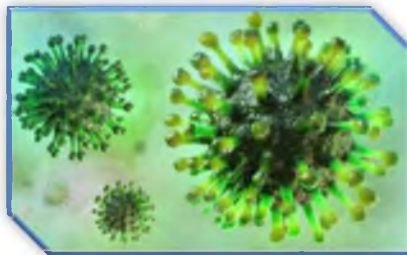
הוא אף השתדל להסב לאביו עונג רוחני. 'והיה אומר לו אביו, בני, היכן היית היום הזה? והוא אומר לו: בבית התלמוד. לא כך הוא הלכה? לא כך איסורו? לא כך ההיתר שלו?' (מדרש תנחומא, תולדות ח').

דהיינו, שעשיו ידע שיצחק ישאל אותו היכן העביר את היום, ולכן הלך לבית המדרש ושמע מה מדברים שם, כדי שיוכל לחזור על הדברים בפני אביו, ולהוכיח ליצחק שהיה בבית המדרש, ועל ידי כך להסב לאביו עונג רוחני.

בספר הנ"ל מובאות דוגמאות רבות נוספות מדברי חז"ל המתארים כיצד התאמץ עשיו לכבד את אביו. אחת הדוגמאות המופלאות שיתכן שהיא זו שמגלמת בפנינו את ההסבר לשבח הגדול המורעף על עשיו במצוות כיבוד אב, באה לידי ביטוי בפסוק (בראשית, כ"ז מ"א) וישטם עשיו את יעקב... ויאמר עשיו בלבו יקרבו ימי אבל אבי, ואהרגה את יעקב אחי'.

וברשי"י: 'שלא אצער את אבא'. וברד"ק: 'כלומר, שימות אביו... ונתאבל עליו, ואחר כך אהרוג את יעקב אחי, כי בחיי אבי לא אעשה, כדי שלא אגרום לאבי שיבה רעה'.

ה'שפתי חכמים' מסביר את הדברים, ואומר שהיה בכך נסיון קשה מאוד לעשיו. שהרי אע"פ שעשיו היה רשע, סירב לצער את

הדגמה של המוטציה הבריטית - צילום שוטריסטוק

אביו ולהרוג את יעקב. צריך להבין שעשיו היה נתון כל-כולו בשנאה יוקדת ליעקב אחיו, והקנאה בערה בעצמותיו. המדרש מספר שעשיו היה רוצח, ואע"פ כן להיטותו להסב לאביו נחת, ולא לגרום לו צער, הִקְדִּירָה בו שאיפה עזה וכוח רצון אדיר להתגבר על תאוות-הדם שבקרבן, ועל השתוקקותו לנקמה. בכך הוא שינה בעצם את מהותו הפנימית, ובלבד 'שלא אצער את אבא', כדברי רש"י.

בכך גילם עשיו את פסגת כיבוד האב שלו. והנה, כותב בספר 'למען ייטב לך', רבים מאתנו פועלים גדולות ונצורות בדאגה להוריהם, ומפגינים כלפיהם כבוד ומורא. אולם מי יוכל להעיד על עצמו שכדי לקיים את המצווה הזו, עשה שינוי מהותי בפנימיותו, שינוי הדורש מאמץ על-אנושי?

כאן טמונה זכותו הכבירה של עשיו, ולכן אנחנו ממליצים לכל אלה שנחפשים סגולות נגד הנגיף, שייבדקו בדרך זו, ויתאמצו לכבד את הוריהם במידת האפשר, ויזכו להבטחת התורה 'למען ייטב לך והארכת ימים'.

בספר 'שבת בשמחה' התעכבנו על השאלה האם היה מותר לרופא לעשות כך ולסמוך על הסימן הנ"ל, ומדוע אין בכך איסור של 'לא תנחשו'! והבאנו כמה ראיות שהדבר מותר. השאלה שאנחנו שואלים עכשיו היא כיצד היה מותר לד"ר פרנקל למסור נפשו עבור מצוות כיבוד אב? הרי חיך קודמין!

כשהייתי אצל גיסי מרן הגר"ח, העליתי בפניו את דברי הפמ"ג בספרו 'תיבת גמא' על התורה (פרשת וישב) המקשה, כיצד הלך יוסף לראות את שלום אחיו, והרי ידע ששונאים אותו, ואם כן הוא מסכן את נפשו בלכתו אליהם, שכן הם יהרגו אותו! ומתוך, שבדור ההוא היו מזלזלים קצתם בכיבוד אב, וכיון שהיה יוסף אדם גדול, ובאה לידו אפשרות של קידוש השם במצווה שהיו מזלזלים בה, מסר את נפשו על קיום המצווה. ולכן, אומר הפמ"ג, נחשב יוסף כשטנו על עשיו, שגם הוא כיבד מידוע את אביו.

גם בספר חסידים (סימן שמ"א) נכתב כדברים האלה, וזו לשונו: 'ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה (בראשית, כה לב), למה לו לכתוב ויאמר עשו וכו', לא היה לו לכתוב אלא וימכור את בכורתו ליעקב, ולמה כתיב מה שחשב עשו? 'אלא שלא תתמה למה נתן הקב"ה ממשלה לבני עשו, לומר שתדיר בשביל אביו הלך למקום סכנה במקום החיות, כדי לצוד ציד להביא אל אביו, וממנו למד יוסף כשאמר לו יעקב לכה ואשלחך אליהם (שם, לו יג), והלא היה יודע ששונאים אותו, אלא אמר יוסף עשו הולך תדיר למקום סכנה, כדי לצוד ציד להביא לאביו, ואבי שלחני לראות את שלום אחי ואת שלום הצאן, שהוא חיות של אבי ובני ביתו, ולא אלך!'

וכן כתב ב'ערוך דבש' (ח"ב דרוש ב') ש'כל כוחו של עמלק מזרעו של עשיו, הוא זכות של כיבוד אב ליצחק, שמאוד נהג בו כבוד, ואם כן מי שיבוא לבטל זכותו וכוחו, צריך שתהיה לו גם כן מצווה זו של כיבוד בלי פקפוק. והנה זו תוכחת מגולה בעוונותינו הרבים כפרוך ישראל בכיבוד אב ואם, או לנו, כי בעוונותינו הרבים עולם הפוך, האבות מתחנפים לבניהם שלא יעסו עליהם!'

ואם כן, אמרתי לגיסי שליט"א, בזמן השואה, כשעמלק הרים את ראשו, ושטנו של עשיו קיבל כוח בזכות מצוות כיבוד אב של עשיו, היה מותר למסור נפש למען כיבוד אב, ובזכות זה אכן זכה הרופא להינצל, ולבטל את כוחו של עמלק.

אבל, גיסי אמר לי שלדעתו התשובה לשאלה כיצד היה מותר למסור נפש עבור כיבוד אב, היא, שהרי על זה נאמר בתורה במצוה זו 'למען יאריכון ימיו'! כלומר, עד שאתה בא ושואל הרי חיך קודמין, על זה גופא התורה מבטיחה ואומרת שאם תקיים מצוות כיבוד אב ואם, יאריכון ימיו, וחיך יינתנו לך לאורך ימים.

**אם את החלות אסור לבייש.
מדוע ביישת את אמא? - שאל
הילד הקטן את אביו**

**אמנם הדברים נאמרו בשבת-חנוכה,
והם קשורים ישירות לענין הדלקת הנרות,**

מרן הגר"י זילברשטיין סיפר שהיו כמה ששאלו 'הרי אנחנו כבר בני 70-80, ואין לנו הורים, ואיך נוכל לקיים את הסגולה הזו?' וציטטנו בפניהם את דבריו של הגה"צ רבי אביגדור מילר זצ"ל, שיעץ לכל מי שרוצה לזכות במצוות כיבוד אב ואם גם לאחר פטירת הוריו, שיקצה לעצמו קופסא קטנה ויניח שם מדי יום ביומו שקל אחד - לעילוי נשמת ההורים, או שילמד כל יום משנה אחת לעילוי נשמתם. גם בכך הוא יקיים מצוות כיבוד אב ואם, ויזכה לשכר האמור בתורה.

**ד"ר פרנקל ביקש סימן מהשי"ת
אם לברוח מגרמניה, ונענה... ומה
אמר על כך מרן הגר"ח קניבסקי?**

**ואם דיברנו על כיבוד אב ואם, מזכיר כאן
סיפור שהבאנו בעבר, ונוסיף אודותיו שאלה
הלכתית, ומה אמר על כך גיסי מרן הגר"ח.**

בתקופת השואה התעוררה שאלה הלכתית אצל רופא מפורסם בשם ד"ר פרנקל, אחד מרופאי הילדים המפורסמים בעולם בימים ההם. לרופא זה היתה תעודה בינלאומית המאפשרת לו לעסוק ברפואה בכל הארצות. מי שהחזיק בזמנים ההם תעודה מן הסוג הזה, היה יכול לנוע בחופשיות בין מדינה למדינה, וגם הנאצים לא יכלו למנוע זאת ממנו.

עם עלייתו של היטלר לשלטון, וההרגשה שפיעמה בלבבות אחינו בני ישראל שכדאי לברוח מגרמניה, חשב גם ד"ר פרנקל לעשות זאת, והוא - כמי שהתנועה שלו היתה חופשית, היה יכול לעשות זאת בקלות. אבל היתה לו התלבטות קשה. הוריו התגוררו אף הם בגרמניה, והוא סייע להם רבות. אם אצא מן הארץ, ואברח למדינה אחרת, מי יעזור להורים שלי? - חשב הרופא, ולא ידע מה לעשות. מצד אחד 'חיך קודמין', ומצד שני עומדת לפניו מצוות כיבוד אב ואם!

במצב שבו היה נתון, ובמקום שבו התגורר, לא היה לרופא את מי לשאול, ועם מי להתייעץ. בצד לו, מנה אל השי"ת בתפילה נרגשת, וביקש שיתנו לו סימן מן השמים, האם לצאת מגרמניה, או לקיים מצוות כיבוד אב ואם.

והנה, לאחר כמה ימים, הגיע ד"ר פרנקל אל בית הוריו, והוא רואה את אביו אווזו באבן גדולה. 'מה האבן הזו שבידך?' - שאל הבן-המסור, ואביו השיב לו: 'לפני כמה ימים הרסו הנאצים ימ"ש את בית הכנסת בעיירה שלנו, ואני עברתי שם וראיתי את אבני-בית-מקדש-המעט המתגוללות ברחוב, והתכופתי להרים אחת מהן, כדי להשאיר לי למזכרת, שאוכל להתרפק לפחות על אבן אחת של בית הכנסת' - - -

לקח הבן את האבן בידו, סובבה מצד אל צד, ולפתע נעתקה הנשימה מקרבו. אבן זה, כך הוא מבחין, היתה מוצבת על ארון-הקודש בבית הכנסת, והיותה חלק מלווחות-הברית שהיו מוצבים על הארון. ומה היה כתוב על אבן זו? - - 'כבד את אביך ואת אימך!!!'

ד"ר פרנקל כבר הבין שהשיבו לו מן השמים ונתנו לו סימן, כפי שביקש, והחליט להישאר בגרמניה, כדי לקיים את הציווין 'כבד את אביך ואת אימך'. מה שקרה בסופו של דבר הוא שבנסי-נסיים ניצלו הרופא והוריו מציפורני הנאצים.

אבל היוצא מהם מתקשר גם לכל ימות השנה, בחיובים שבין בעל לאשתו, ובין בני המשפחה כולם, ולכן כדאי להסכית לדברים.

באשר להדלקת הנרות נאמר שמי ש'זהיר' בהדלקת הנרות, מובטח שיהיו לו בנים ת"ח. ואכן, רבים באים ושואלים, הרי אני מדליק וגם זהיר בהדלקת הנרות, ובענין הילדים אי אפשר לומר שזכיתי לבנים תלמידי חכמים. כיצד ניתן להסביר את הדבר?

אז ברור שהתשובה נעוצה בהגדרה הנכונה של המונח 'זהיר' בהדלקת הנרות. חז"ל לא אמרו שכל מי שמדליק נרות יזכה לבנים ת"ח, אלא מי שזהיר. ואם כן, מה בדיוק כולל המונח הזה?

במקום להשיב, נספר כאן מה שסיפר לי ילד קטן, ממס' קטן, מתוך מה שהתרחש בביתו, ליד נרות החנוכה. הילד סיפר, שביום ששי אחד, כאשר היו צריכים להדליק גם את נרות השבת, וגם את נרות החנוכה, היתה אימו עסוקה מאוד, ולא הצליחה להתארגן כראוי, ובזמן, לקראת הדלקת הנרות, וכשהגיע הזמן לא היו הנרות מוכנים.

אבא שלי, כך סיפר הילד, החל לצעוק על אמא, וגער בה מדוע לא סידרה את הכל כראוי, 'כיון שהגערות היו בפני כל בני המשפחה, נגרמה לאמא שלי בושה גדולה'. אני, המשיך הילד הקטן, לא יכולתי לסבול זאת, ופניתי לאבא, ואמרתי לו 'האם אני יכול לשאול אותך שאלה קטנה?'

משהשיב אבא בחיוב, שאלתי אותו מדוע מכסים את החלות בעת הקידוש בשבת? ואבא שלי השיב מיד, 'וכי לא ידעת בני, שעושים זאת כדי לא לבייש את החלות', ואף הצביע בפני הילד על המקור המדויק בו מופיעה ההלכה הזו.

ואם כך הם פני הדברים, שאין אנחנו רוצים לבייש את החלות, מדוע בייש זה-עתה את אמא??? - המשכתי לשאול את אבא, סיפר הילד... אם את החלות אסור לבייש, הרי על אחת כמה וכמה שאסור לעשות זאת לאמא! במיוחד שהרי אפשר להבין אותה, שהיא היתה עסוקה מאוד, ולכן לא הצליחה לסדר את הכל על הצד הטוב ביותר. וכי על דבר כזה, מגיע לה שיביישו אותה בפני כל המשפחה?

את כל זה סיפר לי הילד הקטן ושאָלָה היתה בפיו: האם עברתי בכך על מצוות כיבוד אב? השבנו לו שהוא הציל בכך את אביו מעונש חמור, כפי שמסופר בגמרא על מקרים כאלה שאנשים ביישו את נשותיהם ונענשו באופן חמור.

אבל הנה לנו כאן דוגמא מדוע האדם אינו זוכה לבנים ת"ח, למרות שהוא 'זהיר' לכאורה בהדלקת הנרות... כי אם הוא מסוגל לפגוע באשתו בצורה חמורה שכזו, בעת הדלקת הנרות, גם הזהירות בהדלקה נפגמת, ולא על זהירות כזו דיברו חז"ל.

שמענו גם סיפור אחר שאירע בעת הדלקת הנרות, והוא מוסב על יהודי ת"ח שעמל ויגע במשך שעה ארוכה לסדר את נרות החנוכה, עד שהכל היה מוכן והחנוכייה עמדה על תילה עם כל הנרות. כשהגיע זמן ההדלקה, בירך האב את הברכות בכוונה-רבתי, ושר 'מעוז צור' יחד עם הילדים. האווירה היתה מרוממת במיוחד.

והנה, בשלב מסוים עבר אחד מילדי המשפחה במרצה ליד החנוכייה המסודרת, ומבלי-משים סחב אחריו את המפה

שעליה היתה מונחת החנוכייה, והכל נפל על הרצפה... השמץ נשפך, כוסיות-השמץ נשברו, ובקיצור: ששון ושמחה...

הילד היה בטוח שעכשיו הוא יקבל מאביו 'מנה הגונה'... אבל האב, שלא היה רק ת"ח, אלא גם איש-חכם, ניגש אל הילד וליטפו בחיבה, ואמר לו: בזכותך אקיים השנה מצווה שלא קיימת מעולם... הרי מפני שהנרות נפלו ארצה וכבו, אוכל לקיים את ההלכה 'לכתה אין זקוק לה'...

על אבא כזה הבטיחו חז"ל שהזהיר בנר יהיו לו בנים תלמידי חכמים. כי הזהירות איננה מתבטאת רק בעצם חיובי ההדלקה, ובקיום כל פרטי ההלכות הקשורות לנרות עצמם. הזהירות צריכה להיות גם בכל מה ש'מסביב' להדלקה, כמו שתי הדוגמאות הנ"ל. ורק מי שמקפיד על קיום הדברים, יזכה לבנים תלמידי חכמים.

הגבירים רצו לאתר את גדולי העילויים בעולם הישיבות ולספק להם את צרכיהם

את הסיפור הבא שמעתי מרבותי, ומרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל הוסיף לי נקודת-מבט משלו. המעשה אירע לפני שנים רבות כאשר גבירים מאירופה ביקשו לפתוח ביוזמה, שבסופו של דבר נשללה על ידי גדולי הדור של התקופה ההיא.

הגבירים ביקשו לאתר את גדולי העילויים של עולם הישיבות, ולאפשר להם ללמוד במנוחה ובשלווה על ידי אספקת כל צרכיהם. כל זאת במטרה לגדל את גדולי הדור הבא. הגבירים הבינו שאי אפשר להביא את היוזמה הזו לידי ביצוע, לפני שמקבלים על כך את הסכמתם של גדולי הדור.

הם ניגשו אל מרן הגרא"א דסלר זצ"ל ושאלוהו האם לעשות זאת. הרב דסלר חשב וחשב, ולבסוף אמר שהחלטה בענין כזה צריכים לקבל רק על ידי גורל הגר"א. הרב דסלר עשה את הגורל, והפסוק שעלה הוא 'השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו' (שמות, י"ט ב). הרב דסלר למד מכך שאסור לבצע את היוזמה הקשורה אל ה'הר', דהיינו אל גדולי העילויים הנ"ל, ואסור לנגוע בקצהו.

כשהייתי אצל מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל, הגיב מרן ואמר, שלא כל גדולי הדור שעמדו במהלך השנים לאומה היהודית נמנו על העילויים הכשרוניים, וממילא לא היה כל ענין לנקוט ביוזמה הנ"ל, כי הישועה לא באה תמיד מהאנשים הכשרוניים.

מרן הגרא"ל נקט בדוגמא של אחד מגדולי הדור שזכה להצלחה עצומה, וציטט את הגמרא במסכת גיטין (ס"א א') המספרת שרב כהנא הלך לעיר הוצל, וראה אדם שהתמצא מאוד בהלכות, עד שידע גם הלכה נדירה אחת, ואמר שהוא בטוח שהאדם הזה הגיע מעירו של רבי יאשיה, וקרא על רבי יאשיה 'וצדיק יסוד עולם'.

ומסביר רש"י בד"ה 'מאתריה דר' יאשיה אתה - לפיכך אתה בקי בדיני, לפי שהוא דורש לרבים ומודיען'. למדנו שמי שדורש הלכות לרבים, ומיידיע אותם בפרטי ההלכות, הוא

צדיק יסוד עולם, דהיינו שהעולם נשען עליו. וזה בדיוק מה שעשה אותו גדול, שבמשך עשרות שנים דרש הלכות לרבים, ולא היה מדובר בהלכות הקשות ביותר, אלא הוא סבב מעיר לעיר והרביץ הלכות בציבור המאזינים.

יכולני לנקוט בדוגמא שראיתי במו-עיניי. לאחר שחזרנו משווייץ, שם היינו כמה שנים, נתקלתי באבדך ת"ח, שלמד איתי בצוותא בישיבת סלבודקא, והנה הוא עומד בראשות כולל מן הגדולים ביותר בארץ, ומצליח בצורה לא רגילה.

נזכרתי שהת"ח הוא, בהיותו בחור, השותף בשיעור של מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל שנאמר בהיכל הישיבה. בשלב מסוים הציגה אברמסקי שאלה קשה, וראיתי שהת"ח הוא, שידע את התשובה, לחש את התשובה באוזנו של בחור יתום, ואמר לו שיענה לחרב אברמסקי.

ללמדנו, שעצם הנזק לא עורר בו את מידת הכעס והרגזנות. ומאידך, כאשר יש לך תביעות כלשהן - הולכים לבית דין, וחוזקת על הדיינים שיעשו את המתבקש לפי הצדק והיושר האלוף. אבל את השיחה והמוסרית אפשר להמשיך ללא כל נזדרז או סרך של כעס...

'קול ברמה'

וועדת ביקורת של ת"ח עוברת על החומר

לפי הוראת הרב אפשר לתרום להדפסה מכספי מעשר

6776168@gmail.com

מתי קורה שאדם בריא בכל חלקי גופו ובכל זאת אסור לו לעום?

[illegible]

‘וכשאדם מתענה, ישמור עצמו שלא יהא כעסן בו ביום, כי כשאדם רעב הוא כעסן, ואם יכעוס מוטב לו שלא יתענה, ויהא שבע וטוב-לב לבריות שלא יתקוטטו. וכתב (ישעי), נ"ח ד' "הן לרעב ומזה תצומו ולהכות באגרוף רעע לא תצומו כיום להשיג במוצאם כולכם". נמצאנו למדים שאדם החושש שאם יצום יגיע לכלל כעס, עדיף לו שלא יצום!!!

כשהייתי אצל ג'סי מרן הגר"ח קניבסקי, אמרתי לו שדעתי הספר חסידים אינו מתכוון לצומות הקבועים שחז"ל גזרו עלינו, אלא לצומות שאדם מקבל על עצמו, או לצומות שהציבור מתענה בשל צרות רח"ל. ג'סי שליט"א הסכים לכך.

ה'שמועס' נמשך כרגיל ולמחרת נתבעו

השומעים לבית דין

נספר כאן סיפור מופלא בענין הכעס המסופר על הגר"י דסלר זצ"ל, אחיו של הגה"צ רבי אליהו דסלר זצ"ל, שהיה מעשירה של העיר קלם. הגר"י אמר פעם בביתו שיחה

חידוק

**השי"ת מספק לנו את כל
התנאים לעשיית המצוות,
ואח"כ משלם לנו כאילו אנחנו
עשינו את הכל!**

שהרי יש להם משל עצמם; מה שאין כן אתה, שאני
עשיתוך אומן! אתה אכלת משלי וסעדת על שולחני, וגם
המלאכה שאתה עושה, היא בכלים שלי! ואם כן המחיר
שאתה מקבל ממני, חצי רובל לשבוע, הוא די והותר!

עד כאן המשל הנמרץ. והנמשל, אומר הח"ח: הלא
כאשר זוכה האדם להניח תפילין, למשל; הרי היר שעליה
הוא מקיים את המצווה, וגם הדעת להניח את התפילין,
והכוח לזה, וגם המימון לרכישת התפילין, הלא הכל-הכל
הוא משל הקדוש ברוך הוא! והאדם, מקיים המצווה, מחליט
בכוח הבחירה שלו אם הוא רוצה לקיים את המצווה, אם
לאו. ולמרות הכל, משלם לו הקדוש ברוך הוא, כאלו כל
המעשה היה שלו!!!

וזו היא אפוא כוונת הכתוב: "ולך ה' חסד כי אתה
תשלם לאיש כמעשהו". שכאשר השי"ת משלם לעושי-
המצוות, כאילו הם בכוחם עשו את כל המעשה, ואין הוא
מתחשב בכך שהתנאים לביצוע המצווה ניתנו על ידו (כמו
האדון שסיפק לאומן את כל צרכיו) - הרי זה חסד עצום!

■

הבה נתבונן בדבריו אלה של החפץ חיים? - הלא
האמת מדברת כאן בעד עצמה, ומוכיחה את מידת חסדו
וטובו של השי"ת. שכן, בעוד שאנחנו מקבלים מאדון-הכל
את כל צרכינו, הניתנים לנו בחסדו ובטובו הגדול, ורק
בעזרת סיפוק הצרכים הללו יש בידנו אפשרות לקיים
מצוות, בסופו של דבר השי"ת 'משלם' לאיש כמעשהו,
כאילו כל המעשה נעשה רק בכוחו של האיש!

**האדם יכול לעבור את 120
שנותיו ולא להתבונן בחוכמה
המופלאה ביצירת אבריו,
ובהטבה הגדולה שעשה השי"ת
שבראם דווקא בצורה כזו!**

**ומענין לענין, ממש באותו ענין. אם נוסיף לכך
את דברי מרן הסטייפלער זצ"ל, ב'חיי עולם'
שלו, ונראה שהקב"ה לא רק ברא לנו את כל
צרכינו ואברינו, אלא הכל נעשה בחוכמה
נפלאה ומתוך רצון להיטיב עם הברואים,
נבין-ונשכיל כמה חסדים הקב"ה גמל וגומל
אתנו בכל עת ובכל שעה.**

בכוחה של התבוננות זו במעשיו של הקדוש ברוך הוא
ובחכמתו כי-רבה, להעלות את האדם גם לשיאים באמונה
ובבטחון ולפסגות אין-שיעור באהבת ה'. גם בדורנו,
שההרגשות שבלב כמעט ונמוגו, כמעט וחלפו מן העולם,
אפשר להתחזק דווקא בדברים הפשוטים ביותר, עמהם
אנחנו נפגשים יום יום ושעה שעה.

כמה מאתנו חשבו, ולו פעם אחת, על העובדה התמוהה
הזו שלכל בעלי החיים יש 4 רגליים, ואילו לאדם יש רק
שתיים? למה? מדוע זה ככה? הלא דבר הוא! הרי בוודאי אי
אפשר לומר שהדבר נעשה ללא סיבה של ממש. כמה
פעמים השקענו את מוחנו במחשבה מדוע רק לאדם נבראו

**כאשר יהודי משתדל להעביר את חיינו
במנוחת-הדעת, ואין הוא רץ כסוס שוטף
במלחמה, יש באפשרותו להבין דברים
המתרחשים אצלנו יום-יום ושעה-שעה,
ולראות את מעשי-האלוקים בדברים אלה.
אבל, כאמור, כדי להגיע לכך, זקוק האדם בן-
דורנו לאתנחתא כלשהי ממרוצת-החיים,
ולחשוב על מהות החיים, ולא תמיד נצרכים
לשם כך להעמקה יתירה.**

את המסקנה הזו למדנו מדבריו הקדושים של החפץ
חיים, בספרו 'אהבת חסד' (הלך שני, פרק ד'). הה"ה
מתקשה שם בביאור הכתוב (תהלים, ס"ב י"ג) "ולך ה' חסד,
כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", מדוע כשהקדוש ברוך הוא
משלם לאיש כמעשיו, הרי זה בבחינת חסד? הרי לכאורה זה
מגיע לו!

ומבאר הכהן הגדול מראדין את הדברים בדרך משל,
כדרכו בקודש. לנער אחד שביקש להתפרנס, והשכיר את
עצמו לאומן פלוני, לתקופה של 5 שנים, שבמהלכן יעניק
לו בעל-הבית מזונות ומלבושים, וילמדנו את מלאכת
האומנות. הנער שילם על כך לאומן 25 רובלים, אבל התנה
עמו, שבשנה החמישית, כאשר יהיה כבר בקי בעבודה,
כשאר הפועלים, יתן לו האומן בכל שבוע חצי רובל כסף.

והנה, המפעל של האומן גדל והתפתח, וכאשר רבתה
העבודה, הוכרח בעה"ב לשכור אומנים נוספים שיסייעוהו
להתגבר על העומס, ושילם להם שכרם, כפי התמכחותם
בעבודה. כאשר הגיעה השנה החמישית, והנער הפך לאומן
בפני עצמו, כשאר האומנים, קיבל מבעה"ב חצי רובל לכל
שבוע, כפי מה שהתנו ביניהם. אבל, הנער הציץ לשכרם
של האומנים האחרים, וראה שהם מקבלים 4 רובלים.

ויאמר הנער לאדונו: למה רימיתני? הלא אנכי נמצא
כיום בדרגה כמו כל יתר האומנים והפועלים שלך, ומדוע
לי אתה משלם רק חצי רובל, ולזהם 4 רובלים?

השיב לו בעל הבית: סכל אחד, וכי אתה משווה את
מצבך למצבם של האומנים האחרים??? הלא הם - לא
עמלתי עליהם לעשותם אומנים; הם גם לא אכלו משלי,
ולא הלבשתי אותם, וגם לא השתמשו בכלי-האומנות שלי,

פרסות רגליים רחבות, ואילו לכל בעלי החיים - מלבד העופות - אין פרסות שכאלו? הייתכן שיחיה האדם את 120 שנותיו מבלי לחשוב מה זאת עשה אלוקים ככה?

על השאלות הללו משיב מרן הסטייפלער זצ"ל בספרו "חיי עולם", חלק שני. וכך הוא כותב בעמוד ס"ג: "כל בעלי החיים שבועלים הזה והיינו לבד סוגי השקצים הרמשים וזבובים וכיו"ב, הם מסוג דם אחר, או בלא דם כלל וכו', נבראו בשתי רגליים בסוף הגוף, ושתי ידיים בתחילת הגוף סמוך לראשו.

"אכן, תחת אשר בכל בעלי החיים משמשים הידיים לרגליים, כי הם הולכים על ארבע, נתן השי"ת את הידיים לאדם להשתמש בהן לפעולותיו שעושה מאות ואלפי פעולות קטנות וגדולות בכל יום ויום באין מספר, ולמען הליכתו עשאו השי"ת שיילך על שתי רגליו בלבד בקומה זקופה". אבל זה עוד לא הכל. ממשיך ה"חיי עולם":

"וגם העופות אשר הידיים נחוצות להם לכנפיים לעופף על פני הארץ, יצַרם הבורא יתברך שהולכים על שתיים הילוך קל ומסודר כמו שאר בעלי חיים ההולכים על ארבע". והיינו שגם העופות, כמו הברווזים, התרנגולים, כל סוגי הציפורים, החסידות, וכו', צריכים לידיהם כדי לעופף, בראם הבורא כך ששתי הרגליים שלהן תשמשנה להם באותו אופן כפי שמשמשות 4 הרגליים ליתר בעלי החיים.

עכשיו כשהבנו מדוע בני האדם והעופות מהלכים על 2 רגליים, בניגוד לבעלי החיים המהלכים על ארבע, צריך להבין מדוע כפות רגליהם של האנשים והעופות רחבות שלא כמו אצל כל בעלי החיים?

ממשיך מרן הסטייפלער: "וכדי שתהא עמידת האדם והליכתו קלה ומבוססת מבלי שיצטרך להשתדל בשיווי משקלו, עשה לו הקב"ה פרסת הרגל רחבה לעמוד על-נכון, וכן לעופות עשה אצבעות ארוכות ומפוצלות לכאן ולכאן, למען יעמדו על נכון וילכו בקלות, משא"כ שאר בעלי החיים ההולכים על ארבע שהליכתם ועמידתם מבוססת ממילא, אין להם פרסות רחבות, או כאצבעות העוף כי אין להם צורך בזה".

ואם ישאל השואל, מדוע אם כן העופות ההולכים על-שתיים נבראו בצורה שגופם כפוף ושטוח ובטנם יורדת

כלפי הארץ, כמו יתר בעלי החיים, ואילו האדם הולך בקומה זקופה? התשובה לכך היא פשוטה. "האדם שהוא מבחר היצורים לרום חשיבותו, כי הוא מיועד לגדולות לעבוד ליוצרו והוא תכלית כל הבריאה כולה, לכן נברא בקומה זקופה". גם בענין צורת האכילה של בעלי החיים כותב הסטייפלער שיש חוכמה נפלאה, וצריך רק לפקוח את העיניים ולהתבונן בה. כל בעלי החיים שאכילתם היא דרך לקיטה מן הארץ, נבראו בצוואר ארוך כפי מידתם באופן כזה שהצוואר בצירוף אורך הראש מגיע לארץ בקלות, אבל האדם שאכילתו היא על ידי הבאת האוכל בידי לפיו, נברא בצוואר קצר רק כדי שיוכל לסובב ראשו לצדדין, ותו לא, כי ביותר מזה אין לו צורך, וכל יתר כנטול דמי', והשי"ת עשה את האדם מדורד ושקול כפי תכליתו ותועלתו, לא פחות ולא יותר". ואם הבנו את זה, אפשר להמשיך הלאה.

בעלי החיים הללו נבראו עם צוואר ארוך, על מנת שיוכלו להתכופף ולאכול

האם חשבנו פעם מדוע פיהם של בעלי החיים הוא בסוף הראש, ללא סנטר, והאדם נברא עם סנטר? - הנה התשובה. בעלי החיים שדרך אכילתם היא מן הארץ, לכן נברא פיהם מיד בסוף הראש, כי אילו היה להם סנטר לא היו יכולים לאכול מן הארץ אלא בהתאמצות מרובה, על ידי כבישת כל הפנים בקרקע. וה' המרחם על בריותו עשה יצוריו באופן היותר-מתאים עבור כל אחד ואחד מהם.

והאדם שאכילתו היא דרך הושטה לפיו, עשה לו השי"ת סנטר למטה מפיו, באופן שהמאכל יהיה מונח בפיו ישר כמונח בתוך קופסה, דאילו היה פיו בסוף ראשו כשאר בעלי החיים, היה צריך בשעת אכילתו לשמור את המאכל בפיו שלא יפול ממנו החוצה, והיתה אכילתו ושתייתו עליו למשא ולטורח, מה שאין כן - כותב הסטייפלער - יתר בעלי החיים שאין להם מחשבות משוטטות בעניינים שונים ומשונים, ובשעה שאוכלים כל מחשבתם נתונה לאכילתם בלבד, ממילא משתמר המאכל בפיהם על ידי זה שכל חושיהם נתונים באכילה.

ונתאר לעצמנו שהשיניים הקדמיות שלנו לא היו חדות אלא רחבות כפי שנראות השיניים הפנימיות יותר. גם אם לכאורה נדמה לנו שמדובר בפרט קטן ושולי, אין הדברים כך. הקב"ה ברא את שתי השיניים הקדמיות חדות, כדי לאפשר לאדם לחתוך את המאכל על ידי נשיכה, והשיניים הצדדיות הן רחבות כדי לטחון וללעוס את האוכל.

לאחר פטירתו - יכולים להביא להחייאתו! כן, כן, יש בכוחם להחיות מתים! כך כותב השטמ"ק!

הת"ח שהתקשר אלינו הוסיף ששמע את הדברים מהגה"צ רבי דן סגל שליט"א, שאמר את הדברים בשיחה מוסרית שנאמרה בעת שמרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל שכב על ערש-דווי. כוונתו של המשגיח היתה, שאם נאמין באמת בכוח התפילה, ונדע את סגולותיה וערכה האדיר, נצליח להגיע לפסגות-של-הצלחה. צריך רק להאמין בכוח זה הנתון בירינו.

הגמרא במסכת כתובות (ק"ד א') מספרת שכאשר רבי היה חולה, גזרו חכמי הדור תענית כדי שיתפללו לרפואתו, ואמרו שמי שיבוא ויספר שרבי נפטר, יידקר בחרב! עכשיו צריך לשמוע את ההסבר של השיטה מקובצת לדברים אלה.

'דאילו הווי ידעי בבירור דמית, לא הווי בעו רחמי עליה דלחיי, דאתחית המתים לא הווי בעו למבעי רחמי'. כלומר: הסיבה שהחכמים גזרו שיידקר בחרב, היתה, כי אם הקהל היה יודע בבירור שרבי מת, לא היו מתפללים עליו שיחיה, מפני שעל תחיית-המתים לא היו רוצים להתפלל!!!

מה כתוב כאן? - שעל תחיית-המתים לא היו רוצים להתפלל. אבל, אם היו רוצים, היו מתפללים, ויתכן שהתפילה היתה עוזרת, ולמרות שרבי כבר מת, הוא היה קם לתחייה! הגה"צ רבי דן סגל שליט"א הוסיף ואמר באותה שיחה, שהסיבה שלא רצו להתפלל על תחיית-המתים, היא מפני שלא האמינו שכוחה של תפילה יכול להגיע עד כדי כך! ולכן גזרו לא להודיע על כך, כי אם יידעו - לא ירצו להתפלל שיחיה. אבל למדנו, שאם היו רוצים, ומאמינים בכוח-התפילה להחיות מתים, יתכן שהכל היה אחרת.

הנה לנו ראייה למה אנחנו מסוגלים להגיע בתפילותינו. וברור כשמש, שכאשר מדובר בתפילה בדור כשלנו, הרי שאם אנחנו נעשה את המיטב והמירב שבכוחנו לעשות בדור זה, גם אנחנו נוכל למצות את כוח התפילה.

לפעמים תוקפת את האדם צרה רח"ל, ולפני שהוא מתחיל לחפש סגולות ורפואות - צריך הוא שידע שאין כמו תפילה פשוטה, היוצאת מתוך הלב, כדי לסייע לו, באופן מיידי, בפתרון כל הבעיות שלו. הדבר היחיד שצריך לעשות הוא, להאמין בכוחה של התפילה!

כי כשהאדם מאמין במשהו, הוא רודף אחרי הדבר ההוא, ומתאמץ בכל מחיר להשיגו. זה טבעו של אדם, וזה טבעו של עולם. ואם אנחנו רואים שבני-אדם לא ממש רצים אחרי התפילה, אות ברור הוא שאין הם מאמינים בכוחה, כפי שצריך היה להאמין. כן, הם מאמינים; אבל מאמינים גם בדברים אחרים... בסגולות כאלו ואחרות, בהבטחות כאלו ואחרות. וממילא התפילה אינה נעשית כפי שהיא צריכה להיעשות.

אם היה הפוך - כמה טרחה ומאמצים היה האדם צריך להשקיע בפעולת האכילה. כדי לחתוך היה עליו 'להסיע' את המאכל עמוק אל תוך פיו, וגם אחר כך כשהיה מגיע שלב הטחינה, היה כל האוכל יוצא מפיו; אבל עכשיו ששיני הלעיסה הן פנימיות, המאכל משומר וגדור בשעת הלעיסה על ידי הלחיים. והלחיים עצמם נבראו ספוגיות כך שאפשר להרחיבן ולכווץן כפי רצון האדם, כדי להתאימן למידת האוכל והמשקה הכנוס בפיו לשומרו, ולסייע במלאכת הבליעה והלעיסה. וכן הלאה וכן הלאה, כמה שיעמיק האדם לחשוב על החסדים שעשה עימו הקב"ה, כן יגיע לאהבתו וליראתו. שהרי עדיין לא הגענו לחסדי ה' בבריאת העיניים ועל כל אמצעי ההגנה שלהן ועל האוזניים, וכו'.

אדם שיאמץ את מחשבתו בדברים אלה יגיע מיד לאהבה גדולה להקב"ה על שהיטיב עימו, ועם כל יתר בריותיו בצורה כל כך מופלגת.

ואחרי הכל, כפי שכותב החפץ חיים, הקב"ה מייחס כל מעשה שהאדם עושה - לאדם עצמו!!! ולא כמו שהארון אומר לפועל שלו 'אני הרי גידלתי אותך, ושילמתי לך על האוכל ועל המלבושים' וכו', וככל מה שהוכרנו לעיל. אצל השי"ת אין הדברים כך, אלא 'אתה תשלם לאיש כמעשהו'!

דבריו המופלאים של ה'שיטה מקובצת' על כוחה של תפילה. ואיך קשורים הדברים להרב משה הרטמן ז"ל?

בגליון שעבר כתבנו מאמר-מר על הרב משה הרטמן ז"ל, בנו של מכובדנו הרב שמואל שיחי', וסיפרנו שכאשר הגיעו, ביום חמישי האחרון לחייו, משתפי השיעור שייסד ר' משה, בידיעה שהוא מאושפז, והשיעור יוקדש לרפואתו, הגיעה הבשורה המרה על פטירתו. אבל, לומדי השיעור אמרו שהם אינם מאמינים לכך, והצהירו שלמרות הכל הם יקדישו את השיעור

ל...רפואתו. אפשר היה ללמוד מכך על עוצמת ההלם שפקד את כל מי ששמע על האסון הנורא.

לאחר פרסום הדברים התקשר אלינו ת"ח מפורסם והצביע על דברי ה'שיטה מקובצת' על הגמרא במסכת כתובות (ק"ד א'), ואמר שהדברים שנכתבו שם תואמים את מה שאירע בשיעור של הרב הרטמן המנוח. לפני שנצטט את דברי השטמ"ק, נקדים ונאמר שהמסקנה היוצאת מתוך הציטוט היא, שיהודים המאמינים באמת ובתמים בכוחה העצום של התפילה, ומתפללים לרפואתו של החולה גם

הרב שמואל הרטמן עם בנו המנוח

גם אם הסגר יהיה הדוק והרמטי ככל שיהיה:

הקָשֶׁר עִם הַשִּׁי"ת נֹתֵר פֶּתוּחַ, יֹתֵר מִ-1,000 מֵטְרִים...

למרות הסגר ההדוק, בו נאסר לקיים קשר חברתי, צריך לזכור שערוץ-הקשר של כל יהודי עם אביו שבשמים נותר פתוח, ויש אפשרות 'לרוץ' בו למרחקי-עד ■ העצה היחידה שתסייע לנו לעבור את השבועיים הבאים בשלום, היא, לא לברוח מגזירת השי"ת, אלא לקבל הכל בשמחה. להחדיר אל הלב שהסגר ההרמטי הנוכחי, יָרֵד לעולם לא בגלל שמישהו החליט על כך, אלא אך ורק ברצונו של אבא-אוהב, הרוצה בטובתנו, ואנחנו מצויים בחיקו, ובתוך בבת-עיניו ■ הסגר לא בא סתם-כך... לא. ממש לא. יש מנהיג לעולם - וכמה מאושרים אנחנו שהוא אבא שלנו - ורק בגלל שהוא רצה שהסגר יתחיל ביום חמישי בחצות למשך שבועיים, הסגר אכן בא לעולם

אחרי כל הדרשות, ואחרי כל העצות והרעיונות הרואים אור בכתבי-העת, אחרי כל ה'הרהורים' והחידושים המתפרסמים שם, מה היא הדרך היעילה ביותר שתאפשר לנו להרגיש טוב, להיות רגועים, להישאר יציבים ברוחנו ובנפשנו, ולהחזיק את ראשנו מעל המים?

אין לנו ברירה אלא לחזור ולחזור ולחזור, לשנן ולשנן ולשנן, את המילים 'ידידות', שתישמענה 'משעממות', אולי גם 'טפולות-חיות', אבל זו הדרך ואין בלתה.

דבר אחד ברור: אנחנו לא מלאכים. ולא נהיה אף פעם מלאכים. השם יתברך ברא אותנו כאן בעולם הזה, כי מלאכים יש לו בשמים... אבל דווקא ככאלה, דווקא מפני שאנחנו נמצאים כאן על הארץ, ניתנת לנו האפשרות להיות צמודים-צמודים אל השם יתברך. ולבטוח בו. ולאחוז בו. ולקבוק בו. ו- - להיות שמחים ומאושרים.

אין דרך אחרת בעולם כלל! לא שייך להיות רגועים בתקופה שכזו, אם לא יודעים, ומרגישים, באמונה שלימה, שאנחנו לא נמצאים בימים של ידעבד', ובהמתנה ובציפייה דרוכה שהם יעברו, ונוכל לחזור לשגרה. אלא בימים שיש בהם מטרה צרופה.

אנחנו קמים בבוקר, ומתחילים להיתקל בקשיים על כל צעד ושעל, אבל התחושה צריכה להיות שכל הסיבוכים וההכבדות, המכשולים והמעצורים, הכל-הכל מאליף עד תייו, לא באים סתם-כך... לא. ממש לא. יש מנהיג לעולם - וכמה מאושרים אנחנו שהוא אבא שלנו - ורק בגלל שהוא רצה שהמגיפה תפרוץ, היא אכן פרצה.

מה שמוטל עלינו הוא, לעמוד בגבורה מול הגזירות של השי"ת, לקבל את מתנת היסורים באהבה, ולא להרהר אחר מידותיו יתברך; לקבל את הכל בשלוה ובמנוחת הנפש, להרכין את הראש ולומר: ריבונו של עולם, תודה! אני מבין ויודע, וגם בטוח בכל ליבי, שאתה אוהב אותי יותר ממה שאני אוהב את עצמי, ונתת לי את החיבילה הזו לטובתי - בזה ובבא.

לא נותר לנו אלא להתפלל מְעֻמְקֵי לב רָגֶשׁ: ראה, אבא, ורחם עלינו, וחוס נא על הבנים האהובים שלך. הם מוכיחים את אהבתם אליך, וקוראים-נא אליך מהקורונה: קרע-נא את גזר דינו, חמול עלינו ועל עוללינו וטפנו!

בשעת מסירת הגליון לדפוס, נודע על סגר נוסף, הדוק והרמטי, מיום חמישי בחצות - למשך שבועיים תמימים.

זה לא קל, אבל גם ברגעים הכי-קשים, הכי-מייסרים, צריך לזכור את מה שזכרו אבותינו ואבות-אבותינו ברגעים הקשים שלהם: אנחנו לא לבד. השם יתברך נמצא אתנו. כואב אתנו את כל הכאבים שלנו. הוא מצטער יחד עם כל יהודי ויהודי - והכל-הכל לטובה.

מחשבות אלו, אינן זקוקות לפלפולים, גם לא לפולמוסים ולדיונים מעמיקים. בניגוד לכל הדכאונות הנוראיים שעוברים על אלה המצויים מְעַבְרֵי למתנס, אנחנו צריכים לדעת בבירור מוחלט: נכון שאנחנו בסגר הרמטי, אבל - אנחנו לא לבד!!! אבא נמצא אתנו!!! בכל פינה ובכל מקום, בכל עת ובכל שעה.

למרות שהמלים הללו אולי נעשו כבר 'משעממות', הן אינן כאלה. בכוחן להרקיד את היהודי עד השמים, ולהביאו לידי שמחה, שמחת-אמת, שאינה תלויה בשום דבר, רק בהרגשה הזו שהוא לא לבד. שהקב"ה ממש לצדו, לידו, כאן בסגר, כשהוא נתון סגור ומסוגר בבית - אבל האבא-הטוב שלנו יושב בסמוך אלינו, חש אתנו את כל התחושות הקשות, יודע ומכיר בצרותינו וביסורינו.

יהודי מאמין יודע שכל דבר מגיע מאת הקב"ה, שהוא האבא הכי טוב בעולם, וכל כוונתו היא אך ורק לטובה. העצה היחידה היא: לא לברוח מגזירת השי"ת, אלא לקבל הכל בשמחה. ואיך בכל זאת נעשה זאת, ונחזיק מעמד? איך מסתדרים, רגשית ונפשית, עם כל מה שעובר עלינו? הכל מדברים על כך שבמיוחד בתקופה זו חובה עלינו להיות רגועים ושלווים! אבל, איך מגיעים למצב כזה של רוע ונינוחות? איך?

האם אנחנו מלאכים שבכוחנו להישאר ביישוב-הדעת ובניחותה גם כשהילדים הקטנים מקפצים עלינו, ומחפשים שנסיע בעדם ונעניק להם עצות מחוכמות מה לעשות, וכיצד להפג את מפלסי המתח והחרדה העוברים עליהם? הרי הם, ואנחנו, שומעים כל היום על האסונות הקשים, על פטירתם בטרם-עת של רבים וטובים, מרביצי תורה ויראה, גדולי-חסידות; כאן שומעים על עוד חולה מונשם ומורדם, שרק תמול-שלושם דיברנו איתו, וכאן שומעים על אנשי מסחר ובתי-עסק שקרסו, והותירו את בעליהם ללא פרוטה, מה שהפך אותם במחי-רגע לעניים ודלים!

יִהְיֶה אִם מֵעַם לֹא נִמְצָא לְבָד

”אם אמא אמרה שתבוא – היא בוודאי תבוא”

לפנינו סיפור-של-אמונה שפורסם בקובץ 'ווי העמודים' היוצא לאור על ידי כולל 'בית דוד' בחולון. לקרוא, ולהתבשר באמונת-הדורות, האמונה עליה מסרו אבותינו את נפשם בגלות הנוראה בת אלפי השנים.

בארה”ב נפטר לא-מזמן הגאון רבי אהרן-יעקב שווי צ”ל, שסיפר דבר נורא על עצמו. הסיפור מתייחס לתקופת ילדותו, בה היה נקרא בפי כל: יענק’לה.

יענק’לה זה התייתם מאביו בילדותו, וכאשר היה בן 5 שנים, בתחילת מלחמת העולם השנייה, הריחה אימו את המלחמה הנוראה, ונטלה את בנה וברחה עימו למדינת אוזבקיסטן, שם התיישבה. הצרה הגדולה היתה שהרוסים הרשעים סגרו את כל החיידרים, וליענק’לה לא היה איפה ללמוד. יום אחד פנתה אליו אימו ואמרה לו: בני היקר, אינני רוצה שתלמד בבית ספר של גויים ותגדל כגוי. סע לעיר סמרקנד, שם מתקיים חיידר מחתרתי, ותלמד שם.

למרות הפרידה מאימו, שמח גם יענק’לה על הבשורה הטובה, שמהיום והלאה יוכל ללמוד תורה. האם המסורה, שצריך לזכור שהיא היתה אלמנה, קנתה לו כרטיס לרכבת הקרובה היוצאת לסמרקנד, ואמרה לו, אני סומכת עליך יענק’לה שתמצא את החיידר בעיר סמרקנד...

הלכו האם ובנה, יחדיו. רק כשהגיעו לתחנת הרכבת החל יענק’לה לקלוט שבעצם הוא נפרד מאימו, ומי יודע לכמה זמן... הוא נצמד אליה, תפס את ידה, ואמר: ”אימי היקרה, נשארתי יתום מאבא, וכעת גם את עוזבת אותי”!

השיבה לו אימו בעיניים דומעות: ”בני מחמד, גם לי מאוד קשה להיפרד ממך, אבל שנינו יודעים שזה הדבר הטוב ביותר עבורך, וכדי שתזכה לגדול כיהודי טוב, אנחנו זקוקים למסירות נפש. תסע לשם, והשית’ שהוא אבי יתומים, ישמור עליך”. למרות הקושי, כשהגיעה הרכבת דחפה האמא את בנה הקטן לתוך הרכבת, ואמרה לו: הִיָּה שְׁלוֹם, תלמד בהתמדה. אני אבוא לבקר אותך בסמרקנד. יענק’לה הגיע לסמרקנד, מצא את החיידר, ולמד שם בהתמדה. והנה, חלפה שנה, ואימו נקראה מגעגועים

לבנה-מחמדה. היא מחליטה לנסוע לבקרו, ורוכשת כרטיס לרכבת ונוסעת לבקר את יענק’לה שלה. בדרך היא מתחילה לחשוב:

איך העזתי לעשות את הצעד הזה? מי יודע איפה אמצא את בני? הרי כפי ששמעתי היהודים בסמרקנד אינם ניכרים כלל במראה שלהם, ומפחד השלטונות הם מהלכים מגולחים וללא פאות, וגם אם אמצא כבר יהודי, מי יודע אם לא אפול לידיים של ‘מוסר’, ולא רק שלא אמצא את בני, אלא אמצא את עצמי במרתפי ה-ק.ג.ב. האכזריים, ואני עוד עלולה להסגיר את כל החיידר.

וכך יושבת האמא המסורה ברכבת, ומנצלת את הנשק היחיד שיש ליהודי, ומתפללת להקב”ה, כאליעזר בשעתו, ”הִקְרֵה נָא לִפְנֵי אֵת בְּנֵי מַחְמַדִּי”... אני רוצה רק לומר לו שלום, לחבק אותו קצת, ולהוכיח לו שאני מאוד מאושרת עם הצעד שעשה – ללמוד את התורה הקדושה.

הרכבת מגיעה לסמרקנד, והאמא יורדת בריצה. לפתע היא מבחינה בילד חבוש-כובע ורואשו כשהוא נכנס לקרון הראשון, בודק מה קורה שם, ויוצא במהירות; נכנס לקרון השני, בודק גם שם, ומיד אץ-רץ לקרון השלישי, וכן הלאה. האמא תוהה בליבה מה קורה לילד הזה, מי הוא, ומה הוא, ומה פשר מעשיו. לפתע מתקרב הילד אל המקום בו היא עומדת, וזעקה פורצת מפיה: ”יענק’לה”!

”הוי אמא, אמא”, מושמעת זעקה חוזרת מפי הילד. עד מהרה הם מוצאים את עצמם האחד בזרועות השני, בעיר סמרקנד הקפואה – תרתי משמע. גם במזג האוויר, וגם מתורה ומצוות. האמא והבן שמסרו את נפשם למען התורה, שוב יחדיו.

כשנרגעו קמעה, שאלה האמא את בנה, איך ידעת שאני מגיעה היום? וכי יש לך רוח הקודש? וכי חלמת חלום שאני מגיעה? והילד משיב: אף הרי הבטחת לי שתגיעי לבקר אותי. ולכן, מיום שבאתי לכאן, אני מברר מדי יום מתי מגיעה הרכבת, ואז אני מגיע לתחנה, ובודק בקרונות אם אמא נמצאת. כך אני עושה כבר שנה תמימה!

אבל יענק’לה, אמרה האמא, הרי מאות רכבות כבר עברו כאן בשנה החולפת, ואני לא הייתי שם, ואיך לא התייאשת??? והילד בשלו: אם אמא אמרה שתבוא, היא בוודאי תבוא! גם אם תעבור שנה, ועוד שנה, אמא אמרה – אמא תקיים.

עברו שנים, יענק’לה למד בהתמדה, עד שהפך להיות הגאון רבי אהרן-יעקב שווי. ברבות הימים היה נוהג תמיד לומר לתלמידיו: הקב”ה שלח אותנו לגלות, והיא ארוכה מאוד, ואנחנו לא רואים כביכול את אבינו-שבשמים.

אבל בטרם שהקב”ה שלח אותנו לגלות, הוא הבטיח לנו שיחזור! ויגאל אותנו! אז אם אבא שבשמים אומר שיחזור, הרי גם אם חלפו כבר אלפי שנים, וגם אם במהלך הזמן היו מקרים שהיינו בטוחים שהנה-הנה הוא מגיע, ובכל זאת הוא לא הגיע, למרות הכל – אנחנו בטוחים שאם אבא אמר שיחזור, הוא יחזור!!!

אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח, ואע”פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא.

לקראת שבוע מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 208

פנינים לפרשת וארא

ראשי המכון לא ידעו כיצד להודיע על כך ליהודי הקשיש. הרי הוא עלול להתעלף בו במקום! והנה, היהודי מגיע לקבל את התפילין בחזרה, וכשהוא שומע את תוצאות הבדיקה הוא פורץ ב...ריקוד נלהב. "היינו בטוחים שמרוב הצער וההלם שאחזו בו, האיש פשוט יצא מדעתו"

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על עבודת ה' בשמחה

"מִחֶר יַעֲשֶׂה ה' הַדָּבָר הַזֶּה בְּאַרְצֵךְ" (שמות ט', ה')

הגוי שהסתבך עם שלטונות המס רשם את דירתו על שם שכנו היהודי

התבוננות בנסים שנעשו ע"י השי"ת במצרים מלמדת אותנו עד כמה מורכב היה כל נס ונס מפריטים רבים, שכולם 'תוכננו' על ידי הבורא יתברך, ואז גם הזכירה וההודיה על הנסים תהינה מתוך שמחה והלל, בראותנו את גודל האהבה של השי"ת לבניו. התקבל אצלנו מכתב מארה"ב ובו שאלה מעניינת, וזימן לנו השי"ת למצוא תשובה לשאלה מפרשת השבוע, ובדרך אגב נוכל ללמוד מכאן על הסעיפים וסעיפי הסעיפים מהם הורכבה כל מכה ומכה שהנחית הקב"ה על המצרים במצרים.

המקרה היה עם גוי שהסתבך עם השלטונות באמריקה, שטענו שהוא מרוויח סכומי כסף גדולים ויש לו נכסים רבים, ואינו משלם עליהם את המסים הנדרשים. כדי להוריד מעליו את הטענות הלך הגוי ועשה מעשה.

לגוי ההוא היה שכן יהודי תם וירא שמים. הוא רשם את הדירה שלו על שמו של השכן היהודי, מבלי שהשכן ידע על כך מאומה. ברמה המעשית, אי אפשר להבין כיצד הוא עשה זאת, אבל כך צוין במכתב שהגיע אלינו מארה"ב.

כוונתו של הגוי היתה להשיל מעליו את תביעתם של שלטונות המס, וכאשר יגיעו לעשות בדיקה ברכושו ובנכסיו יראו שבעצם אין

לו מאומה ויניחורו לנפשו...

וכך אכן היה. השלטונות באו וחפרו היטב היטב בנכסיו, ומשראו שהוא 'עני ואביון' מחקו את כל התביעות נגדו, והכל על מקומו בא בשלום. משראה הגוי שהשלטונות עזבוהו, ואין כל חשש שיתבעוהו שנית, הגיע אל שכנו היהודי וגילה לו על הדירה שרשם על שמו וביקש ממנו להחזיר את הדירה.

"הלוא כל מה שהעברתי את הדירה על שמך היה מפני שרציתי לברוח משלטונות המס, ועכשיו כשהם עזבוני אני מבקש שתחזיר לי את הדירה..."

היהודי שיגר אלינו מכתב ושאל האם יש כאן איסור 'לא תחנם', או שמא מפני שהגוי העביר את הדירה מבלי ידיעתו והוא (היהודי)

באמת לא ידע כלום על כך, אין כאן איסור ומוותר להחזיר את הדירה לגוי?

המצרים מכרו את הבהמות ליהודים

אחד הת"ח בכולל 'בית דוד' הביא ראייה מדברי ה'משך חכמה' על מכת הדבר - מכה זו היתה היחידה שנקבעה על ידי השי"ת 'למחר', כמו שנאמר (ט, ה) "וישם ה' מועד לאמר, מחר יעשה ה' הדבר הזה בארץ". ושואל ה'משך חכמה': מה השתנתה מכת הדבר שלא באה על המצרים מיד אלא רק למחרת? ומשיב, וזו לשונו: "כי במכוון עשה השי"ת הדבר הזה, כדי שימכרו המצרים את בהמתם לבני ישראל ואפילו בזול, כדי שלא ימותו. וכך היה, כי מכרו כל בהמתם, ובני ישראל נהגו בהן טובת עין ונתנום אח"כ למצרים, ולכן בושו אחרי זה להשיב פניהם ריקם בשאלם מלבושים וכלי כסף וזהב".

דהיינו, ה' קבע את מכת הדבר למחר כדי שהמצרים בידעם שהבהמות של היהודים לא ימותו, ימכרו להם את כל בהמותיהם כדי להצילם. ומדוע עשה ה' ככה? כי אחרי שהסתיימה המכה באו המצרים וביקשו את בהמותיהם בחזרה, ועם ישראל, ברצותם להיות הגונים וטובי עין השיבו להם. ומה קרה אחר כך?

להלן נאמר שהשי"ת נתן את חן העם בעיני מצרים. וקשה, מהיכן הגיע פתאום החן הזה? ומתרץ ה'משך חכמה': בגלל שבני ישראל השיבו להם את הבהמות לאחר מכת הדבר, הם קנו בכך את החן בעיני המצרים, "ולכן בושו אחרי זה להשיב פניהם ריקם וכו'".

גם בשאלה שלנו יוכל אפוא היהודי להשיב את הדירה של הגוי. אבל, יש להדגיש, שכל זה כאשר מדובר בדירה בחו"ל; אבל בארץ ישראל לא יעזור שום דבר, ואסור להעביר לגוי את הדירה, ואם בכל זאת ירצה היהודי להיות 'הגון' כפי שעם ישראל היה במצרים, ימכור את הדירה ליהודי אחר, אפילו במחיר נמוך, ויעביר את הכסף לגוי.

ועכ"פ למדנו מדברי ה'משך חכמה' על מורכבותם של נסי מצרים. קודם כל דחה השי"ת את מכת הדבר 'למחר', אחר כך מכרו היהודים את בהמותיהם למצרים, ובתום המכה החזירו להם; וכל זה היה כדי שבשלב הבא יתן ה' את חן העם בעיני מצרים, שישאילום את המלבושים וכלי הכסף וזהב.

הקשיש ששמע את הבשורה הלא טובה פרץ בריקוד

דווקא במקום בו השי"ת מצווה אותנו על זכירת נסיו ונפלאותיו, אנחנו רוצים להתעכב על כך שיש מקרים שבהם מצווה האדם לשכוח! למחוק את כל מה שהיה ולהתחיל מחדש. ואם יש זמנים בהם נדרש האדם לזכור, הפעם השי"ת רוצה ומייחל שבנו החביב ישכח, פשוט כך, מכל מה שעבר עליו.

אחד הדברים שהדור שלנו צריך ללמוד הוא לא ליפול ליזרועות הייאוש. גם אם קרה מה שקרה, והאדם ירד חלילה לאן שירד, צריך לזכור שעדיין אנחנו בנים למקום, והקב"ה הוא אבא שלנו, וכאב רחום וחנן הוא מרחף תמיד על גזליו, וגם אם חטאו נגדו הוא עדיין רוצה

בטובתם, ורוצה שיבואו אליו ויחסו בצל כנפיו, בשמחה ובטוב לבב. כל מי שמתמצא ולו קמעה בהלכי הרוח של הדור שלנו, יודע שבמצב כזה, כשהאדם מצר על חטאיו, ואינו מסוגל לפרוץ את החומה המעיקה עליו, הדרך הטובה ביותר היא לשכוח את כל מה שהיה עד עתה, ולהחליט שאנחנו פותחים דף חדש! מעכשיו, כך אנחנו צריכים להחליט, נשתדל לרצות את קוננו, ונלך בדרכיו ונעשה כל אשר ציווה.

בהקשר זה שמענו באחד ממכוני הסת"ם בבני ברק סיפור מופלא שאירע בתקופת הטרור מחשב, כשעבודת ההגנה על ספרי התורה, התפילין והמזוזות, נערכה רק ע"י מגיחים בשר ודם ולא באמצעות המחשב.

יום אחד הגיע יהודי כבן 80 למכון הסת"ם ומסר את תפיליו לבדיקה. עד מהרה התברר שבתפילין של ראש היתה חסרה מילה, וכל המגיחים שבדקו במשך השנים את התפילין לא גילו זאת. במילים אחרות: ברגע זה נודע ליהודי שלנו שמעולם לא הניח תפילין!

ראשי המכון לא ידעו כיצד להודיע על כך ליהודי הקשיש. הרי הוא עלול להתעלף בו במקום! והנה, היהודי מגיע לקבל את התפילין בחזרה, וכשהוא שומע את תוצאות הבדיקה, הוא פורץ ב...ריקוד נלהב. "היינו בטוחים שמרוב הצער ההלם שאחזו בו, האיש פשוט יצא מדעתו", אומרים לנו ראשי המכון. אבל לא חלפו כמה שניות והם ידעו שלא הבינו נכון, ולא ירדו לסוף דעתו.

"אתם יודעים למה אני רוקד, למרות הצער הגדול שאני נתון בו?", אמר הקשיש, "מפני שעכשיו אני יודע שהחל מהיום אני תפילין כשרות! אם לא הייתי מוסר את התפילין לבדיקה יתכן שהייתי הולך מן העולם בלי מצוות תפילין! נו, האם על דבר כזה לא צריך לרקוד?"---

מהלך כל כך בריא ומתוקן!

מה רב הוא הלקח שבני הדור שלנו צריכים ללמוד מתגובתו של הקשיש ההוא! הלוא אף אחד אינו חולק על כך שמי שלא הניח תפילין כשרות עד גיל 80 צריך לעשות תשובה על כך... ויפה שעה אחת קודם... הלוא מדובר כבר בגיל מתקדם, ואיש אינו יודע מה ילד יום...

הכל נכון! אבל דווקא ברגע זה שבו מקבלים את התשובה הכל כך נוראה על המילה החסרה, ודווקא עכשיו כשהיצר עלול להשתלט עלינו ולהכניס בלבנו מחשבות של דכאון, שבהן השי"ת מואס יותר מכל דבר אחר, זה הזמן לפתוח בריקוד, לשמוח עד אין קץ, ולזכור שהחל מהיום התפילין שלנו כבר יהיו כשרות ומהודרות!

זה מהלך כל כך בריא ומתוקן! כך צריך להתנהג בנו של מלך מלכי המלכים! לא להביט יותר מדי על העבר, אלא לקבל על עצמו לפתוח החל מרגע זה בהתחדשות של ממש, שתרגען אותו ואת כל עבודת הקודש שלו.

זוהי עבודת האדם! להסתכל אך ורק על העתיד, ולהשתדל לתקן, ולשכוח, את מעשי העבר העלולים לגרום לו למרה' שחורה.

(מתוך הספר 'מצוות בשמחה', בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

עד שקם בחרון אף והטיח בהם: "אתם לא מתביישים? מה אני אשם שלקחו אותי מההורים שלי והייתי כל השנים רחוק אצל הגויים? אחרי כל מה שעברתי לא כואב לכם לשבת ולצחוק עלי? ובפעם, פעמיים, לא די לכם? עשרים פעם, שלושים פעם!"

הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל על כוחו של מעשה קטן

וַאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם" (שמות ו', ל')

קם יהודי חכם ואמר לו: "רגע אחד, תהיה רגע בשקט ונסביר לך הכל. איך כותבים 'יבם', מה כתוב בסוף? מ' סופית. יבם. ו'יוון' כותבים עם נ' סופית, הנה אתה תראה ותבין שהמילה שונה והמשמעות אחרת לחלוטין, ואיך אתה יכול להגיד שהתכוונו אליך, בשעה שהמילה שונה ואחרת."

הלה שמע ולגלג: "חה חה חה, תודה רבה לך אדוני, אתה הרי יכול למכור לי מה שאתה רוצה. אני לא יודע מה זה מ' סופית, מה זה נ' סופית, ואם כן מדוע שאאמין לך? אינני יודע א' ב', ואיך אוכל להאמין לך ולחברך - אנשים שלא אכפת לכם ככה לשפוך את דמי?!"

• "תגיד, אז מה אתה רוצה שנעשה כדי להוכיח לך שלא התכוונו אליך?"

• "אתם תלמדו אותי א' ב', ואני אראה בעיניים שלי מה זה מ' סופית ומה זה נ' סופית, אז אבין שלא התכוונתם אלי."

• לימדו אותו א' ב'.

סיים ה'חפץ חיים' את סיפורו: "הכרתי את האיש, וכולם היו קוראים אותו הגאון מלייפנישוק!" מא' ב'...

כי היהודי הקנטוניסט לא נעצר בא' ב', הוא התקדם הלאה עוד ועוד, ונעשה גאון גדול ששמו נישא ונערץ בפי כל מכריז - הגאון מעיירת לייפנישוק.

למדנו, לידע ולהודיע ש"הבא לטהר מסייעין אותו". אומרים בשמים, ככה אתה בא ליטהר? בכזה עמל ורצינות? "מסייעים אותו!" - נותנים לך סייעתא דשמיא, למעלה מן הטבע.

(מתוך ספר 'יחי ראובן' / שמות)

ראיתי מעשה פלא מאת רבי טוביה ויין זצ"ל. ששמע את העובדה מפה קדשו של ה'חפץ חיים'.

ה'חפץ חיים' סיפר כך: היתה שטעטאלע (עיירה) ליד העיר וילנה. כמו בכל תפוצות ישראל, גם בעיירה קטנה זו התקיימו שיעורי תורה, בעלי בתים ישבו ולמדו תורה, חלקם בשיעור גמרא, אחרים שיעור משניות, עין יעקב, והלכה.

באחד השיעורים למדו באותה תקופה משניות יבמות. ליד החבורה שלמדה את המשניות ישב יהודי קנטוניסט.

מי לא יודע את הרקע של היהודים הללו. הצאר הרוסי יימח שמו לקח ילדים, שלח אותם לעשרים וחמש שנה של עבודות המלך - לצבא, במקומות רחוקים שאין בהם זכר ליהודים, בכונה תחילה כדי שלא ייפקד עליהם שם ישראל עוד וישכחו מכל היידישקייט. מסכן אחד כזה ישב לידם, איש לא צעיר.

באותם ימים הלצים היו קוראים לקנטוניסטים "יוונים", שאינם יודעים מימנם ומשמאלם, כך כינו אותם ("המכנה שם רע לחברו", לא פשוט). והקנטוניסט הזה ידע כי הלצים בשטעטאלע קוראים לו יווני.

כדרכו של שיעור תורה, מתפלפלים, מקשים משיבים ועונים. ובאותו יום כל הוויכוח היה סביב המילה **יבם** - היבם היה כך, ואם היבם עשה אחרת וכו'. עוד פעם יוון ועוד פעם יוון - הוא שמע יוון!... והבין כי לועגים עליו, הוא חשב בתום לב כי כוונתם להתלוצץ בו. התאפק ככל שיכול היה, אבל הם לא פסקו - שוב צוחקים עליו. כמה אפשר לומר "יוון" בשיעור אחד... התמלא בצער נורא.

עד שקם בחרון אף והטיח בהם: "אתם לא מתביישים? מה אני אשם שלקחו אותי מההורים שלי והייתי כל השנים רחוק אצל הגויים? אחרי כל מה שעברתי לא כואב לכם לשבת ולצחוק עלי? ובפעם, פעמיים, לא די לכם? עשרים פעם, שלושים פעם! וכי כך התורה מלמדת אתכם?!" הם נבהלו. ניגשו מיד להרגיע אותו: "חס וחלילה, חס וחלילה! אנחנו יושבים ולומדים משניות יבמות ודיברנו על **יבם**, לא חשבנו חלילה עליך אפילו פעם אחת."

"אתם מספרים לי סיפורים", אמר בכאב עצור. "תדעו שאינני מוחל לכם, אין לכם כפרה! כך שופכים את דמי, עוד פעם ועוד פעם - יוון יוון!..."

הנוכחים היו אובדי עצות. אמרו זה לזה: "מה עושים איתו? כמה שמסבירים לו, לא מצליחים".

ראיתי את הגמרא מסכת חולין ששימשה את ה'חזון איש', היא היתה עטורה במאות הערות צפופות וקטנטנות. התפעלתי עד מאוד כיצד ה'חזון איש' שהיה קצר רואי, עם מספר כה גבוה במשקפיים, הצליח לקרוא ולכתוב אותיות קטנות כאלו

מאוצרותיו הנפלאים של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

"וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקֶּצֶר רוּחַ" (שמות ו, ט')

מדי יום ביומו בריצה כמו בחור צעיר, לקיים דברי חכמים: "לעולם ירוץ אדם לדבר מצווה".

למרות שהרב שיינברג היה בעל מזג רגוע ושלו מיחד במינו, וכל מכיריו יעידו כי תמיד התהלך בשובה ובנחת, כאשר התקרב אל בנין הישיבה, הרי שלמרות משא הטליתות הכבד במיוחד שעטה על גופו הצנום, ועל אף גילו המתבגר הנושק למאה, היה רץ בצעדים נמרצים ומהירים עד שצעירים ממנו בעשרות שנים דילגו פסיעות כדי להדביק את צעדיו...

כך גם סיפרו מקורביו, כי עד ימיו האחרונים ממש, כשהיו מעירים אותו היו מזכירים לו את צמד המילים "זמן הנץ", ומיד התנער ממייטתו כנער צעיר ובזריזות עצומה קפץ והתישב על המיטה. ניכרו בו התחדשות ורעננות מופלאה, כלל לא אופיינית וטבעית לאדם בגיל כה מבוגר...

אין זה אלא שכאשר חביבין המצוות על האדם, וקיימת שאיפה נשגבה לקיימן, אזי הוא מתאמץ יותר מכדי היכולת הטבעית שלו וממצה את כל האפשרויות הגנוזות בו, את אלו שהוא מודע להן ואת אלו שאינו מודע להן.

"גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושיה"

העסקן הדגול, הרב ירחמיאל בויער שליט"א, מספר, שהיה נוכח פעם בביתו של מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוק"ל בעת שהגיע

כל אדם יכול להבחין במושג הזה, כיצד הוא קיים אצלו ואצל אישים אחרים שבסביבותיו. פעמים רואים אדם שבאופן רגיל הוא כבד שמיעה ואילו כשהדבר חביב אצלו הוא שומע היטב. או שאין ביכולתו לעשות דבר מסוים, אולם כשמתעורר בו רצון עז לעשותו בניגוד לכוחותיו הרגילים והפשוטים, לפתע הוא מוצא את עצמו משתמש בכוחות עילאיים מעל דרך הטבע לממש את רצונותיו.

זאת משום שהרצונות והשאיפות גורמים לגילוי כוחות עמוקים יותר הגלומים בו, ומפתחים בו חושים מעל דרך הטבע להוציא רצונותיו אל הפועל.

פרט זה זכור לי בעיקר במחיצתו של איש האלוקים, מרן הסטייפלער זצוק"ל.

כידוע, בבחרותו סבל הסטייפלער מדלקות קשות באוזניו שנגרמו כתוצאה מהקור הנורא ששרר בעיר הולדתו הורנסטייפל ברוסיה. בעקבות כך, ברבות הימים שמיעתו הלכה ודעכה, עד שבסוף ימיו כמעט ולא הצליח לשמוע כראוי. הנכנסים לחדרו לחלות את פניו היו כותבים את משאלתם על גבי הכתב, והוא היה משיב להם בקול רם ככבד שמיעה.

אולם דבר פלא ראינו לא אחת, כאשר היה נכנס למעונו אי מי מגדולי ישראל או תלמיד חכם בעל שיעור קומה, לפתע הצליח הסטייפלער לשוחח עמו בדברי תורה ובענייני השעה ללא צורך בכתיבה. הוא שמע בחביבות את תוכן דבריו של האורח הרם וניהל עמו שיחה מושלמת הלך ושוב, כאילו שמיעתו תקינה לחלוטין.

כיצד יתכן הדבר?

התשובה היא, כי כאשר הדבר חביב על האדם הוא נותן דעתו ולבו להבין ולשמוע, וכדברי חז"ל הנזכרים שאף על פי ששני קולות אינם משתמעים, בגלל החביבות שלו לדברים הוא מצליח לשמוע!

אותו רעיון שמעתי מתלמיד חכם שזכה להסתופף במחיצתו של מרן הרב מבריסק, הגרי"ז הלוי סולובייצ'יק זצוק"ל. הוא העיד, כי כאשר היו שחים לפניו דברים בטלים על דא ועל הא, לא מן הנמנע היה שלפתע היה פשוט נרדם תוך כדי שיחה, אולם כשהיו מדברים בדברי תורה לפתע קיבל ערנות מופלאה...

אחד מגדולי ומאורי הדור, הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל, ראש ישיבת 'תורה אור', הייתה לו הנהגה קבועה להיכנס לבית המדרש

רופא העיניים לבדוק את מצב תקינות ראייתו. לצורך הבדיקה הוציא הרופא מהארון את ספר 'קצות החושן' וביקש מהרב שך לקרוא בו בניסיון לקבוע על פי אופן הקריאה את גובה המספר לו הוא זקוק. סיפר רבי ירחמיאל בהתפעלות את אשר ראו עיניו:

מיד כשראה הרב שך את השורה הראשונה ב'קצות' התחיל לקרוא בו בלהט ובמהירות בלא יכולת הפסקה. אך הרופא קבע נחרצות שבהכרח הרב אינו קורא מתוך הספר אלא מתוך זכרונו, משום שהמספר שהוא שם כעת במשקפי הבדיקה נמוך בהרבה מהמספר לו זקוק הרב.

הרופא ביקש להוציא ספר אחר. הביאו את הספר 'שב שמעתתא', אך גם כאן נשנה הדבר על עצמו. הרב שך קרא בקצב מהיר, והרופא שוב שלל את תקינות הבדיקה - כי לא תיתכן קריאה מהירה כל כך במספר כה נמוך במשקפיים. וכך חזר הדבר על עצמו גם כשהוציאו את ספרו 'אבי עזרי'.

בשלב זה אמר הרופא: "נדמה לי שבכל הנוגע לספרים תורניים, ראייתו של הרב פועלת שלא כדרך הטבע. אני מציע שיביאו עיתון או ספר חולין כלשהו, דרכו יהיה ניתן לאבחן בצורה מקצועית ולקבוע את מצב הראייה האמתית".

ואכן, כפי ששיער הרופא כן היה. כשהביאו לפני הרב את העיתון היומי והתבקש לקרוא בו, התאמץ רבות כדי להבחין במילים ולהשלים את המשפט, וכך הצליח הרופא לקבוע את המידה התואמת למשקפיו...

הפשט הוא, שאהבה לדבר מוסיפה יכולת על-טבעית!

כמעין פלא זה נוכחתי בעצמי בהזדמנות מסוימת. פעם הייתה לי הזכות להרכיב לזמן מועט את משקפיו של מרן ה'חזון איש' זצוק"ל. הבטתי מבעד לעדשות, דרכן הביטו עיני החודרות, הטהורות והקדושות של ה'חזון איש', ונחרדתי לראות את המספר הגבוה לו נזקק.

מנגד, ראיתי גם את הגמרא מסכת חולין ששימשה את ה'חזון איש'. היא הייתה עטורה במאות הערות צפופות וקטנטנות. בין דפי הגמרא היה מונח מכתב ארוך של מספר עמודים גדושים בדברי תורה, כתב קטן, בכתב ידו של אחד מחשובי תלמידי החכמים שבאו לחסות בצלו של ה'חזון איש' ולקבל לקח מפיו, הגאון רבי אברהם יעקב וינר זצ"ל.

התפעלתי עד מאוד כיצד ה'חזון איש', שהיה קצר רואי, עם מספר כה גבוה במשקפיים, הצליח לקרוא ולכתוב אותיות קטנות כאלו. אך כנראה שגם זה היה מכוח האהבה הגדולה שלו לדברי תורה, אהבה שקלקלה את השורה.

הגאון הצדיק רבי סנדר פריינד זצ"ל סיפר, כי פעם התקיים דין תורה אצל מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל, ראש ישיבת 'עץ חיים', בין בעלת בית לעוזרת שלה. רבי איסר זלמן שמע את טענות הנדונים ונטה להכריע לטובת בעלת הבית, כאשר לפי ראות

עיניו היה נראה לו כי הדין עמה.

אלא שלפתע נעמדה העוזרת, פתחה את פיה והשמיעה טענה חזקה. רבי איסר זלמן הרבה בה מעט והחליט כי אכן היא צודקת, לפי שהטענה שהשמיעה יש לה סימוכין בספר 'נתיבות המשפט' ובשל כך הדין עמה...

לאחר סיום הדיון התבטא רבי איסר זלמן בהתפעלות כי יש ללמוד מכך מוסר השכל עצום. הרי ברור שמעולם לא עיינה אותה עוזרת ב'נתיבות', וייתכן שאף אינה יודעת כלל על קיומו של ספר כזה. אם כן, כיצד הצליחה לטען טענה כה חזקה?

אלא ההסבר הוא, אמר רבי איסר זלמן, כי אין דבר העומד בפני הרצון. אם אדם מאוד רוצה לצאת זכאי בדין הוא מסוגל להגיע ברגע אחד לדרגות רמות ביותר, גם עוזרת פשוטה יכולה לטעון טענה עמוקה של ה'נתיבות'!

הגאון רבי אברהם יעקב איצקוביץ' שליט"א סיפר דבר נפלא אודות חותנו מרן הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצוק"ל, בעל ה'שבט הלוי': בליל הסדר של שנת תשע"ג תקפה אותו חולשה גדולה והוא התקשה לנהל את חלקו הראשון של ה'סדר' ברוב הדר כמו בשנים עברו. בקושי רב הצליח להוציא את המילים מפיו, עד שבני המשפחה היו מבוהלים לנוכח החולשה הגדולה שנכרה עליו.

אולם כאשר הגיעו ל'שולחן ערוך' השתנו פני הדברים ללא הכר, לפתע חל שנוי דרסטי במצבו. מנהגו של הרב וואזנר היה בכל השנים ללמוד את הלכות קרבן פסח במהלך הסעודה, והיה מקריא אותן בעצמו בבהירות ובמתיקות מיוחדת, ועתה בעקבות חולשתו ביקש שכל אחד מהמשתתפים יקרא הלכה אחת והציבור יקשיב.

הרב איצקוביץ' מתאר, כי החל מהרגע בו הקריאו את ההלכות נזרקה בו חיות. הרב וואזנר האיר הארות והוסיף חידושים וביאורים תוך כדי הדברים, והיה נדמה כי בכל רגע נעשה ערני ורענן יותר ויותר. כל המסובים בסעודה נגררו לריתחא דאורייתא שהתעוררה שם בעיני קרבן הפסח... ובזכות זאת נותר עד סוף הסדר שמח, ערני וטוב לב כבכל שנה ושנה.

"ראינו במוחש", סיים הרב איצקוביץ', "כיצד התקיימו בו במורי חמי זצוק"ל דברי דוד המלך 'לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתי'. למרות חסר כוחותיו וחולשתו הגדולה, חביבותו ואהבתו לתורה נסכו בו כחות מחדשים, והשפיעו עליו חיות ושמחה עצומה עד סוף הסדר. הוא שאב את כל חיותו מהתורה הקדושה".

אידי דחביבא ליה יהיב דעתיה!

והדברים תואמים היטב ללשונו של ה'אור החיים' הקדוש על הפסוק "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח" (שמות ו, ט): "אולי כי לצד שלא היו בני תורה לא שמעו, ולזה יקרא קצר רוח כי התורה מרחבת לבו של אדם..."

מפליא לראות כיצד התורה הרחיבה את לבם של חכמי התורה!

(מתוך 'אוצרותיהם אמלא')

קבל את גיליון 'לקראת שבת' ישירות למייל שלך: dirshu@dirshu.co.il

לו אדם הגיוני היה עומד מן הצד וצופה במעשי המצרים, הוא היה אמור לפנות אליהם בשאלה הבאה: 'מה אתם חושבים לעצמכם? יצאתם מדעתכם? אתם לא רואים שעם כל מכה יוצאות עוד ועוד צפרדעים? המכות לא מועילות מאומה, הניחו לצפרדע לנפשה ותמזערו את המכה!'

הגה"צ רבי אריה שכתר זצ"ל על מידותיו של אדם

"ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים" (שמות ח', ב')

בחג הפסח אנו מציינים וחוגגים את יציאתנו משעבוד מצרים לחרות עולם. ברם, המסנה (אבות פ"ו מ"ב) דורשת מהפסוק: "והלחות מעשה אלוקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלחות" (שמות לב, טז), אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה."

למדנו, כי גם אדם שהיה עבד נרצע במשך עשרות שנים ונגאל משעבודו, אינו נחשב עדיין כעומד ברשות עצמו, כיון שבן חורין אמתי הוא רק מי שעוסק בתורה הקדושה ולומד אותה כהלכה. והנה, הגמרא (שבת לא.) מביאה את דברי הלל לגוי שביקש ללמוד את כל התורה כולה על רגל אחת: "דעלך סני לחברך לא תעביד", כלומר מה שלא היית רוצה שיעשו לך אל תעשה לחברך.

לפני ארבעים שנה, זימן אותי הקב"ה למפגש עם פרופסור יהודי נודע, מבכירי משרד הבריאות בארצות הברית.

בפעם הראשונה שנפגשנו שאל אותי הפרופסור: "למה הגויים מפרשים את דברי הלל באופן חיובי, כלומר: מה שהיית רוצה שיעשו לך תעשה לחברך. ואילו היהודים מפרשים את הדברים באופן שלילי, מה שלא היית רוצה שיעשו לך אל תעשה לחברך?".

השבתי לו במשל: הבה נתאר לעצמנו שלושה אנשים המתמודדים על משרה נחשקת, מוערכת ומכניסה. אחד מהם הוא איש מתוחכם המסוגל לסכסך בעורמה בין שני מתחריו, כך שבסופו של דבר התפקיד הנכסף יפול לידיו כפרי בשל. מדובר באדם כה ממוחל, שיכול לסובב את העניין מבלי שאיש ידע לעולם כי הוא זה שבחש באחורי הקלעים והדיח את עמיתיו מן ההתמודדות. מאידך גיסא, אם לא ינהג בדרך זו אף אחד לא ידע כי התגבר על מידותיו ולא פעל כפי שהיה מסוגל לפעול. אף אחד לא יתן הכרה על כך, איש לא יעריך אותו על האופק שגילה.

הדבר היחיד שיכול למנוע ממנו להכשיל את עמיתיו היא עצתו של הלל הזקן שאמר: "מה דסני עלך לחברך לא תעביד" - הרי לא היית רוצה שיעשו את זה לך, אז גם אתה אל תעשה את זה למישהו אחר! לכן אנו מפרשים את דברי הלל לשלילה, כלומר שגם בעת שאף אחד בעולם לא ידע על מעשיך, עליך לזכור לא לעולל לחברך את מה ששנוא עליך.

אבל יש פה עומק רב מעבר לכך. אדם בלי אמונה חושב שהוא מנהל את העולם. וממילא הוא צריך מניע כבד משקל כדי שלא להיתקל בזולתו. לעומת זאת, אדם שיודע כי יש בעל הבית לבירה, יש בורא לעולם הרואה הכל, יודע הכל ומנהיג הכל, אין לו כל סיבה לפעול בדרך עקלקלה.

לפיכך נאמר: "ואהבת לרעך כמוך אני ד'" (ויקרא יט, יח). לאדם קשה לחיות עם הרגשה שחברו מרוויח והוא מפסיד, כשהוא יכול לפעול את ההיפך מבלי שאיש ידע על כך. אולם כאשר הוא מחדיר ללבו כי ה' יתברך רואה את מעשיו ורווה נחת מכך שכבש את יצרו ונהג בישרות, נקל לצעוד בדרך ישרה ונכונה.

חבר אמתי - האומנם?

כאשר בן אדם מתנהג באופן נעים, נדיב ומכובד לחברו, אין בכך כל הוכחה כי הוא אוהב אותו. כשהכל הולך כשורה זו לא גדולה לגלות רגשי חברות. אבל כשהזולת נמצא במצוקה וזקוק לעזרה, אז מתגלים חבריו האמתיים שמסייעים לו לצלוח את ים הצרות והמשברים.

שלמה המלך אמר: "ברבות הטובה רבו אוכליה" (קהלת ה', י). "אח לצרה יולד" (משלי יז, יז). כשהכל הולך טוב ויפה והאדם מצליח ומשגשג, כולם שמחים לאהוב אותו ולהראות את עצמם כידידיו הנאמנים. אולם רעות אמיתית מתגלית רק בעת צרה, כשהאדם פונה לידידיו ומבקש את עזרתם בעודו מצוי בשפל תחתיה.

ואוהביו כצאת השמש בגבורתו

לכאורה, לו אדם הגיוני היה עומד מן הצד וצופה במעשי המצרים, הוא היה אמור לפנות בשאלה הבאה: "מה אתם חושבים לעצמכם? יצאתם מדעתכם? אתם לא רואים שעם כל מכה יוצאות עוד ועוד צפרדעים? המכות לא מועילות מאומה, הניחו לצפרדע לנפשה ותמזערו את המכה!".

אבל זה טבעו של האדם. כאשר הוא פועל מתוך כעס ושכרון חושים, הוא מאבד את שיקול דעתו ומכה לכל עבר בלי שמץ היגיון וללא קורטוב תועלת.

מזן בעל ה'קהילות יעקב' מבאר, כי מציאות דומה מתרחשת בכל מריבה ומחלוקת. כאשר אדם רואה כי חברו פועל נגדו הוא לא טומן את ידו בצלחת, אלא מחזיר לו מנה אחת אפיים. לאחר מכן החבר מחזיר לו וחוזר חלילה, עד ששני בעלי המריבה יוצאים ב'שן ועין', ואש המחלוקת מתלהטת ומתמשכת.

כאשר פונים לאחד היריבים ומנסים להכניס בקרבו מעט היגיון: "תהיה בשקט, אל תגיב, מה אתה צריך עוד הכפשות וביזיונות?",

הוא משיב בחמה עיוורת: "לא! הוא עשה לי, אני אראה לו מה זה!" כך, עם כל מכה שאחד מהם נותן לרעהו מגיחות המוני 'צפרדעים' חדשות, ואש המחלוקת מתעצמת ומתגברת עד אינסוף.

לכן בכל מחלוקת, חיכוך ומריבה צריכים לזכור את הפסוק: "ואהבת לרעך כמוך אני ה'". זה אכן לא קל לבלום את הפה בשעה שהזולת מפיץ עליך שמועות שווא ומשמיץ אותך ברבים, אבל אם אדם זוכר כי "אני ה'" שהקב"ה מביט בכל המתרחש ורואה כיצד אתה לא מגיב לכל ההשפלות וההלעזות, קל יותר לנצור את הלשון ולהיות מהנעלבים ואינן עולבים.

אם אדם יודע כי כל הסבל והצער העוברים עליו בעולם הזה אינם באים בדרך מקרה אלא מוונעים על ידי יד מכוונת משמים, הוא מבין כי כל מבזיון הם רק שלוחי השגחה העליונה, שנועדו לייסר אותו על חטאיו. וממילא אין כלל טעם להפנות אליהם מלחמה שערה, אלא לפשפש במעשיו ולהבין בשל מה באה עליו הרעה הזו.

(מתוך 'אריה שאג' פורים פסח)

מעשה בשתי אחיות, שאחת מהן מיררה את חיי השנייה והסבה לה צרות צרורות. האחות השנייה יכלה להחזיר לאחותה בכפל כפליים, אבל היא עשתה את החשבון הבא: 'אם אתנקם באחותי, מה יקרה? תהיינה מריבות, היא לא תשתוק אלא תגיב בחזרה, ואבא יהיה בצער. אני לא רוצה שלאבא יכאב, אני לא רוצה שהוא יראה את הילדות שלו רבות. אני חסה על אבא, עדיף לי לסבול את הצרות, כדי שהוא לא יסבול!'.

ואכן, האחות האחת המשיכה להציק לאחותה, שלא הגיבה משוב ועד רע, כשהדבר שנותן לה כוח להחזיק מעמד הוא הידיעה כי אביה רואה כיצד היא שותקת ומבליגה עבורו, אביה יודע מה היא עושה בשבילו!

בדומה לכך, גם האדם יכול להבליג ולהתאפק, כאשר הוא שם אל לבו כי הקב"ה רואה את כל מעשיו ורווה נחת מכך שהוא מעביר על מידותיו.

הגמרא (יומא כג.) אומרת: "הנעלבין ועינן עולבין, שומעין חרפתן ואינן משיבין, עושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהן הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו!".

מאיזו אהבה הם עושים? מהאהבה של מי? מהאהבה של הקב"ה! הם לא רוצים שישירו בעם ישראל לשון הרע, רכילות, מחלוקת ושנאת חינום. לכן הם מעבירים על מידותיהם ושמחים בייסורים, כיון שעל ידי כן הם מוכיחים לקב"ה עד כמה הם אוהבים אותו ועד כמה הם מוכנים לסבול כדי לגרום לו נחת רוח!

נמשלה המחלוקת למכת צפרדע

מכת צפרדע החלה על ידי צפרדע אחת, כבדה ורחבת ממדים, שדשדשה לאטה מן היאור. המצרים ביקשו לגרש את הצפרדע הענקית שהסתננה לארצם והחלו להכות אותה מכל עבר במלא המרץ. אולם עם כל מכה הגיחו ממנה עוד ועוד צפרדעים, שמילאו את ארץ מצרים בהמוניהן.

להתחיל את היום ברגל ימין

חווייה רוחנית מדי יום אצלך במייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד...
אקטואלי ומרתק.

הצטרפו בחינם לאלפי המנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח בכל יום...

המייל היומי של 'דרשו'

קשה לתאר במילים את הרגשתו של הרבי באותם רגעים. הנה, עתה אין לו לא אתרוג ולא תפילין, אך הוא התגבר על מידותיו ושתק. 'לא אאבד כעת גם את ה'שלום בית' שלי', הרהר בלבו ונשאר שלו ורגוע

התגברותו של רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע על מידת הכעס

הרב ישראל ליוש

"ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים" (שמות ח', ב')

רש"י מביא את דברי המדרש, שאכן עלתה מן היאור רק צפרדע אחת, אלא שהמצריים היו מכים אותה והיא התיזה נחילים נחילים של צפרדעים, והן אלו אשר כיסו את ארץ מצרים.

עלינו ללמוד מכאן, אומר מרן הסטייפלער זי"ע בספרו 'ברכת פרץ', על מידה ממידות נפש האדם: הרי המצרים ראו שכל שהם מכים את הצפרדע היא מתיזה יותר צפרדעים, ובכל זאת הם המשיכו להכותה בלי הרף. לו הם היו פועלים ע"פ השכל הם היו חדלים להכות בה והצפרדעים לא היו מתרבות במצרים. וכי הם לא הבחינו שבכעסם הם מביאים על עצמם את צרתם?!

אלא, אומר הסטייפלער, מידת הכעס היא זו שניהלה אותם, וככל שיצאו עוד צפרדעים מהצפרדע היחידה, כעסם גבר וממילא היכו בה יותר, וככל שהיכו בה יותר היא הוציאה יותר צפרדעים, וכעסם גבר עוד והיכו בה עוד, וכן הלאה...

עלינו ללמוד מכל זאת, שכאשר אנו כועסים על זולתנו הרי אנו מלבים את אש המריבה ומגבירים את הכעס, שמעצים את המריבה, שמרבה את הכעס וכו' וכו'. ושום רווח לא ייצא מזה לכוועס, כי מידת הכעס האומרת לו 'לנקום ולא להירגע' היא איננה רוצה בטובתו. מידה זו מובילה את הכועס לכוועס יותר.

אך לו נהיה נינוחים ונשקט את כעסנו, ממילא תשקע המריבה. כי אי אפשר לריב ולהתקוטט כשהצד השני מגיב ברוגע ובשלווה. וכאשר תשקוט המריבה, שני הצדדים ייצאו מנצחים.

תפילין יקרות היו לו להגה"ק רבי מיכל מזלאטשוב זי"ע, אותן ירש מאביו הגה"ק רבי יצחק מדרוהוביטש זי"ע. עשירים רבים רצו לקנותן ממנו בדמים מרובים, אך הוא שמר עליהן כבבת עיניו ולא הסכים למכרן תמורת כל הון שבעולם.

פרנסתו של רבי מיכל הייתה דחוקה מאוד ובקושי היה פת לחם בביתו. אשתו הפצירה בו שימכור את התפילין היקרות, שהרי היו לו תפילין נוספות אתן יכול היה לקיים מצוות הנחת תפילין, ובכסף שיקבל תמורתן יוכלו לחיות בשלווה תקופה ארוכה, אך הוא סירב ולא הסכים בשום אופן למכור את התפילין שירש מאביו זי"ע.

שנה אחת, חג הסוכות קרב ובזלאטשוב אין אתרוג. פרנסי העיר

ניסו להשיג אתרוג מכאן ומשם, אך העלו חרס בידם ואתרוג אין. בהתקרב החג הגיע לעיירה סוחר אתרוגים ובידו אתרוג מהודר מאוד, אך הוא ביקש תמורתו מחיר רב ולבני העיירה לא היה די כסף כדי לרכשו. לא איש ירא אלוקים כרבי מיכל יוותר על קיום מצוות נטילת אתרוג, והוא החליט למכור את התפילין של אביו כדי לרכוש את האתרוג... וכך עשה, מכר את התפילין בחמישים רייניש וקנה בשמחה את האתרוג.

כאשר חזר לביתו שמח וטוב לב כשהאתרוג המהודר בידו, שאלה אותו אשתו: "מאין לך הכסף לקנות אתרוג כה מהודר, הרי בקושי יש לנו כסף להאכיל את ילדינו?"; "מכרתי את התפילין של אבי!", ענה לה רבי מיכל.

היא כעסה מאוד וזעקה: "כמה הפצרתי בך שתמכור אותן כדי שיהיה לנו מה לאכול, והנה מכרת את התפילין עבור אתרוג...?!", ותוך כדי כעסה הרב נטלה הרבנית את האתרוג וזרקה אותו על הרצפה ופסלה אותו.

קשה לתאר במילים את הרגשתו של הרבי באותם רגעים. הנה, עתה אין לו לא אתרוג ולא תפילין... אך הוא התגבר על מידותיו ושתק. 'לא אאבד כעת גם את ה'שלום בית' שלי', הרהר בלבו ונשאר שלו ורגוע. בלילה בא אליו אביו בחלום ואמר לו: "גדול המעשה האחרון מן הראשון! המעשה הראשון שהסכמת למכור את התפילין היקרות עבור קיום מצווה לך ולכל בני העיירה עשה רעש גדול בשמים. אך המעשה השני שהעברת על מידותיך ולא כעסת על רעייתך, ערכו בשמים רב יותר...!".

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו ל:
israel.layosh@gmail.com

פעם אחת כשנכנס החזו"א לביתו של הרב רוזין אמר לו החזו"א: "יענקל דער בלעכער (יענקל הנפח) חולה ואינו חש טוב, ואני מבקש מהרב שנלך יחד לבקרו לביקור חולים". התפלא הרב רוזין ומיד אמר שלא מקובל שהרב ילך לבקר את החולה מפני כבוד הרבנות...

ומה עשה החזו"א בביתו של יענקל דער בלעכער?

הרב בנימין בירנצוויג

"אלה ראשי בית אבותם בני ראובן" (שמות ו', י"ד)

כאשר מזכירה התורה את שמות בני ראובן ושמעון נאמר בהם "ואלה ראשי בית אבותם בני ראובן", ואילו אצל בני לוי נאמר ו"אלה שמות בני לוי". ויש להבין, מדוע אצל בני לוי כתבו "ואלה שמות בני לוי" ואצל ראובן כתבו רק "בני ראובן" בלי המילה 'שמות'. ועיין בשל"ה הק' שביאר, כי שבט לוי לא היה בגלות ולוי ידע דבר זה ורצה להשתתף בצרת ישראל. מה עשה? קרא שמות לבניו ע"ש הגלות - גרשון, ע"ש כי גרים הם בארץ לא להם; קהת, ע"ש ששיניהם קהות; מורי, ע"ש וימורו את חייהם; ולפיכך נאמר בהם "ואלה שמות בני לוי".

וכתב שם, שמכאן ילמד האדם את החובה להשתתף בצרת השני אע"פ שאין הצרה מגיעה אליו בעצמו. וכך הודיע ה' יתברך למשה רבנו עליו השלום "אחיה אשר אחיה", אחיה עמם בגלות זה ואחיה עמם בגלות אחרת, ואח"כ ציווה לומר לישראל אחיה פעם אחת שלא לצערם - להודיע גם שתהיה גלות נוספת. ומה שא"ל השי"ת למשה בתחילה "אחיה אשר אחיה" אמרו ב' שמות רבה', שאמר הקב"ה למשה, לך אני מודיע שאחיה אשר אחיה שיהיו שתי גלויות, אבל להם איני מודיע - לישראל לא תאמר רק אחיה פעם אחת שלא לצערם ביותר. והודיע השי"ת הצער למשה כדי שיהיה משותף בצרת ישראל, כי גדול היה משה בעיני פרעה ובעיני עבדיו, עכ"ד.

בזמן מלחמת העולם הראשונה היה ה'חפץ חיים' מרבה לדבר על צער כלל ישראל. ראו בחוש שאין לו מנוחה לנפשו, והיה מרבה לומר "כאן אנו חיים במנוחה, אבל בכל המקומות יהודים נרדפים ונטבחים באכזריות", ודבר זה השפיעה על בריאותו והטריד מנוחתו עד מאוד.

בזמן המלחמה שהייתה בארץ בשנת תשכ"ז הרבה המשגיח מפוניבז', ר' יחזקאל לווינשטיין זצ"ל, לתבוע מתלמידיו בישיבת פוניבז' שישאו בעול עם הרבים מבני המתגוללים בשדות במצב מלחמה ופחד המוות לנגד עיניהם ועם בני משפחותיהם המודאגים; ומלבד המדרגה של נושא בעול עם חברו ישנה גם תביעה יסודית של "ואהבת לרעך כמוך", שמכוחה לבד חייב כל אחד להיות מודאג

ומצטער ממש כאילו היו כולם בני משפחה אחת. גם בישיבת חברון בעת המלחמה בלבנון, כשהגיעו כל יום שמועות נוראות על חיילים רבים שנפלו במלחמה, היה יושב המשגיח ר' הירש פאלי זצ"ל ובוכה מצער על כל אחד שנפל בקרב, על צער משפחתו וחבריו. עד שהגיע מצב שזה ממש הזיק לבריאותו, והתחילו להסתיר ממנו את המצב במלחמה ואת הידיעות על נפילת חיילים במלחמה.

בנשמתם של גדולי ישראל היה עניין הנושא בעול וצרת הרבים, אף שלא הגיעה הצרה עליהם נשאו על לבם צרת הציבור כאילו הייתה צרתם ממש.

בשנת תש"ח, לאחר שנגמרה השואה הנוראה, הגיע לארץ ילד בן עשר פליט שואה שאיבד את הוריו וכל משפחתו באושוויץ, דודתו זקנה הצליחה למלט ולשמרו עד סוף המלחמה, וכך הגיע לבית האבות של פוניבז' שהוקם עבור פליטי חרב אלו, כבית חם ותומך. גברת מונק הייתה מנהלת בית האבות וקיבלה את הילד בחום רב. הילד אכל ארוחת ערב ומיד לקח פרוסת לחם והחביאה בתוך מעילו הבלוע, אימי המחנות נותרו כצללקת בלבו הקט. גברת מונק לא אמרה דבר ונשאה תפילה שישתקם ויבריא מכל מה שחוזה. ואז הראתה לו את חדרו ומיטתו, כשעל המיטה הכינה לו ביגוד חדש

וכן פיג'מה, כשהיא אומרת לו שיילך להתרחץ וילבש את הפיג'מה החדשה. אבל הילד סירב. הוא נכנס למיטה עם בגדיו המלוכלכים וכך נרדם. דבר זה חזר על עצמו גם למחרת, כשגברת מונק מנסה לשדלו בכל דרך על ידי מתנות וממתקים, אבל הילד בשלו! היא הביאה את הרב גרנדיץ, שהיה זה שתמך נפשית בילדים, הוא ניסה והילד בשלו. עד שבליט ברירה קראו לרב מפוניבו' שהיה בעל לב רחום במיוחד, והוא ניסה בכל דרך לשכנע את הילד: "מוטקל'ה המתוק, מדוע אינך מתרחץ?" והילד שותק...

אמר הרב מפוניבו': "בליט ברירה נלך ל'חזון איש'", וכך הלכה כל המשלחת לביתו של החזון"א עם הילד, כשהרב מפוניבו' מסביר לחזון"א על הבעיה עם הילד המסכן הזה.

שאל ה'חזון איש' את הילד ברוך: "מרדכל'ה, למה אתה לא רוצה להתרחץ?", ואז התפרץ הילד בזעם: "לא רוצה להוריד את הבגדים, כל פעם שהורדתי את הבגדים בברג'ן-בלזן לקחו לי אותם והשאירו אותי עם הפיג'מה המחוספסת. אין לי אבא ואמא שישמרו לי את הבגדים, לא רוצה שייגנבו לי אותם!".

הצער שבו אמר הילד את הדברים גרם לזעזוע לכולם, הרב מפוניבו' יצא החוצה ופרץ בבכי, ואז אמר החזון"א לילד: "אל תדאג, גב' מונק תשמור לך על הבגדים". ענה הילד: "אני לא מאמין לה!". המשיך החזון"א: "הרב גרנדיץ ישמור לך על הבגדים", ענה הילד: "אני לא מאמין לו". המשיך החזון"א: "אולי הרב מפוניבו' ישמור לך על הבגדים", גם כאן חוזר הילד על תשובתו: "אני לא מאמין לו".

ואז אמר לו החזון"א: "מרדכל'ה, אתה יודע מה? אני אשמור לך על הבגדים!". הביט הילד בחזון"א בחשדנות, והוסיף לו החזון"א: "תאמין לי, אני אף פעם לא שיקרתי, אני אשמור לך". ואז התרכך הילד ואמר לחזון"א: "אם הרב שומר לי אז אני מוכן ללכת להתרחץ".

כמובן, מיד הלכה גב' מונק להביא את הפיג'מה לילד, הוא נכנס להתרחץ ולאחר מכן הלביש את הפיג'מה ופנה לחזון"א: "רב'ה, תשמור לי על הכיפה והציצית, הגרביים, הכותנות, החולצה והמכנסיים", והחזון"א אומר לו: "הבטחתי לך ואקיים".

לאחר שיצא עמדו החזון"א והרב מפוניבו' ופרצו בבכי מר על היתום האומלל הזה, כמה צער ומכאוב ניכרו מפניו ומילותיו.

מיד יצא החזון"א והביא קערה גדולה מלאה מים, הפשיל שרווליו, התחיל לשפשף את בגדיו המלוכלכים של הילד, כשהרב מפוניבו' מצטרף אליו. וכך שני גדולי הדור עומדים מעל קערת כביסה ומשפשפים את בגדי היתום האומלל, כשמעיניהם זולגות דמעות ומתערבבות במי הסינטבון ובמים השחורים הספוגים בצרת הילד היהודי היתום. וכך מרוב שחרותם של המים החליפו את המים כמה

פעמים.

והנה, לאחר 25 דקות מופיע הילד נקי ורחוץ כשהוא לבוש בפיג'מה החדשה, ומיד שואל את החזון"א: "היכן הבגדים שלי שהרב שמר לי?". ענה לו החזון"א: "הנה, תראה מרדכל'ה, אנחנו שוטפים לך את החולצה והמכנסיים, וכבר נייבשם וננקה גם את הציצית... מרדכל'ה, הלילה תישן אצלי בבית, ומחר תתלבש בבגדים הנקיים והיבשים", ואורו עיניו של הילד לראשונה מאז שהגיע לארץ.

לא ייאמן, מאור האומה, זקן הדור, עומד ונותן מזמנו היקר, זמן רב מאוד לכבס ולהרגיע את הילד היתום הזה, ממש להרגיש בצרתם של ישראל.

מעשה נוסף ואציל שסיפר הגר"ש שבדרון על החזון"א, ששמע מהגר"י קמינצקי, ששמע מבעל המעשה הרב רוזין בעל ה'נזר הקודש' שהיה מרא דאתרא בעיר חוידאן, כשהחזון"א היה אברך בשנות העשרים והיה גר בעיירה ולא ידע אף אחד מגדלותו, ורק היה מגיע מדי פעם לדבר בלימוד עם המרא דאתרא הרב רוזין, והוא גילה כי לפניו תלמיד חכם גאון מופלא. הוא התיידד אתו וקבע עמו חברותא, כשכולם מתפללים מה לרב העיירה הגדול עם איזה אברך צעיר שכל הזמן מגיע לביתו.

פעם אחת כשנכנס החזון"א לביתו של הרב רוזין אמר לו החזון"א: "יענקל דער בלעכער (יענקל הנפח) חולה ואינו חש טוב, ואני מבקש מהרב שנלך יחד לבקרו לביקור חולים". התפלא הרב רוזין מהיכן אברך שתקן זה יודע מה קורה בבית התושבים, ומיד אמר שלא מקובל שהרב הולך לבקר בבית התושבים מפני כבוד הרבנות, אלא לכלה לפני חופתה ולעוד דברים שכתובים בהלכה.

דחה החזון"א מיד את דבריו והתחיל להסביר את נחיצות הביקור, באומרו שה'שלוש בית' בבית יענקל דער בלעכער ממש לא טוב, והעסק שם מסתבך מיום ליום, "אם נלך שנינו, כתוצאה מביקור הרב ייצא רעש גדול על הכבוד הגדול שרוחשים לו, ואשתו בוודאי תראה זאת וזה ישפיע עליה ותעריך יותר את בעלה".

וכך היה, הלכו הרב רוזין והחזון"א לבקר את יענקל דער בלעכער, וההתרגשות שלו ושל אשתו הייתה גדולה מאוד; וכפי שצפה החזון"א, למחרת רעשה כל העיר על הביקור הנדיר הזה, ומאז שבו השלום והשלווה לשרור בביתם.

לבו הרחום של החזון"א היה מיצר ודואג בצרת השני, גם מה שלא היה מוטל עליו כלל לשאת בעול צרת השני!

לשליחת תגובות לכותב הטור הרה"ג רבי בנימין בירנצווייג,
כתבו ל: bdirshu@neto.net.il

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

אוצה החידות והדיעות לפרשת ואהא

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. היכן מרומז בפרשה הדין שעני בישראל לא יפחתו לו מד' כוסות בליל הסדר?

תשובה: בבעל הטורים (תחילת הפרשה) כתב שהמילים, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי, בגימטריא זה עני בישראל לא יפחתו לו מארבע כוסות. של יין.

וכן הוא בפירוש הרוקח על ההגדה. ועיין בספר אש תמיד שכתב לבאר מדוע דוקא דין זה נרמז בהד' לשונות של גאולה.

חידה. מי למד מצפרדעים ומי לא למד מצפרדעים, והיכן זה רמז?

תשובה: בבעל הטורים כתב מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לשרפה נשאו קל וחומר לעצמן לצפרדעים שמסרו עצמן למיתה על קדוש ה' ועל כן נמלטו כדכתיב וימותו הצפרדעים מן הבתים ומן השדות אבל לא מן התנורים, אבל משה ואהרן שנאמר בהם יען אשר לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, ולא נשאו ק"ו מן הצפרדעים מתו ולא זכו להכנס בארץ. ו ע"י בספר דודי נתן שכתב לבאר דבריו.

חידה. מה הוא המקור שיש חיוב הכרת הטוב להפץ דומם, שאין בו כלל חיות.

תשובה: בפסוק כתיב אמר אל אהרן קח מטך, ופרש"י לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו לפיכך לא לקה על ידו, והיינו שאפילו בדומם כיון שנתגלגלה הצלתו ביאור שייך בזה הכרת הטוב. ועוד כתב רש"י לא היה העפר כדאי ללקות ע"י משה לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול.

וע"י באילת השחר שהאריך לבאר שאין לעשות דבר שיש בו חסרון הכרת הטוב. והביא דברי השטמ"ק בב"ק (צב ע"ב) שספר רבנו על רבו הריא"ף שנחלה ונכנס אצל אדם אחד במרחץ שהיה לו בביתו ונהנה מהמרחץ, אח"כ זימן אותו שישב אצלו עד שיבריא וכיבד אותו הרבה ועשה עמו טובה והבריא, ואח"כ מטה ידו וירד מנכסיו וכו', עד שהוצרך למכור המרחץ, ואמר רבנו יצחק לא אדון ולא אורה במרחץ הזה לא במכר ולא בשומא ולא בשום דבר המתייחד בו לפי שנהניתי ממנו.

וכתב הגר"א דסלר בספרו מכתב מאלהו (ח"ג עמ' 001) דאף דאין הדומם מרגיש בבזיונו, ואיך בכלל שייך לומר הכרת הטוב לדומם, שאינו מרגיש ואינו נהנה מזה, **התשובה** היא דכל מידות הנפש, מושפעות ונעלות על ידי הרגש, ולא רק על ידי השכל, ולכן אם אין מכירים טובה לדומם שנהנה ממנו, נפגע הרגש, ופגיעה ברגש משפיעה מיד על המידות, וממילא נפגמה מדת הכרת הטוב.

חידה. היכן רמז בפרשתנו ההלכה (המובאית במסכת דרך ארץ) שבקללה מתחילין מן הקטן.

תשובה: כתב הגר"י קמינצקי בספרו אמת ליעקב על הפסוק הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמרים בגמלים בבקר ובצאן. שהטעם שסידר את המקנה בסדר זה, מפני שבקללה מתחילין מן הקטן, דהיינו הסוסים והחמורים שאין להם שום סימן טהרה, ואח"כ הגמל שהוא מעלה גרה, ואח"כ הבקר והצאן.

חידה. כמה מליארדי יהודים היו במצרים והיכן זה מרומז בפרשה?

תשובה: כתיב וחמושים יצאו בני ישראל מארץ מצרים ודרשו חז"ל שהוא אחד מחמשה יצאו מארץ מצרים. ובסנהדרין דף קיא, תניא רבי סימאי אומר נאמר, ולקחתי אתכם לי לעם ונאמר והבאתי אתכם מקיש יציאתן למצרים לביאתן לארץ, מה ביאתן לארץ אף יציאתן ממצרים בס' ריבוא. נמצא לפי"ז שמכל יוצאי מצרים נשארו רק יהושע וכלב, לפי חשבון זה היה מניינם טרם מכת חושך מאה ושמונים מילארד בני אדם. ועיין בספר בית אלקים להמב"ט פרק מח שהאריך בזה ובספר נפלאות מתורת השי"ת לרב"צ שלעז.

חידה. היכן מרומז בפרשה שהתורה הקדושה מרחיבה לבו של אדם?

תשובה: עיין **אור החיים** כאן על הפסוק ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, שהתורה מרחיבה דעתו של אדם. והיינו משום שלא היו בני תורה לא שמעו, ולזה יקרא קצר רוח כי התורה מרחבת לבו של אדם. ויש בזה מוסר השכל עצום, אלו שלמדו תורה הדעת שלהם יותר רחבה מאלו שלא למדו תורה.

חידה. היכן מצאנו בפרשה, שייכות בין יראת שמים לדין לבד?

תשובה: הגרש"מ דיסקין בספרו **משאת המלך** כתב עפ"ד הגר"י שביאר הכתוב, והיה ברד בכל ארץ מצרים על האדם ועל הבהמה, ומדוע פירטם הכתוב, הלא פשוט שברד פוגע בכל מה שיימצא, אלא כך היתה הנבואה שאם יהיו בבית לא ירד עליהם הברד ולא יזיקם. לפי"ז שכיון שנאמר שבבית לא יהיה ברד, אין זה בגלל שגג הבית היה מסתור מהברד, אלא שאמירת השי"ת שעל בתים לא ירד מטר. ויקשה איך יכלו המצרים לבנות בזמן כה קצר הרבה רפתות ובתים להגנה מפני הברד, אלא שמספיק אם יבנו בית שלהלכה יש לו שם בית על ידי דיני לבד, ולכן המצרים לא האמינו כי בית כזה יוכל להגן עליהם מהברד, רק הירא את ה' האמין שהדבר יתכן. וע"ע מה שהוסיף בזה בספר אש תמיד

חידה: מה המשותף בין מכת ברד, הצריך לבריות, קדירה בחלום, מלאכים ורקיע?

תשובה: התשובה היא בכולם שימשו אש ומים יחד ועשו שלום ביניהם, וזהו המשותף בין מכת ברד, מי שצריך לבריות, קדירה בחלום, מלאכים ורקיע. אש ומים- עושים שלום. כדאיתא במדרש. בברד היתה אש בתוך הברד והיא נס בתוך נס. וברקיע איתא בחגיגה (יב ע"א) שהקב"ה הביא אש ומים וטרפן ועשה מהן רקיע. ואדם הנצרך לבריות איתא בברכות (ו ע"א) שפניו משתנות כאילו נידון באש ומים. קדירה איתא בברכות (נו ע"א) שעושה שלום בין אש ומים. והמלאך גבריאל איתא בילקוט וארא הוא שר של אש והמלאך מיכאל הוא שר של מים ויש שלום ביניהם.

חידה. היכן רמזו בפרשה, שהגאון תגרום לשבר ולהיפך הרכות והענוה תגרום להרמת הראש.

תשובה: במכת ברד, בדרושי וחדושי רבי עקיבא איגר על התורה הקשה מה השיכות במכת ברד להפסוק והפשתה והשערה נכתה כי השערה אביב והפשתה גבעל. והחטה והכסמת לא נכו כי אפילות הנה. ופירש כי זה המשך מתוכחת משה רבנו ע"ה, שאמר לפרעה ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלקים, וכפרוש רש"י שלא יאמין, ויחזור ויתחרט עוד הפעם, וגאותו גרמה לו זאת. ורמז לו משה רבינו ע"ה כי גאות אדם תשפילנו ויבוא שבר לגאונו, ולהפך הענוה תגביהנו למעלה ראש וירום כבודו. והראיה לכך, כי הפשתה והשעורה, מפני שהם גבעול ועומדים בחוץ נוכח מהברד, ואילו החיטה והכסמת שאפילות הנה, שהיו קטנות ורכות לא הוכו, ומזה ניקח מוסר לאחוז במדת הענוה, ואז לא יוכה כמו החיטה והכסמת.

חידה. היכן בפרשה מרומז שארץ ישראל היא של בני ישראל אפילו בעת גלותם.

תשובה: הנצי"ב בספרו העמק דבר כתב, שמהפסוק ונתתי אותה לכם מורשה אנו לומדים שלא לבד בשעה שאתם בה תהיו בה, אלא אפילו בשעה שאתם גולים ממנה הרי היא שלכם, וכמו שאדם הפורש משדה ירושת אבותיו, לעולם דעתו עליה, ומשתדל שלא לשכוח הליכות אותה אחוזה, אולי יזכהו ה' לחזור אליה, כך ארץ ישראל, היא לנו מורשה לעד.

חידה: היכן מצינו מקור נוסף מהפרשה לתחיית המתים, חוץ מהמוזכר בגמרא סנהדרין בדף צ'.

תשובה: נמצא בזוהר כרך ב (שמות) פרשת וארא [דף כב עמוד א] שלומדים כן ממטה אהרן, בקל וחומר. וז"ל הזוהר.

תא חזי חוטרא דאהרן דאיהו אעא יבישא קודשא בריך הוא שירותא דנסין עבד ביה ותרי שליחותי ביה אתעבידו, חד דאיהו אעא יבישא ובלע לאינון תנייניא דילהון, וחד דהא לשעתא אתהדר ברוחא ואתעביד בריה, אמר רבי אלעזר תפח [דף כח עמוד ב] רוחיהון דאינון דאמרין דלא זמין קודשא בריך הוא לאחייא מתייא והיך יתעביד מנייהו בריה חדתא, ייתון ויחמון אינון טפשאין חייביא רחיקין מאורייתא רחיקין מניה בידיה דאהרן הוה חוטרא אעא יבישא וקודשא בריך הוא לפום שעתא אהדר ליה בריה משניא ברוחא וגופא, אינון גופין דהוו בהו רוחין ונשמתין קדישין ונטרו פקודי אורייתא ואשתדלו באורייתא יממא ולילי וקודשא בריך הוא טמיר לון בעפרא, לבתר בזמנא דיחדי עלמא על אחת כמה וכמה דיעבד להו בריה חדתא, אמר רבי חייא ולא עוד אלא דההוא גופא דהוה יקום משמע דכתיב (ישעיה כ"ו) יחיו מתין ולא כתיב יברא, משמע דבריין אינון אבל יחיו, דהא (בראשית קל"ז ב') גרמא חד ישתאר מן גופא תחות ארעא וההוא לא אתרקב ולא אתבלי בעפרא לעלמין, ובההוא זמנא קודשא בריך הוא ירכך ליה ויעביד ליה כחמירא בעיסה ויסתלק ויתפשט לארבע זויין ומניה ישתכלל גופא וכל שייפוי, וקודשא בריך הוא יהיב ביה רוחא לבתר, אמר ליה רבי אלעזר הכי הוא, ותא חזי ההוא גרמא במה אתרכך, בטל דכתיב (שם) כי טל אורות טלך וגו'.

חידה: מה המשותף לפרשיות וארא ופנחס?

א. וארא היא הפרשה הארבע עשרה מתחילת התורה, פינחס היא הפרשה הארבע עשרה מהסוף. ב. יש בהן לשון "לכן אמור", לשון שאינה מצויה בתורה. ג. שתיהן אותה גימטריא. 208 ד. בשתיהן יש פירוט של משפחות.

חידה: על איזה מצוה נצטוו (בפרשה זו) עם ישראל (לדורות) במצרים.

תשובה: מצוות שילוח עבדים: תלמוד ירושלמי (מסכת ראש השנה פרק ג)

ואתייא כהיא דא"ר שמואל בר רב יצחק [שמות ו יג] וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל על מה ציום על פרשת שילוח עבדים. ואתיא כהיא דא"ר הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים הדא הוא דכתיב [ירמ' לד יד] מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי וגו'.

וראה בשיחות מוסר שערי חיים להגר"ח שמואלביץ זצ"ל שביאר השייכות מדוע דווקא אז נצטוו על עניין זה.

חידה: מה השייכות בין מכת דם למכת צפרדע שבאה לאחריה. (שייכות ממש ולא במי שעשה אותם).

תשובה: כתב אחד מן הראשונים, ר' חיים פלטיאל פרשת בא, "ל בפ"י זה דצפרדע מצרים לא מני הכא דהוי בכלל מכת דם דדם נקרב וממנו נעשו צפרדעים דכתיב ושרץ היאור צפרדעים,

חידה. באיזה בית במצרים שהיה שייך לגויים המים לא נהפכו לדם ומדוע?

תשובה: כתב המשך חכמה כאן על הפסוק, (כג) ויפן פרעה ויבא אל ביתו (ולא שת לבו וכו'). היא דמכת דם לא היה בבית פרעה, וכמו דאמר במדרש רבה: ממכת דם העשירו ישראל, יעויין שם. וכיון שלקחו במחיר, אם כן רב המחיר אשר נתן פרעה למשה שגדלוהו תוך ביתו כבני מלכים. לכן לא היה במימי ביתו שלא נהפכו לדם, ולכן "לא שת לבו גם לזאת", ופשוט.

חידה. היכן בפרשתנו מרומז ששזה כל הניסים שנעשו לישראל במצרים אפילו בשביל איש יחיד.

תשובה: דברים מבהילים מצאנו בזה לבעל המשך חכמה- שכתב בפרשתנו כדאי כל ניסי מצרים רק בשביל שני אנשים יחידים אבל הם משכילים ובעלי הבנה.

(ז - ח) ולקחתי אתכם לי לעם וכו' והבאתי אתכם אל הארץ. ר' סימאי אומר (סנהדרין קיא, א): נאמר "ולקחתי אתכם לי (לעם)", ונאמר "והבאתי אתכם", מקיש יציאתן ממצרים לביאתן לארץ (מה ביאתן לארץ שניים מתוך ששים ריבוא, אף יציאתם ממצרים) שנים מתוך ששים ריבוא. (אמר רבא, וכן לימות המשיח, שנאמר "וענתה שמה כימי נעוריה וכיום עלותה ממצרים"). **כוונת המאמר הזה המופלג הוא, כי כל האותות והמופתים ושפטים גדולים אשר עשה למצרים בעשר מכות ובקריעת ים סוף, שזה בשביל שיבואו שניים מס' ריבוא אל המטרה האלקית. וכמו שכל זה שעשה במדבר, הכל היה לתועלת אשר שני אנשים יישארו מ - ס' ריבוא, כן לא ימנע מהשי"ת לשדד הטבע ולהראות זרועו והשגחתו על בניו בפרט לכל באי עולם, אף כי אינם ראויים אל הדביקות לאלקות והמטרה התכליתית רק שניים מס' ריבוא. ומאות אלפים שונאי השם יאבדון עבור תועליות פרטים מצויינים מאמינים בהשגחתו. ולזה אמר רבא 'וכן לימות המשיח'.**

וכן הוא אומר "ככל אשר עשה לכם ה' אלוהיכם במצרים לעיניך", כי הנפלאות עשה לכולם, ולהביט וליקח מזה מוסר צדק ואמונה טהורה, זה רק ליחידים מהכלל. לכן לא ירפה ידי המאמין בראותו כי אין מי שראוי אל המטרה האלקית רק יחיד סגולה, כי משביב אש, בהריחו ברוח סוער, יאיר כל העולם, כן ההשגחה האלקית, בהדבקה ביחיד סגולה אשר יריחו רוח משפט וצדק, תהיה לאור עולם ולאש לוהט שלהבת י - ה. ולכן נסמך אל מה שהביאו קודם 'אחד ממשפחה מזכה כל המשפחה' וכו' יעויין שם ודו"ק כי זה מושכל: לפי"ז יש שרצו לומר. שא"כ גם כל הניסים שיהיו לעתיד לבוא הכל שזה בשביל איש אחד שיוכל לפרסם מעשה ה' וגבורותיו וירבה כבוד שמים בעולם.

חידה. איזה מכה לא הושלמה ועתידה באיזה זמן להמשיך עד שתושלם (איזה, ומתי).

תשובה: כתב בהדר זקנים (כאן) במכת ברד כתוב (לג) לא נתן ארצה. ותלויות עד ימי גוג ומגוג שעתיד הקדוש ברוך הוא להפילם עליהם. ואותם אבנים קרואים אבני אלגביש שנתעכבו על גב איש. כלומר על ידי משה שנקרא איש האלהים:

חידה. מה רמז בגמטריא של וארא?

תשובה: אמר חכ"א ש"וארא" בגימ' 208 לרמז שהיה זה בשנת 208 לגלות מצרים, כי היו במצרים מאתים ועשר שנים, ומשפט המצרים י"ב חודש כדתנן בעדיות, נמצא שכאן אחזו בשנת המאתיים ושמונה לגלות.

חידה. כמה שקל המטה של משה שעשה אתו את הניסים, ומדוע לא הוזכר נס זה שמשה הצליח להרים אותו?

תשובה: כ' במדרש שמות רבה (כאן בפרשה) א"ר יהודה המטה משקל מ' סאה היה ושל סנפרינן היה ו' מכות חקוקות עליו נוטריקון, דצ"ך, עד"ש, באח"ב, ע"כ. שזה מעל 500 ק"ג של אבן. (דרך אגב משקל זה היה ג"כ משקל לוחות).

מרן ראש הישיבה הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

לאחר שהחלים מנגיף הקורונה וקם ממיטת חוליו, במסירת שיעור כללי למרות חולשתו הגדולה
הציבור מתבקש להמשיך להעתיך לרפואתו ושיחזור לאיתנו במהרה - ר' יהושע העשיל בן ריקל שרה בתושח"י

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 28 | שבט תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

גדולי ישראל חותמים על המכתב בענין סגירת התני"ם לכמה ימים

עשור להסתלקותו

במלאת עשור להסתלקותו של הגאון הגדול דבי ישיבת מאיד צוק"ל ראש ישיבת "הנגב-שכר שביד" עלה חבר מועצת גדולי התורה הגאון הגדול ד' אריה לוי שליט"א יחד עם ראשי ורבני הישיבה שליט"א למעונם של גדולי ישראל שליט"א

שיעור כללי בחצר הבית

מודן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי מוסר שיעור כללי לבני הישיבה בחצר ביתו לאחר השבעה על אחיו הגר"ש צ"ל

לראותם בראי ההסטוריה

האדמו"ר בעל הנתיבות שלום זצ"ל, מגיע לשיבת 'אופקים' שהתניסד על ידי הגאון רבי יוסף גולדנטל זצ"ל (באדיבות ידידנו רפאל שפטר), מימין נראה רבי יוסף לוריא.

זקן ראשי הישיבות וראש ישיבת 'קמניץ' מרן הגאון הגדול מרן הגר"י שיינר חותם על מכתב נדיר ומיוחד: "שיראה כל אחד לעצמו להתחזק ביותר שאת וביתר עוז בהתמדה ושקידה במסירות לתורה הקדושה"

שמחה בישיבת סלבודקא: יצא לאור הספר "לקט שיעורים"

בשמחה רבה התקבלה הידיעה בקרב תלמידיו ובוגרי ישיבת כנסת ישראל - סלבודקא כי בס"ד יצא לאור עולם ספר "לקט שיעורים" אשר בו נקבצו שיעוריהם של רבותינו ראשי הישיבה הגר"ד לנדו הגרמ"ה הידש והגר"י שורץ שליט"א.
הספר התקבל אצל ראשי הישיבה בקורת רוח ובהנאה, והדעיפו את ברכותיהם על ראש העוסקים במלאכת הקודש.

ישיבת 'תורה בתפארתה'

בראשות הגאון הגדול
רבי יעקב סטפנסקי שליט"א

עצדת התפילה לדפואתו של ר"י בדיסק
הגאון רבי משולם דוד סולובייצ'יק שנערכה בבית הכנסת לדרמן

מסע הלווית הצדיק רבי זבולון אללוף זצ"ל ממיסדי סמינר 'אור החיים' בבני ברק

הרה"צ הר"ר ז'בולון אללוף זצ"ל

מנכ"ל הגאון ר' שמעון בעדני מספיד

הרה"צ פנחס ד"ר ברכת אפרים

הרה"צ גריןמנ

ישיבת נר זרח במושב עוצם בציון יום השנה העשירי להסתלקות מייסד הישיבה ראש הישיבה מנחם הגאון רבי יששכר מאיר זצוק"ל. במעמד השתתפו ראש הישיבה הגאון רבי יצחק זאב פיינשטיין וכן תלמידיו של רבי יששכר הגאון רבי אליהו אליעזר ברזדורמן - מראשי הישיבה והאדמו"ר רבי פנחס אבוחצירא מבאר שבע

המשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א בסנדקאות תאומים השבוע, לאחד מתלמידיו

"והסירותי מהלה מקרבך"

לאור ריבוי מקרי הרפואה הקשים שהגיעו לוועד הרבנים
יוצאים במגבית דחופה לקרן המיוחדת "והסירותי מהלה מקרבך"
בועד הרבנים לעניני צדקה בארה"ק
מיסודו של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

וזה לשון ההבטחה הנוראה

לכל מי שיתרום כבקשתו הו"ק של ש"ח 72 לחודש

שיצאה מפיו הקדוש של רשכבה"ג
מרן שר התורה שליט"א:

"עַר זָאָל גִּישַׁט זַיִן
קַיִן חוֹלָה"

"הוא לא יהיה חולה"

ניתן לשמוע מילה במילה בטלפון: 0-722-722-722

ליוזם אמצטרפיק השבוע לקרן "והסירותי" לשםפרו 5533

חלוקת ספר התהלים הקדוש
עם ברכתו של רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א

ניתן לתרום
לוועד הרבנים
גם בכל עמדות
נדרים פלוס /
קהילות

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק